

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БУЯК ГАЛИНА БОГДАНІВНА

УДК 329.78(477)«19/20»

**ДИСЕРТАЦІЯ
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА І ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
БОГДАНА ХАВАРІВСЬКОГО (1948–2016)**

032 – історія та археологія

03 – гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Г. Б. Буюк

Науковий керівник: **Зуляк Іван Степанович**, доктор історичних наук,
професор

Тернопіль – 2025

АНОТАЦІЯ

Буяк Г. Б. Громадсько-політична і просвітницька діяльність Богдана Хаварівського (1948–2016). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі історії за спеціальністю 032 – історія та археологія, галузь знань 03 – гуманітарні науки. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2025.

У дисертаційній роботі проведено комплексне дослідження громадсько-політичної і просвітницької діяльності Богдана Хаварівського (1948–2016). Проведено аналіз наявної історіографічної бази з досліджуваної проблематики, який засвідчив, що задекларована тематика вивчалася дослідниками лише в загальному контексті локальної історії другої половини XX – початку XXI ст. Однак вона не є систематично структурованою й цілісною, комплексно не розкриває проблему в цілому, а лише поверхово, тому недостатнє вивчення цієї проблеми вимагало подальшого її предметного дослідження, що сприяло б глибшому аналізу громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського в окреслений період. В українській історіографії до сьогодні немає жодного ґрунтовного наукового історичного дослідження, у якому б аналізувалася громадсько-політична та просвітницька діяльність Б. Хаварівського, більше того, дослідники у загальних історичних працях практично не згадують його.

Наявну історіографічну базу з досліджуваної проблематики умовно можна поділити на такі групи: до першої групи належать загальні праці з новітньої історії України, державної незалежності й державотворчих процесів, національно-визвольного руху, політичної історії; до другої – праці, пов'язані з Народним Рухом України, приналежним до якого був і Б. Хаварівський; до третьої – дослідження сучасних українських науковців з історії культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської

людини» тощо. Встановлено, що вони відрізняються методологічними підходами, які використовувалися істориками.

Опрацьовані праці першої групи сприяли розумінню того середовища як у радянський час, так і в період незалежної України, у якому доводилося зростати як особистості, формуватися громадсько-політичному і просвітньому діячеві Б. Хаварівському. Тим не менше, незважаючи на солідність і значимість зазначених видань, задекларованій проблемі не відведено належної уваги, зважаючи на те, що автори не ставили перед собою завдання проаналізувати громадсько-політичну та просвітницьку діяльність Б. Хаварівського упродовж 1948–2016 рр. Друга група – праці, пов’язані з Народним Рухом України, приналежним до якої був і Б. Хаварівський. Третя група – дослідження науковців з історії української культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської людини» тощо.

Необхідність детального аналізу громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського вимагала опрацювання необхідної джерельної бази, що містить значний масив опублікованих та неопублікованих документів. Умовно джерельну базу дисертаційного дослідження можна поділити на такі групи: перша група – матеріали Держархіву Тернопільської обл., приватний архів проф. Івана Зуляка; друга група – енциклопедії, путівники, бібліографічні довідники, збірники документів і матеріалів; третя група – періодичні видання; четверта група – авторські твори Б. Хаварівського; п’ята група – Інтернет-ресурси.

Використання широкої методологічної основи дослідження забезпечує досягнення поставленої мети, дає можливість всебічно проаналізувати проблему, розширити фактологічну та аналітичну складові наукового пошуку. Застосування різноманітних сучасних методологічних підходів дозволяє максимально уникнути суб’єктивних оцінок і забезпечує наукову достовірність результатів дослідження, доповнює фактографічним матеріалом задекларовану проблематику.

З'ясовано, що становлення Б. Хаварівського відбувалося на традиціях родинного виховання, прикладом для наслідування у дитинстві були його батьки, учителі, які стимулювали до малювання, написання віршів, декламування, співу. Богдан-Роман був всебічно обдарованою особистістю, зміг реалізувати свої таланти у подальшому житті. Простежено його діяльність під час навчання на філологічному факультеті Чернівецького державного університету: відвідував літературну студію імені Степана Будного, оформляв, редагував її рукописні газети «Сонячні кларнети» й «Веселий Остап», виступав з доповідями на наукових конференціях. Знайомився з відомими постатями української науки і культури Чернівців, що сприяло формуванню його як зрілої особистості з активною життєвою позицією, глибокими національними переконаннями.

Досліджено його педагогічну працю і адміністративну роботу. Доведено, що початки його педагогічної праці пов'язані з учительською працею у сільській школі на Тернопільщині. З часом Богдан Васильович працював вихователем гуртожитку Тернопільського технічного училища № 2, викладачем Тернопільського спеціального професійно-технічного училища № 3. З'ясовано, що саме у цьому навчальному закладі формувався осередок майбутньої письменницької організації, професійного осередку художників, вільних від обмеження стандартів соцреалізму. Згодом перебував на посаді старшого наукового співробітника архіву, викладача Тернопільського державного педагогічного інституту, начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, директора Держархіву Тернопільської обл. Досконало знав предмети, які викладав, практикував оригінальні сучасні форми і методи навчання, залучав учнів і студентів до здобутків української та світової культури, працював у тісному контакті з Тернопільською картинною галереєю, Тернопільським обласним краєзнавчим музеєм, творчими організаціями міста.

Висвітлено активну громадсько-політичну позицію, що особливо проявилася після 1991 р., з набуттям Україною державної незалежності.

Варто зауважити, що він у часи перебудови також намагався поєднувати викладацьку роботу з громадським навантаженням. Участь Б. Хаварівського у виборчих кампаніях свідчила про його активну політичну позицію. У кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. він намагався отримати статус народного депутата Верховної Ради України, був довіреною особою, брав участь у виборчих перегонах до міської ради м. Тернополя. Однак лише у 1994 і 1998 рр. стає депутатом Тернопільської обласної ради від Народного Руху України. Аналіз його політичної програми свідчить про її низький рівень, надмірну емоційність, відсутність побажань виборців і зобов'язань депутата обласного рівня. Тим не менше, її текст практично без змін використовувався у двох виборчих кампаніях. Використання здобутків працівників Держархіву Тернопільської обл., очолюваного Б. Хаварівським, в агітаційних матеріалах свідчило про залучення адміністративного ресурсу.

Прослідковано популяризацію праці «Пласту» не лише у Західній Україні, але і за її межами. Б. Хаварівський сприяв виданню державних марок з нагоди 80-річчя організації, готував збірки світлин про функціонування інституції у минулому та в сучасності, здійснював пошук інформації про відомих діячів «Пласту» тощо. Долучався до громадсько-політичних проєктів, пов'язаних з виступами міжнародних хорових капел в Україні, увіковіченням пам'яті відомих постатей історії України та національної культури за її межами, участі в семінарах-практикумах. Організація концертного турне Україною хором «Журавлі» за сприяння Б. Хаварівського, виконання творів духовної музики, стрілецьких пісень, на той час ще пісні «Ще не вмерла Україна», мали надзвичайно важливе значення як для популяризації національної культури, так і формування певних політичних симпатій. Налагодження особистих контактів з українською діаспорою Санкт-Петербурга послужило увіковіченню пам'яті українців-жертв політичних репресії – освяченню хреста на одному із кладовищ міста.

Розкрито публіцистичну і видавничу працю, що нараховує понад 150 журнальних і газетних публікацій на історико-краєзнавчі теми. Логічним є її поділ на два періоди. Перший період – радянський (липень 1975 р. – січень 1991 р.), у якому він виступає позаштатним кореспондентом, своєрідним пропагандистом та ідеологом комуністичної системи. Аналізуючи перший період публіцистичної і видавничої праці Б. Хаварівського, варто зауважити, що першими були згадки про нього у пресі, або ж дописи й статті до студентських та молодіжних видань обласного і республіканського рівнів. Проблематика змістового наповнення зазвичай окреслена публікаціями, пов'язаними з публікаціями ідеологічного змісту, – це ювілеї 50-річчя утворення СРСР, 40-річчя возз'єднання з радянською Україною, переміщення газети «Іскра»; на історичну тематику особового характеру (Олекса Довбуш, Іван Франко, Микола Тарновський, Христо Ботев, Михайло Павлик, Димитр Благоєв); про непорушну дружбу народів СРСР тощо.

Другий період – незалежної України (жовтень 1991 р. – червень 2016 р.), у якому публікації Б. Хаварівського кардинально вирізняються актуальними темами з історії України: про І. Герету, С. Голяша, Б. Вітошинського, Я. Стецька; біфони; терористичні акції польського підпілля; листування двох вчених А. Брюкнера і К. Студинського; друкування українських марок; про гербові марки Тернополя (1941 р.); історію сіл Ладичин і Вишнівчик, Зарваницю тощо. За його ініціативи започатковано видання серії «Корінь і крона», що розповідають про минуле сучасне Тернопілля, діяльність його відомих постатей. Співвидавець літературно-мистецької і культурологічної газети «Русалка Дністрова», був членом редакційної колегії та співвидавцем літературно-мистецького журналу «Тернопіль». Підготував низку статей до енциклопедичного словника «Тернопільщина» у трьох томах, член редакційної колегії цього видання. Співавтор книг «Біфони» (1995 р.), «Хто пожав «Бурю?» (1996 р.), «Предтеча» (2002 р.). Член Всеукраїнської спілки краєзнавців, НТШ, обласної редакції книги пам'яті України, приймав активну участь у

підготовці її тритомника (Тернопільська обл., 1995–1996 рр.), двотомника «Нескорена Зборівщина» (2000–2001 рр.).

Простежено мистецьку спадщину, що ґрунтувалася на її популяризації у житті краю, відродженні поваги до національної історії, мистецтва, релігії. Б. Хаварівський організовував тижні образотворчого мистецтва, залучав до виставок живопису і графіки роботи митців з Тернополя, Львова тощо. Член правління тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, один із засновників тернопільської організації «Товариства української мови», обласної історико-просвітницької інституції «Меморіал» ім. В. Стуса. Член оргкомітетів з відзначення на Тернопільщині більшості пам'ятних дат, видавничої ради при Тернопільській обласній державній адміністрації. Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич (1995 р.). Нагороджений відзнакою Українського фонду культури «За подвижництво в культурі».

Оцінено внесок Б. Хаварівського як філолога, педагога, архівіста, краєзнавця, митця, громадсько-політичного і просвітнього діяча у загальноукраїнський громадсько-політичний та просвітницький процес, осмисливши його пізнавальне й практичне значення для сучасного розвитку, виходячи із неординарності особи, його всебічності й таланту. Обґрунтовано місце Б. Хаварівського в національному житті, роль й значення в історії України завдяки громадсько-політичній та просвітницькій діяльності.

Ключові слова: Богдан Хаварівський, громадсько-політична робота, просвітницька праця, педагог, архівіст, митець.

ANNOTATION

Buiak H. B. Civil, political, and educational activities of Bohdan Khavarivskyi (1948–2016). – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the field of history, specialty 032 – history and archaeology, field of knowledge 03 –

humanities. Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk, Ternopil, 2025.

The dissertation conducts a comprehensive study of the public-political and educational activities of Bohdan Khavariivskyi (1948–2016). An analysis of the existing historiographical base on the researched issues was carried out, which showed that the declared topic was studied by researchers only in the general context of local history of the second half of the 20th – early 21st century. However, it is not systematically structured and holistic, does not comprehensively reveal the problem as a whole, but only superficially, so the insufficient study of this problem required further subject research, which would contribute to a deeper analysis of the public-political and educational activities of B. Khavariivskyi in the outlined period. In Ukrainian historiography, to this day, there is no thorough scientific historical research that would analyze the public-political and educational activities of B. Khavariivskyi. Moreover, researchers in general historical works practically do not mention him.

The existing historiographical base on the researched issues can be conditionally divided into the following groups: the first group includes general works on the modern history of Ukraine, state independence and state-building processes, the national liberation movement, political history; the second group includes works related to the People's Movement of Ukraine, to which B. Khavariivskyi belonged; the third group includes studies by contemporary Ukrainian scientists on the history of culture, periodicals, the peculiarities of the formation of the «Soviet person» etc. It was established that they differ in the methodological approaches used by historians.

The works of the first group contributed to the understanding of the environment both in Soviet times and in the period of independent Ukraine, in which B. Khavariivskyi had to grow as a personality, form as a public-political and educational figure. Nevertheless, despite the solidity and significance of the mentioned publications, the declared problem is not given due attention, considering that the authors did not set themselves the task of analyzing the public-

political and educational activities of B. Khavarivskyi during 1948–2016. The second group includes works related to the People's Movement of Ukraine, to which B. Khavarivskyi belonged. The third group includes studies by scientists on the history of Ukrainian culture, periodicals, the peculiarities of the formation of the «Soviet person» etc.

The need for a detailed analysis of the public-political and educational activities of B. Khavarivskyi required the processing of the necessary source base, which contains a significant array of published and unpublished documents. The source base of the dissertation research can be conditionally divided into the following groups: the first group – materials of the State Archive of Ternopil region, the private archive of Prof. Ivan Zuliak; the second group – encyclopedias, guides, bibliographic directories, collections of documents and materials; the third group – periodicals; the fourth group – author's works of B. Khavarivskyi; the fifth group – Internet resources.

The use of a broad methodological research framework ensures the achievement of the set goal, allows a comprehensive analysis of the problem, and expands the factual and analytical components of scientific research. The application of various modern methodological approaches maximizes the avoidance of subjective assessments and ensures the scientific reliability of the research results, complementing the declared issues with factual material.

It has been found that B. Khavarivskyi's development was rooted in the traditions of family upbringing. His parents and teachers stimulated him to draw, write poems, recite, and sing. Bohdan-Roman was a well-rounded individual who managed to realize his talents in his later life. His activities during his studies at the Faculty of Philology of Chernivtsi State University have been traced: he attended the Stepan Budnyi literary studio, designed and edited its handwritten newspapers «Soniachni Klarnety» and «Veselyi Ostap», and gave presentations at scientific conferences. His acquaintance with prominent figures of Ukrainian science and culture in Chernivtsi contributed to his formation as a mature individual with an active civic position and deep national convictions.

His pedagogical work and administrative activities have been studied. It has been proven that the beginnings of his pedagogical work were connected with teaching in a village school in the Ternopil region. Over time, Bohdan Vasylovych worked as a dormitory tutor at the Ternopil Technical College No. 2 and as a teacher at the Ternopil Special Vocational School No. 3. It has been found that it was in this educational institution that a future writers' organization and a professional community of artists free from the constraints of socialist realism were formed. Later, he held positions as a senior researcher at the archive, a lecturer at the Ternopil State Pedagogical Institute, head of the Department of Public Education of the Ternopil Regional Executive Committee, and director of the State Archive of Ternopil Region. He was well-versed in the subjects he taught, practiced original modern teaching forms and methods, involved students in the achievements of Ukrainian and world culture, and worked closely with the Ternopil Art Gallery, the Ternopil Regional Museum of Local History, and the city's creative organizations.

His active civic and political position, which became particularly evident after 1991, with Ukraine gaining state independence, has been highlighted. It is worth noting that during the perestroika period, he also tried to combine teaching with civic engagement. B. Khavaryvskyi's participation in election campaigns indicated his active political stance. In the late 1980s and early 1990s, he sought to obtain the status of a member of the Verkhovna Rada of Ukraine, served as a trusted representative, and participated in the city council election campaigns in Ternopil. However, it was only in 1994 and 1998 that he became a deputy of the Ternopil Regional Council from the People's Movement of Ukraine. An analysis of his political program indicates its low level, excessive emotionality, and lack of voters' wishes and commitments from a regional deputy. Nevertheless, its text was practically unchanged in two election campaigns. The use of the achievements of the State Archive of Ternopil Region, headed by B. Khavarivskyi, in campaign materials indicated the use of administrative resources.

The promotion of the work of «Plast» not only in Western Ukraine but also abroad has been traced. B. Khavarivskyi contributed to the issuance of state stamps on the occasion of the 80th anniversary of the organization, prepared collections of photographs about the institution's activities in the past and present, and searched for information about famous figures of «Plast», among other activities. He participated in civic and political projects related to performances by international choral ensembles in Ukraine, the commemoration of famous historical and figures of Ukraine abroad, and participation in seminars and workshops. The organization of a concert tour of Ukraine by the «Zhuravli» choir, with the assistance of B. Khavarivskyi, and the performance of spiritual music pieces, riflemen's songs, and at that time the song «Ukraine Has Not Yet Perished» were of great importance both for the promotion of national culture and for the formation of certain political sympathies. Establishing personal contacts with the Ukrainian diaspora in Saint Petersburg served to commemorate the memory of Ukrainians who were victims of political repression, with the consecration of a cross at one of the city's cemeteries.

His journalistic and publishing work, which includes over 150 journal and newspaper publications on historical and local history topics, has been explored. It is logical to divide it into two periods. The first period – Soviet (July 1975 – January 1991), during which he served as a freelance correspondent, a sort of propagandist, and an ideologist of the communist system. Analyzing the first period of B. Khavarivskyi's journalistic and publishing work, it is worth noting that the first mentions of him in the press or his articles and essays were in student and youth publications of regional and republican levels. The content of the publications was usually of an ideological nature – anniversaries of the 50th anniversary of the USSR, the 40th anniversary of reunification with Soviet Ukraine, the relocation of the newspaper «Iskra»; personal historical topics (Oleksa Dovbush, Ivan Franko, Mykola Tarnovskyi, Hristo Botev, Mykhailo Pavlyk, Dimitr Blagoev); about the unbreakable friendship of the peoples of the USSR, etc.

The second period – independent Ukraine (October 1991 – June 2016), during which B. Khavarivskyi's publications stood out for their topical themes on the history of Ukraine: about I. Hereta, S. Holyash, B. Vitoshynskyi, Y. Stetsko; bifons; terrorist actions of the Polish underground; correspondence between two scholars A. Bryukner and K. Studynskyi; printing Ukrainian stamps; about the heraldic stamps of Ternopil (1941); the history of the villages of Ladychyn and Vyshnivchyk, Zarvanytsia, etc. At his initiative, the publication of the series «Root and Crown» was launched, telling about the past and present of Ternopil region and the activities of its notable figures. He was a co-publisher of the literary and cultural newspaper «Rusalka Dnistrova», a member of the editorial board, and a co-publisher of the literary and artistic journal «Ternopil». He prepared a number of articles for the encyclopedic dictionary «Ternopil Region» in three volumes and was a member of the editorial board of this publication. He co-authored the books «Bifons» (1995), «Who Reaped the Storm?» (1996), and «Forerunner» (2002). He was a member of the All-Ukrainian Union of Local Historians, the Shevchenko Scientific Society, the regional editorial board of the Book of Remembrance of Ukraine, and actively participated in the preparation of its three-volume edition (Ternopil Region, 1995–1996), and the two-volume «Unconquered Zboriv Region» (2000–2001).

His artistic heritage, based on its promotion in the life of the region, the revival of respect for national history, art, and religion, has been traced. B. Khavarivskyi organized weeks of visual arts, involving works by artists from Ternopil, Lviv, etc., in painting and graphics exhibitions. He was a member of the board of the Ternopil Regional Association of the All-Ukrainian Society «Prosvita» named after T. Shevchenko, one of the founders of the Ternopil organization of the «Society of the Ukrainian Language», and the regional historical and educational institution «Memorial» named after Vasyl Stus. He was a member of the organizing committees for the commemoration of most memorable dates in Ternopil region and the publishing council at the Ternopil Regional State Administration. He was a laureate of the All-Ukrainian Literary and

Artistic Prize named after I. Blazhkevych (1995). He was awarded the distinction of the Ukrainian Cultural Foundation «For Devotion to Culture».

The contribution of B. Khavaryvskyi as a philologist, teacher, archivist, local historian, artist, civic and educational figure to the general Ukrainian civic and educational process has been assessed, understanding its cognitive and practical significance for modern development, based on the uniqueness of his personality, his versatility, and talent. His place in national life, and his role and significance in the history of Ukraine, thanks to his civic and educational activities, have been substantiated.

Keywords: Bohdan Khavarivskyi, public-political work, educational work, teacher, archivist, artist.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Галина Буяк. Становлення Богдана Хаварівського як особистості, громадсько-політичного і культурно-просвітницького діяча (друга половина XX – початок XXI ст.) *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. Вип. 2(47). 2022. С. 67–74.

URL: <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/266521>

2. Буяк Галина. Екслібрис у творчості Богдана Хаварівського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2023. Том 39. С. 256–267.

URL: <https://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/tom-39-2023/>

3. Галина Буяк. Громадсько-політична діяльність Богдана Хаварівського (кінець 1980-х – 1990-х рр.) *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: «Історія»*. 2024. Випуск 1. С. 20–25.

URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/history/article/view/1266>

4. Галина Буяк. Публіцистика Богдана Хаварівського (липень 1975 – січень 1991 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / головний редактор Іван Зуляк*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2024. Вип. 2. С. 16–24.

URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/history/article/view/1325>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Буяк Г. Б. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Богдана Хаварівського (1948–2016 рр.): історіографія проблеми. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIV: Виміри сталого розвитку в теорії та практиці* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон: Посвіт, 2023. С. 14–16.

URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsui/bitstream/lib/52245/1/Rozwoj_Spring_2023.pdf

6. Буяк Г. Б. Участь Богдана Хаварівського у міжнародних проєктах. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, 11–12 травня 2023 року, м. Тернопіль*. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 198–202.

URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/30026>

7. Галина Буяк. Адміністративна діяльність Богдана Хаварівського (1990–1992 рр.). *Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи: Матеріали наукової конференції*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 129–133.

URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34661/1/Konf_Ist_nayka.pdf

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	17
ВСТУП.....	20
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	26
1.1. Історіографія дослідження.....	26
1.2. Джерельна база.....	29
1.3. Теоретико-методологічні засади.....	87
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ БОГДАНА ХАВАРІВСЬКОГО.....	179
2.1. Становлення Б. Хаварівського як особистості.....	179
2.2. Педагогічна праця.....	186
2.3. Адміністративна робота.....	200
РОЗДІЛ 3. ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ПРАЦЯ.....	231
3.1. Громадсько-політичне життя.....	231
3.2. Виборчі кампанії.....	238
3.3. Популяризація «Пласту».....	246
3.4. Міжнародні проєкти.....	250
РОЗДІЛ 4. ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА.....	268
4.1. Публіцистика.....	268
4.2. Екслібрис у творчій спадщині.....	284
4.3. Вшанування пам'яті відомих постатей.....	296
ВИСНОВКИ.....	312
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	318
ДОДАТКИ.....	404

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АН – Академія наук.

ВЛКСМ – Всесоюзна ленінська комуністична спілка молоді.

ВР – Верховна Рада.

ВРУ – Верховна Рада України.

ВУТ «Просвіта» – Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка.

Галревком – Галицький революційний комітет.

ГАУ – Головне архівне управління.

ГПУ – Генеральна прокуратура України.

Державний архів Тернопільської області – Держархів Тернопільської обл.

ДКНС – Державний комітет з надзвичайних ситуацій.

д. і. н. – доктор історичних наук.

д. п. н. – доктор педагогічних наук.

д. ф. н. – доктор філологічних наук.

ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка.

ККУ – Кримінальний кодекс України.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу.

КПУ – Комуністична партія України.

крб. – карбованець, карбованців.

КУН – Конгрес українських націоналістів.

ЛКСМУ – Ленінська комуністична спілка молоді України.

МБГФ «Ера милосердя» – Міжнародний благодійний гуманітарний фонд
«Ера милосердя».

МПТУ – міське професійно-технічне училище.

НАНУ – Національна Академія наук України.

НАФ України – Національний архівний фонд України.

НБУ – Національний банк України.

НТШ – Наукове товариство ім. Т. Шевченка.

НРУ – Народний Рух України.

обл. – область, області.

облвиконком – обласний виконавчий комітет.

ОУН – Організація українських націоналістів.

ОУНР С.-П. – Організація українського національного руху Санкт-Петербургу.

ППУ – підпільна пошта України.

проф. – професор.

профтехосвіта – професійна технічна освіта.

РСДП – Робітнича соціал-демократична партія.

РФ – Російська Федерація.

СКУ – Світовий конгрес українців.

СКВУ – Світовий конгрес вільних українців.

СПУ – Спілка письменників України.

СПТУ – спеціалізоване професійно-технічне училище.

ст. – стаття, статті.

СУМ – Спілка української молоді.

США – Сполучені Штати Америки.

ТКГ – Тернопільська краєзнавча галерея.

ТДПІ – Тернопільський державний педагогічний інститут.

ТДПУ ім. Я. Галана – Тернопільський державний педагогічний університет ім. Я. Галана.

ТКР НРУ – Тернопільська крайова рада Народного Руху України.

ТМС – Тернопільський міський суд.

ТНПУ ім. В. Гнатюка – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

ТОДА – Тернопільська обласна державна адміністрація.

ТОКМ – Тернопільський обласний краєзнавчий музей.

ТОР – Тернопільська обласна рада.

ТОСЮТ – Тернопільська обласна станція юних техніків.

ТОУД ім. Т. Шевченка – Тернопільський обласний український драматичний театр ім. Т. Шевченка

ТОСХУ – Тернопільська обласна спілка художників України.

УГА – Українська Галицька Армія.

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква.

УКАМА – Українсько-канадського архіву-музею Альберти.

УНР – Українська Народна Республіка.

УПА – Українська повстанська армія.

ТКБ св. апостола Андрія Первозванного УАПЦ – Тернопільське крайове братство св. апостола Андрія Первозванного УАПЦ.

УРП – Українська республіканська партія.

УРСР – Українська Радянська Соціалістична республіка.

УСС – Українські Січові Стрільці.

УФК «За подвижництво в культурі» – Український фонд культури «За подвижництво в культурі».

ФБР – Федеральне бюро розслідувань.

ЧАЕС – Чорнобильська атомна електростанція.

ЧДУ – Чернівецький державний університет.

ч. – частина.

ВСТУП

Актуальність теми. На початку 1990-х рр. в Україні відбулися значні зміни, які спричинили суттєві трансформації у суспільстві. Однією з ключових подій цього періоду було утвердження незалежності країни, що викликало розвиток громадянського суспільства та підвищений інтерес до історії та культурних цінностей. У цьому контексті особливо важливим стає особистісний аспект історичних постатей, які відображають дух та діяльність свого часу. Саме до таких видатних особистостей належав Богдан Хаварівський – філолог, педагог, архівіст, краєзнавець, митець, громадсько-політичний і просвітницький діяч. Його широкий спектр інтересів свідчить про його непересічність, всебічність та талант. Б. Хаварівський відображав дух і перспективи того часу, коли Україна вперше стала суверенною державою. Його внесок у розвиток освіти, культури, національної самосвідомості та підтримка громадянського суспільства роблять його важливим символом для сучасного покоління.

Аналіз громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського упродовж досліджуваного періоду має важливе наукове значення. Це дозволяє зрозуміти не лише його особистий внесок у розвиток українського суспільства, а й ширший контекст складних процесів, що відбувалися на Тернопільщині 1948–2016 рр.

Діяльність Б. Хаварівського допомагає розглянути глибинні трансформації, які відбувалися в українському суспільстві, зокрема на рівні локальної історії. Його роль у підтримці національної ідентичності, розвитку освіти та культури набуває особливого значення в контексті змін, що відбувалися в Україні після здобуття незалежності.

Детальне вивчення діяльності Б. Хаварівського сприяє розумінню його місця в історії України. Він був представником покоління, яке активно сприяло формуванню та розвитку української державності та культурної самосвідомості. Особистість Б. Хаварівського викликає зацікавленість дослідників у глибокому аналізі його діяльності як одного з ключових фігур

в історії Тернопільщини. Його багатогранна діяльність, починаючи від науково-дослідницької роботи і закінчуючи громадсько-політичною діяльністю, надає можливість збагачувати наукові знання та отримувати нові висновки про складні процеси, що відбувалися в українському суспільстві упродовж досліджуваного часу.

Дисертаційне дослідження, присвячене громадсько-політичній та просвітницькій діяльності Б. Хаварівського (1948–2016 рр.), має важливе наукове значення і актуальність, які необхідно підкреслити. Це дослідження дасть змогу не лише аналізувати конкретні досягнення та внесок Б. Хаварівського в розвиток української культури та політики, але й узагальнити його досвід як важливий елемент національного розвитку.

Громадсько-політична та просвітницька діяльність Б. Хаварівського відігравала значну роль у формуванні національної самосвідомості та сприяла поступовому розвитку українства. Його досвід і напрацювання є надзвичайно цінними не лише з історичної та культурницької точок зору, а й з погляду сучасного розвитку українського суспільства.

Дослідження громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського має багатоаспектний характер, оскільки воно включає аналіз його публічної діяльності, взаємодію з іншими видатними особистостями тогочасного періоду, вплив на культурне середовище та освітні процеси. Це дозволить отримати більш повне та об'єктивне уявлення про роль та значення Б. Хаварівського в локальній історії України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося в межах наукового напрямку кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України» (державний реєстраційний номер 0111U009915).

Мета дослідження – аналіз громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського в окреслений період.

Для реалізації мети визначено **основні завдання**:

- проаналізувати історіографію, джерельну базу та методологію наукової проблеми;
- охарактеризувати важливість родинного виховання, учителів і провідних діячів культури і науки у становленні Б. Хаварівського як особистості, громадсько-політичного і просвітницького діяча;
- дослідити його педагогічну працю і адміністративну роботу;
- висвітлити громадсько-політичне життя;
- розкрити публіцистичну і видавничу справу;
- простежити мистецьку спадщину;
- оцінити внесок Б. Хаварівського у загальноукраїнський громадсько-політичний та просвітницький процес, осмисливши його пізнавальне й практичне значення для сучасного розвитку.

Об’єкт дослідження – суспільно-політичні та просвітницькі процеси, що відбувалися в Україні упродовж окресленого періоду.

Предмет дослідження – особливості громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016).

Хронологічні рамки дисертаційного дослідження визначені роками життя та діяльності Б. Хаварівського (1948–2016). Нижня межа обумовлена роком народження (1948 р.), відповідно верхня – пов’язана з роком його смерті (2016 р.). Однак авторка дисертації свідомо того, що фактична дата народження є дуже умовним показником громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016), тому за нижню межу варто все ж таки обрати 1967 р., час його вступу на філологічний факультет ЧДУ, активність у студентській літературній студії імені Степана Будного, оформленні та редагуванні її рукописних газет «Сонячних кларнетів» й «Веселого Остапа», доповідях на студентських наукових конференціях, знайомства з Левком Крупою, Михайлом та Володимиром Івасюками, першим художнім оформленням декорацій під час прем’єри пісні «Червона рута» на телебаченні Чернівців. Верхня межа обмежується липнем

2016 р. – смертю Б. Хаварівського. Такий хронологічний підхід дає змогу цілісно й об'єктивно дослідити громадсько-політичну і просвітницьку діяльність Б. Хаварівського.

Територіальні межі дослідження охоплюють регіони, пов'язані із життям, громадсько-політичною та просвітницькою діяльністю Б. Хаварівського, а саме: Тернопільську обл., міста Терєбовля, Тернопіль, Чернівці, Чернівецьку обл., США тощо.

Методологічна основа дослідження. Основоположними принципами наукового дослідження є історизм, об'єктивний аналіз подій і фактів, незалежно від класових, політичних, партійних чи ідеологічних нашарувань. Дослідження проведено на основі комплексного використання загальнонаукових методів: історичного, логічного, систематизації; власне історичних: проблемно-хронологічного, синхронічного, порівняльно-історичного; міждисциплінарних: статистичного, системно-структурного, емпірико-теоретичного, методу актуалізації й діяхронії, з метою вивчення архівних документів, першоджерел використано методи індукції та дедукції. Одним із провідних методів, яким послуговувався автор у написанні дисертації, став біографічний метод, що дозволив оцінити та визначити громадсько-політичну та просвітницьку діяльність Б. Хаварівського досліджуваного періоду.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сукупністю поставлених завдань та засобами їх розв'язання. У роботі:

вперше:

- концептуально, комплексно, цілісно, всебічно та ґрунтовно досліджено громадсько-політичну та просвітницьку діяльність Б. Хаварівського (1948–2016);
- проаналізовано й класифіковано джерелознавчий та історіографічний матеріал із досліджуваної проблематики;

- уведено в науковий вжиток значну кількість важливих маловідомих і невідомих, раніше недоступних архівних і рукописних джерел та документів;

поглиблено:

- важливість родинного виховання і провідних діячів у становленні Б. Хаварівського як особистості, громадсько-політичного та просвітницького діяча;

набуло подальшого розвитку:

- вивчення основних напрямків громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського та її значення для локальної історії України.
- висвітлення внеску Б. Хаварівського у загальноукраїнський громадсько-політичний та просвітницький процес.

Практичне значення одержаних результатів полягає у висвітленні громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського, що сприятиме поглибленню вивченню досліджуваної проблеми та використанню досвіду його праці в сучасних умовах суспільного розвитку. Зібраний фактологічний матеріал, джерельно-документальна база дослідження можуть бути використані у науково-дослідній роботі істориків, культурологів, літературознавців, педагогів, більш вузьких наукових досліджень, що стосуватимуться окремих напрямків громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського.

Пропоновані результати є важливими для розв'язання багатьох сучасних проблем, подолання усталених стереотипів щодо особи Б. Хаварівського та побудови цілісної моделі сучасного громадсько-політичного та просвітницького життя на сучасному етапі. Окрім того, положення і висновки дисертації можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць з локальної історії та окремих розділів навчальних посібників, підручників з історії України, а також у розробці програм та підготовці нормативних та спеціальних курсів із зазначених дисциплін, у

науково-популярних виданнях, побудові експозицій у музеях відповідного профілю.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки й матеріали дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Міжнародних та Всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: XIV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи». Том XIV: Виміри сталого розвитку в теорії та практиці» (Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон, 2023); V Міжнародна науково-практична конференція м. Тернопіль, 11–12 травня 2023 р.); «Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи» (м. Тернопіль, 16 листопада 2023 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 7 наукових публікаціях, з них 4 – у фахових виданнях України, 3 – матеріали конференцій.

Структура дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (749 позиції), додатків (1). Загальний обсяг дисертації складає – 406 сторінок, з них основного тексту – 197 с.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

В українській історіографії до сьогодні немає жодного ґрунтовного наукового історичного дослідження, у якому б аналізувалася громадсько-політична та просвітницька діяльність Б. Хаварівського, більше того, дослідники у загальних історичних працях практично не згадують його.

Історіографію праць з досліджуваної проблематики умовно можна поділити на такі групи: до першої групи належать загальні праці з новітньої історії України, державної незалежності й державотворчих процесів, національно-визвольного руху, політичної історії; до другої – праці, пов'язані з НРУ, приналежним до якого був і Б. Хаварівський; до третьої – дослідження сучасних українських науковців з історії культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської людини», інтелігентського середовища Тернополя другої половини 1980-х рр., спогадів як джерела вивчення життя та діяльності Б. Хаварівського тощо.

Перша група – загальні праці з новітньої історії України О. Бойка [1–2], Я. Грицака [3], В. Верстюка, О. Гараня, О. Гуржія [4], В. Барана [5], Л. Ковпака [6], Г. Касьянова [7], В. Даниленка [8]; державної незалежності й державотворчих процесів М. Гориня [9, с. 6–14], В. Чорновола [10], Ю. Алексєєва, С. Кульчицького, А. Слюсаренко [11], Н. Барановської, В. Верстюка, С. Віднянського та ін. [12]; національно-визвольного руху, А. Русначенка [13], політичної історії – В. Андрущенка [14]. Опрацьовані праці окресленої групи сприяли розумінню того середовища як у радянський час, так і період незалежної України, у якому доводилося зростати як особистості, формуватися громадсько-політичному і просвітньому діячеві Б. Хаварівському. Тим не менше, незважаючи на солідність і значимість зазначених видань, задекларованій проблемі не відведено належної уваги, зважаючи на те, що автори не ставили перед собою завдання проаналізувати

громадсько-політичну та просвітницьку діяльність Б. Хаварівського упродовж 1948–2016.

Друга група – праці, пов'язані з НРУ, приналежним до якого був і Б. Хаварівський. Це здобутки О. Гараня [15, с. 60–61; 16–17; 18, с. 97–101], В. Ковтуна [19], Г. Гончарука [20], С. Бондаренка [21, с. 174–182; 22, с. 104–109].

Третя група – дослідження сучасних українських науковців з історії культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської людини», інтелігентського середовища Тернополя другої половини 1980-х рр., спогадів як джерела вивчення життя та діяльності Б. Хаварівського тощо. Зокрема, М. Попович доволі ґрунтовно розкриває становище у сфері культури України в умовах комуністичної диктатури крізь призму тоталітарної системи [23, с. 536–714; 24, с. 594, 600, 800]. М. Мушинка, досліджуючи місце і роль В. Гнатюка у розвитку української науки, зауважує на тому, що важлива роль у збереженні архівних матеріалів, належить Б. Хаварівському, директорів Держархіву Тернопільської обл. [25, с. 8–15]. Доречно зауважити, що епістолярна спадщина В. Гнатюка, яка зберігається у зазначеному архіві, опрацьована і проаналізована дослідниками, передана на збереження М. Мушиною та Б. Хаварівським [26, с. 5; 27, с. 206–217].

Важливе місце відведено публікації О. Корнієнка, який ґрунтовно аналізує роль періодици УРСР 1950–1980-х рр. як інструменту впливу на моду і повсякденне життя [28, с. 77–88]. Аналіз історіографії наукової проблеми не був би повним без використання монографічного дослідження Ю. Каганова, присвяченого українській версії конструювання «радянської людини» (1953–1991) [29]. А. Кліш та Я. Секо аналізували інтелігентське середовище Тернополя другої половини 1980-х рр., опозиційність та формування кадрів для незалежної України [30, с. 123–132]. Згадувані автори доволі ретельно вивчали спогади як джерело вивчення життя та діяльності Б. Хаварівського [31, с. 1495–1507]. Окрім того, важливу роль відводили

Б. Хаварівському в розвитку системи освіти Тернопільщини [32, с. 1063–1075].

Важливе місце посідають праці Л. Кравчука [33, с. 233–243; 38, с. 1665–1675; 41, с. 1122–1131], М. Бармака та Р. Мельника [34, с. 2021–2033], М. Бармака та М. Чорної [35, с. 1043–1060; 39, с. 1027–1039], В. Деревінського та Р. Мельника [36, с. 1550–1567; 37, с. 1082–1093], В. Деревінського [40, с. 1771–1787] та інших дослідників.

Певний внесок у поступ історіографії праць із задекларованої проблематики внесла й авторка цієї дисертації [42, с. 67–74; 43, с. 256–267; 44, с. 14–16; 45, с. 198–202; 46, с. 129–133; 47, с. 20–25] та інші публікації.

Отже, за значний період вивчення задекларованої проблематики нагромаджено певну кількість в основному наукової і науково-популярної літератури, що тим чи іншим чином є дотичною до різних аспектів досліджуваної проблеми. Однак вона не є систематично структурованою й цілісною, комплексно не розкриває проблему в цілому, а лише поверхово, тому недостатнє вивчення цієї проблеми вимагало подальшого її предметного дослідження, що сприяло б глибшому аналізу громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського в окреслений період.

Об’єктивні обставини склалися таким чином, що до цього часу не було підготовлено спеціальних дисертаційних праць, у яких досліджувалася б громадсько-політична і просвітницька діяльність Б. Хаварівського (1948–2016).

1.2. Джерельна база

Підготовка дисертації вимагала опрацювання значного обсягу різноманітних фондів, архівних матеріалів, друкованих і рукописних джерел. Основою джерельної бази дослідження є сукупність документів і матеріалів Держархіву Тернопільської обл., наукових й універсальних бібліотек України. Необхідність детального аналізу громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського вимагала опрацювання необхідної джерельної бази, що містить значний масив опублікованих та неопублікованих документів.

Умовно джерельну базу дисертаційного дослідження можна поділити на такі групи: перша група – матеріали Держархіву Тернопільської обл., приватний архів проф. Івана Зуляка; друга група – енциклопедії, путівники, бібліографічні довідники, збірники документів і матеріалів; третя група – періодичні видання; четверта група – авторські твори Б. Хаварівського; п'ята група – Інтернет-ресурси.

Основний масив архівних матеріалів й документів, без яких неможливо науково досліджувати проблему, вести аргументовану дискусію й робити обґрунтовані висновки, зосереджено у Держархіві Тернопільської обл. Перша група представлена двома описами фонду [48–50]. Матеріали, що увійшли до опису першого [48], передано на державне зберігання у травні-липні 2003 р. [48]. У фонді відклалися документи, які відображають його діяльність як педагога, архівіста, митця та громадського діяча. Справи фонду Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Опис 1 справ постійного збереження охоплює крайні дати (1968–2003 рр.), до нього внесено 442 справи, 2120 документів (збірки матеріалів за 1871–2003 рр.) [48].

У 2004 р. зазначений опис поповнився колекцією екслібрисів, створених художниками України, зібраних фондоутворювачем упродовж 70–90-х рр. XX ст. Сформовано 73 справи постійного зберігання за 1955–1999 рр., є ксерокопія екслібрису за 1918 р. [48]. У 2009 р. фонд доповнено

збіркою про Ю. Словацького. Сформовано 26 справ постійного зберігання (за 1976–2009 рр.) [48].

Їх умовно можна поділити на сім підгруп. 1. Документи біографічного характеру фондоутворювача. 2. Творчі матеріали. 3. Документальні матеріали про діяльність на посаді начальника обласного управління народної освіти Тернопільського облвиконкому. 4. Матеріали про обирання депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів. 5. Листування. 6. Світлини. 7. Збірки, колекції документів і матеріалів, зібраних фондоутворювачем.

Перша підгрупа «Документи біографічного характеру фондоутворювача» 1968–2003 рр. [50–66]: машинописною автобіографією Хаварівського Б. В. з авторськими правками [50]; відомостями про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність (авторський рукопис та машинопис) [51]; характеристиками з місць роботи [52]; ксерокопією трудової книжки та вкладкою до неї [53]; оригіналами особистих документів (облікова картка офіцера запасу, наказ про присвоєння звання, мобілізаційний припис) [54]; «анкетною художника» картинної галереї ТОКМ, заповненою Хаварівським Б. В. [55]; довідкою, виданою Лавренюком В. А., директором ТОКМ Хаварівському Б. В. про музейну цінність художніх робіт, подарованих йому тернопільськими художниками [56]; відомостями про його роботу в методичних секціях, що діяли при обласному учбово-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління професійної технічної освіти [57]; заява на ім'я ректора Тернопільського педагогічного університету Кравця В. П. про надання дозволу прикріпитися як пошукувачеві до кафедри всесвітньої історії та методики її викладання для написання кандидатської дисертації (науковий керівник, професор Тхоржевський Р. Й.) від 12 січня 1998 р. [58]; програми наукових конференцій, семінарів із зазначеними темами виступів, доповідей Хаварівського Б. В. упродовж 1968–1999 рр. [59]; програмами культурно-освітніх заходів, на які він запрошувався [60]; запрошення Хаварівському

Б. В. на різні урочини [61]; мандати, перепустки Хаварівського Б. В. як учасника конференцій та інших громадських організацій [62]; оригінали грамот, листів-подяк, дипломів, якими відзначено Хаварівського Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності упродовж 1968–2003 рр. [63]; вірші, присвяти, експромти, малюнки, дружні шаржі Хаварівському Б. В. [64]; поздоровлення, оригінальні вітання з нагоди свят та ювілеїв упродовж 1987–2002 рр. [65]; ксерокопія публікації «1 вересня – 50 років від дня народження Хаварівського Б. В. (01.09.1948) – краєзнавця, директора архіву» [66]; ксерокопія фрагменту довідника Савак Богдан. «Краєзнавці Тернопільщини (біографічний довідник)». Денісів, 2003 (відомості про Б. Хаварівського) [67].

Друга підгрупа «Творчі матеріали» [68–91]: авторська добірка вирізок публікацій Хаварівського Б. В. у періодиці за 1972–1987 рр. [68]; опубліковані статті, дослідження, повідомлення, інформації, поезії Хаварівського Б. В. за 1975–2002 рр. [69]; вирізки з періодичних видань, ксерокопії публікацій про його професійну, творчу і громадську діяльність за 1970–2003 рр. [70]; авторська добірка вирізок про професійну, творчу і громадську діяльність упродовж 1976–1988 рр. [71]; поезії «Сьогодні сад журився», «Озера гладь з'єдналась з темінню неба...», «Алхімія творення», «Пора думок, як зерен для ріллі....», опубліковані вірші «Вавілони думок, наче струни вібрують», «Може, пізно видзвонює вересень» [72]; вирізки з періодичних видань, авторська добірка опублікованих віршів за 1972–1988 рр. [73]; рукопис віршованої передмови «...Сьогодні прийшла до мене жінка...» до поетичної збірки Романчук Лесі «Синьооке диво» (Тернопіль, 1995 р.) [74]; оригінали автопортретів, графічних робіт, дружні шаржі Хаварівського Б. В. [75]; Левицький Михайло. Про Хаварівського Б. В. як художника, малюнки якого часто зустрічаються в обласній пресі, оригінали малюнків автора [76]; вирізки із періодичних видань його опублікованих малюнків за 1972–1985 рр. [77]; авторська добірка вирізок із періодичних видань опублікованих малюнків Хаварівського Б. В. за 1972–1984 рр. [78];

курсowa робота Ховарівського Б. В. «М. Богданович – дослідник і популяризатор історії України», студента четвертого курсу філологічного факультету Чернівецького державного університету [79]; відгук викладача курсів підвищення кваліфікації викладачів естетики (м. Ленінград) на випускnu роботу Хаварівського Б. В., слухача курсів [80]; рецензія Хаварівського Б. В. на дипломну роботу «Історико-географічні особливості формування структури агропромислового комплексу Тернопільської області за період 1969–1993 роки» Кошіля Анатолія Богдановича, студента географічного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту [81]; рукопис рецензії Хаварівського Б. В. на лекцію «Видатні художниці-уродженки Тернопільщини» Івашків Г. М., працівника Тернопільської картинної галереї [82]; машинопис з авторськими правками і ксерокопії архівних документів Хаварівського Б. В. «Документи «Просвіти» у Денисові». Дослідження з історії заснування та діяльності сільського осередку [83]; ксерокопія машинопису Хаварівського Б. В. «Листування двох вчених. Александр Брюкнер і Кирило Студинський». Дослідження із додатками: листами А. Брюкнера до К. Студинського (10 лютого 1986 р. – 15 січня 1939 р.). Приєднано статтю Сергія Ткачова «Чи прийде А. Брюкнер до українського читача?» (До 140-річчя від дня народження), опублікована у газеті «Тернопіль вечірній» (27 січня 1996. № 5(542) [84]; Гайдай Олег. Хаварівський Богдан. «Михайло Грушевський і українська боністика». Машинопис дослідження, опублікованого в газеті «Русалка Дністрова». № 16–17. С. 3 [85]; Хаварівський Б. «Натхнення з Довбушевої криниці» (Олекса Довбуш і Тернопілля). Дослідження із повідомленням про проведення в Тернопільському державному педагогічному інституті ім. Ярослава Галана наукової конференції «Яків Головацький та рух за національне відродження і культурне єднання слов'янських народів [86]; авторизований машинопис інтерв'ю Хаварівського Б. В. Мельничуку Б., журналісту. «Не лише євреї, а й усі громадяни України – жертви фашизму – мають право на свою частку скарбу [87]; машинопис з авторськими правками

Хаварівський Б. В. «Впала колона. Роздуми перед свічкою, запаленою в церкві за упокій душі Ігорка [Герети]» [88]; ксерокопія публікації складу редакційної колегії з підготовки та видання 2002 р. енциклопедичного довідника «Тернопільщина» («Тернопільського Енциклопедичного Словника»), в яку увійшов Хаварівський Б. В. (додаток до рішення Тернопільської облради від 11 листопада 2002 року № 67), опублікований у віснику «Рада» (Тернопіль, 2002, № 4). Приєднано положення про редакційно-видавничу групу при редакційній колегії з підготовки та видання енциклопедичного довідника «Тернопільщина» та довідку-обґрунтування щодо необхідності видання довідника [89]; оригінали автографів визначних осіб, зібрані Хаварівським Б. В. [90]; оригінал листівки (з колекції Хаварівського Б. В.) із фотографією митрополита Андрея Шептицького і написом «Жертва на будову шпиталю у Львові» [91].

Третя підгрупа «Документальні матеріали про діяльність на посаді начальника обласного управління народної освіти Тернопільського облвиконкому» [92–102]: вирізки з газет інтерв'ю та роздумів Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, про стан національної освіти, опубліковані в газетах «Радянська освіта» (7 вересня 1990 р.), «Вільне життя» (13 вересня 1991 р.), «Свобода» (9 листопада 1991 р.) [92]; «Концепція української національної школи в Тернопільській області», опублікована у газеті «Відродження» (28 травня 1991 р.) [93]; вирізка з журналу про впровадження у Тернопільській області концепції української національної школи [94]; рукопис та вирізка відгуків (публікація та анонімний лист) на концепцію української національної школи на Тернопіллі, розроблену управлінням народної освіти Тернопільського облвиконкому [95]; програми із зазначенням виступів Хаварівського Б. В. про реалізацію концепції національної школи на Тернопільщині (на зустрічі, організованій «Товариством сприяння Народному Рухові України» в м. Чикаго 11 лютого 1992 р. та на засіданні колегії з питань гуманітарної політики Державної Думи України 26 травня 1992 р.) [96]; звернення «Дорогі

земляки» Ради фонду «Національна школа» Тернопільського обласного управління народної освіти про підтримку реалізації регіональної концепції української національної школи. Приєднано інформації про надання фінансової допомоги фонду Чиказьким деканатом Української католицької єпархії св. Миколая та «Об'єднанням українських жіночих організацій» в м. Чикаго (США) [97]; запрошення Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Вербовому Мирославу, головному редактору часопису «Наше слово» (РП, м. Варшава), взяти участь у серпневих педагогічних нарадах та курсах перепідготовки вчителів народознавства. Авторизована машинописна копія та чернетка привітання із святом Великодня і Воскресінням Христовим [98]; машинопис листів Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, з подякою жертводавцям із української діаспори в США за надані фінансові пожертви для дітей Тернопільської області, що потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи [99]; машинопис листа Хаварівського Б. В. Владиці [Іокектію Лотоцькому] із подякою за надані пожертвування в обласний фонд «Національна школа» та за особисте спілкування під час перебування у США [100]; засвідчена машинописна копія звернення Шаруна Г. Т., голови Тернопільського обкому працівників освіти і науки, за дорученням пленуму обласного комітету профспілки працівників освіти і науки, що відбувся 17 червня 1992 р., до Гром'яка Р. Т., представника Президента України в Тернопільській області, про необхідність залишити Хаварівського Б. на посаді начальника управління народної освіти. Приєднано публікацію інтерв'ю Лисевича Михайла із Хаварівським Б. В. «Крісло із шпилькою» [101]; вирізки газет щодо публікацій у зв'язку зі справою усиновлення американськими сім'ями дітей-сиріт з Тернопільщини [102].

Четверта підгрупа «Матеріали про обрання Хаварівського Б. В. депутатом Тернопільської обласної ради» [103–123]: рукопис програмних тези Хаварівський Б. В., кандидата в депутати до Тернопільської обласної

ради [103]; передвиборчі листівки кандидата в депутати Тернопільської обласної ради Хаварівського Б. В. [104]; декларація про доходи Хаварівського Б. В., кандидата у депутати обласної ради, отримані у 1993 р. та про наявність у власності нерухомого майна [105]; опубліковані списки зареєстрованих кандидатів у депутати Тернопільської обласної ради, серед яких значиться Хаварівський Б. В. по Золотниківському виборчому округу № 34 [106]; Герета І. П. «Слово про кандидата у депутати обласної ради Богдана Хаварівського» [107]; публікація «Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України» із відомостями про кандидатів в депутати Тернопільської обласної ради, висунутих конференцією Крайової організації НРУ, в тому числі Хаварівського Б. В. [108]; друкарські відтиски запрошення Крайової ради Народного Руху, обласного 29 березня 1998 р. об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, обласної організації «Меморіал ім. В. Стуса» на вибори до Тернопільської обласної ради 26 червня 1994 р. та 29 березня 1998 р. «Просимо віддати свій голос за кандидата Хаварівського Богдана Васильовича» [109]; друкарські відтиски звернення «Шановні країни!» із закликом віддати голоси за висуванців Крайової ради Народного Руху на виборах, у тому числі Хаварівського Богдана, кандидата в депутати обласної ради [110]; опубліковані в обласній пресі повідомлення Тернопільської обласної виборчої комісії про 1994 р. результати виборів 26 червня 1994 р. із відомостями про обрання Хаварівського Богдана Васильовича депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по Золотниківському виборчому округу № 34 [111]; вітальна телеграма Душніцької, голови Золотниківської окружної комісії, Хаварівському Б. В. у зв'язку з обранням депутатом обласної ради [112]; рукопис та машинопис тексту подяки Хаварівського Б. В. виборцям Золотниківського виборчого округу № 34 за виявлене довір'я представляти їх інтереси в Тернопільській обласній раді [113]; посвідчення Хаварівського Богдана Васильовича про обрання його 26 червня 1994 р. депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по виборчому округу № 34,

видане 30 червня 1994 р. [114]; повідомлення Хаварівському Б. В. про проведення сесії Тернопільської обласної ради народних депутатів XXI та XXII скликань [115]; мандати № 34 депутата Тернопільської обласної ради XXII скликання Хаварівському Б. В. [116]; ксерокопія фрагменту карти Тернопільської області із виборчими округами, в тому числі Золотниківським виборчим округом № 34 із центром у с. Золотники, у якому обирався Хаварівський Б. В. [117]; мандати делегата конференцій Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. О. Галана по висуненню кандидатів в депутати Верховної ради Української РСР 25 грудня 1989 р. та конференції Тернопільської міської організації Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка по висуненню кандидатів до рад народних депутатів Української РСР [118]; посвідчення Хаварівського Б. В. про реєстрацію його довіреною особою Левицького Михайла Васильовича, кандидата в депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів двадцять першого скликання від 27 січня 1990 р. та кандидатом у депутати Тернопільської міської ради народних депутатів по виборчому округу № 70 від 31 січня 1990 р. [119]; посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження Смика Романа, її представника, на виборчу дільницю № 186 виборчого округу № 34. Приєднані незаповнені посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження її представників на виборчі дільниці [120]; посвідчення спостерігача на виборчій дільниці № 34, видане Бачуком І., головою Теремовлянської районної ради РУХу, Хаварівському Устиму. Приєднані незаповнені посвідчення Теремовлянської районної ради РУХу спостерігачів на виборчих дільницях [121]; витяг із протоколу конференції Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка від 14 лютого 1998 р. про висунення кандидатом у депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів по Теремовлянському виборчому округу № 15 Хаварівського Богдана Васильовича, члена НРУ, директора Держархіву Тернопільської області

[122]; публікації, що стосуються виборчих кампаній, у яких брав участь Хаварівський Б. В. Вирізки з газет, примірник газети «Русалка Дністрова» (1998 р., березень, 4(107) [123].

П'ята підгрупа «Листування» [124–165]: машинопис листа Хаварівського Б. В. до редакції газети. «Без імені засновника» (Доповнення до однієї опублікованої інформації) про Ігоря Герету – засновника музею Соломії Крушельницької, автора трьох її експозицій і книжки про музей, одного з організаторів 90-річного й 100-річного ювілеїв великої співачки [124]; лист Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану, голові Товариства сприяння «Руху» (США, м. Чикаго) із подякою усім членам Товариства сприяння «Руху» в м. Чикаго та іншим громадським і релігійним громадам за теплий прийом, який було влаштовано під час його перебування в Америці [125]; машинопис листа Хаварівського Б. В., директора Держархіву Тернопільської області, Ласло [Куцюк] Магдалині (Румунія) із відомостями про відкриття у архіві фонду Куцюка-Кочинського Кирила та реалізацію своїх життєвих планів [126]. До цієї підгрупи належать листи Хаварівському Б. В.: повідомлення Коломієць П., редактора відділу пропаганди ілюстрованого тижневого журналу «Україна» (м. Київ), Хаварівському Б. В. про схвалення до друку інформації «Заморський Київ» [127]; авторизований машинопис листа Бучка Миколи, поета, Хаварівському Б. В. про після університетське життя [128]; рукопис листа Івасюка Михайла Григоровича (м. Львів) Хаварівському Роману про пересилку альманаху «Сонячні кларнети» та відновлення листування [129]; повідомлення про лист Лесина В., викладача Чернівецького університету, доктора філологічних наук, Хаварівському Роману Васильовичу про випуск альманаху «Сонячні кларнети» й зацікавлення ним видавництва «Карпати» та про узгодження питань щодо видання альманаху до 100-річчя університету, а також з особистих питань [130]; рукопис листа В. Ч. Хаварівському Роману із одним із останніх його віршів «Мамі» [131]; рукопис листа Вознюка Володимира, однокурсника, тепер директора музею Кобилянської Ольги в Чернівцях, Хаварівському

Роману із спогадами про студентське життя, роботу та свій науковий доробок [132]; запрошення ради Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Б. В., члену клубу, на чергові заняття [133]; лист кореспондента редакції газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) Хаварівському Б. В. з приводу опублікування замітки «Заморський Тернопіль» [134]; повідомлення відділів інформації та листування газети «Літературна Україна» (м. Київ) Хаварівському Б. В. із питань співпраці [135]; рукопис листа Бейгер Надії (Теребовлянський район, с. Струсів) Хаварівському Б. з приводу надіслання копій віршів і фотографій С. Будного [136]; лист Качурівського Романа Миколайовича, поета, члена СПУ (м. Львів), Хаварівському Б. В. із проханням допомоги встановити дати деяких публікацій у обласній та районних газетах у 1959–1975 роках із додатком [137]; лист Астаф'єва Олександра (м. Тернопіль) Хаварівському Б. В. під час перебування останнього у м. Ленінграді [138]; авторизований машинопис листа Логуша І., відповідального секретаря правління обласного відділення Товариства книголюбів, Хаварівському Б. В. з проханням заповнити анкету в зв'язку з підготовкою до видання у видавництві «Книга» «Опыт словаря советских библиофилов» [139]; авторизований машинопис листа Зубкова А., кореспондента газети «Молодь України», Хаварівському Б. В. з приводу опублікування його матеріалу «Золоті нитки дружби» [140]; рукопис листа Бурбака Миколи Івановича, письменника, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Хаварівському Б. В. із деякими питаннями, що виникли після публікації кореспонденції Хаварівським Б. «Банилів-Підгірний у ...Канаді» [141]; листи Черемшинського Остапа С., почесного краєзнавця України, Хаварівському Роману з автобіографічними відомостями та різних питань [142]; лист Баришевського Мирона Йосиповича (м. Київ), автора книги «Сім'я ростить громадянина», Хаварівському Б. В. із повідомленням про направлення методичних рекомендацій до навчального курсу «Етика і психологія сімейного життя», підготовлених Хаварівським Б. В., із Міністерства освіти УРСР у

видавництво «Радянська школа» та про можливе особисте ознайомлення із досвідом викладання цього курсу [143]; авторизований машинопис листа Бурбака Миколи, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Володимиру Андрійовичу, голові Тернопільського обласного відділення Спілки письменників України, з проханням передати витяг із статті Чередарика Миколи, опублікованої в альманасі «Обрії», що видається українською мовою в Румунії, привезений Хаварівським Богданом [144]; авторизований машинопис листа Сушкевича В., кореспондента «Вільного життя», Хаварівському Б. В. з приводу публікації його дописів до ювілею Т. Г. Шевченка [145]; авторизований машинопис листа Демківа Б., керівника Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Богдану, члену клубу, з проханням надіслати для альманаху «Вітрила» (видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь») нові твори, фотографію та коротку автобіографію [146]; лист Лубченка Г., головного редактора газети «Радянська освіта» (м. Київ) Хаварівському Б. В. з проханням надати допомогу із передплатою освітянами Тернопільської області газети «Радянська освіта» [147]; авторизовані машинописи листів Болюбаш Володимира, 30 вересня 1994 р. громадського діяча (Канада) Хаварівському Б. В. з питань отримання бібліотекою Держархіву області двотомника творів Пачовського Василя, примірників журналу «Веселка», співредактором якого був Завадович Роман, регіональних збірників про Тернопільщину, каталогів Українсько-Канадської Мистецької Фундації, книг професора В. Кубійовича про українське культурне життя в Генеральній Губернії [148]; лист Климовського Ярослава (США, Філадельфія), голови Товариства «Тернопільщина» Хаварівському Б. В., директору Держархіву області, про можливість передачі примірників тритомника «Шляхами Золотого Поділля» та Бюлетенів Земляцького Об'єднання «Тернопільщина» для їх безкоштовного використання тернополянами. Приєднано записку Хаварівського Б. із адресою Климовського Я. [149]; авторизований машинопис листа представників Об'єднання Українських працівників

літератури для дітей і молоді ім. Леоніда Глібова (Канада, м. Торонто) Хаварівському Б. В. про налагодження творчої співпраці у справі збирання матеріалів про Завадовича Романа, одного із засновників та почесного голови об'єднання [150]; авторизовані машинописи листів Кравченюка Осипа, голови Тернопільського Комітету (США, м. Філадельфія), Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із державним архівом області [151]; лист Штендери Євгена, відповідального редактора видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава), Хаварівському Б. В. про творчу співпрацю та обмін публікаціями; приєднані конверт та чернетка листа Хаварівського Б. В. до [Лариси Василівни, м. Львів] із проханням надати деяку інформацію для Штендера Є. з історії Армії Крайової на Радехівщині [152]; оригінали листи, поштівки Бойчук-Щепко Ганни Михайлівни (м. Мюнхен), Хаварівському Б. В. із привітаннями та домовленістю про можливу ділову зустріч [153]; авторизований машинопис листа Гладуна З. С., директора юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства, Хаварівському Б. В. із запрошенням взяти участь у роботі наукової конференції, присвяченої 130-ій річниці з дня народження С. Дністрянського, що відбудеться 15 листопада 2000 р. [154]; оригінал урядової телеграми, привітання Кравчука Леоніда, народного депутата України, голови організаційного комітету національного проекту «Золота книга української еліти» (м. Київ) Хаварівському Б. В. із десятою річницею незалежності України [155]; лист-подяка Гусейнова Г. Д., редактора журналу «Кур'єр Кривбасу» (м. Кривий Ріг), Хаварівському Б. В. за подарунок та привітання [156]; авторизований машинопис запрошення Герети І. П. Хаварівському Б. В. у експедицію на розкопки у Чернелеві-Руському Тернопільського району [157]; листи, вітальна поштівка Гуйванюків Ніни та Степана, колишніх університетських сокурсників (м. Чернівці) Хаварівським Роману і Майї [158]; авторизований машинопис вітання Ординаріату Тернопільської Єпархії Української Греко-Католицької Церкви Хаварівському Б. В. із Різдом Христовим та Новим

Роком [159]; авторизований машинопис листа Іваненка Б., начальника Головархіву України, Хаварівському Б. В. із подякою за співпрацю та побажання йому та колективу держархіву області успіхів у подальшій роботі [160]; поздоровчі поштівки, телеграма із привітаннями приватних осіб сім'ї 1981 р. Хаварівського Б. В. [161].

Окрім того, до підгрупи віднесено листування Хаварівського Б. В., директора держархіву області із Вороніним Олександром, керівником видавництва української православної літератури «Воскресіння» (США, м. Кенсінгтон), про можливість налагодження співпраці у справі видання збірника духовної поезії західноукраїнських авторів «Богословень» [162]; листування Хаварівського Б. В. із Дідюком Василем з питань співпраці. Приєднано конверти та світлини Хаварівського Б. В. та Дідюка Василя [163]; листування Ткачука Богдана, голови Товариства сприяння «РУХу» в м. Чикаго (США) та Ткачук Ориси, його дружини, з Хаварівським Б. В. із різних питань. Приєднано Великодне привітання Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану [164]; листування Хаварівського Б. В. із Шиллером Ростиславом Іллічем, народним депутатом України (Чортківський виборчий округ № 167, Тернопільська область) про роботу державного архіву Тернопільської області [165].

Шоста підгрупа «Світлини» [166–169]: збірка світлин, що висвітлюють професійну, творчу, наукову діяльність Хаварівського Б. В. Частина 1 [166]; те саме, частина 2 [167]; світлини Хаварівського Б. В. під час перебування у США (м. Чикаго) в 1991 р. [168]; репродукції з періодичних видань, на яких є зображення Хаварівського Б. В., буклет про відкриття виставки творів молодих художників Тернополя [169].

Сьома підгрупа «Збірки, колекції документів і матеріалів, зібраних фондоутворювачем» [170–590], до якої включено збірку матеріалів про 22 осіб; збірки документальних матеріалів; збірки матеріалів про «Пласт»; збірка матеріалів «Україна і Санкт-Петербург»; про діяльність Держархіву Тернопільської обл.; колекції пропам'ятних стрічок та екслібрисів.

Астаф'єв Олександр – поет, письменник, член спілки письменників України (народився 10 серпня 1952 р.): вирізки із газет статей повідомлень Астаф'єва О., опубліковані у пресі. Приєднано опубліковану репліку Ковалю Віталію «Як бути з поезією?» на літературний фейлетон Астаф'єва О. на збірки поезій Гуцала Євгена «Письмо землі» та «Час і простір» (газета «Молода гвардія», 5 жовтня 1983 р.) [170]; вирізки з періодичних видань Астаф'єв Олександр. Поезії, опубліковані упродовж 1974–1981 рр. [171]; збірка поезій Астаф'єва Олександра «Листвяний дзвін» (видавництво «Каменярь», Львів, 1981 р.). На звороті титульної сторінки дарчий підпис автора «Тарасові, Устимові Хаварівським – ще маленьким хлопчикам, до часу становлення яких автор цих слів може й не доживе...» від 17 квітня 1981 року [172]; Фарина Ігор. «Музика слова». Рецензія на першу збірку поезій Астаф'єва Олександра «Листвяний дзвін», опублікована у газеті «Ровесник» (Тернопіль, 5 травня 1981 р.) [173]; машинопис з автографом Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. «3 нових поезій», написана у 1983–1984 рр. [174]; машинопис з авторськими правками Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. «3 нових поезій», написана у 1983–1984 рр. [175]; Астаф'єв Олександр. Збірка «Заручини» вірші, поема (видавництво «Молодь, Київ, 1988 р.). Є дарчий напис автора: «На світлу згадку про зустріч і складні життєві дороги – автор милим Хаварівським» від 6 вересня 1990 р. [176]; рукопис Астаф'єв Олександр. Вірш «Ехо» [177]; машинописи Астаф'єв Олександр. Поезії: «Нічний роздум», «Мікеланджело» та інші [178]; машинопис з авторськими правками Астаф'єв Олександр. Збірка віршів [179]; світлина Астаф'єва Олександра [180]. Барвінський Олександр – педагог, історик, громадський діяч (1847–1927 рр.): ксерокопія частини книги Павлишин Стефанія. «Олександр Барвінський. «Я жив для свого народу...» (видавництво «Академічний експрес», Львів, 1997 р.) [181].

Блажкевич Іванна Омелянівна – українська дитяча письменниця, громадська діячка (9 жовтня 1886 р. – 2 березня 1977 р.): рукопис чернетки тексту Блажкевич Іванни «17 вересня 1939 р.» [182]; рукопис начерків

Блажкевич Іванни до початку навчального року [183]; копія авторизованого машинопису Блажкевич Іванна «Мої спогади про Уляну Кравченко» [184]; машинописи Блажкевич Іванна. Вірші для дітей [185]; машинопис з авторизованим рукописом збірки віршів Блажкевич Іванна «Ленін і діти» [186]; рукопис начерків виступів Блажкевич Іванни перед дітьми про Ольгу Кобилянську [187]; рукопис приказок та прислів'їв записані Блажкевич І. [188]; рукопис записів Блажкевич Іванни про діяльність сільськогосподарської школи та порадами щодо ведення домашнього господарства [189]; фрагменти рукописів Блажкевич І. [190]; вирізки з газет збірок дописів Блажкевич Іванни в районні, обласні газети упродовж 1956–1969 рр. [191]; вирізки з газет віршів Блажкевич Іванни, опублікованих в пресі [192]; вирізки з журналу, газети віршів для дітей, опублікованих Блажкевич Іванною [193]; рукописи листа та його фрагменти Блажкевич Іванни до невстановлених осіб [194]; рукописи поштівки із новорічними привітаннями Блажкевич Іванни Хаварівському Б. В. [195]; рукопис листа В. К. зс звертанням «Високоповажна Пані» до [Блажкевич Іванни] з особистих питань [196]; рукопис фрагменту листа невстановленої особи зі Львова Блажкевич Іванні про досвід ведення курсів домашнього господарства для селянок [197]; рукопис листа редакції Козлівської районної газети «Ленінське слово» Блажкевич Іванні про можливість публікації її віршів [198]; рукопис лист Скибінського Рудо[льфа], адвоката (м. Львів), Блажкевич Іванні з приводу видання її монографії про о. Осипа Вітошинського. На листі є запис рукою Блажкевич Іванни [199]; рукопис привітання Гречух Марти і Степанії (м. Івано-Франківськ) Блажкевич Іванні з нагоди прийому її у Спілку письменників [200]; рукопис листа сім'ї Цегельських (м. Тернопіль) Блажкевич Іванні із привітанням з нагоди 55-ліття її літературної діяльності [201]; рукопис листа Пятківської П. С. (Гусятинський район, с. Васильківці) Блажкевич Іванні з особистих питань [202]; рукопис листа зі зверненням «Дорога моя матусю!» Блажкевич Іванні [203]; вирізки з газет збірок публікацій про творчу, громадську

діяльність Блажкевич Іванни [204]; вирізки з газет статей про Блажкевич Іванну [205]; ксерокопія відомостей про Блажкевич Іванну, її творчу та громадську діяльність, опубліковані в «Українському календарі» (Варшава, 1986 р.) [206]; ксерокопія статті Лукасевич М. «Іванна Блажкевич». Стаття в книзі «Українські кооператори». Історичні нариси. Книга 1. Видавництво «Укоопосвіта» Львівської комерційної академії. Львів, 1999. С. 456) [207]; ксерокопія статті про Блажкевич Іванну в бібліографічному покажчику «Репресовані письменники Тернопільщини» (Тернопіль, 2000 р.) [208]; вирізки з журналу Блажкевич Іванна. «Спогади» // Дзвін. 1991. № 5. С.117–138. Вступне слово Сенатович Оксани) [209]; ксерокопія вирізки з газети передмови Хоми В., першого лауреата літературної премії ім. Іванни Блажкевич, до першої публікації спогадів Іванни Блажкевич «Веселий художник» про Устияновича Корнила із портретом письменниці роботи художника Миколишина Я. [210]; ксерокопія. Блажкевич Іванна. «Лис Микита» інсценізована п'єса за мотивами казки І. Франка: комедія з життя звірів. Копія рукою невстановленої особи [211]; ксерокопії добірки документів про громадську та кооперативну діяльність Блажкевич Іванни, що зберігаються у фондах Держархіву Тернопільської обл. [212]; ксерокопії та вирізки публікацій. Вірші Осадчука Петра «Іванна Блажкевич» (1987 р.), Дерія Василя «Гостинці» (2001 р.), Гордасевич Галини «Заповіт Іванни Блажкевич» [213]; вирізка з газети. Олексієнко М. Саченко А. «У розквіт науки». Стаття про Блажкевича Богдана, сина письменниці, вченого, доктора технічних наук, професора, з нагоди 70-річчя від дня його народження [214]; вирізки з газет. Статті Хоми В., краєзнавця (Козівський район, с. Купчинці) про Блажкевича Ілька – диригента музично-хорових колективів, співака, музиканта, вихованця славного керівника хору Вітошинського, лідера радикального руху в Галичині, чоловіка письменниці [215]; вирізка з газети. Пархомчук Ярослава. «Хай завжди радість у серці цвіте». Стаття про Блажкевич-П'ятківську Дарію, доньку письменниці, голову осередку «Союзу українок» в Денисові, завідувачку музеєм-садибою, з нагоди її 70-річчя від

дня народження [216]; вирізки з газети, журналів. Публікації про відзначення 100-ої, 103-ої річниць від дня народження Іванни Блажкевич [217]; оригінали запрошення на вечір, присвячений 100-річчю від дня народження Іванни Блажкевич, підписані Геретою І. П. [218]; оригінал запрошення Хаварівському Б. В. на республіканське літературно-мистецьке свято «Я дітям серце віддала і в їх серцях живу» до 107-ої річниці від дня народження Іванни Блажкевич, яке відбулося 10 жовтня 1993 р. [219]; машинописи прохання педагогічного колективу загальноосвітньої школи № 11 м. Тернополя та правління Тернопільського відділення Українського Фонду культури до Хижняка Б. С., голови комітету з нагородження премією ім. І. Блажкевич, шеф-редактора журналу «Тернопіль», про присудження Хаварівському Б. В. премії ім. І. Блажкевич [220]; ксерокопії, вирізка з газети інформації про вручення літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич її лауреатам у 1993, 1995, 2001 рр., опубліковані у газетах «Русалка Дністрова» та «Вільне життя» [221]; машинопис з правками сценки «Вчителько моя» Дерій Богдани, лауреата премії ім. Іванни Блажкевич, до урочин І. Блажкевич, що прозвучала на тернопільському обласному радіо в жовтні 2002 р. у виконанні учнів Денисівської школи [222]; вирізки з газет публікації про створення та діяльність Денисівського краєзнавчого музею, заснованого за ініціативи письменниці Блажкевич Іванни [223]; машинопис враження Ружилю Ірини, онучки Блажкевич Іванни від перегляду записів у пам'ятній книзі відвідувачів музею-садиби письменниці у с. Денисів. Є примітка, зроблена П'ятківською Дарією, дочкою письменниці [224]; відношення дирекції Тернопільського СПТУ-3 директору Тернопільського облдержархіву із проханням надати дозвіл користуватися Хаварівському Б. В., викладачу естетики, архівними документами фонду Іванни Блажкевич [225]; рукопис листа Блажкевич-П'ятківської Дарії (м. Козова), дочки письменниці, завідувача музеєм-садибою с. Денисів, Хаварівському Б. В. про свою громадську діяльність та з особистих питань. Приєднані світлина родини Блажкевич-П'ятківської та вітальна листівка з нагоди 50-річчя

подружнього життя П'ятківського Якова і Блажкевич Дарії у с. Денисів 8 жовтня 1997 р. [226]; ксерокопії газетних вирізок публікацій про відкриття виставок документальних матеріалів про творчу, громадську діяльність та особисте життя Блажкевич Іванни у народному музеї освіти Прикарпатського університету ім. В. Стефаника та до 115 річниці від дня її народження у Державному архіві Тернопільської обл. [227]; ксерокопія вирізки з газети. «Незабутні». Світлина з архіву Бурми В., на якій зафіксовано момент зустрічі Вільде Ірини і Блажкевич Іванни, опублікована у газеті «Вільне життя» (20 квітня 1999 р.) [228]; оригінал світлини Блажкевич Іванни в колі тернопільських літераторів та друзів у садку письменниці [229]; оригінал світлини пам'ятника Блажкевич Іванні, відкритого стараннями осередку ТУМ у с. Денисів Козівського району та могили письменниці у рідному селі [230]; ксерокопія вирізки з газети світлини Бурми В. П'ятківської-Блажкевич Дарії Іванівни (Козівський район, с. Денисів) і Гарап'юк Марії Іванівни (м. Бережани), відомої на Тернопільщині майстрині народної вишивки, опублікована в газеті «Вільне життя» [231]; репродукція портрету Блажкевич Іванни тернопільського художника Ткачика Богдана [232]; вирізки з газет некрологів про смерть Блажкевич Іванни Омелянівни, опубліковані у пресі [233].

Гайва Маріян-Дмитро – учасник визвольних змагань ОУН-УПА; уродженця с. Сільце колишнього Підгаєцького повіту: Гайва Маріян Дмитро, учасник визвольних змагань ОУН-УПА. Спомини «Все здається, начебто – недавно» (Лондон, 1998 р.). Приєднано машинопис книги з редакторськими правками «Мої спомини» (Лондон,. 1997 р.) та передмову Фостуна Святомира М. [234]. Гой Петро – професор, голова фундації УВУ в Нью-Йорку, активний громадський діяч української діаспори у США (народився 12 липня 1925 р. у с. Михайлівка колишнього Підгаєцького повіту): ксерокопія фрагменту часопису Луцька Оксана. «Нові фундатори Українського Вільного Університету». Стаття про подружжя Гой Петра, професора та Олену-Лесю в часописі «Америка» (Філадельфія, ПА. 11

жовтня 1995 р.) [235]; ксерокопія світлини Гой Петро [236]; ксерокопії світлин. Гой Петро із Коломийським Владикою Павлом Василиком, о. Мирославом Медвідем (з України) та о. доктором Маєстро Дмитром Блажейовським під час відвідування Владикою фундації УВУ [237]. Гой Михайло – поручник УГА, борець за волю України (помер 22 лютого 1920 р.): ксерокопія статті фрагменту з журналу. Лубик Михайло. «Сорок років тому (пам'яті поручника Михайла Гоя присвячую, в 40-ліття його смерті)» [238]; ксерокопія фрагменту публікації відомостей про Гоя Михайла, поручника УГА, в редакційній підбірці матеріалів «Перші дні листопада у Східній Галичині», опублікованій в часописі «Український Голос» [239]; світлина та її ксерокопі. Гой Михайло, поручник [240].

Голяш Степан – відомий громадський і політичний діяч (США, м. Чикаго), член Торонтського видавничого комітету «Літопис УПА», голова станиці товариства колишніх вояків УПА, організатор і голова СУМ в Чикаго (народився 26 грудня 1919 р. у с. Бишки на Бережанщині): ксерокопії авторизованих машинописі листів Микиташа В. (США, м. Сан-Сітті, Арізона) Голяшу Степану стосовно власної колекції паперових грошей Української Держави [241]; листування Хаварівського Б. В. та Гайдая О., краєзнавця, з Голяшем Степаном. Приєднано лист Голяша Степана Штендері Євгену, відповідальному редактору видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава) від 15 жовтня 1996 р. [242]; вирізки з газети, ксерокопії вирізок з газети публікацій про життєвий шлях громадську і політичну діяльність Голяша Степана та до відзначення 55-річчя від дня постанови УПА [243]; ксерокопії вирізок з газет. «Музей у Бишках» («Шлях перемоги», 22 вересня 1999 р.). Допис Хамар Марії, дочки Голяша Івана, учительки Львівської СШ № 70 про відкриття музею національно-визвольної боротьби ОУН-УПА у с. Бишки Козівського району Тернопільської обл. [244]; «Список жертводавців, які зложили датки на видання підручників для народних і середніх шкіл України. Листа ч. 7 від 1 квітня 1995 до 10 травня 1996 р.» із авторизованим записом Голяша Степана з проханням перевірити кількість

книжок, що мали отримати окремі середні школи у Тернопільській обл. від 21 травня 1996 р Приєднано лист управління освіти ТОДА Хаварівському Б. В. стосовно книжок, що мали надійти у школи області із діаспори від 11 вересня 1996 р. [245]; ксерокопії збірки матеріалів Голяша С. про історію УПА [246]; ксерокопія світлини Степан Голяш, учасник визвольних змагань ОУН-УПА [247].

Горбачевський Іван Якович – видатний український і чеський біохімік, гігієніст і епідеміолог, громадсько-освітній діяч (15 травня 1854– 24 травня 1942 рр.; уродження с. Зарубинці на Збаражчині): фрагменти журналу успішності учнів Тернопільської державної гімназії за 1871–1872 навчальний рік із відомостями про учня гімназії Горбачевського Івана [248]; фрагмент статті про Горбачевського Івана із його світлиною, опублікованою у «Календарі товариства «Просвіта» на 1927 рік» [249]; вирізки з газет та ксерокопії газетних вирізок публікацій про Горбачевського Івана [250]; ксерокопія статті та її переклад англійською мовою. Зайцев Микола. «Іван Горбачевський». Стаття, що увійшла у збірник статей, матеріалів і споминів «Збаражчина» (НТШ, Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1980 р. Т. 1) [251]; публікація дослідження Юркевича, кандидата фізико-математичних наук «Український вчений світової слави» про Горбачевського Івана (1991 р.) [252]; ксерокопія статті Головацького Івана «Іван Горбачевський», опублікована у «Ювілейній книзі Української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування (1898–1998)» (Тернопіль-Львів, 1998 р.) [253]; стаття Гонського Ярослава, професора, завідувача кафедри медичної хімії Тернопільської медичної академії ім. Горбачевського «Івану Яковичу Горбачевському–145» та матеріали про Горбачевського І. Я., зібрані Гонським Я.; світлини із святкування 145-річниці академіка, опубліковані у щомісячній газеті «Медична академія» (Тернопіль, 30 травня 1999 р.) [254]; Іванко Н. К. «І. Я. Горбачевський (15 травня 1854–24 травня 1942). Бібліографічний список [255]; авторизований машинопис лист Вітвіцького Олега, археографа І-ої категорії Держархіву Тернопільської обл., Мушинці

Миколі (Словаччина, м. Братислава) із проханням надати деякі документальні матеріали про Горбачевського Івана до колекції, що формується у архіві області [256]; конверт із портретом Горбачевського І. Я., роботи художника Штанко О. В., випущений «Укрпоштою» Міністерства зв'язку України у 1995 р. [257].

Гунчак Тарас – професор, вчений, історик, головний редактор журналу «Сучасність» (США): інтерв'ю Гунчака Тараса Іванюку Сергію, співробітнику українського часопису «Слово і час» (1990 р., № 10). Сторінки журналу [258]; вирізка з газети інтерв'ю Гунчака Тараса газеті «Західна Україна» (6–14 вересня 1991 р., № 2) [259]; ксерокопія резюме Гунчака Тараса (на англійській мові) [260]. Затіраха Нестор – самодіяльний поет, який проживав у с. Лошнів Тереховлянського району (народився 8 листопада 1899 р.): машинопис з авторськими правками автобіографії Затірахи Нестора Івановича від 25 жовтня 1963 р. [261]; машинопис з авторськими правками. Затіраха Нестор. Збірка поезій за 1925–1960 рр. [262]; вирізки з газет «Сурмач червоних демонстрацій». Публікація Бубнія П., члена Спілки журналістів УРСР та Гасая Є., наукового працівника Тернопільського краєзнавчого музею, у газеті «Ровесник» в рубриці «Пошук» – про Затіраху Нестора, поета, жителя с. Лошнів Тереховлянського району Тернопільської обл. (2 листопада 1974 р., № 133 (1251); 5 листопада, № 134 (1252); 7 листопада, № 135 (1253) [263]. Комаринський Ярослав – відомий фінансист (США) (народився 25 січня 1920 р. у с. Михайлівка на Тернопільщині): машинопис на англійській мові відомостей Комаринського Ярослава про свою професійну, наукову діяльність. Приєднано копії машинописі збірки матеріалів про наукову діяльність Комаринського Я. у Північно-Іллінойському університеті 1977–1982 рр. [264]; ксерокопія публікації «Є багато можливостей допомоги – треба лише охочих до праці». Стаття Комаринського Я., опублікована в українському щоденнику «Свобода» (Джерсі-Сіті і Нью-Йорк, 2 квітня 1994 р., Ч. 63) [265]; ксерокопія публікації із анотацією Хаварівського Б. В. біографічних відомостей про

Комаринського Я. та його науково-професійну діяльність. Приєднано ксерокопію вирізки з газети інтерв'ю Комаринського Я. Мельничуку Богдану, опубліковане в газеті «Тернопіль вечірній», 6 липня 1994 р. [266]; привітання Комаринської Д., дружини Комаринського Я. (США, м. Чикаго), Хаварівському Б. В. [267]; ксерокопії зі збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в англomовних закордонних виданнях, що стосуються політичного і економічного становища в Україні [268]; ксерокопії зі збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в українomовних діаспорних виданнях, що стосуються політичного і економічного становища в Україні [269]; світлина Комаринський Я. в США та під час перебування на Тернопіллі [270].

Крушельницька Соломія – відома українська співачка (23 вересня 1872 р. – 16 листопада 1952 р.): ксерокопія дублікату свідоцтва хрещення 23 вересня 1872 р. Саломеї Амвросіївни Крушельницької у церкві с. Білявинці Бучацького округу Станіславської єпархії [271]; ксерокопія рукопису зі збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сильвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 р. [272]; вирізки з газет збірки публікацій про життя та творчість Крушельницької Соломії [273]; фрагменти журналів. Врублевська Валерія. «Орфеева наречена». Роман про Соломію Крушельницьку, опублікований у журналі «Вітчизна» (1978 р., № 6–7) [274]; уривок з повісті Врублевської Валерії [275]; інформація про опублікування фрагментів сценарію про Крушельницьку С. в газеті «Літературна Україна» від 6 травня 1966 р. та відгуки, рецензії на фільм режисера Фіалки Олега «Повернення Баттерфляй» за сценарієм Врублевської Валерії, що з'явився на широкому екрані у 1983 р. [276]; вирізка з газети інтерв'ю кореспондента газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) із Головащенко Михайлом, упорядником книги документи матеріалів про Соломію Крушельницьку, опублікована в газеті 19 лютого 1972 р. [277]; вирізки з газет опублікованих відгуків на книгу Головащенко Михайла «Соломія Крушельницька»

(Спогади. Матеріали. Листування) в двох частинах (видавництво «Музична Україна». Київ, 1978–1979 та роман-біографію Врублевської Валерії «Соломія Крушельницька» [278]; вирізка з газети уривку публікації Головащенко Михайла (м. Київ) «Міф і правда про Соломію Крушельницьку» в газеті «Русалка Дністрова» (1994 р., лютий, № 3) [279]; вирізка з журналу Головащенко М. «Соломія Крушельницька в «Ла Скала». Публікація до 200-річчя Міланського театру «Ла Скала» [280]; вирізки публікацій статті Медведика П., мистецтвознавця, про зустріч та листування С. Крушельницької із Кропивницьким М., драматургом [281]; вирізки публікацій, примірник газети публікації Медведика Петра про Крушельницьку Ганну Амвросіївну, українську оперну і камерну співачку, сестру Крушельницької Соломії. У газеті «Соломія» (2002 р., серпень-вересень, № 2(19) надрукована «Основна бібліографія книжково-журнальних видань про Соломію Крушельницьку (до 130-ої річниці з дня народження) [282]; Медведик Петро. «Поєднання високої. краси. Творчість Тараса Шевченка в сім'ї Крушельницьких. Стаття в газеті «Вільне життя» (3 березня 1989 р., № 43 (11925) [283]; Медведик П. К. Іванко Н. К. «Соломія Крушельницька. Бібліографічний покажчик» (Тернопіль, 1983 р.). Є дарчий надпис Медведика П. К. Держархіву Тернопільської обл. від 1983 р. [284]; вирізки з газет, журналів, рукописні копії віршів Вихруща В., Шкраб'юка Петра, Степули Надії, Петрука-Попика Г., Лучука Володимира, присвячені Соломії Крушельницькій [285]; вирізка з газети Ярмуш Василь. Уривок з драматичної поеми «Соломія Крушельницька». «Каменярі і Соломія», опублікований у газеті «Вільне життя» (27 серпня 1976 р.) [286]; вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет збірки публікацій з нагоди відзначення річниць від дня народження Крушельницької С. А. [287]; оригінали запрошення Хаварівському Б. В. на святкові заходи із відзначення 100-ої, 120-ої, 125-ої річниць від дня народження Крушельницької С. на Тернопіллі [288]; публікації про результати конкурсів на здобуття премії імені Соломії Крушельницької, що відбулися у Тернополі і Львові у 1986, 1988, 1991 рр.

Приєднаний зразок диплома лауреата конкурсу на здобуття премії ім. С. А. Крушельницької обласного оргкомітету із проведення конкурсу (м. Тернопіль) та «Програма обласного конкурсу на здобуття премії імені С. А. Крушельницької у вересні-жовтні 1988 р. [289]; вирізка з газети статті Петренка Михайла «Пам'ять про Соломію», про урочисте закладення під час відзначення 450-річчя Тернополя символічного каменя на місці спорудження майбутнього пам'ятника співакці [290]; вирізка з газети повідомлень про виставку документальних матеріалів «Незабутня Соломія», що експонувалися у Держархіві Тернопільської обл. до 130-ої річниці від дня народження співачки, опублікована у тижневику «У кожен дім» (21 вересня 2002 р., № 37(308) [291]; авторизовані машинописи, вирізки з газет «відкритого» листування Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, із Форгелем Михайлом, художнім керівником Тернопільського драмтеатру ім. Т. Г. Шевченка, про відновлення у репертуарі театру вистави «Соломія Крушельницька», опубліковане у міському часописі «Тернопіль вечірній» (14 грудня 1996 р., № 90(627). Приєднано запрошення дирекції театру Хаварівському Б. В. на виставу «Соломія Крушельницька» 22 грудня 1996 р. [292]; ксерокопія авторизованого машинопису листа Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, Гереті І. П., голові постійної комісії з питань культури Тернопільської обласної ради, із пропозиціями щодо доповнення заходів ТОДА до відзначення 125-річчя Соломії Крушельницької [293]; авторизований машинопис звернення Франківа М. О., директора Тернопільського обласного методичного центру народної творчості, до Хаварівського Б. В., директора Держархіву Тернопільської обл., про надання спонсорської допомоги конкурсу солістів-вокалістів та хорових колективів, присвяченого 125-й річниці від дня народження С. Крушельницької. Є резолюція Хаварівського Б. В. про перерахування коштів [294]; вирізки з газет збірки публікацій про меморіальний музей Соломії Крушельницької у с. Біла біля Тернополя та

меморіальний музей-квартиру співачки у м. Львові [295]; вирізка з газети Полянський О. «Образ славетної співачки». Рецензія-відгук на сторінках газети «Вільне життя» (24 лютого 1979 р.) на нарис-путівник Герети І. П. «Музей Соломії Крушельницької» (видавництво «Каменярь», 1978 р.) [296]; вирізка з газет інформації «Музучилищу імені Соломії Крушельницької-35» в газеті «Тернопіль вечірній» (Тернопіль, 19 травня 1993 р., № 37(270) про святкові заходи, що відбулися з цієї нагоди, зі світлинами [297]; інформація Рапіти Л. «Пам'яті славетної землячки» про вечір, присвячений Крушельницькій С. А., що відбувся у Тернопільському музичному училищі ім. С. Крушельницької [298]; проєкт ювілейного конверта з портретом С. Крушельницької (художник Лепкий Володимир), розроблений Хаварівським Б. В. Приєднані макет конверта та поштовий конверт із зображенням співачки (художник Л. Зайцев, 1987 р.) [299]; ксерокопія публікацій добірки матеріалів: образ С. Крушельницької в образотворчому мистецтві. Репродукції. Приєднано зображення медалі «Соломія Крушельницька» роботи італійського скульптора Фарнезі [300]; «Ярослав Омелян. Графіка». Каталог виставки художника, що експонувалася у травні-червні 1997 року. Із дарчим надписом митця (Тернопіль, 1997 р.) та графічна робота «Соломія Крушельницька 1872–1952» (копія) із автографом художника [301]; світлини із урочистих заходів вшанування пам'яті відомої співачки. Приєднано світлину Гнатюка Дмитра, співака, під час відвідування музею С. Крушельницької у с. Біла Тернопільського району [302]; ксерокопії збірка світлин Соломії Крушельницької, її батьків та родини; будинку, у якому вони мешкали у с. Біла. Приєднано ксерокопію диплому про закінчення співачкою Львівської консерваторії у 1893 р. [303]; світлини могили Крушельницького Амвросія (1841–1903 роки), батька відомої співачки [304]; збірка світлин з фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у м. Львові «Соломія Крушельницька в операх італійських композиторів», що вийшли в серію «Українські оперні співаки» (Львів, 1996 р.) [305]; календар «Соломія Крушельницька» із

документальними світлинами, висловлюваннями відомих композиторів, музикантів, співаків про творчість відомої співачки. Приєднано вирізки з газет, повідомлення про видання настільного календаря «Соломія Крушельницька» [306].

Купчинський Євген – відомий цитрист, композитор, громадсько-культурний діяч, священник (1867–1933 рр.): рукопис листа Медведика Петра, члена Ради Тернопільської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Хаварівському Б. В., депутату Тернопільської обласної ради, у справі відзначення 130-річчя з дня народження Купчинського Євгена [307]; програма урочистостей, присвячених 130-ій річниці від дня народження Купчинського Євгена у м. Львові, м. Тереховлі та с. Сороцьке Тереховлянського району 19–30 червня 1997 р. Приєднані запрошення на урочистості у Львові та Тереховлі [308]; макети поштового конверта, підготовленого з нагоди 130-ої річниці від дня народження Купчинського Євгена [309]. Левицький Михайло – поет, член СПУ, громадський діяч (народився 16 березня 1948 р.): машинопис Левицький М. Вірш з присвяти «Моєму милому Другові Роману Хаварівському в День сорокаріччя» [310]; світлина Левицького Михайла з дарчим надписом Хаварівському Б. В. [311]. Лепкий Богдан – український поет, прозаїк, перекладач, вчений, мистецтвознавець (9 листопада 1872 р. – 21 липня 1941 р.): ксерокопія рукопису зі збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сильвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 р. [312]; ксерокопія авторського рукопису зі збірки Смика Романа. Чернетка промови Лепкого Богдана, виголошеної на Святому Вечорі в таборі українських полонених царської армії у Вецлярі в 1917 р. [313]; вирізка з газети Лепкий Богдан. «Сійся, родися, жито, пшениця...». Вірш, опублікований у газеті «Відродження» (1 січня 1991 р., № 1(10) [314]; добірка матеріалів з творчої спадщини Богдана Лепкого та статті про життєвий і творчий шлях поета («Україна», Київ, 14 липня 1991 р., с.10–16)

[315]; машинописна копія, надана Дирдою Н., завідувачкою музею Б. Лепкого (м. Бережани) у 1977 р. Ярослав Марченко. Богдан Лепкий «На Тарасовій могилі. Сценічний пролог», вперше зіграний у м. Бережанах 2 червня 1902 р. [316]; дослідження Коцюбинського Юлія «Чуєш, брате мій» (до стосунків Богдана Лепкого з Михайлом Коцюбинським) та фрагмент методичних порад «Повість Богдана Лепкого «Крутіж» (до уроку з позакласного читання)», опубліковані в журналі «Українська мова і література в школі» (1993, № 2) [317]; вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет публікацій та фрагментів статті про творчість і життєвий шлях Б. Лепкого у [1932]–1997 рр. [318]; збірка матеріалів «Шляхами Богдана Лепкого» (до 125-ліття [319]; ксерокопія Качкан Володимир, академік. «Безмежжя болю словами описати годі» (нове в лепкіані). Дослідження листування Лепкого Богдана до визначних його сучасників, що не увійшли до тому книги 1 «Журавлі повертаються...» (Львів, 2001 р.), опубліковане в бібліотеці «Жайвіра» [320]; Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного товариства ім. Б. Лепкого. «Матеріали про життя і творчість Богдана Лепкого» (підготовлено з нагоди відзначення 130-ої річниці від дня народження письменника (Тернопіль, 2002 р.) [321]; машинопис статті Даньків С., науковий працівник музею Богдана Лепкого в Бережанах. «Риторична спадщина Богдана Лепкого» [322]; ксерокопія машинопису Лиса Надія. «Богдан Лепкий і українська національна ідея». Дослідження [323]; машинопис відомостей про творчість Б. Лепкого (автор не встановлений) [324]; Хаварівська М. Н. «Література рідного краю» (позакласна робота. Сценарій вечора «Чуєш, брате мій» – до 120-річчя від дня народження Б. Лепкого). Тернопіль, 1993 р. Є світлина д-ра Смика Романа (США, м. Чикаго) в колі педагогів [Тернопілля] [325]; машинопис Хаварівська М. Н. «Вивчення патріотичного спрямування творчості Б. Лепкого в системі професійно-технічних навчальних закладів». Методичний посібник (м. Тернопіль, 1997 р) [326]; фрагмент журналу Подуфалий Василь. «І Великдень прийде ще до нас». Стаття про Левка Лепкого, композитора,

письменника, журналіста, автора стрілецьких пісень, одного із засновників видавництва «Червона калина», брата Б. Лепкого («Україна». Жовтень 1990 р.) [327]; фрагмент газети Качкан Володимир, академік «Малознаний з «Лепківської трійці» (педагог, громадсько-політичний діяч Микола Лепкий). Дослідження про брата Богдана Лепкого, опубліковане у газеті «Жайвір» [328]; вирізки з газет публікацій Герети Ігоря, Хаварівського Богдана, Семенюка Василя, Тимочка Петра у газеті «Свобода» з приводу перенесення праху Б. Лепкого з Кракова до Тернополя (2 червня, 8 вересня 1992 р.) [329]; ксерокопія документу доповіді Смика Романа на науковій конференції з нагоди 120-ліття народження Богдана Лепкого, влаштованої Комісією Українознавства НТШ У Канаді (м. Торонто) 19 квітня 1992 р. [330]; інформація Кусеня Богдана, голови Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Б. Лепкого, про урочисті заходи, що відбулися у Тернополі з нагоди 123-ої річниці від дня народження Б. Лепкого, опублікована в газеті «Освітнянин» (грудень 1995 р.) [331]; ксерокопія видання про експозицію Бережанського музею Богдана Лепкого «Великий син Золотого Поділля», надруковане за допомогою доктора Романа Смика (США) [332]; спеціальний випуск літературно-мистецького історико-краєзнавчого альманаху «Жайвір» (Бережани, 1997 р., жовтень), присвячений 125-річчю від дня народження Б. Лепкого, виданий на кошти Смика Романа [333]; програма ювілейних святкувань, присвячених 125-літтю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі та на Бережанщині (с. Поручин, с. Жуків, м. Бережани, м. Копичинці 18–20 жовтня 1997 р.). Приєднано список учасників ювілейних святкувань Б. Лепкого у м. Києві в листопаді 1997 р. [334]; вирізка з газети публікації про урочини, що відбулися на Тернопіллі з нагоди 125-річчя від дня народження Б. Лепкого (газета «Тернопіль вечірній», 24 жовтня 1997 р.) [335]; спецвипуск альманаху «Жайвір» (Бережани, 2002 р., вересень) та газети «Бережанське віче» (Бережани, 2 листопада 2002 р., присвячені 130-річчю від дня народження Богдана Лепкого [336]; запрошення оргкомітету на урочини з нагоди

відзначення 70-річчя відвідин Лепким Б. м. Тернополя і виступу в приміщенні «Міщанського Братства» (1929–1999 рр.) Хаварівському Б. В. і працівникам Держархіву Тернопільської обл. на відкриття і освячення пам'ятної таблиці письменнику 27 червня 1999 р. На звороті запрошення зображення герба роду Лепких [337]; ксерокопії розпорядження голови ТОДА від 30 вересня 2002 р. № 397 «Про відзначення в області 130-ої річниці від дня народження відомого українського письменника, літературознавця, громадсько-політичного діяча Богдана Лепкого» із додатками [338]; машинопис наказу директора Держархіву Тернопільської обл. Хаварівського Б. В. від 22 жовтня 2002 р. № 69 «Про відзначення в Держархіві Тернопільської обл. 130-ої річниці від дня народження Богдана Лепкого» [339]; запрошення на IV обласну науково-практичну конференцію «Творчість Богдана Лепкого і сучасність», присвячену 130-ій річниці від дня народження українського письменника 13 листопада 2002 р. Приєднано робочі нотатки Хаварівського Б. В. з науково-практичної конференції, яка відбулася у ЗОШ № 14 м. Тернополя 13 листопада 2002 р. [340]; ксерокопія газетної вирізки «Від комітету Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. братів Лепких» повідомлення про кількість подань, перелік шістнадцяти претендентів, що вийшли у другий тур на присвоєння звання лауреата премії, опубліковане у газеті «Тернопіль вечірній» [341]; оригінали листа Хижняку Борису Семеновичу, голові оргкомітету з присвоєння премій імені братів Богдана і Левка Лепких, про висунення претендентів на присвоєння звання лауреата премії (лютий 2000 р. – жовтень 2001 р.) [342]; лист Хаварівського Б. В., заступника голови комітету літературно-мистецької та громадсько-політичної премії братів Лепких, Коломійчуку В. С., голові ТОДА, із проханням виділити кошти для нагородження вшанування лауреатів 2001–2002 рр. Приєднано перелік витрат урочистого вшанування лауреатів премії за 2001–2002 рр. [343]; машинопис повідомлення комітету з літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені братів Лепких про відбір на другий тур шістнадцяти претендентів для присудження премії та їх перелік.

Приєднано список кандидатів на премію Лепких за 200 рік, наданий члену комітету Хаварівському Б. В. [344]; оригінал незаповненого диплома лауреата премії імені братів Богдана і Левка Лепких [345]; ксерокопії пропам'ятної поштівки до 100-річчя від дня народження Богдана Лепкого, виконаної та виданої інженером Вінтонеvim Михайлом (США, м. Бостон) [346]; ксерокопія листа Зарудної Н. М., радника посольства України в Сполучених Штатах Америки, до Смика Романа (США, м. Коал-Сіті) з приводу випуску в Україні спеціального конверта з маркою, присвяченою Б. Лепкому [347]; лист-звернення Хаварівського Б. В. до художників, митців із пропозицією взяти участь у Всеукраїнській виставці «Журавлі повертаються додому» (Життя і творчість Богдана Лепкого в екслібрисі) до відзначення 125-ої річниці від дня народження письменника. Приєднано машинопис супровідного листа Ткачика Б., голови Тернопільської обласної організації Співки художників України [348]; вирізки з газети, ксерокопії з газетних вирізок публікації про підготовку Держархівом Тернопільської обл. Всеукраїнської виставки «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі) [349]; машинопис списку екслібрисів та авторів, роботи яких експонувалися на виставці екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої до 125-річниці від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі [350]; машинопис і ксерокопії робочого макету запрошення на відкриття виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приурочену 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі [351]; машинопис посвідчення, виданого Хаварівським Богданом, співорганізатором Всеукраїнської виставки-конкурсу екслібрису «Журавлі повертаються додому», Омеляну Ярославу, художнику, переможцю (І місце) виставки-конкурсу [352]; книга відгуків відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого [353]; машинописні копії відгуків відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому», до 125-річчя з дня народження Б. Лепкого), що експонувалися у галереї Тернопільської

організації Спілки художників України у жовтні 1997 р. [354]; добірка графічних робіт «Лепкіана» в екслібрисах [355]; Окрутний Володимир. Екслібрис «Богдан Лепкий». До 125-річчя народження (1872–1997 рр.) [356]; пропам'ятна стрічка з нагоди імпрези до 120-ліття від дня народження Богдана Лепкого (м. Бережани) [357]; репродукція, ксерокопія світлини Лепкого Богдана з нагоди 60-річчя (Львів, 1932 р.) [358]; світлина Лепкого Богдана. Приєднано саморобний конверт з відбитком екслібрису «Музей Б. Лепкого в м. Бережани» [359]; світлина із відзначення урочин Богдана Лепкого, на якій зображені Хаварівський Б. В., Колінець В., Гром'як Р. та інші [360]; Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного літературно-просвітницького «Товариства ім. Б. Лепкого, і Гула Володимир, художник, в світлиці товариства. Світлина Бурми В. Вирізка з газети («Вільне життя», 24 листопада 1998 р.) [361]; світлини стендів про Лепкого Богдана у ЗОШ № 14 м. Тернополя, якій присвоєно ім'я поета у 1990 р. [362]; Мартиневич Володимир Михайлович – автор книжок та драматичних творів, засуджений особливою нарадою при НКВС СРСР 1 березня 1941 р. (20 квітня 1890 р. – 9 травня 1942 р.): рукопис біографії Мартиневича Володимира Михайловича [363]; ксерокопії документів (протоколи зібрань громадян м. Микулинці від 2 серпня 1920 року) про обрання головою ревкому м. Микулинці Мартиневича Володимира [364]; рукопис Мартиневича Володимира. «На могилах борців!» Драма в п'яти діях [365]; оригінальний примірник. Мартиневич В. «Пам'ятні Могили». Драматичний ескіз на 1 дію: Друкарня О. Салевича і Спілки в Тернополі. Львів.-Тернопіль-Нью-Йорк, 1928 р. Книжка видана накладом автора [366]; робочі виписки Хаварівського Б. В. із кримінальної справи Мартиневича В. М. Приєднано ксерокопії світлини Мартиневича В. М. із кримінальної справи [367]; архівна довідка № 12/931 від 29 листопада 1996 р. УВП МВС Республіки Комі, видана Гасаю Єфрему, редактору книги «Реабілітовані історією» (м. Тернопіль), про засудженого Мартиневича В. М., що відбував покарання у Воркутинському ВТТ з 25 квітня 1941 р. до дня смерті 9 травня 1942 р. [368]; авторизований машинопис. Хаварівський

Устим. «Микулинці. Коротка історія містечка із згадкою про Мартиневича В. М. [369]; Мушинка Микола – доктор філологічних наук, професор Пряшівського університету, всесвітньовідомий вчений-дослідник україністики (Словаччина, м. Пряшів, народився у 1936 р.): машинопис з авторськими правками звернення Хаварівського Б. В. «Хто знав родину Лешишаків?» із проханням надати відомості, інформацію про перебування родини Лешишаків на Теребовлянщині в зв'язку із підготовкою до друку Мушиною Миколою фольклорного збірника лемківських пісень Лешишака Н. [370]; авторизовані машинописи листів Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. про свою наукову, громадську діяльність, співпрацю з Держархівом Тернопільської обл. щодо встановлення точної дати народження Дністрянської Софії, дружини академіка Станіслава Дністрянського та з приводу смерті відомого тернопільського науковця Ігоря Герети. Приєднано вітальні поштівки Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. та працівникам Держархіву Тернопільської обл., конверти [371]; авторизований машинопис листа Мушинки Магди, дружини Мушинки М. (Словаччина, м. Пряшів) Хаварівському Б. В. з проханням опублікувати її статтю в газеті «Русалка Дністрова» [372]; чернетка рукопису листа Хаварівського Б. В. Гардесман Лолі, онучці академіка Володимира Гнатюка, про отримання на зберігання в Держархів Тернопільської обл. листування В. Гнатюка із членами родини, надане Мушиною Миколою та із запрошенням на урочистості з нагоди 125-річчя від дня народження академіка у Тернополі в травні 1996 р. [373]; машинопис листа Вітвіцького Олега, працівника Держархіву Тернопільської обл., Мушинці Миколі з приводу поповнення архівної колекції документальних матеріалів про Горбачевського Івана [374]; ксерокопія вирізки з газети. Мельничук Богдан. «Як прем'єр сидів у Чортківській тюрмі, або повернення Степана Ключурака». Відгук на документальну повість Мушинки Миколи, доктора філологічних наук, «Лицар волі», видану в Ужгороді, опублікований в газеті «Тернопіль вечірній» 18 березня 1995 р. [375]; тижневик союзу русинів-українців «Нове життя» (Пряшів, 13 червня

1997 р.), переданий Мушинкою Миколою у Держархів Тернопільської обл., з його публікацією та примірник інформаційного листа «Громада» (Пряшів, 1997 р., червень № 1(5) [376]; фрагмент журналу. Мушинка М., доктор історичних наук, іноземний член НАН України. Опублікований відгук на путівник архівами Словаччини, виданий Пряшівським університетом у 1999 р. [377]; авторизований машинопис спогадів Мушинки Миколи про Ігоря Герету, відомого науковця, громадського і політичного діяча, передані автором у Держархів Тернопільської обл. 30 грудня 2002 р. Є запис Мушинки М. із проханням до Хаварівського Б. В. опублікувати спогади у тернопільських газетах. Приєднано опублікований лист Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. з приводу смерті І. Герети («Свобода», 7 вересня 2002 р.) та публікацію спогадів у віснику «Рада» (Тернопіль, 2003 р. № 2) [378]; ксерокопії фрагментів часопису, вирізки з газет опублікованих інтерв'ю з Мушинкою Миколою з нагоди нагородження у 1996 р. його Почесною відзнакою Президента України за внесок у розвиток українсько-словацьких взаємин та відомості про участь науковця у міжнародній конференції «Спадщина Олега Кандиби Ольжича у контексті національного відродження України», що відбулася у Тернопільському педагогічному університеті у травні 1997 р. [379]; ксерокопія газетної вирізки. Гуменюк Василь. «З діда-прадіда живуть лемки на Пряшівщині». Повідомлення про творчий вечір і Мушинки Миколи, що відбувся у театрі ім. М. Заньковецької у м. Львові [380]; екслібрис Мушинки Миколи [381]; оригінали, ксерокопія світлини Мушинки Миколи під час перебування в Україні [382]; світлини Мушинки Миколи могили Дністрянської Софії Вейпрти (Західна Чехія) та будинку, в якому знаходилася музична школа, де у 1954–1955 роках викладала гру на фортепіано Дністрянська Софія, передані Мушинкою М. Держархіву Тернопільської обл. [383].

Пулюй Іван – відомий фізик, електротехнік, математик, астроном, психолог, філософ, педагог, громадський діяч і публіцист (2 лютого 1845 р. – 31 січня 1918 р., уродженець с. Гримайлів на Тернопільщині): ксерокопії

збірок документальних матеріалів і світлин Пулюя Івана та його сім'ї [384]; ксерокопії збірок публікацій про Івана Пулюя [385]; спеціальний випуск газети «Русалка Дністрова» до 150-річчя від дня народження Івана Пулюя (Тернопіль, 1992 р., січень, ч. 2 (48). Приєднано публікацію про відзначення ювілею вченого на Тернопільщині та запрошення Хаварівського Б. В. на ювілейний урочистий вечір у Тернопільському обласному драмтеатрі ім. Тараса Шевченка [386]; звернення Хаварівського Б. В., члена оргкомітету з відзначення 150-річчя з дня народження Івана Пулюя, Євдокимову О. І., генеральному директору Тернопільського виробничого об'єднання «Тернопільзв'язок», з проханням надати дозвіл на виготовлення штемпеля поштового спецпогашення конверта й марки на батьківщині вченого, в смт. Гримайлів. Приєднано оригінали ювілейних конвертів та бланки оргкомітету [387]; публікації до 155-річниці від дня народження Пулюя Івана, що відбулися на Тернопіллі з нагоди ювілею [388]; звернення Шаблія Ол., академіка, голови Фонду ім. Івана Пулюя, до Хаварівського Б. В. із пропозицією стати членом Фонду та проводити пошуки й передання у Фонд і музей Університету ім. Ів. Пулюя матеріалів про наукову спадщину вченого [389]; вирізки з газети інтерв'ю Садовської Галини «Важка дорога додому», опублікованого в обласній газеті «Вільне життя» із Луковським С. Ф., заступником голови Гусятинської райдержадміністрації, про хід виконання рішення сесії Тернопільської обласної ради про перенесення праху Івана Пулюя з Чехії на його батьківщину – селище Гримайлів Гусятинського району. Приєднано екслібрис Луціва І. із зображенням Пулюя І. Фотокопія та навчальний плакат із портретом Рентгена Вільгельма [390].

Словацький Юліуш – польський поет, уродженець м. Кременець на Волині, сучасного Кременецького району Тернопільської області (4 вересня 1809 р. – 3 квітня 1849 р.): ксерокопії архівних документів, які знаходяться на зберіганні у Держархіві Тернопільської обл. із згадками про Юліуша Словацького [391]; Словацький Юліуш. «TESTAMENT MOJ», опублікований у часописі «Zycie Krzemienieckie» (1939 р. травень). Є звернення

Загальнопольського Комітету вшанування Ю. Словацького у м. Кременці у рік Словацького (90 років від дня смерті та 130 років від дня народження поета) [392]. Медведик Петро. «Сценічна історія драматургії Юліуша Словацького». Стаття, опублікована в газеті «Соломія» (1999 р., жовтень, № 5 (12) [393]; машинопис дослідження. Черняхівський Гаврило. «Ю. Словацький в українських краєзнавчих дослідженнях» [394]; «Юліуш Словацький» (04.09.1809–03.04.1849). Бібліографічний покажчик, складений і виданий Тернопільською державною обласною універсальною науковою бібліотекою та Державним архівом Тернопільської обл. (Тернопіль, 1999 р.). Приєднано робочий макет покажчика з правками [395]; вирізка з газети. Куза Михайло (м. Кременець). «На скелях стрімких». Вірш-присвята Ю. Словацькому [396]; вирізки з газет, календаря публікації про Юліуша Словацького з нагоди відзначення 160-ої, 170-ої, 175-ої, 180-ої річниць від дня його народження [397]; публікації про святкові заходи, що відбулися у Польщі та Україні з нагоди року Ю. Словацького. Є публікація про виставку творів художника Пазізіна Миколи «Кременець – місто Юліуша Словацького» у м. Вроцлав 9 квітня 1999 р. (на польській мові) [398]; календар святкувань та програма урочистих заходів із відзначення року Юліуша Словацького в Польщі-Україні-Литві (квітень-грудень, 1999 р.). Приєднано запрошення директора Музею Літератури (РП, м. Варшава) на вечір поезії Ю. Словацького та прем'єру вистави «Юліуш Словацький-Беньовський» 16 квітня [1999] р. [399]; вирізки з журналів, ксерокопії публікації в зв'язку із відзначенням 150-ої річниці смерті Юліуша Словацького та про підсумки року Словацького у Польщі [400]; заходи щодо відзначення 190-ої річниці від дня народження Ю. Словацького у Держархіві Тернопільської обл. та протокол наради при директорі архіву від 17 червня 1999 р. про відзначення ювілею поета. Приєднано розпорядження голови ТОДА № 241 від 21 червня 1999 р. «Про відзначення в області 190-ої річниці від дня народження Ю. Словацького» із додатком [401]; запрошення на урочини з нагоди річниці народження та смерті Ю. Словацького (1969–1999

рр.) [402]; Хаварівський Б. В. Нотатки з урочин присвячених 175-річчю з дня народження Ю. Словацького у м. Кременець 12 вересня 1984 р. [403]; робочий варіант інформації Хаварівської Майї «Співець дружби» про виставку, присвячену 180-річчю з дня народження Юліуша Словацького, що експонується в кабінеті естетики Тернопільського ПТУ № 2 [404]; ескіз Хаварівського Б. В. макету ювілейного конверта, присвяченого 190-річчю від дня народження Ю. Словацького [405]; каталог виставки художника Омеляна Ярослава, присвяченої 150-ій річниці смерті Юліуша Словацького (Тернопіль, 1999 р.) [406]; ксерокопії репродукцій Юліуш Словацький в образотворчому мистецтві: графіці, скульптурі, дереві [407]; рукописи, оригінали «Слова любові і вдячності». Альбом, оформлений учнями Тернопільського ПТУ-3 до 175-річчя від дня народження Юліуша Словацького. Є присвяти, автографи Павличка Дмитра, Драча Івана, Лучука Володимира, Щербака Юрія [408]; ксерокопії фрагментів описів аудіо записів за 1959–1977 рр. та репродукцій за 1984–1993 рр. урочистих вечорів, присвячених Юліушу Словацькому, що зберігаються в Держархіві Тернопільської обл. [409].

Смик Роман – лікар, журналіст, відомий подвижник і меценат української культури, засновник фундації Богдана Лепкого при НТШ (США, штат Іллінойс, м. Коал-Сіті, народився 3 жовтня 1918 р.): ксерокопії публікацій про Р. Смика і його вклад у реабілітацію творчої спадщини Б. Лепкого та повернення її в Україну, відгуки на документальну книгу Смика Романа «Повернення Україні Богдана Лепкого» в україномовних діаспорних періодичних виданнях [410]; стаття Захарків Ірини, директорки Українського музею у Детройті-Воррені (США) «Український музей у Детройті-Воррені постійно служить американським університетам», опублікована в часописі «Америка» (Філадельфія, 5 лютого 1995 р.) із відомостями про філателістичну виставку під назвою «Народ Патріярхові», яку оформив і оплатив Смик Роман, що експонувалася в Українському музеї у Детройті-Воррені. Є світлина Смика Р. перед виставкою. Приєднано

ксерокопію публікації в рубриці «Українська філія» історію вишивки, вирізка з періодики публікації про громадську та творчу діяльність Смика Романа [411]; вирізки з періодики публікацій про громадську та творчу діяльність Р. Смика [412]; ксерокопія фрагменту із бібліографічного довідника Пундія Павла «Українські лікарі» (книга 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю) про Смика Романа-Петра. На звороті є запис Смика Романа [413]. Погребенник Федір, лауреат премії імені братів Лепких. «З любов'ю до України. До 80-річчя від дня народження доктора Смика Романа». Стаття опублікована в газеті «Літературна Україна» (8 жовтня 1998 р.) [414]; чернетка представлення Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Богдана Лепкого на Смика Романа Петровича до нагороди України «За заслуги» III-го ступеня за активну подвижницько-пропагандистську діяльність в справі духовного відродження України від 20 серпня 1998 р. [415]; ксерокопії зі збірки Смика Романа, опубліковані «Лист кард. В. Рубіна до ієрархів УКЦ», «Лист Патріарха кардиналові В. Рубінові», стаття Осінського Степана «За Владиками тепер слово в обороні рідної церкви» у часописі «Шлях перемоги» (Західна Німеччина, Мюнхен, 28 листопада 1982 р. № 48) та стаття Богацької Едіт «Відбулася величава проща до Зарваниці», опублікована в часописі «Гомін України» (Канада.-Торонто, 19 [липня] 1995 р.) [416]; чернетка рукописів, машинопису листів Хаварівського Б. В. Смику Роману із питань співпраці [417]; рукопис листа Хаварівського Б. В. і Яценко Святослави Смику Роману з повідомленням про направлення йому листа з відомостями про підготовку відзначення 125-ої річниці від дня народження Б. Лепкого на Тернопіллі [418]; листи, записки, вітальна поштівка Смика Романа Хаварівському Б. В. (26 липня 1997 р., 24 березня 1999 р.) [419]; рукописи листів Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань [420]; рукописи листів Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань. Приєднано ксерокопію авторизованого машинопису листа Смика Романа до Щербака Юрія, Надзвичайного Повноважного Посла У країни в США (м. Вашингтон), з проханням надати допомогу у справі емісії

поштової марки України з нагоди 125-ліття від дня народження Лепкого Богдана [421]; листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань [422]; ксерокопія листа Зарудної Н., радника посольства України в США (м. Вашингтон), Смику Роману про вирішення справи із Міністерством зв'язку України щодо випуску поштової марки до 125-річчя Лепкого Богдана [423]; ксерокопія листа Мацепури О., першого заступника українського державного підприємства зв'язку «Укрпошта», Смику Роману із подякою за проявлений інтерес до випуску конверта з оригінальною маркою до 125-річчя від дня народження Лепкого Богдана та підтвердження його випуску в 1997 р. [424]; авторизований машинопис листа [Ма]русина Ярослава, секретаря [Священної Конгрегації для східних Церков Архіву] Смику Роману із подякою за надісланий цінний збірник документів про філателістичну діяльність виставки видання. Приєднано записку Смика Романа [425]; оригінал диплома № 15 Смика Романа – лауреата премії ім. Володимира Винниченка в галузі української літератури, мистецтва та за благодійницьку діяльність у 1996 р. [426]; повідомлення про отримання посилок із книжками від Смика Романа для бібліотеки Держархіву Тернопільської обл. та їх описи [427].

Шпак Юрій – краєзнавець (проживає у Польщі, м. Краків): листи Шпака Юрія Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із Держархівом Тернопільської обл. Приєднано додатки до листів, конверти [428]; ксерокопія машинопису з авторськими правками. Шпак Юрій. «Біла вода». Вірш, присвячений жертвам акції «Вісла» [429]; ксерокопія машинопису з ілюстраціями. Макет віршованої книжки Шпака Юрія «Історія України». Частина перша: «Від міоцену до Володимира Святого» [430]; те саме. Частина друга: «Від Ярослава Мудрого до занепаду Галицько-Волинської держави» [431] те саме. ксерокопія машинопису з ілюстраціями. Частина третя. «Велике Литовсько-Українське Князівство» [432]; машинопис з авторськими правками. Стаття. Шпак Юрій. «Операція Вісла» [433]; ксерокопія авторизованого машинопису. Шпак Юрій. «Церкви і монастирі

Кракова (історія)». Дослідження. Є напис автора про присвяту праці о. Деканові Миронові Михайлишину від 18 липня 1993 р. [434]; ксерокопія машинопису з авторськими правками. Шпак Юрій. Статистичні відомості про українське населення, що проживало перед і за лінією Керзона (крім Холмщини і Підляшшя), складені на основі «Шематизму греко-католицького духовенства, злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької на Божий рік 1928» (Перемишель, 1928 р.) [435]; зі збірки Шпака Юрія. Стаття «Московство» Штепи Павла надрукована у пресі [«За вільну Україну»] [436]; ксерокопія авторизованого машинопису. Питання Шпака Юрія, бувшого політв'язня, Жулинському Миколі, депутату Верховної Ради України, вручені під час перебування депутата у Кракові 24 листопада 1995 р. [437]; ксерокопії світлини учнів «Рідної школи» м. Яворів із анотаціями Шпака Юрія [438]. Отець Ярмусь Степан – протопресвітер Української Православної Церкви (Лідихів, сучасного Кременецького району, народився 1925 р.): машинопис короткої біографії о. Ярмуся Степана [439]; оригінал відкритого листа Хаварівського Б. В. о. Ярмусю Степану, опублікований у щомісячнику «Вісник» (Канада, м. Вінніпег) із відомостями про міжнародну конференцію «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу», що відбулася в Тернополі 29 квітня 1995 р. Приєднано ксерокопію світлини з конференції [440]; листування Хаварівського Б. В. із о. Ярмусем Степаном (Канада, м. Вінніпег). Приєднано конверт та список праць о. Ярмуся Степана [441]; стаття Степовика Дмитра, професора Київської Духовної Академії, «Богослов високого таланту» (до 40-річчя висвячення о. Ярмуся Степана), опублікована в українському тижневику «Українське Слово» (Київ-Париж, 14 листопада 1996 р., № 45 (2845) [442]; оригінал світлини о. доктора Ярмуся Степана [443].

Зі збірок документальних матеріалів Хаварівського Б. В.: ксерокопія публікації про Куцюка-Кочинського Кирила [444]; фотокопія книги із фондів Львівської наукової бібліотеки. Огієнко Іван, професор. «Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера,

духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства» (Друкарня ОО Василян у Жовкві, 1936 р.) [445]; ксерокопії машинопису з редакторськими правками. Островерх М., політемігрант. «Хроніка дивізії «Галичина». Уривки. Приєднано передмову «Історія очима свідка» до видання «Хроніка дивізії «Галичина» [446]; рукопис з ілюстраціями. Шагала Володимир. «Спогади з часів Української Повстанської Армії»: Друга Світова війна на землях України (Нижанковичі, 1992 р.) [447]; календар на 2003 рік «60 років УПА» із короткими біографічними відомостями про видатних політичних діячів ОУН-УПА (видавництво «Джура», Тернопіль, 2003 р.) [448]; стаття Красноштана Юхима «Скарбниця народного надбання» (до 20-річчя Українсько-Канадського архіву-музею Альберти), опублікована у часописі «Нові дні» (серпень 1995 р.) [449]; листування Стадника Івана, директора Українсько-Канадського Архіву-Музею Альберти (Канада, м. Едмонтон, Альберта), із Хаварівським Б. В., директором Держархіву Тернопільської обл., про співпрацю між установами. Приєднано список книг та матеріалів, висланих Архівом-Музеєм Альберти та Саварином Петром, колишнім канцлером Альбертського Університету, головою СКВУ, визначним політичним і культурним діячем Канади, на адресу Держархіву Тернопільської обл. 29 жовтня 2002 р. [450].

Збірка матеріалів Хаварівського Б. В. про «Пласт»: лист Павлічко Ю. І., голови Пластового Філателістичного Бюро, Хаварівському Б. В. із пропозицією щодо видання українських державних марок із нагоди 80-ліття «Пласту». Приєднано відбиток ксерокопії поштової марки «Український Пласт» [451]; рукопис листа Хаварівському Б. В. про виявлення публікацій про Охримовича і «Пласт» у часописах «Новий Час» та «Молоде Життя» [452]; добірка архівних матеріалів про «Пласт», опублікована в газеті «Тернистий шлях» (27 листопада 1993 р.) [453]; вирізки з газет публікацій про відродження та діяльність «Пласту» в Україні (на 24 серпня 2002 р. Львівщині, Рівненщині, Тернопільщині у 1990–2002 рр.) [454]; ксерокопія статті Барановський Роман. «Пласт у Бучачі» [455]; ксерокопія публікації,

фрагмент часопису. Макарушка Ярослав. «Сьома мандрівка лісових чортів по Поділлі в серпні 1929 року. З верхів та низин» [456]; ксерокопія публікації, фрагмент часопису. Лугова Лідія. «Спогад про Пласт у Тернополі» [457]; ксерокопія публікації, фрагмент часопису. Пелех Уляна. «Замість квітів на могили Катрусі Зарицької-Сороки та її батьків Володимири і Мирона Зарицьких» [458]; ксерокопія фрагменту редакційної статті «Гетьманський пластун-скоб Роман Шухевич», опублікована у часописі «Пластовий шлях» [459]; енциклопедичні відомості про «Пласт» в Австралії та видатних пластунів («Енциклопедія Української Діаспори». Австралія-Азія-Африка, 1995 р. Т. 4) [460]; путівка Хаварівському Устиму, пластуна, в пластовий табір «Гайда до пласту» (Івано-Франківська область, Рожнятівський район, г. Сокіл, біля с. Гриньків) в липні 1994 р. Приєднано печатку курінного мандрівного табору УПА «Козацькі клейноди» (липень 1994 р.) та проект привітання, виготовлені пластуном Хаварівським Устимом [461]; «Пластові вмілості». Навчальний зошит пластуна Хаварівського Устима [462]; машинопис коротких відомостей про життєвий шлях, творчу і громадсько-політичну діяльність Кравціва Богдана – поета, і пластуна (05.05.1904 – 24.11.1975) [463]; машинопис Кравців Богдан. Фрагмент збірки «Сонети і строфи» (Львів, 1933 р.). Вірші: «Паде на очі морок...», «Дорога», «Невідомий стрілець» та інші [464]; машинописні копії поезії Кравціва Богдана: «У свято Юрія!» (1926 р.), «Журавлі» (1926 р.), «Альказар» (березень 1939 р.), «Сімнадцятого року» (1936 р.) та інші [465]; машинописні відпуски фрагменту журналу відомостей про Охримовича Василя – визначного діяча ОУН, Кравціва Богдана – поета, журналіста, пластового і громадсько-політичного діяча та його поезії, опубліковані у журналі «Пластові обрії» (1999 р., № 36) [466]; ксерокопії фрагментів книги. Кравців Богдан. «Теребовля на старих картах, описах і гравюрах». Дослідження, опубліковане в книзі «Теребовельська земля» [467]; ксерокопії фрагменту книги. Кравців Богдан. «Письменники Теребовельщини». Дослідження, опубліковане у книзі «Теребовельська земля» [468]; збірка поштових

листівок, конвертів «80 років українського «Пласту», підготованих до ювілейної міжкрайової пластової зустрічі (Україна, Львів, 8–9 серпня 1993 р.) [469]; збірка українських поштових конвертів, присвячених «Пласту» [470]; репродукції, оригінали, ксерокопії, збірки світлин: «Пласт» у минулому [1914–1992 рр.] та в сучасності [471].

Збірка матеріалів «Україна і Санкт-Петербург»: матеріали про участь делегації від Тернопільщини, у тому числі Хаварівського Б. В., в освяченні пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському кладовищі у м. Санкт-Петербург 13–14 жовтня 2001 р. (запрошення, повідомлення про включення в склад делегації, програма урочистих заходів, подяка делегації від Тернопільщини за організацію поїздки та фінансову підтримку) [472]; ксерокопія громадського об'єднання, затвердженого загальними зборами об'єднання (протокол № 1 від 19 квітня 2001 р.). Приєднано відомості про особовий склад керівництва організації та її емблему [473]; ксерокопія конверта «100 років Українському товариству ім. Т. Г. Шевченка в Петербурзі. 1898–1998 рр.», виготовлений до 300-річчя Санкт-Петербурга в серії конвертів [474]; ксерокопія листівки Центрального Проводу Організації українського національного руху [475]; ксерокопія листівки «Господи! Помилуй Україну» про історію встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському меморіальному цвинтарі у м. Санкт-Петербург 13 серпня 2001 р., підготовлена та віддрукована Організацією українського національного руху в Санкт-Петербурзі в 2001 р. [476]; «Звернення до громадськості України» ленінградців з приводу відзначення 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка в Ленінграді у 1989 р. та відгуки на звернення, опубліковані в «Літературній Україні» (Київ, 3 березня 1988 р., № 9 (4262), 19 травня, № 20 (4273) [477]; публікація Сверстюка Євгена «Уклін Вам, українська громадо» та редакційна інформація про необхідність створення комісії з питань діаспори у Верховній Раді України у газеті «Літературний вісник» (Київ, 1990 р., березень, № 1) [478]; стаття Лебединської Тетяни, кандидата

філософських наук, письменниці. «В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербурга» («Українська культура», 1992 р., липень, № 7(835), с.6 зв.,7) [479]; збірка публікацій Лебединської Т., кандидата філософських наук, письменниці, про необхідність відкриття українського культурного центру та відновлення видання журналу на українській мові, у газеті «Вісник» (США, вересень 1994 р.) [480]; Дорошенко Олександр, поет, композитор, кандидат технічних наук (Росія, Санкт-Петербург). «Забуті козацькі могили». Поема про походи козаків на будівництво Ладозького каналу в 1721–1722 рр. (безгонорарне видання з дарчим надписом автора Держархіву Тернопільської обл. від 13 жовтня 2001 р.) [481]; книжка Красилович-Кролевець Гандзі «Сорока». Вірші (Санкт-Петербург, 2001 р.) [482]; ксерокопія машинопису інформація «Гроші «відмиті» на славі Кобзаря», Гуменюка Віктора, голови Організації українського національного руху, уродженця с. Нагірянк Чортківського району Тернопільської обл., із результатами розслідування, проведеного для спростування тверджень, викладених у статті Волошиної Вікторії [483].

Збірка матеріалів Хаварівського Б. В. про діяльність Держархіву Тернопільської обл.: вирізки з газет публікації про діяльність Державного архіву Тернопільської обл. у 1994–2003 рр. [484]; макет буклету, машинопис тексту з редакторськими правками та ілюстративний матеріал. Буклет «Державний архів Тернопільської області» (Тернопіль, 1998 р.) [485]; авторизований машинопис. Полянський Олег, кандидат історичних наук, доцент Тернопільського педагогічного університету. Рецензія на хрестоматію документів і матеріалів «Наш край», підготовлену Держархівом Тернопільської обл. та Тернопільським обласним Інститутом вдосконалення вчителів [486]; машинопис питальника-форми, що стосується фінансово-господарської діяльності оунівського підпілля в Західній Україні у 1941–1955 роках, підготований Держархівом Тернопільської обл. у зв'язку зі збором та систематизацією матеріалів про біфони [487]; грамоти, привітання на адресу

Хаварівського Б. В. та працівників Держархіву Тернопільської обл. [488]; світлини із життя та діяльності Держархіву Тернопільської обл. [489].

Колекції пропам'ятних стрічок та екслібрисів, зібрані Хаварівським Б. В.: колекція пропам'ятних стрічок (1964–1993 рр.) [490]; збірка екслібрисів, виготовлених учнями СПТУ № 3 м. Тернополя [491]; шевченкіана в екслібрисах Балана І., Бурнека А. І., Гапоченка І. І., Демиденка М., Каплоухого М. С., Куравського В., Леоненка В., Нікітюка Л., Неймеша М. С., Олексюка Г., Сороки Б., Яціва М. за 1965–1999 рр. Колекція Хаварівського Б. В. Частина перша [492]; шевченкіана в екслібрисах українських художників. Колекція Хаварівського Б. В. Частина друга [493]; те саме, частина третя [494]; екслібриси Гrepиняка М. І. за 1971–1994 роки, що увійшли у видану Держархівом Тернопільської обл. Тернопільської області збірку «Шевченкіана». Екслібриси (книжкові знаки М. Гrepинюка (Тернопіль, 2003 р.) [495]; світлини мистецьких робіт Гrepиняка М. за 1962–1989 рр. [496]; з книг Б. Антківа. Екслібрис Безніска (1966 р.) [497]; Богдан Рудка. Екслібрис Екслібрис Гаркуса З [498]; екслібриси Гrepиняка Миколи Івановича за 1974, 1987, 1993 рр. [499]; Франк Блокгман. Екслібрис Денисенка Л. [500]; Вернімо нашим дітям Україну. Екслібрис Дробатюка Б. І. (м. Львів, 1992 р.) [501]; кабінет літератури ПТУ № 3. Екслібрис Зілінко І. [502]; екслібриси Івахненка О. [503]; екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1979, 1980, 1982, 1985, 1986, 1989 роки. Частина перша [504]; екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1991–1992 рр. Частина друга. [505]; екслібриси Карпушкіна О. за 1992 р. Приєднано конверт [506]; бібліотека школи ім. Т. Шевченка у Володимирі Волинським. Екслібрис Кульчицької О. (Львів, 1918 р.). Ксерокопія [507]; екслібриси Купецького Володимира за 1995–1996 рр. [508]; Роман Чумак. Ю. Хорунжий. Екслібриси Лопати В. Вирізки з часописів [509]; екслібриси Омеляна Ярослава [510]; бібліотека українського суспільно-культурного товариства у Кошаліні. Екслібрис Пантелюка І. Вирізка з часопису [511]; із книг СІШ № 34 ім. М. Шашкевича. Екслібрис Сайка Б. (1987 р.) [512]; екслібриси Сороки

Богдана за 1986–1987 рр. [513]; екслібриси Стратілата Миколи [514]; екслібрис Удіна Євгена [515]; екслібриси Хаварівського Б. В. [516]; екслібриси Хвороста Андрія Васильовича (м. Дніпропетровськ) за 1974, 1991 рр. [517]; екслібриси Шпорчука Петра Павловича за 1984, 1985, 1988 рр. [518]; екслібриси зібрані Хаварівським Б. В. Частина перша [519]; те саме, частина друга [520]; Те саме, частина третя [521]; листи Балана Івана Дмитровича, художника (м. Чернівці) Хаварівському Б.В. про екслібриси на Шевченківську тематику від 17 листопада 1989 р. та участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 7 жовтня 1997 р. [522]; екслібриси Балана І. Д. [523]; лист Балдирєвої Н. В. (м. Київ) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про співпрацю у майбутніх мистецьких заходах на Тернопільщині. Приєднано конверт [524]; лист Буренка Андрія Івановича, художника (Чернігівська область, м. Прилуки) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про згоду взяти участь у виставці. Приєднано конверт [525]; екслібриси Буренка А. І. за 1975, 1976, 1980, 1982 рр. [526]; лист Гапоченка Івана Івановича (Сумська обл., с. Семиротівка) про надіслання екслібрису на виставку-конкурс. Приєднано екслібрис Гапоченка І. І. [527]; лист Демиденка Миколи Івановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь в конкурсі від 15 грудня 1991 р. [528]; екслібриси Демиденка М. І. [529]; лист Киянського Юрія Івановича, художника (м. Єнакієво) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість [530]; екслібриси Киянського Ю. І. за 1992 р. [531]; перелік екслібрисів Колядіної Ірини Михайлівни (м. Дніпропетровськ), надісланий нею на конкурс екслібрисів у Тернопільське обласне управління народної освіти. Приєднано конверт [532]; екслібриси Колядіної І. М. за 1991–1992 рр. [533]; листи Кореня Григорія Ільковича, художника-монументаліста (м. Київ), організаторам конкурсу екслібрисів від 6 січня 1992 р. та про участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 2 жовтня 1997 р. Приєднано конверти [534]; екслібриси Кореня Г. І. за 1967–1997 рр. [535];

лист Куриса Леоніда Моїсейовича, художника (м. Київ) Хаварівському Б. В. про виготовлення екслібрисів від 20 травня 1988 р. Приєднано конверт [536]; листи Ліпецького Вадима Костянтиновича та Ліпецької Олени Василівни (м. Сімферополь) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь у конкурсі від 21 січня 1992 р. та від 1 березня 1993 р. Приєднано конверти [537]; екслібриси Ліпецького В. і Ліпецької О. за 1985–199 рр. [538]; лист Ломаки Володимира Васильовича, художника (м. Суми) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість. Приєднано конверт [539]; книгарня В'ячеслава Чорновола. Книгарня А. Ю. Мокренка. Екслібриси Ломаки В. (1992 р.) [540]; листи Мікловди Олександра, художника (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів про участь у конкурсі від 6 березня 1989 р. та 20 листопада 1991 р. Приєднано статтю Миколаївського Андрія «Призначається побачення» про творчість Мікловди Олександра, опубліковану в газеті «Молодь України» 11 червня 1988 р. Вирізка з газети [541]; екслібриси Мікловди Олександра за 1971–1991 рр. [542]; листи Неймеша Миколи Степановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу екслібрисів «Вернімо нашим дітям Україну» від 22 травня 1992 р. та виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» про участь у конкурсі та виставці від 22 вересня, 30 вересня 1997 р. (є перелік із характеристикою надісланих екслібрисів). Приєднано конверти [543]; екслібриси Неймеша М. С. за 1989–1995 рр. Частина перша [544]; екслібриси Неймеша М. С. за 1989–1995 рр. Частина друга [545]; листи Нікітіна Леоніда Олександровича, художника Хаварівському Б. В. про надсилання екслібрисів на виставку-конкурс від 10 жовтня 1991 р. та 15 грудня 1991 р. Приєднано конверти (є за 1997 р.) [546]; екслібриси Нікітіна Л. О. [547]; лист Панасенка О., художника (м. Харків) організаторам виставки про участь у виставці екслібрисів «Журавлі повертаються додому» від 10 жовтня 1997 р. Приєднано конверти [548]; екслібриси Панасенка О. [549]; лист Романова Бориса Миколайовича, художника-дизайнера (м. Северодонецьк) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» із біографічними

відомостями. Приєднано конверт та статтю «Екслібриси Бориса Романа (ксерокопія вирізки з газети) [550]; екслібриси Романова Б. М. за 1986–1992 рр. [551]; Олена Волочай (рос. мовою). Екслібрис Савича Олександра Олександровича (м. Київ, 1991 р.). Приєднано конверт [552]; відомості про Сивака Анатолія Никаноровича, художника-графіка, надіслані на виставку екслібрисів «Журавлі повертаються додому» у Держархів Тернопільської обл. Приєднано конверт [553]; з книг Ані М. З книг П. Кота. Екслібриси Сивака Анатолія (м. Маріуполь, 1997 р.) [554]; книжечка Тарасика. Екслібрис Соболя Леоніда Гавриловича (Біла Церква, 1992 р.). Приєднано конверт [555]; лист Худякова Анатолія Олександровича (м. Дніпропетровськ) організаторам конкурсу екслібрисів про надіслану на конкурс роботу (січень 1992 р.). Приєднано конверт [556]; Ані К. Екслібрис Худякова А. (м. Дніпропетровськ, 1992 р.) [557]; книгозбірня недільної школи християн віри євангельської у Львові. Екслібрис Хижняка С. К. (м. Львів, 1992 р.). Приєднано конверт [558]; лист Яціва М., художника (м. Львів) Хаварівському Б. про екслібриси до ювілею Т. Шевченка від 16 лютого 1989 р. [559]; екслібриси Яціва М. за 1986–1988 рр. [560]; стаття Хаварівського Б. «Вернімо нашим дітям Україну» про одноіменний конкурс екслібриса, організований Тернопільським обласним управлінням народної освіти та Інститутом національного відродження при Крайовій Раді Руху (газета «Селянська доля», Тернопіль, 1 вересня 1992 р.). Оpubліковано декілька книжкових знаків, що надійшли на конкурс [561]; допис Курис Г., працівника Держархіву Тернопільської обл., про організацію архівом області спільно з обласним інститутом удосконалення вчителів під час учительських січневих нарад виставки українських шкільних підручників та експозиції книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну» («Тернове поле», Тернопіль, 5 грудня 1993 р.) [562]; звернення Хаварівського Богдана, директора Держархіву Тернопільської обл., до художників України та діаспори із пропозицією взяти участь у виставці «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі, присвяченій 125-літтю від дня народження

Б. Лепкого) [563]; публікації Дуди Ігоря та Медведика Петра, мистецтвознавців, про художника Удіна Євгена «100 екслібрисів». Приєднано статтю Леонтюка В. (м. Тернопіль) «Великий світ маленького екслібриса» з надрукованими книжковими знаками з власної колекції. Вирізки з газет [564]. Збірка матеріалів Хаварівського Б. В. про Ю. Словацького – польського поета, уродженця м. Кременець на Волині, сучасного Кременецького району Тернопільської обл. (04. 09. 1809 – 03. 04. 1849 рр.): публікації з нагоди відзначення 750-річчя м. Кременця (є згадки про Юліуша Словацького). Вирізки з газет [565]; публікації про місто Кременець Ліста Ф., композитора, Олізара Г., поета, які відвідували м. Кременець (є згадка про Ю. Словацького). Вирізки з газет [566]; світлини урочистостей з нагоди святкування 175-річчя від дня народження Ю. Словацького у м. Кременці [567]; інформація про вшанування пам'яті Ю. Словацького у м. Кременці «Літературна Україна» (Київ, 13 вересня 1984 р.). Вирізка з газети [568]; Чайканин А. Публікація статті «Осмислюючи творчі здобутки» (є повідомлення про відзначення 185-річчя від дня народження Ю. Словацького у Кременці). «Літературна Україна» (Київ, 28 березня 1996 р.). Вирізка з газети [569]; «O Juliuszu Slowackim w Polsce». Публікація інформації про презентацію збірки літературних есе авторів з України, Литви і Польщі з нагоди 150-ої річниці смерті Ю. Словацького упорядника Веслава Щепаняка. «Dziennik kijowski» (1999 р, червень, № 12). Вирізка з газети. Приєднано інформацію про конкурс поезій Ю. Словацького в Кременці на Тернопільщині 19 червня 1998 р. «Dziennik kijowski» (1998 р., червень, № 11). Вирізка з газети [570]; Сеніна Тамара. Публікація «Пам'ятник, якого дочекалася Варшава...» (про урочисті заходи з нагоди відкриття 29 вересня 2001 р. у Варшаві (Польща) на Банковій площі пам'ятника Ю. Словацькому). «Кременецький вісник» (Кременець, 2 листопада 2001 р.). Ксерокопія вирізки з газети [571]; Сеніна Тамара. Публікація статті «Нерозділене кохання» (про першу любов генія до Людвіки Снядецької, є вірш Словацького Ю. «Новий рік» від 26 грудня 1826 р.).

«Кременецький вісник» (Кременець, 21 грудня 2001 р.). Ксерокопія вирізки з газети [572]; Данілевич Марія, письменниця (Польща). Оповідання «Травень у Кременці» про завершення нею роботи над створенням експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження Ю. Словацького, у 1939 р. (переклад з польської Гецевич Маргарита), вперше надруковане в Лондоні (Англія) у 1943 р. «Кременецький вісник» (Кременець, 10, 17, 19 травня 2002 р.). Ксерокопії вирізок з газети [573]; Сеніна Тамара. «В Португалію – до пані Марії Данілевич» (про зустріч з польською письменницею, організатором експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження поета Ю. Словацького). «Кременецький вісник» (Кременець, 31 травня, 5 липня 2002 р.). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію статті Сеніної Тамари, директора музею Ю. Словацького (Кременець). «Do Portugalii – do pani Marii Danilewicz-Zielinskiej» в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003 р.). Ксерокопії вирізок з газети [574]; Фари́на Ігор, власкор газети «Свобода». Публікація статті «Дзвонить росами у вічність Кременець» (з нагоди відзначення 775-річчя Кременця із згадками про Ю. Словацького). «Свобода» (Тернопіль, 10 жовтня 2002 р.). Ксерокопія вирізки з газети [575]; поштівка «Портрет Ю. Словацького». Фотокопія та ксерокопія портрета. Приєднано поштівки «Туницький цвинтар. Могила матері Юліуша Словацького – Саломеї Словацької-Бекю», «Музей Юліуша Словацького в Кременці. Україна» [576]; Перескокова Наталія, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). «Митці поєднані Волиню, котрі бачили так далеко... (до 90-річчя із дня смерті Лесі Українки)». Літературне дослідження про вплив Ю. Словацького на вироблення індивідуального стилю Лесі Українки. «Діалог» (16 серпня 2003 р.). Ксерокопія вирізки з газети [577].

Гаськевич Олена, науковий працівник обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Батько великого кременчанина (до 230-річчя від дня народження Євзебіуша

Словацького)» в газеті «Діалог» (15 листопада 2003 р.). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію статті Гаськевич Олени «Talenty w rodzinie Slowackich» (про Евзебіуша Словацького, батька поета) в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003 р.). Ксерокопії вирізок з газети [578]; світлини урочистостей з нагоди відкриття літературно-меморіального музею Ю. Словацького у Кременці. Приєднано ювілейний конверт, присвячений Ю. Словацькому, виготовлений при сприянні Держархіву Тернопільської обл. (2004 р.) [579]; світлини пам'ятника Ю. Словацькому у парафіяльному костелі м. Кременця, відкритого в 1910 р., виготовленого в Парижі (Франція) до 100-річчя народження митця (автор Вацлав Шиманський) [580]; Вікторів В. Публікація статті «Музей Юліуша Словацького гостинно відчинив свої двері...» в газеті «Діалог» (25 вересня 2004 р.). Ксерокопії вирізок з газети [581]; публікації про м. Кременець (є згадки про Ю. Словацького), про літературно-меморіальний музей Ю. Словацького у Кременці, опубліковані у польській пресі за 2001, 2003, 2004 рр. Ксерокопії вирізок з газет [582]; примірник запрошення Ференца Тадеуша, президента міста Жешув (Польща) на концерт хорової музики з нагоди року України в Польщі 28 січня 2005 р. (у концерті брав участь молодіжний камерний хор ім. Ю. Словацького з Кременця). Є світлина Ю. Словацького [583]; «Година роздумів». Спеціальний випуск «Кременецького вісника» (присвячений Ю. Словацькому) літературно-мистецької газети обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького в Кременці (4 березня 2005 р.) [584]; Гаськевич Олена, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Кременецький ліцей у долі родини Словацьких» про тісні зв'язки родини Словацьких з навчальним закладом та його викладачами в газеті «Діалог» (7 травня, 14 травня, 21 травня, 28 травня 2005 р.). Ксерокопії вирізок з газети [585]; публікації статей про Ю. Словацького та про святкові заходи з нагоди відзначення річниць від дня народження та смерті. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет [586]; публікації статей про створення та культурно-мистецьку

діяльність обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького в Кременці, опубліковані в періодичній пресі м. Тернополя та Кременця у 2001–2007 рр. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет. Приєднано інформацію про можливість відкриття музею Ю. Словацького та інші питання діяльності польського товариства у Кременці. Машинопис. Копія [587]; примірник запрошення Хаварівському Б. В., директору Держархіву Тернопільської обл., дирекції обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець) та Національного музею Землі Перемишлянської (Польща, Перемишль) взяти участь у Міжнародних українсько-польських літературно-мистецьких зустрічах (є програма заходів) [588]; перелік публікацій (на українській і польській мовах) про Ю. Словацького, складений у 2009 р. Машинопис [589]; примірник буклету виставки від художниці Мацеги Анни. Є портрети: «Б. Словацький» (пастель, арк. 4), «Юліуш Словацький» (пастель, арк. 5) [590].

Перша група також представлена описом другим [591]. Документальні матеріали якого є цінним джерелом для вивчення громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського загалом, історії та культури Тернопільщини зокрема. У жовтні 2006 р. Б. Хварівський передав на державне зберігання документальні матеріали про життя, творчість та діяльність І. Франка, які він особисто збирав ще зі студентських років. У липні 2007 р. проведено науково-технічне опрацювання переданих документів. Усі справи фонду цього опису [592], що охоплює крайні дати 1960–2007 рр., умовно можна поділити на чотири підгрупи. 1. Публікації про життя, творчість і літературну діяльність І. Франка. 2. Збірка літературних та публікацій про нього. 3. Документальні матеріали про перебування Каменяра на Тернопільщині. 4. Статті про відзначення пам'ятних дат, пов'язаних з І. Франком.

Перша підгрупа «Публікації про життя, творчість і літературну діяльність І. Франка» [592–602]: примірник міжвідомчого республіканського збірника «Українське літературознавство». Випуск п'ятий. «Іван Франко.

Статті і матеріали» (Львів, 1968 р.) [592]; збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях за 1969–2006 рр. Частина перша. Фрагменти журналів, вирізки з газет [593]; збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина друга (остання). Вирізки з газет, фрагменти журналів [594]; публікації статей Гуцайлюка Г., Серикова А.: «Перша присвята Каменяра», «Уклін, тобі!» з біографічними відомостями про Франка І. Я. та його коханих жінок. Вирізки з газет [595]; нарис Білінкевича І. «Гуцульщина манила його» про знайомство Франка І. Я. з Гуцульщиною, опублікований у журналі «Жовтень» (1987 р., № 8). Фрагмент журналу [596]; публікації статей Скоць А. І. «У художньому світі роману «Борислав сміється» Івана Франка» (журнал «Українська мова і література в школі». 1991. № 9) та Кравченко М. В. «Емоційно-оцінна лексика в «Бориславських оповіданнях» І. Я. Франка». Фрагменти журналів [597]; стаття Хаварівського Б. В., викладача естетики Тернопільського СПТУ № 3, «Птахолюбні закони» про оповідання Франка І. Я. «Свинська конституція» та актуальні питання українського суспільства. Рукопис, машинопис [598]; стаття Хаварівського Б. В. «Каменяр в житті і творчості М. Тарновського». Приєднано публікацію статті Хаварівського Б. В. «Життєдайний повів» про роль Франка І. Я. у житті та творчості Тарновського М., поета (газета «Ровесник», Тернопіль, 26 серпня 1976 р.). Машинопис, вирізка з газети [599]; публікації статей Хоми В. «Натхнений музою живопису» та «Натхнений образом Каменяра» про Данькевича Ю., художника, друга Франка І. Я. (газета «Вільне життя», Тернопіль, 17 жовтня 1987 р., № 200, 6 вересня 1988 р., № 172). Вирізки з газет [600]; примірник журналу «Дукля» з публікацією статті Гапак С. «Образ Івана Франка у творчості художників» (Чехословаччина, Пряшів, 1986 р., № 4) [601]; публікація статті Франко З. «За невідомих обставин» про Франка П., сина Франка І. Я. (журнал «Україна», 8 лютого 1990 р.). Приєднано публікацію статті Горака Р. «Трагедія червневої ночі» про подробиці зникнення Франка П. та

Студинського К. (газета «Літературна Україна», Київ, 4 лютого 2003 р.).
Фрагмент журналу, вирізки з газет [602].

Друга підгрупа «Збірка літературних та публікацій про нього» [603–606]: публікація роману Іваничука Р. «Шрами на скалі» (закінчення) про Франка І. Я. (журнал «Жовтень», 1996 р., № 8). Фрагмент журналу [603]; з бібліотечки «Франкової криниці». Публікація повісті Коцюби О. «Тиха любов Франкова» (Трускавець, 1991 р.). Додаток до газети [604]; віршовані присвяти Франку І. Я. поетів: Будного С. «Франко в Чернівцях», Гнатюка Є. «Каменяреві» та інших. Рукописи, вирізки з газет [605]; публікація статті Астаф'єва О. «У колі сучасників» про книгу 1981 р. «Спогади про Івана Франка» (Київ, 1981 р.) (газета «Вільне життя», Тернопіль, 28 серпня 1981 р.). Приєднано публікацію відгуку Хоми В. «Роман про Каменяра» на роман Колесника П. «Терен на шляху». Вирізки з газет [606].

Третя підгрупа «Документальні матеріали про перебування Каменяра на Тернопільщині» [607–608]: збірка статей Слупського І. «Великий Каменяр на Тернопільщині», Сиско С. «Тут чули мову поета» та інших про перебування Франка І. Я. на Тернопільщині, опублікованих в українських періодичних виданнях за 1960, 1966, 1995, 2006 рр. Вирізки з газет [607]; бібліографічні списки «І. Франко і Тернопільщина» / До 130-річчя з дня народження / (Тернопіль, 1986 р.), «Про перебування І. Франка на Тернопільщині» [2006 р.]. Приєднано примірник буклету «Пам'ятники Івану Франку на Тернопільщині» (Тернопіль, 1991 р.). Машинописи [608].

Четверта підгрупа «Статті про відзначення пам'ятних дат, пов'язаних з І. Франком» [609–618]: збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 120-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. за 1976 р. Частина перша. Вирізки з газет [609]; збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 125-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. за 1980, 1981 рр. Приєднано інформацію про відкриття меморіальної дошки Франку І. Я. у Бережанах (газета «Вільне життя», Тернопіль, 3 жовтня 1981 р.). Частина друга. Вирізки

з газет, фрагмент журналу [610]; збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 130-ти та 135-річного ювілеїв від дня народження Франка І. Я. за 1986, 1991 рр. Частина третя. Вирізки з газет [611]; збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 150-річного ювілею від народження Франка І. Я. Приєднано примірник запрошення 2006 р. на святковий концерт присвячений 150-річному ювілею від дня народження Каменяра. Частина четверта (остання). Вирізки з газет [612]; збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди відзначення 75-річчя від дня смерті Франка І. Я. за 1991 р. Вирізки з газет [613]; примірник спеціального випуску журналу «Слово» до відзначення 80-ї річниці від дня смерті Франка І. Я. з короткими біографічними відомостями про нього та публікаціями його творів (Тернопіль, квітень-червень 1996 р. № 2) [614]. Означену підгрупу доповнено публікаціями про життя, творчість і літературну працю І. Франка: збірками статей про Каменяра, опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина перша і друга (остання). Вирізки з газет, фрагменти журналів [615–616]; збірками статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 110-ти, 125-ти та 130-річного ювілеїв від його дня народження за 1966–1986 рр. Вирізки з газет, фрагменти журналів [617]; примірниками газети «Літературна Україна» (Київ, 27 травня, 7 жовтня 1966 р.) з відомостями про життя та творчість І. Франка [618]; фрагментом з журналу (назву не встановлено) з публікаціями про життя та творчість І. Франка, поетичних присвят та відомостями про видання його творів [619]; збірками опублікованих фрагментів автобіографічних, епістолярних матеріалів, витягів з наукових праць, виступів та світлин І. Франка [620].

Збірками публікацій статей, спогадів про І. Франка: спогадами про нього, опублікованими в українських періодичних виданнях за [1966, 1981], 1991 рр. Вирізки з газет, фрагмент журналу [621]; статтями про роль І. Франка у житті відомих українців, опублікованих в українських періодичних виданнях за 1966, 1981, 1986 рр. Вирізки з газет, фрагменти

журналів [622]; статтями Л. Козій «Від «Забудь!» до «Не забудь...», Мороза М.: «Верх Пікуя», «З народних першоджерел» про твори І. Франка. Фрагменти журналів, вирізок з газети [623]; публікацією статті І. Басса «Щедрий ужинок» про Тараса Франка, сина Івана Яковича, письменника, літературознавця. Приєднано публікацію статті О. Франко «Зберегти для нащадків» про родину Каменяра. Вирізки з газет [624]; статті В. Юхименка «Де жив і творив Каменяр» та А. Скрипника «Дах» про будинки у селі Криворівня Івано-Франківської області, де мешкав І. Франко та у місті Львові, за 1984, 1986 рр. Вирізки з газет [625]; статей В. Дячкова «Кінофранкіана» та Г. Добрянського Г. «Коли оживає історія» про кіно- та театральні постановки творів Франка І. Я. Приєднано публікацію статті «Премію – вручено» про вручення премії імені Франка І. Я. С. Бурі, перекладачеві-україністу (Польща). Вирізки з газет [626]; статей Е. Аксельрода «Імені українських письменників», М. Самойленко «Дерева-унікуми» зі згадками про гірський хребет та дуб імені Івана Франка. Вирізки з газет [627]. Варто зауважити, що чотири підгрупи згадуваного фонду (опис 2) є важливим джерелом для вивчення багатогранної постаті І. Франка. Із документальних матеріалів, переданих до Держархіву Тернопільської обл. сформовано 37 справ постійного зберігання, 178 документів за 1960–2006 рр., які доповнюють означений фонд.

До першої групи також належить приватний архів І. Зуляка, доктора історичних наук, професора кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук ТНПУ ім. В. Гнатюка, колишнього співробітника кафедри стародавньої та середньовічної історії, на якій у свій час працював Б. Хаварівський [628].

Друга група – енциклопедії, путівники, бібліографічні довідники, збірники документів і матеріалів [629–630]. Певну роль у дослідженні задекларованої проблематики відіграла «Енциклопедія українознавства» [629]; «Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах» [630–632]; «Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923» у трьох томах [633–635]

путівник «Державний архів Тернопільської області» [636]; бібліографічний довідник Б. Савака [637].

Серед збірників варто виділити спогади Л. Кравчука [638], партійні матеріали НРУ [639–641]. Вагоме місце посідає книга пам'яті про Б. Хаварівського, присвячена 70-річчю від дня його народження, укладена сином Устимом і дружиною Майєю [642]. Структурно видання складається з десяти частин: перша – спогади та публікації про Б. Хаварівського; друга – поетичні присвяти; третя – дружні шаржі; четверта – екслібриси; п'ята – творчість; шоста – фотоальбоми з архіву Хаварівських; сьома – посмертне вшанування; восьма – нагороди, відзнаки, грамоти, подяки; дев'ята – особисті документи; десята – бібліографічний покажчик (1970–2017 рр.) [642].

Третя група – періодичні видання [643–681]. Публікації різноманітного змісту, певним чином пов'язані із особою Б. Хаварівського, як радянського часу, так і періоду незалежної України. Основна тематика першого періоду пов'язана з публікаціями ідеологічного змісту – це ювілеї 50-річчя утворення СРСР, 40-річчя возз'єднання з радянською Україною, переміщення газети «Іскра»; особового характеру (Олекса Довбуш, Іван Франко, Микола Тарновський, Христо Ботев, Михайло Павлик, Димитр Благоев), про непорушну дружбу народів СРСР тощо. Зокрема, про ці та інші окреслені теми йдеться в «Радянському студентові» [643, с. 2]; «Радянській Буковині» [644, с. 3]; «Ровеснику» [645, с. 1; 646, с. 2; 647, с. 4; 648, с. 4; 649, с. 3]; «Літературній Україні» [650, с. 3]; «Літературному віснику» [651, с. 2; 652, с. 2]; «Терновому полі» [653, с. 1; 654, с. 1]; «Молоді України» [655, с. 2]; «Радянській освіті» [656, с. 3]; «Вільному житті» [657, с. 3; 658, с. 2]; «Зірці» [659, с. 2]; «Тернополі вечірньому» [660, с. 4; 661, с. 2] та інших періодичних виданнях.

У часи незалежної України кардинально змінюється тематика й змістове навантаження публікацій, що відображено у таких виданнях, як: «Тернопіль вечірній» [662, с. 6; 663, с. 1; 664, с. 4; 665, с. 3]; «Вільне життя»

[666, с. 3; 667, с. 3]; «Селянська доля» [668, с. 3]; «Тернистий шлях» [669, с. 6; 670, с. 3]; «Свобода» [671, с. 3; 672, с. 2; 673, с. 4–5]; «Українська культура» [674, с. 6–7]; «Церковний вісник» [675, с. 9]; «Літературна Україна» [676, с. 1; 677, с. 1]; «Молодь України» [678, с. 4]; «Тернопільська газета» [679, с. 4] та інші [680, с. 2–3]; «RIA плюс» [681, с. 19] та інших виданнях. Загалом, зазначена група є інформативно наповненою, розкриває ті чи інші аспекти громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського.

Четверта група – авторські твори Б. Хаварівського. Варто зауважити, що у цій групі також необхідно виокремити як радянський період, так і часи незалежної України. За нашими підрахунками, упродовж 1970 – січня 1991 рр. в радянських виданнях Б. Хаварівському належало 77 одноосібних публікацій, в незалежній Україні за жовтень 1991–2014 рр. – 47 [642, с. 663–697]. Бібліографічний прижиттєвий покажчик Б. Хаварівського (1970–2016) нараховує 582 позиції. Після смерті (2016–2018 рр.) – 48. Загалом 630 [642 с., с. 663–697]. Структурно це доволі різноманітний матеріал – від монографічних досліджень у співавторстві, фотокниг, збірок поезій – до публікацій у збірниках, періодичних виданнях, газетах тощо. Оскільки зазначена група є доволі об'ємною за змістовим наповненням, обсягом поданої інформації, логічно було б обмежитися власне констатацією факту про надзвичайно плідну, багатопланову й різноманітну громадсько-політичну і просвітницьку працю Б. Хаварівського упродовж досліджуваного нами періоду.

П'ята група – Інтернет-ресурси [682–687]. Йдеться про матеріали, пов'язані з будівництвом Держархіву Тернопільської обл. [682], матеріалами «Енциклопедії сучасної України» [683]. інформацією про смерть Б. Хаварівського на сайтах Тернопільської міської ради [684], «032.ua» [685], «ЗІК» [686], «Файне місто Тернопіль» [687] та інших електронних ресурсах.

Підсумовуючи огляд джерел, варто відзначити, що у двох описах фонду Держархіву Тернопільської обл. збереглася значна кількість архівних,

друкованих й рукописних документів й матеріалів, що стосуються громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського у досліджуваний період.

Значна кількість виявлених матеріалів й документів уперше введена у науковий вжиток. Комплексне їх використання із залученням архівних даних з Держархіву Тернопільської обл., опублікованих джерел, періодичних видань, авторських творів Б. Хаварівського, Інтернет-ресурсів – сприяло виконанню поставленої мети – об’єктивному, комплексному й ґрунтовному аналізу громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016).

1.3. Теоретико-методологічні засади

Українська історіографія сучасності характеризується переходом від ідеологічно заангажованої й політизованої суспільно-історичної концепції – до нових теоретико-методологічних конструкцій, адекватних уявлень про природу історичних знань. Сучасна методологія історії характеризується різноманітними підходами до вивчення історичного минулого, що зумовлено відмінностями світоглядів істориків та розумінні ними історичних реалій. Методологія вивчення історії передбачає виокремлення і теоретичне осмислення таких головних елементів історичного пізнання: об'єкта і предмета вивчення; суб'єкта пізнання (історика), методів і логіки його дослідницької діяльності у процесі створення історичних знань; їх структури, адекватності щодо реальності, соціальної значущості. «Методологія історії підходить до історії, як однієї з наук, із мірками та засадами, прийнятими у науковознавстві, намагається вибудувати певну систему понять, категорій і принципів, які повинні допомогти історику свідомо рухатися від джерел до наукових історичних знань, розуміти роль і функції історичних знань у суспільстві» [679, с. 7].

Методологія дослідження задекларованої проблематики викликана її специфікою, відповідає загальним рисам методології історії, зокрема виокремлення і теоретичного осмислення предмету та об'єкту дослідження, методів та логіки дослідницької роботи, а також структурування отриманих історичних знань відповідно до сучасної суспільної значущості [680, с. 497 – 508].

Сучасний методологічний інструментарій наукового дослідження складається із таких основних компонентів: принципи, методи пізнання, засоби дослідження.

Помітного інтересу набувають дослідження задекларованої тематики з огляду на необхідність розширення фактографічних напрацювань та формування нових підходів до визначення місця та ролі особи Б. Хаварівського в громадсько-політичному та просвітньому житті.

Методологія дослідження задекларованої проблематики викликана її специфікою, відповідає загальним рисам методології історії, зокрема виокремлення і теоретичне осмислення предмета та об'єкта дослідження, методів та логіки дослідницької роботи, а також структурування отриманих історичних знань відповідно до сучасної суспільної значущості. Ці обставини актуалізують та зумовлюють першочерговість проблеми методології науки.

Демократичні процеси поживляють суспільний інтерес до вітчизняної історії, який супроводжується активними історичними дослідженнями. Ці обставини актуалізують та зумовлюють першочерговість проблеми методології науки. Методологічна основа – чи не найскладніша складова сучасних суспільних наукових пошуків. Професійне застосування різних методів та їх комбінації при проведенні наукового дослідження обумовлено постановкою наукової проблеми і вибором відповідних підходів, становить методологію наукового дослідження. Визначення методологічних аспектів зумовлюються складністю та неоднозначністю задекларованої наукової проблеми.

Формування теоретико-методологічних засад дисертації впливає із сукупності наукових принципів та методів пізнання, зумовлених тенденцією наукових пошуків у сучасній історіографії з окресленої проблеми. На наш погляд, українська історіографія помітно збагатила методологічну основу дослідження діяльності Б. Хаварівського у громадсько-політичному і просвітницькому житті України.

Основні методологічні підходи в досягненні мети та реалізації поставлених дослідницьких завдань ґрунтуються на кращих здобутках української методології. У вивченні задекларованої проблематики науковці здебільшого застосовують три основні методологічні принципи: об'єктивність, історизм і соціальний підхід. Перший орієнтує на вивчення об'єктивних закономірностей, які визначають процеси політичного розвитку. У такому випадку кожне явище розглядається як багатогранне й суперечливе. Об'єктивність передбачає, що процес їх здобуття відповідає реальній

дійсності, незалежним від людини законам пізнання. Об'єктивність наукових висновків базується на доказовості наукових фактів.

Обрана нами методологія враховує специфіку громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016), тісно пов'язана з поставленою метою та завданнями дослідження, які обумовлюють певний ракурс аналізу суспільно-політичного життя та наукових робіт, відповідний спосіб відбору та подання матеріалу, окреслення кола досліджуваних проблем.

Розв'язання завдань визначеної проблематики акцентоване на двох основних аспектах: аналіз громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського; методологічне осмислення та узагальнення результатів дослідження. Розділи дослідження сформовані за проблемним методом, структурно відображають основні аспекти задекларованої теми. Дисертація структурована за визначеними принципами та понятійним обґрунтуванням. Використана методологічна основа дослідження сприяла досягненню мети, забезпечила можливість міждисциплінарного аналізу проблеми, розширення фактологічної бази та поглиблення аналітичної складових наукового пошуку.

У науковому пошуку дисертантка намагалася дотримуватися таких взаємозв'язаних завдань: розкрити громадсько-політичну і просвітницьку діяльність Б. Хаварівського, піддаючи всебічному аналізу особливості формування його особистості, специфіку її реалізації в сукупності з висвітленням тогочасної суспільно-політичної ситуації. Досягнення окреслених завдань вимагає методологічного осмислення і узагальнення результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження здійснено на основі об'єктивності та достовірності. Саме тому домінантним є принцип історизму, скерований на реконструкцію подій та явищ у хронологічній послідовності, динаміці й взаємозв'язку. Використання тільки перевіреної інформації з окресленої

проблеми відповідає принципу науковості, який також сприяв уникненню спрощеності, кон'юктурності та штучної заідеологізованості.

Необхідність подолання різнопланових обмежень суспільної свідомості, звільнення історичних знань від фальсифікацій, зумовила дотримання нами принципу об'єктивності. Він полягає в неупередженому підході до дійсності, її пізнання і практичного перетворення. Керуючись цим принципом, сприймаємо документальне джерело як об'єктивну реальність, що містить незаангажовані, правдиві наукові факти.

В основі дисертаційної роботи лежать принципи історизму, об'єктивності, системності, розвитку. Принцип історизму є основоположним у науковій методиці історичного пізнання, адже він пронизує всю його структуру й об'єднує всі її ланки в певну логічно-наукову систему. Історизм передбачає підхід до фактів і подій минулого з урахуванням внутрішніх закономірностей і розглядає будь-яку складову подій і явищ як історичну індивідуальність, що має свої специфічні риси. Відтак громадсько-політична і просвітницька діяльність Б. Хаварівського розкривається в закономірному русі, в тісному зв'язку з конкретно-історичними умовами її здійснення.

Принцип історизму передбачає розгляд фактів і політичних явищ у конкретних історичних обставинах, у взаємозв'язку та взаємозумовленості, з урахуванням розстановки та політичної орієнтації соціальних, національних груп, верств, громадських організацій. Оцінюючи громадсько-політичну і просвітницьку діяльність Б. Хаварівського, важливо брати до уваги генезу, зміст їх компонентів, еволюцію і тенденції розвитку.

Розумінню причинно-наслідкових зв'язків, що вплинули на формування Б. Хаварівського сприяє принцип альтернативності. Принцип соціального підходу застосовується для подолання відвертого соціологізму, міфологізації суспільно-політичної реальності, протиставлення загальнолюдських, національних і класових ідеалів та цінностей. Соціальний підхід набуває важливого значення, коли оцінюємо реальну суспільно-політичну ситуацію, у якій працював Б. Хаварівський, його громадсько-

політичну і просвітницьку діяльність досліджуваного періоду. При цьому беремо до уваги характер соціальних інтересів, співвідношення різновекторних суспільно-політичних сил. З іншого боку, соціальний аналіз дає змогу порівняти соціальні інтереси із загальнолюдськими, оцінити вплив тих чи інших політичних сил на розвиток суспільних процесів, їх відповідність інтересам українського народу. Застосування цього принципу дає змогу простежити динаміку зростання популярності та поширення впливу громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського у досліджуваний період.

Використання різноманітних носіїв історичної інформації, їх аналіз, співставлення, визначення ступеня об'єктивності відповідає вимогам принципу комплексності джерел. Нами проаналізовано архівні матеріали Держархіву Тернопільської обл., які відображають особливості громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського.

Водночас у науковому дослідженні використано організаційні та фінансові матеріали, що розкривають специфіку участі Б. Хаварівського у різноманітних товариствах. Окрім того залучено інформаційні повідомлення тогочасної періодики для відтворення реалій суспільно-політичного життя та відстеження громадської думки щодо окресленої проблематики.

Всебічне розкриття задекларованої теми з поєднанням необхідних для наукового пошуку принципів з різних галузей знань, що забезпечується використанням принципу методологічного плюралізму. Дотримання якого сприяє встановленню причинно-наслідкових зв'язків, розкриттю закономірностей концептуального і світоглядного в пошуках української ідентичності, особливостей організації внутрішнього суспільно-політичного життя, що дозволяє простежити динаміку формування ролі Б. Хаварівського у вказаних процесах.

Крім зазначених методів, варто виокремити, системний підхід, завдяки якому визначено складові елементи досліджуваної теми, виступає істотним моментом діалектичного методу пізнання. Він дає змогу глибше пізнати суть

політичних явищ, повніше розкрити й усвідомити роль та функції компонентів системи. Усвідомлення взаємозв'язків у системах, взаємозалежності її компонентів сприяє розумінню тенденцій політичного розвитку, динамізму політичних процесів. Системний підхід також дає змогу розкрити основу, системну якість як єдине ціле. Методологічна роль системного підходу значно зростає, коли він поєднується з принципом історичного аналізу явищ і виступає як системно-історичний підхід.

Чільне місце має застосування у дисертаційній роботі порівняльного методу. Монопольне панування одного погляду, одного підходу ніколи не стимулювало розвиток науки, майже завжди вироджувалося в догматичну поверховість. Порівняльний аналіз сприяє усвідомленню проблем цілісного, взаємопов'язаного й суперечливого світу, орієнтує на пошук не лише відмінностей, а й спільних рис.

Важливим є застосування емпірики, тобто описового підходу, котрий дозволяє зібрати і сконцентрувати значний масив фактичного матеріалу для висунення гіпотез і їх перевірки. Проте для зв'язку отриманих фактів у єдине ціле, для їх відповідної інтерпретації потрібні аналітичний, системний та інші підходи.

У комплексі з науковими принципами, використаними під час аналізу досліджуваної проблематики, поєднуються методи, що визначаються метою, завданнями, джерельною базою, наявною методологічною основою соціально-гуманітарного пізнання. Розв'язуючи конкретні дослідницькі завдання, використали три групи методів: світоглядні, загальні наукові та спеціальні наукові.

До першої групи належить метод діалектичного вивчення історичного процесу, що дає змогу розглядати визначену проблематику в русі, розвитку і суперечностях. Поряд з діалектичним у нашому дослідженні активно використовуємо синергетичний метод (грец. «*sinergētikos*» – «спільний, узгоджено діючий»). Синергетика не детермінована чітко визначеною сукупністю методологічних принципів та понять. Вона базується на

властивостях – взаємопроникнення, відкритості, самоорганізації, випадковості, наявності асиметричних структур, нерегулярності зв'язків і функціональної нестабільності.

Застосовуючи міждисциплінарні дослідження, синергетичний метод передбачає багатоваріантність, альтернативність вибору шляхів суспільно-політичного поступу. Зокрема, цей метод сприяє розумінню проблеми взаємин Б. Хаварівського з радянською владою, що, на наш погляд, перебуває у площині суспільно-політичного життя.

Загальнонаукова група методів охоплює такі: аналізу та синтезу (фактів, джерел), індукції та дедукції (забезпечують можливість переходу від поодиноких історичних фактів до загальних положень і навпаки), узагальнення (у висновках), систематизації (передбачає раціональне упорядкування зібраної інформації на підтвердження конкретної гіпотези), структурно-системний (дозволяє виділити об'єкт дослідження та проаналізувати його в межах раціонального пізнання, забезпечує цілісність та логічну упорядкованість наукових міркувань).

Практичне історичне пізнання охоплює світоглядні, теоретичні відомості і конкретні способи дослідження соціальних явищ, тож у ході наукових студій ми також використовували спеціальнонаукові методи. Серед них, зокрема, проблемно-хронологічний, який вплинув на визначення побудови дослідження. Його дотримання дозволило виокремити зі значного масиву аналізованих громадсько-політичних і просвітницьких процесів, логічно описати їх проблемні аспекти, з'ясувати їх еволюцію, охопити часові межі процесу становлення Б. Хаварівського. Зокрема, проблемно-хронологічний метод сприяє належному висвітленню основних аспектів участі Б. Хаварівського у громадсько-політичних і просвітницьких процесах з метою реалізації власних творчих ідей та напрацювань, розкриттю динаміки суспільного і культурницького поступу українського народу.

Історико-порівняльний метод дає змогу розкрити спорідненість функціональних зв'язків, соціальних явищ, досягнути минуле в єдності та

індивідуальності, а також знайти зв'язок та основу історичних явищ. Завдяки цьому методу, порівнюючи історичні події, явища, нам вдалося виявити особливості ролі Б. Хаварівського у громадсько-політичних і просвітницьких процесах досліджуваного періоду, визначити специфіку його ідей і культурницьку діяльність у реалізації власного світобачення.

Використання ретроспективного методу зумовлене порівняно нетривалими хронологічними межами дослідження. Цей метод дає змогу абстрагуватися від сьогодення та поступово вникнути в реалії суспільного життя України окресленого періоду, визначити його найхарактерніші риси, тенденції і закономірності розвитку. Зважаючи на сучасні наукові підходи у дослідженні ролі Б. Хаварівського у громадсько-політичних і просвітницьких процесах шляхом ретроспективи висвітлено особливості його праці в українських державницьких структурах.

У дослідженні помітне місце займає синхронний та діахронний метод. Застосування синхронного методу сприяло, зокрема, виявленню спільних та відмінних особливостей його громадсько-політичної і просвітницької діяльності, а діахронного – виділенню етапів розвитку редакційно-видавничої справи і літературно-перекладацької праці на основі суспільної підтримки та мети діяльності.

Для зіставлення статистичних даних і з метою отримання узагальненої, цілісної й важливої інформації використано метод математичної обробки даних. Помітно доповнюють фактичним матеріалом дисертаційне дослідження окремі статистичні дані щодо його публіцистичних праць і літературних творів.

З метою повної їх інтерпретації, застосовуємо структурно-функціональний та статистично-аналітичний методи. В результаті, увиразнюємо загальні міркування конкретними відомостями, демонструємо їхню взаємодію, поглиблюємо розуміння сутності суспільно-політичних процесів. Зауважимо: застосування цих методів актуалізує на перший погляд

малопомітні явища, які в цілісності становлять підстави для нових науково виважених оціночних суджень.

Осмилення історичних процесів і явищ вимагає комплексної оцінки, що супроводжується застосуванням новітніх наукових критеріїв у порівняльно-аналітичному співвідношенні із тогочасним значенням, розумінням і сприйняттям суспільством фактів та подій. Відзначимо, що в дисертаційній роботі послуговуємося лише такими термінами, поняттями, які, відображаючи окремі аспекти досліджуваних процесів, тяжіють до наукової однозначності.

У цьому контексті доречно уточнити використання нами термінів «громадсько-політична» і «просвітницька» діяльність, які слугують релевантними характеристиками ролі Б. Хаварівського у тогочасних громадсько-політичних і просвітницьких процесах. Під терміном «громадсько-політична» діяльність маються на увазі взаємини, що стосуються суспільного загалу, який перебував під впливом різновекторного українського політикуму або використовувався для реалізації їх ідей та ідеології.

Водночас термін «просвітницька» діяльність розуміємо як зв'язок з внутрішнім психічним життям загалу та людини, її моральним світом, що має відтінки оціночної категорії. Абстрактність та нечіткість поняття робить його використання популярним у різноманітних загальних твердженнях та у демагогічній риторичі. Незважаючи на абстрактність поняття, його часто використовують як конкретну якість чи мало не реально існуючу субстанцію. Зважаючи на те, що в сучасній українській історіографії триває процес формування нових наукових підходів до вивчення громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016), допускаємо можливість коригування категоріального апарату.

Отже, запропоновані у дисертації, твердження, висновки становлять результат комплексного аналізу суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, що відбувалися в Україні досліджуваного періоду.

Розділи дослідження укладені за проблемним методом і структурно відображають основні аспекти задекларованої теми. У розділах науковий матеріал упорядковано за логічним принципом, що зумовлено специфікою досліджуваних процесів. Хронологічний виклад подій переважає, однак подекуди він чергується із висвітленням проблемних аспектів.

Використання широкої методологічної основи дослідження забезпечує досягнення поставленої мети, дає можливість всебічно проаналізувати проблему, розширити фактологічну та аналітичну складові наукового пошуку. Застосування різноманітних сучасних методологічних підходів дозволяє максимально уникнути суб'єктивних оцінок і забезпечує наукову достовірність результатів дослідження, доповнює фактографічним матеріалом задекларовану проблематику.

Таким чином, як свідчить аналіз, значна кількість історіографічних праць має обмежену й належним чином на якісному науково-методичному рівні не опрацьовану історіографічну й джерельну базу, що негативно відобразилося на загальному змісті, формі, обсязі й характері досліджуваної проблематики, вплинуло на формування певного стереотипного сприйняття громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016), на підставі констатації фактів чи подій, без врахування об'єктивного змісту його праці.

Аналіз історіографії видань свідчить про те, що в опублікованих працях є чимало суперечностей й протиріч щодо громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016) у цілому, але і його ролі як філолога, педагога, архівіста, краєзнавця, митця, громадсько-політичного і просвітнього діяча. У цілому використання виявлених архівних джерел різних видів джерелознавчої критики (аналітичної, синтетичної, логічної) дає підстави для незаангажованості у дослідження цієї тематики. Аналіз наявної джерельної бази дав можливість комплексно і цілісно дослідити громадсько-політичну і просвітницьку діяльність Б. Хаварівського (1948–2016), висвітлити його внесок у загальноукраїнський громадсько-

політичний та просвітницький процес, з'ясувати роль у вітчизняній історії, проаналізувати досвід праці й багату ідейно-теоретичну спадщину, осмисливши її пізнавальне й практичне значення для сучасного розвитку.

Список використаних джерел до першого розділу

1. Бойко О. Україна 1991–1995 рр.: тіні минулого чи контури майбутнього? К.: Абрис, 1996. 208 с.
2. Бойко О. Історія України. К.: Академія, 2000. 568 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. К.: Генеза, 2000. 360 с.
4. Історія України: нове бачення / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія. К.: «Альтернативи», 2000. 464 с.: іл.
5. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. 670 с.
6. Ковпак Л. В. Найближча історія: Україна 1945–2000 рр. К.: Наш час, 2007. 248 с: іл.
7. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. К.: Наш час, 2008. 432 с.
8. Даниленко В. М. Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2018. 278 с.
9. Горинь М. Два роки незалежності. Що далі? // Розбудова держави. 1993. № 8. С. 6–14.
10. Чорновіл В. Пульс української незалежності: Колонка редактора / Вступ. стаття та післямова Леся Танюка К.: Либідь, 2000. 624 с.
11. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр.: К.: ЕксОб, 2000. 296 с.
12. Україна: Утвердження незалежної держави (1991–2001) / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Авт.: Н. П. Барановська, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський та ін. К.: Альтернативи, 2001. 704 с.

13. Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. 720 с.
14. Політична історія України. XX століття: у 6-ти т. Т. 6: Від тоталітаризму до демократії, 1945–2002 / авт. тому В. Андрущенко. Київ, 2003. 696 с.
15. Мартинюк І. Чи стане «Народний Рух...» всенародним? // Філософська і соціологічна думка. 1989. № 10. С. 60–61.
16. Гарань О. Від створення Руху до багатопартійності. Київ, 1992. 48 с.
17. Гарань О. В. Убити дракона: З історії Руху та нових партій України. К.: Либідь, 1993. 200 с.
18. Гарань О. Історія Руху: концептуальні та ідеологічні проблеми // Сучасність. 1994. № 14. С. 97–101.
19. Ковтун В. Історія Народного Руху України. К., 1995. 382 с.
20. Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. Одеса, 1997. 380 с.: іл.
21. Бондаренко С. Народний Рух України в контексті українського відродження кінця 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Вип. 1. Тернопіль: ТДПУ, 2004. С.174–182.
22. Бондаренко С. Історичні передумови виникнення Народного Руху України в контексті відродження української державності // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Тернопіль. 2004. Вип. 2. С. 104–109.
23. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк», 1999. 728 с.: іл.
24. Попович М. Червоне століття. К.: АртЕк, 2005. 888 с.
25. Мушинка М. Володимир Гнатюк у моєму житті // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені

- Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / За ред. д. ф. н. Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 32. С. 8–15.
26. Зуляк І., Зуляк Г. Володимир Гнатюк. З епістолярної спадщини. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. 252 с.
 27. Зуляк І. С., Зуляк Г. Я. Взаємини Володимира Гнатюка зі своїми дітьми: крізь призму епістолярію / Володимир Гнатюк у європейському науковому просторі: колективна монографія / упор. М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 336 с. С. 206–217.
 28. Корнієнко О. Періодика УРСР 1950–1980-х рр. як інструмент впливу на моду і повсякденне життя // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2018. Вип. 27. С. 77–88.
 29. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя: Інтер-М, 2019. 432 с.
 30. Кліш А., Секо Я. Інтелігентське середовище Тернополя другої половини 1980-х рр.: опозиційність та формування кадрів для незалежної України // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 65. С. 123–132.
 31. Кліш А., Секо Я. Спогади як джерело вивчення життя та діяльності Богдана Хаварівського // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). Випуск № 12(30) 2024. С. 1495–1507.
 32. Klish A., Seko Ya. The role of Bohdan Khavariivsky in the development of the education system of Ternopil's region // «Актуальні питання у сучасній науці» (Серія «Історія та археологія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка»). 2025. Вип. 1(31). С. 1063–1075.

33. Кравчук, Л. Краєзнавча проблематика у науково-публіцистичній діяльності Богдана Хаварівського // Консенсус 2025. (1). С. 233–243.
34. Микола Бармак, Роман Мельник. Особовий фонд Богдана Хаварівського як джерело вивчення його життя та діяльності // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 1(31). С. 2021–2033.
35. Микола Бармак, Мар'яна Чорна. Архів як простір збереження історичної пам'яті: особовий фонд Іванни Блажкевич та його укладання Богданом Хаварівським // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 2 (32). С. 1043–1060.
36. Василь Деревінський, Роман Мельник. Богдан Хаварівський: діяльність у сфері освіти, архівної справи та громадського руху (на основі інтерв'ю) // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 2 (32). С. 1550–1567.
37. Василь Деревінський, Роман Мельник. Інтерв'ю як джерело для вивчення громадської діяльності Богдана Хаварівського // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 2 (32). С. 1082–1093.
38. Леонід Кравчук. Визначні постаті Тернопільщини у науково-публіцистичній спадщині Богдана Хаварівського // «Вісник науки та освіти» (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 2 (32). С. 1665–1675.
39. Микола Бармак, Мар'яна Чорна. Культурно-мистецькі ініціативи Богдана Хаварівського у популяризації творчості Івана Марчука: формування особового фонду // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 3 (33). С. 1027–1039.
40. Деревінський В. Ф. Архівна спадщина Б. Хаварівського (на матеріалами його інтерв'ю) // «Вісник науки та освіти» (Серія «Філологія», Серія

- «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. Випуск 3(33). С. 1771–1787.
41. Леонід Кравчук. Архівознавча проблематика науково-публіцистичної спадщини Богдана Хаварівського // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 3 (33). С. 1122–1131.
42. Галина Буяк. Становлення Богдана Хаварівського як особистості, громадсько-політичного і культурно-просвітницького діяча (друга половина XX – початок XXI ст.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». Вип. 2 (47). 2022. С. 67–74.
43. Галина Буяк. Екслібрис у творчості Богдана Хаварівського // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2023. Том 39. С. 256–267.
44. Буяк Г. Б. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Богдана Хаварівського (1948–2016 рр.): історіографія проблеми // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIV: Виміри сталого розвитку в теорії та практиці / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон: Посвіт, 2023. С. 14–16.
45. Буяк Г. Б. Участь Богдана Хаварівського у міжнародних проєктах // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, 11–12 травня 2023 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 198–202.
46. Галина Буяк. Адміністративна діяльність Богдана Хаварівського (1990–1992 рр.) // Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи: Матеріали наукової конференції. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 129–133.
47. Галина Буяк. Громадсько-політична діяльність Богдана Хаварівського (кінець 1980-х – 1990-х рр.) Наукові записки Тернопільського

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.
Серія: «Історія». 2024. Випуск 1. С. 20–25.

48. Держархів Тернопільської обл. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1.
49. Держархів Тернопільської обл. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 2.
50. Автобіографія Хаварівського Б. В. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 1. 2 арк.
51. Хаварівський Б. В. Відомості про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність. Авторський рукопис та машинопис // Там само.
52. Характеристики з місць роботи на Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 3. 5 арк.
53. Трудова книжка Хаварівського Б. В. та вкладка до неї. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 4. 12 арк.
54. Особисті документи Хаварівського Б. В. (облікова картка офіцера запасу, наказ про присвоєння звання, мобілізаційний припис). Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 5. 3 арк.
55. «Анкета художника» картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею, заповнена Хаварівським Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 6. 2 арк.
56. Довідка, видана Лавренюком В. А., директором Тернопільського обласного краєзнавчого музею, Хюшрівському Б. В. про музейну цінність художніх робіт, подарованих йому тернопільськими художниками // Там само. Оп. 1. Спр. 7. 1 арк.
57. Відомості про роботу Хаварівського Б. В. у методичних секціях, що діяли при обласному учбово-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління профтехосвіти // Там само. Оп. 1. Спр. 8. 33 арк.
58. Заява Хаварівського Б. В. на ім'я ректора Тернопільського педагогічного університету Кравця В. П. про надання дозволу прикріплення як

пошукача до кафедри всесвітньої історії та методики її викладання для написання кандидатської дисертації (науковий керівник професор Тхоржевський Р. Й.) від 12 січня 1998 року. Авторизований машинописний відпуск. Є резолюція наукового керівника Тхоржевського Р. Й. // Там само. Оп. 1. Спр. 9. 1 арк.

59. Програми наукових конференцій, семінарів із зазначеними темами виступів, доповідей Хаварівського Б. В. у 1968–1999 роках // Там само. Оп. 1. Спр. 10. 53 арк.
60. Програми культурно-освітніх заходів, на які запрошувався Хаварівський Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 11. 19 арк.
61. Запрошення Хаварівському Б. В. на різні урочини // Там само. Оп. 1. Спр. 12. 73 арк.
62. Мандати, перепустки Хаварівського Б. В. як учасника конференцій та інших громадських організацій // Там само. Оп. 1. Спр. 13. 8 арк.
63. Грамоти, листи-подяки, дипломи, якими відзначався Хаварівський Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності в 1968–2003 роках. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 14. 45 арк.
64. Вірші, присвяти, експромти Хаварівському Б. В. Приєднано малюнки, дружні шаржі на Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 15. 42 арк.
65. Поздоровлення, оригінальні вітання Хаварівському Б. В. із нагоди свят та ювілеїв у 1987–2002 роках // Там само. Оп. 1. Спр. 16. 40 арк.
66. Публікація «1 вересня 50 років від дня народження Хаварівського Богдана Васильовича (01.09.1948) – краєзнавця, директора архіву». Ксерокопія публікації // Там само. Оп. 1. Спр. 17. 1 арк.
67. Савак Богдан. «Краєзнавці Тернопільщини (біографічний довідник)» – Денисів. 2003 р. Відомості про Хаварівського Б. В. Ксерокопія фрагменту довідника // Там само. Оп. 1. Спр. 18. 1 арк.
68. Публікації Хаварівського Б. В. у періодиці в 1972–1987 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Спр. 19. 53 арк.

69. Оpubліковані статті, дослідження, повідомлення, інформації, поезії Хаварівського Б. В. у 1975–2002 роках // Там само. Оп. 1. Спр. 20. 47 арк.
70. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у пресі за 1970–2003 роки. Вирізки з періодичних видань, ксерокопії із періодики // Там само. Оп. 1. Спр. 21. 82 арк.
71. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у 1976–1988 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Оп. 1. Спр. 22. 19 арк.
72. Хаварівський Б. В. Поезії: «Сьогодні сад журився...», «Озера гладь з'єдналась з темінню неба...», «Алхімія творення», «Пора думок, як зерен для ріллі...». Машинопис. Приєднано опубліковані вірші: «Вавілони думок, наче струни струни вібрують...», «Може пізно видзвонює вересень». Вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 23. 3 арк.
73. Хаварівський Б. В. Оpubліковані вірші в 1972–1988 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Оп. 1. Спр. 24. 3 арк.
74. Хаварівський Б. В. Віршована передмова «... Сьогодні прийшла до мене жінка...» до поетичної збірки Романчук Лесі «Синьооке диво» (Тернопіль –1995 р.). Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 25. 1 арк.
75. Автопортрети, графічні роботи, дружні шаржі Хаварівського Б. В. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 26. 49 арк.
76. Левицький Михайло. Про Хаварівського Б. як художника, малюнки якого часто зустрічаються в обласній пресі. Машинопис. Приєднано малюнки Хаварівського Б. В. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 27. 30 арк.
77. Оpubліковані малюнки Хаварівського Б. В. у 1972–1985 роках. Вирізки із періодичних видань // Там само. Оп. 1. Спр. 28. 23 арк.
78. Оpubліковані малюнки Хаварівського Б. В. у 1972–1984 роках. Вирізки із періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Оп. 1. Спр. 29. 50 арк.

79. Хаварівський Б. В., студент четвертого курсу філологічного факультету Чернівецького державного університету. «М. Богданович – дослідник і популяризатор історії України». Курсова робота // Там само. Оп. 1. Спр. 30. 37 арк.
80. Відгук викладача курсів підвищення кваліфікації викладачів естетики (м. Ленінград) на випускну роботу Хаварівського Б. В., слухача курсів // Там само. Оп. 1. Спр. 31. 1 арк.
81. Хаварівський Б. В. Рецензія на дипломну роботу «Історико-географічні особливості формування структури агропромислового комплексу Тернопільської області за період 1969–1993 роки» Кошіля Анатолія Богдановича, студента географічного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту // Там само. Оп. 1. Спр. 32. 1 арк.
82. Рецензія Хаварівського Б. В. на лекцію «Видатні художниці-уродженки Тернопільщини» Івашків Г. М., працівника Тернопільської картинної галереї. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 33. 2 арк.
83. Хаварівський Б. В. «Документи «Просвіти» у Денисові». Дослідження з історії заснування та діяльності сільського осередку. Машинопис з авторськими правками. Приєднано ксерокопії архівних документів // Там само. Оп. 1. Спр. 34. 9 арк.
84. Хаварівський Б. В. «Листування двох вчених. Александр Брюкнер і Кирило Студинський». Дослідження із додатками: листами А. Брюкнера до К. Студинського (10 лютого 1986 р. – 15 січня 1939 р.). Ксерокопія машинопису. Приєднана стаття Ткачова Сергія «Чи прийде А. Брюкнер до українського читача?» (До 140-річчя від дня народження), опублікована у газеті «Тернопіль вечірній» (1996. – 27 січня. – № 5 (542)) // Там само. Оп. 1. Спр. 35. 5 арк.
85. Гайдай Олег. Хаварівський Богдан. «Михайло Грушевський і українська боністика». Дослідження, опубліковане в газеті «Русалка Дністрова». – № 16–17. – С.3. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 36. 5 арк.

86. Хаварівський Б. «Натхнення з Довбушевої криниці» (Олекса Довбуш і Тернопілля). Дослідження із повідомленням про проведення в Тернопільському державному педагогічному інституті ім. Ярослава Галана наукової конференції «Яків Головацький та рух за національне відродження і культурне єднання слов'янських народів». Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 37. 8 арк.
87. Інтерв'ю Хаварівського Б. В. Мельничуку Б., журналісту. «Не лише євреї, а й усі громадяни України – жертви фашизму – мають право на свою частку скарбу». Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 38. 4 арк.
88. Хаварівський Б. В. «Впала колона». Роздуми «перед свічкою, запаленою в церкві за упокій душі Ігорка [Герети]». Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 39. 5 арк.
89. Склад редакційної колегії з підготовки та видання енциклопедичного довідника «Тернопільщина» («Тернопільського Енциклопедичного Словника»), в яку увійшов Хаварівський Б. В. (додаток до рішення Тернопільської облради від 11 листопада 2002 року № 67), опублікований у віснику «Рада» (Тернопіль. – 2002. – № 4). Приєднано положення про редакційно-видавничу групу при редакційній колегії з підготовки та видання енциклопедичного довідника «Тернопільщина» та довідку-обґрунтування щодо необхідності видання довідника. Ксерокопія публікації // Там само. Оп. 1. Спр. 40. 3 арк.
90. Автографи визначних осіб, зібрані Хаварівським Б. В. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 41. 9 арк.
91. Листівка із фотографією митрополита Андрея Шептицького і написом «жертва на будову шпиталю у Львові». Оригінал (з колекції Хаварівського Б. В.) // Там само. Оп. 1. Спр. 42. 1 арк.
92. Інтерв'ю та роздуми Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, про стан національної освіти, опубліковані в газетах «Радянська освіта» (1990. – 07 вересня), «Вільне

- життя» (1991. – 13 вересня), «Свобода» (1991. – 09 листопада). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 43. 3 арк.
93. «Концепція української національної школи в Тернопільській області», опублікована у газеті «Відродження» (1991. – 28 травня – № 57) // Там само. Оп. 1. Спр. 44. 2 арк.
94. Хаварівський Б. В. Повідомлення про впровадження у Тернопільській області концепції української національної школи. Вирізка з журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 45. 2 арк.
95. Відгуки (публікація та анонімний лист) на концепцію української національної школи на Тернопіллі, розроблену управлінням народної освіти Тернопільського облвиконкому. Рукопис та вирізка з газети. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 46. 3 арк.
96. Програми із зазначенням виступів Хаварівського Б. В. про реалізацію концепції національної школи на Тернопільщині (на зустрічі, організованій Товариством сприяння Народному Рухові України в м. Чикаго 11 лютого 1992 року та на засіданні колегії з питань гуманітарної політики Державної Думи України 26 травня 1992 року) // Там само. Оп. 1. Спр. 47. 2 арк.
97. Звернення «Дорогі земляки» Ради фонду «Національна школа» Тернопільського обласного управління народної освіти про підтримку реалізації регіональної концепції української національної школи. Приєднано інформації про надання фінансової допомоги фонду Чикагським деканатом Української католицької єпархії св. Миколая та Об'єднанням Українських жіночих організацій в м. Чикаго (США). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 48. 3 арк.
98. Запрошення Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Вербовому Мирославу, головному редактору часопису «Наше слово» (РП, м. Варшава), взяти участь в серпневих педагогічних нарадах та курсах перепідготовки вчителів народознавства. Авторизована машинописна копія та чернетка

привітання із святом Великодня і Воскресінням Христовим. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 49. 2 арк.

99. Листи Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, з подякою жертводавцям із української діаспори в США за надані фінансові пожертви потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 50. 3 арк.
100. Лист Хаварівського Б. В. Владиці [Іокентію Лотоцькому] із подякою за надані пожертвування в обласний фонд «Національна школа» та за особисте спілкування під час перебування в США. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 51. 1 арк.
101. Звернення Шаруна Г. Т., голови профспілки працівників освіти і науки, за дорученням пленуму обласного комітету працівників освіти і науки, що відбувся 17 червня 1992 року, до Гром'яка Р. Т., представника Президента України по Тернопільській області, про необхідність залишити Хаварівського Б. В. на посаді начальника управління народної освіти. Засвідчена машинописна копія. Приєднано публікацію інтерв'ю журналіста Лисевича Михайла із Хаварівським Б. В. «Крісло із шпилькою». Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 52. 2 арк.
102. Публікації у зв'язку із справою усиновлення американськими сім'ями дітей-сиріт із Тернопільщини. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 53. 4 арк.
103. Хаварівський Б. В. Програмні тези кандидата в депутати до Тернопільської обласної ради. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 54. 4 арк.
104. Передвиборчі листівки кандидата в депутати Тернопільської обласної ради Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 55. 8 арк.
105. Декларація про доходи Хаварівського Б. В., кандидата у депутати обласної ради, отримані у 1993 році, та про наявність у власності нерухомого майна // Там само. Оп. 1. Спр. 56. 1 арк.

106. Оpubліковані списки зареєстрованих кандидатів у депутати Тернопільської обласної ради, серед яких значиться Хаварівський Б. В. по Золотниківському виборчому округу № 34 // Там само. Оп. 1. Спр. 57. 2 арк.
107. Герета І. П. «Слово про кандидата у депутати обласної ради Богдана Хаварівського». Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 58. 2 арк.
108. Публікація «Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України» із відомостями про кандидатів в депутати Тернопільської обласної ради, висунутих конференцією Крайової організації НРУ, в тому числі Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 59. 1 арк.
109. Запрошення Крайової ради Народного Руху, обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, обласної організації «Меморіал ім. В. Стуса» на вибори до Тернопільської обласної ради 26 червня 1994 року та 29 березня 1998 року «Просимо віддати свій голос за кандидата Хаварівського Богдана Васильовича». Друкарські відтиски // Там само. Оп. 1. Спр. 60. 3 арк.
110. Звернення «Шановні країни!» із закликом віддати голоси за висуванців Крайової ради Народного Руху на виборах, у тому числі Хаварівського Богдана, кандидата в депутати обласної ради. Друкарські відтиски // Там само. Оп. 1. Спр. 61. 3 арк.
111. Повідомлення Тернопільської обласної виборчої комісії про результати виборів 26 червня 1994 року із відомостями про обрання Хаварівського Богдана Васильовича депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по Золотниківському виборчому округу № 34, опубліковані в обласній пресі // Там само. Оп. 1. Спр. 62. 3 арк.
112. Вітальна телеграма Душніцької, голови Золотниківської окружної комісії, Хаварівському Б. В. у зв'язку з обранням депутатом обласної ради // Там само. Оп. 1. Спр. 63. 1 арк.
113. Подяка Хаварівського Б. В. виборцям Золотниківського виборчого округу № 34 за виявлене довір'я представляти їх інтереси в

Тернопільській обласній раді. Рукопис та машинопис тексту // Там само. Оп. 1. Спр. 64. 2 арк.

114. Посвідчення Хаварівського Богдана Васильовича про обрання його 26 червня 1994 року депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по виборчому округу № 34, видане 30 червня 1994 року // Там само. Оп. 1. Спр. 65. 2 арк.
115. Повідомлення Хаварівському Б. В. про проведення сесії Тернопільської обласної ради народних депутатів XXI та XXII скликань // Там само. Оп. 1. Спр. 66. 3 арк.
116. Мандати № 34 депутата Тернопільської обласної ради XXII скликання Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 67. 7 арк.
117. Фрагмент карти Тернопільської області із виборчими округами, в тому числі Золотниківським виборчим округом № 34 із центром у с. Золотники, у якому обирався Хаварівський Б. В. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 68. 1 арк.
118. Мандати делегата Конференцій Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. О. Галана по висуненню кандидатів в депутати Верховної ради Української РСР 25 грудня 1989 року та конференції Тернопільської міської організації Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка по висуненню кандидатів до рад народних депутатів Української РСР // Там само. Оп. 1. Спр. 69. 3 арк.
119. Посвідчення Хаварівського Б. В. про реєстрацію його довіреною особою Левицького Михайла Васильовича, кандидата в депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів двадцять першого скликання від 27 січня 1990 р. та кандидатом у депутати Тернопільської міської ради народних депутатів по виборчому округу № 70 від 31 січня 1990 року // Там само. Оп. 1. Спр. 70. 3 арк.
120. Посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження Смика Романа, її представника, на виборчу дільницю № 186 виборчого округу № 34. Приєднані незаповнені

посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження її представників на виборчі дільниці // Там само. Оп. 1. Спр. 71. 4 арк.

121. Посвідчення спостерігача на виборчій дільниці № 34, видане Бачуком І., головою Теребовлянської районної ради РУХу, Хаварівському Устиму. Приєднані незаповнені посвідчення Теребовлянської районної ради РУХу спостерігачів на виборчих дільницях // Там само. Оп. 1. Спр. 72. 8 арк.
122. Витяг із протоколу конференції Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка від 14 лютого 1998 року про висунення кандидатом у депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів по Теребовлянському виборчому округу № 15 Хаварівського Богдана Васильовича, члена НРУ, директора держархіву Тернопільської області // Там само. Оп. 1. Спр. 73. 1 арк.
123. Публікації, що стосуються виборних кампаній, у яких брав участь Хаварівський Б. В. Вирізки з газет, примірник газети «Русалка Дністрова» (1998. – Березень. № 4 (107) // Там само. Оп. 1. Спр. 74. 4 арк.
124. Лист Хаварівського Б. В. до редакції газети. «Без імені засновника». (Доповнення до однієї опублікованої інформації) про Ігора Герету засновника музею Соломії Крушельницької, автора трьох її експозицій і книжки про музей, одного з організаторів 90-річного й 100-річного ювілеїв великої співачки. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 75. 1 арк.
125. Лист Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану, голові Товариства сприяння «Руху» (США, м. Чикаго) із подякою усім членам Товариства сприяння «Руху» в м. Чикаго та іншим громадським і релігійним громадам за теплий прийом, який було влаштовано під час його перебування в Америці // Там само. Оп. 1. Спр. 76. 3 арк.
126. Лист Хаварівського Б. В., директора держархіву Тернопільської області, Ласло [Куцюк] Магдалині (Румунія) із відомостями про відкриття у

архіві фонду Куцюка-Кочинського Кирила та реалізацію своїх життєвих планів. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 77. 3 арк.

127. Повідомлення Коломієць П., редактора відділу пропаганди ілюстрованого тижневого журналу «Україна» (м. Київ), Хаварівському Б. В. про схвалення до друку інформації «Заморський Київ» // Там само. Оп. 1. Спр. 78. 2 арк.
128. Лист Бучка Миколи, поета, Хаварівському Б. В. про після університетське життя. Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 79. 2 арк.
129. Лист Івасюка Михайла Григоровича (м. Львів) Хаварівському Роману про пересилку альманаху «Сонячні кларнети» та відновлення листування. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 80. 1 арк.
130. Повідомлення та лист Лесина В., викладача Чернівецького університету, доктора філологічних наук, Хаварівському Роману Васильовичу про випуск альманаху «Сонячні кларнети» й зацікавлення ним видавництва альманаху до 100-річчя університету, а також з особистих питань. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 81. 4 арк.
131. Лист В. Ч. Хаварівському Роману із одним із останніх його віршів «Мамі». Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 82. 1 арк.
132. Лист Вознюка Володимира, однокурсника, тепер директора музею Кобилянської Ольги в Чернівцях, Хаварівському Роману із спогадами про студентське життя, роботу та свій науковий доробок. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 83. 2 арк.
133. Запрошення ради Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Б. В., члену клубу, на чергові заняття. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 84. 4 арк.
134. Лист кореспондента редакції газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) з приводу опублікування замітки «Заморський Тернопіль» // Там само. Оп. 1. Спр. 85. 1 арк.

135. Повідомлення відділів інформації та листування газети «Літературна Україна» (м. Київ) Хаварівському Б. В. з питань співпраці // Там само. Оп. 1. Спр. 86. 4 арк.
136. Лист Бейгер Надії (Теребовлянський район, с. Струсів) Хаварівському Б. з приводу надіслання копій віршів і фотографій С. Будного. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 87. 1 арк.
137. Лист Качурівського Романа Миколайовича, поета, члена Спілки письменників України (м. Львів), Хаварівському Б. В. із проханням допомогти встановити дати деяких публікацій у обласній та районних газетах у 1959–1975 роках із додатком // Там само. Оп. 1. Спр. 88. 2 арк.
1389. Лист Астаф'єва Олександра (м. Тернопіль) Хаварівському Б. В. під час перебування останнього у м. Ленінграді // Там само. Оп. 1. Спр. 89. 3 арк.
139. Лист Логуша І., відповідального секретаря правління обласного відділення Товариства книголюбів, Хаварівському Б. В. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 90. 1 арк.
140. Лист Зубкова А., кореспондента газети «Молодь України», Хаварівському Б. В. з приводу опублікування його матеріалу «Золоті нитки дружби». Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 91. 1 арк.
141. Лист Бурбака Миколи Івановича, письменника, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Хаварівському Б. В. із деякими питаннями, що виникли після публікації кореспонденції Хаварівського Б. «Банилів-Підгірний у ... Канаді». Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 92. 2 арк.
142. Листи Черемшинського Остапа С., почесного краєзнавця України, Хаварівському Роману з автобіографічними відомостями та різних питань. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 93. 4 арк.
143. Лист Баришевського Мирона Йосиповича (м. Київ), автора книги «Сім'я ростить громадянина», Хаварівському Б. В. із повідомленням про

направлення методичних рекомендацій до навчального курсу «Етика і психологія сімейного життя», підготовлених Хаварівським Б. В., із Міністерства освіти УРСР у видавництво «Радянська школа» та про можливе особисте ознайомлення із досвідом викладання цього курсу.

Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 94. 3 арк.

144. Лист Бурбака Миколи, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Володимиру Андрійовичу, голові Тернопільського обласного відділення Спілки письменників України, з проханням передати витяг із статті Чередарика Миколи, опублікованої в альманасі «Обрії», що видається українською мовою в Румунії, привезеним Хаварівським Богданом. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 95. 1 арк.
145. Лист Сушкевича В., кореспондента «Вільного життя», Хаварівському Б. В. з приводу публікації його дописів до ювілею Т. Г. Шевченка. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 96. 1 арк.
146. Лист Демківа Б., керівника Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Богдану, члену клубу, з проханням надіслати для альманаху «Вітрила» (видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь») нові твори, фотографію та коротку автобіографію. Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 97. 2 арк.
147. Лист Лубченка Г., головного редактора газети «Радянська освіта» (м. Київ) Хаварівському Б. В. з проханням надати допомогу із передплатою освітянами Тернопільської області газети «Радянська освіта». Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 98. 2 арк.
148. Листи Болюбаш Володимира, громадського діяча (Канада) Хаварівському Б. В. з питань отримання бібліотекою держархіву області двотомника творів Пачовського Василя, примірників журналу «Веселка», співредактором якого був Завадович Роман, регіональних збірників про Тернопільщину, каталогів Українсько-Канадської

Мистецької Фундації, книг професора В. Кубійовича про українське кльтурне життя в Генеральній Губернії. Авторизовані машинописи // Там само. Оп. 1. Спр. 99. 4 арк.

149. Лист Климовського Ярослава (США, Філадельфія), голови Товариства «Тернопільщина», Хаварівському Б. В., директору держархіву області, про можливість передачі примірників тритомника «Шляхами Золотого Поділля» та Бюлетенів Земляцького Об'єднання «Тернопільщина» для їх безкоштовного використання тернополянами. Приєднано записку Хаварівського Б. із адресою Климовського Я., конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 100. 3 арк.
150. Лист представників Об'єднання Українських працівників літератури для дітей і молоді ім. Леоніда Глібова (Канада, м. Торонто) Хаварівському Б. В. про налагодження творчої співпраці у справі збирання матеріалів про Завадовича Романа, одного із засновників та почесного Голови Об'єднання. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 101. 1 арк.
151. Листи Кравченюка Осипа, голови Тернопільського Комітету (США, м. Філадельфія), Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із державним архівом області. Авторизовані машинописи // Там само. Оп. 1. Спр. 102. 3 арк.
152. Лист Штендери Євгена, відповідального редактора видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава), Хаварівському Б. В. про творчу співпрацю та обмін публікаціями. Авторизовані машинописи. Приєднані конверт та чернетка листа Хаварівського Б. В. до [Лариси Василівни, м. Львів] із проханням надати деяку інформацію для Штендера Є. з історії Армії Крайової на Радехівщині // Там само. Оп. 1. Спр. 103. 4 арк.
153. Листи, поштівки Бойчук-Щепко Ганни Михайлівни (м. Мюнхен), Хаварівському Б. В. із привітаннями та домовленістю про можливу ділову зустріч. Оригінали. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 104. 8 арк.

154. Лист Гладуна З. С., директора юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства, Хаварівському Б. В. із запрошенням взяти участь у роботі наукової конференції, присвяченої 130-ій річниці з дня народження С. Дністрянського, що відбудеться 15 листопада 2000 року. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 105. 1 арк.
155. Привітання Кравчука Леоніда, народного депутата України, голови організаційного комітету національного проекту «Золота книга української еліти» (м. Київ) Хаварівському Б. В. із десятою річницею незалежності України. Урядова телеграма, оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 106. 1 арк.
156. Лист-подяка Гусейнова Г. Д., редактора журналу «Кур'єр Кривбасу» (м. Кривий Ріг), Хаварівському Б. В. за подарунок та привітання. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 107. 2 арк.
157. Запрошення Герети І. П. Хаварівському Б. В. у експедицію на розкопки у Чернелеві-Руському Тернопільського району. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 108. 1 арк.
158. Листи, вітальна поштівка Гуйванюків Ніни та Степана, колишніх університетських сокурсників (м. Чернівці) Хаварівським Роману і Майї // Там само. Оп. 1. Спр. 109. 5 арк.
159. Вітання Ординаріату Тернопільської Єпархії Української Греко-Католицької Церкви Хаварівському Б. В. із Різдвом Христовим та Новим Роком. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 110. 1 арк.
160. Лист Іваненка Б., начальника Головархіву України, Хаварівському Б. В. із подякою за співпрацю та побажання йому та колективу держархіву області успіхів у подальшій роботі. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 111. 1 арк.
161. Поздоровчі поштівки, телеграма із привітаннями приватних осіб сім'ї Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 112. 10 арк.
162. Листування Хаварівського Б. В., директора держархіву області, із Вороніним Олександром, керівником видавництва української

- православної літератури «Воскресіння» (США, м. Кенсінгтон), про можливість налагодження співпраці у справі видання збірника духовної поезії західноукраїнських авторів «Богословень» // Там само. Оп. 1. Спр. 113. 9 арк.
163. Листування Хаварівського Б. В. із Дідюком Василем з питань співпраці. Приєднано конверти та світлини Хаварівського Б. В. та Дідюка Василя // Там само. Оп. 1. Спр. 114. 9 арк.
164. Листування Ткачука Богдана, голови Товариства сприяння «РУХу» в м. Чикаго (США) та Ткачук Ориси, його дружини, з Хаварівським Б. В. із різних питань. Приєднано Великодне привітання Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану. Рукописи, чернетка // Там само. Оп. 1. Спр. 115. 8 арк.
165. Листування Хаварівського Б. В. із Шиллером Ростиславом Іллічем, народним депутатом України (Чортківський виборчий округ № 167, Тернопільська область) про роботу державного архіву Тернопільської області // Там само. Оп. 1. Спр. 116. 2 арк.
166. Збірка світлин, що висвітлюють професійну, творчу, наукову діяльність Хаварівського Б. В. Частина 1 // Там само. Оп. 1. Спр. 117. 49 арк.
167. Те саме, частина 2 // Там само. Оп. 1. Спр. 118. 38 арк.
168. Світлини Хаварівського Б. В. під час перебування у США (м. Чикаго) в 1991 році // Там само. Оп. 1. Спр. 119. 4 арк.
169. Репродукції з періодичних видань, на яких є зображення Хаварівського Б. В. Вирізки з газет, буклет про відкриття виставки творів молодих художників Тернополя // Там само. Оп. 1. Спр. 120. 11 арк.
170. Статті, повідомлення Астаф'єва О., опубліковані у пресі у 1973–1983 роках. Вирізки з газет. Приєднано опубліковану репліку Ковалю Віталія «Як бути з поезією?» на літературний фейлетон Астаф'єва О. на збірки поезій Гуцала Євгена «Письмо землі» та «Час і простір» (газ. «Молода гвардія». – 1983. – 05 жовтня) // Там само. Оп. 1. Спр. 121. 6 арк.
171. Астаф'єв Олександр. Поезії, опубліковані у 1974–1981 роках. Вирізки із періодичних видань // Там само. Оп. 1. Спр. 122. 7 арк.

172. Астаф'єв Олександр. «Листвяний дзвін». Збірка поезій (Вид-во «Каменярь». – Львів. – 1981). На звороті титульної сторінки є дарчий надпис автора: «Тарасові, Устимові Хаварівським – ще маленьким хлопчикам, до часу становлення яких автор цих може й не доживе...» від 17 квітня 1981 року // Там само. Оп. 1. Спр. 123. 34 арк.
173. Фари́на Ігор. «Музика слова». Рецензія на першу збірку поезій Астаф'єва Олександра «Листвяний дзвін», опублікована у газеті «Ровесник» (Тернопіль. – 1981. – 05 травня. – № 54 (2264) // Там само. Оп. 1. Спр. 124. 1 арк.
174. Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. «З нових поезій», написана у 1983–1984 роках. Машинопис з автографом // Там само. Оп. 1. Спр. 125. 8 арк.
175. Астаф'єв Олександр. Збірка «З нових поезій». Машинопис з авторськими // Там само. Оп. 1. Спр. 126. 9 арк.
176. Астаф'єв Олександр. Збірка «Заручини» Вірші, поема. (Вид-во 1990 р. «Молодь». – Київ. – 1988). Є дарчий надпис автора: «На світлу згадку про зустріч і складні життєві дороги-автор милим Хаварівським» від 06 вересня 1990 року // Там само. Оп. 1. Спр. 127. 33 арк.
177. Астаф'єв Олександр. Вірш «Ехо». Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 128. 1 арк.
178. Астаф'єв Олександр. Поезії: «Нічний роздум», «Мікеланджело» та інші. Машинописи // Там само. Оп. 1. Спр. 129. 7 арк.
179. Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 130. 6 арк.
180. Світлина Астаф'єва Олександра // Там само. Оп. 1. Спр. 131. 1 арк.
181. Павлишин Стефанія. «Олександр Барвінський. «Я жив для свого народу...» (Вид-во «Академічний експрес». – Львів. – 1997). Ксерокопія частини книги // Там само. Оп. 1. Спр. 132. 14 арк.
182. Блажкевич Іванна. Чернетка тексту «17 вересня 1939 р.». Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 133. 1 арк.

183. Начерки Блажкевич Іванни до виступу перед школярами з нагоди початку навчального року. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 134. 1 арк.
184. Блажкевич Іванна. «Мої спогади про Уляну Кравченко». Копія авторизованого машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 135. 3 арк.
185. Блажкевич Іванна. Вірші для дітей. Машинописи // Там само. Оп. 1. Спр. 136. 8 арк.
186. Блажкевич Іванна. «Ленін і діти». Збірка віршів. Машинопис із авторизованим рукописом // Там само. Оп. 1. Спр. 137. 15 арк.
187. Начерки виступів Блажкевич Іванни перед дітьми про Ольгу Кобилянську. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 138. 2 арк.
188. Приказки та прислів'я, записані Блажкевич І. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 139. 1 арк.
189. Записи Блажкевич Іванни про діяльність сільськогосподарської школи та порадами щодо ведення домашнього господарства. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 140. 18 арк.
190. Фрагменти рукописів Блажкевич І. // Там само. Оп. 1. Спр. 141. 3 арк.
191. Збірка дописів Блажкевич Іванни в районні, обласні газети у 1956–1969 роках. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 142. 36 арк.
192. Вірші Блажкевич Іванни, опубліковані в пресі. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 143. 12 арк.
193. Блажкевич Іванна. Опубліковані вірші для дітей. Вирізки з журналу, газети // Там само. Оп. 1. Спр. 144. 2 арк.
194. Лист та фрагмент листа Блажкевич до невстановлених осіб. Рукописи // Там само. Оп. 1. Спр. 145. 3 арк.
195. Поштівки із новорічними привітаннями Блажкевич Іванни Хаварівському Б. В. Рукописи // Там само. Оп. 1. Спр. 146. 2 арк.
196. Лист В.К. із звертанням «Високоповажна Пані» до [Блажкевич Іванни] із особистих питань. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 147. 2 арк.

197. Фрагмент листа невстановленої особи із Львова Блажкевич Іванні про досвід ведення курсів домашнього господарства для селянок. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 148. 1 арк.
198. Лист редакції Козлівської районної газети «Ленінське слово» Блажкевич Іванні про можливість публікації її віршів. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 149. 1 арк.
199. Лист Скибінського Рудо[льфа], адвоката (м. Львів), Блажкевич Іванні 15 з приводу видання її монографії про о. Осипа Вітошинського. Рукопис. На листі є запис рукою Блажкевич Іванни // Там само. Оп. 1. Спр. 150. 2 арк.
200. Привітання Гречух Марти і Степанії (м. Івано-Франківськ) Блажкевич Іванні з нагоди прийому її у Спілку письменників. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 151. 1 арк.
201. Лист сім'ї Цегельських (м. Тернопіль) Блажкевич Іванні із привітанням з нагоди 55-ліття її літературної діяльності. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 152. 2 арк.
202. Лист Пятківської П. С. (Гусятинський район, с. Васильківці) Блажкевич Іванні з особистих питань. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 153. 2 арк.
203. Лист із звертанням «Дорога моя матусю!» Блажкевич Іванні. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 154. 3 арк.
204. Збірка публікацій про творчу, громадську діяльність Блажкевич Іванни. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 155. 25 арк.
205. Статті про Блажкевич Іванну. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 156. 11 арк.
206. Відомості про Блажкевич Іванну, її творчу та громадську діяльність, опубліковані в «Українському календарі» (Варшава. – 1986). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 157. 1 арк.
207. Лукасевич М. «Іванна Блажкевич». Стаття в книзі «Українські кооператори». Історичні нариси. Книга 1 // Вид-во «Укоопосвіта»

- Львівської комерційної академії. – Львів. – 1999. – С.456. Ксерокопія статті // Там само. Оп. 1. Спр. 158. 9 арк.
208. Стаття про Блажкевич Іванну у бібліографічному покажчику «Репресовані письменники Тернопільщини» (Тернопіль. – 2000). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 159. 2 арк.
209. Блажкевич Іванна. «Спогади». 30.07.1914 – 04.10.1921 рр. // журнал «Дзвін». – 1991. – № 5. – С.117–138. Вступне слово Сенатович Оксани. Вирізки з журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 160. 11 арк.
210. Передмова Хоми В., першого лауреата літературної премії ім. Іванни Блажкевич, до першої публікації спогадів Іванни Блажкевич «Веселий художник» про Устияновича Корнила із портретом письменниці роботи художника Миколишина Я. Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 161. 1 арк.
211. Блажкевич Іванна. «Лис Микита». Інсценізована п'єса за мотивами казки І. Франка: комедія з життя звірів». Копія рукою невстановленої особи. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 162. 33 арк.
212. Добірка документів про громадську та кооперативну діяльність Блажкевич Іванни, що зберігаються у фондах держархіву Тернопільської області. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 163. 10 арк.
213. Вірші Осадчука Петра «Іванна Блажкевич» (1987 р.), Дерія Василя «Гостинці» (2001 р.), Гордасевич Галини «Заповіт Іванни Блажкевич». Ксерокопії та вирізки публікацій // Там само. Оп. 1. Спр. 164. 3 арк.
214. Олексієнко М., Саченко Л. «У розквіт науки». Стаття про Блажкевич Богдана, сина письменниці) вченого, доктора технічних наук, професора, з нагоди 70-річчя від дня його народження. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 165. 1 арк.
215. Статті Хоми В., краєзнавця (Козівський район, с. Купчинці) про Блажкевич Ілька – диригента музично-хорових колективів, співака, музиканта, вихованця славнозвісного керівника хору Вітошинського,

лідера радикального руху в Галичині, чоловіка письменниці. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 166. 2 арк.

216. Пархомчук Ярослава. «Хай завжди радість у серці цвіте». Стаття про Блажкевич-П'ятківську Дарію, доньку письменниці, голову осередку «Союзу Українок» у Денисові, завідувачу музеєм-садибою, з нагоди її 70-річчя від дня народження. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 167. 1 арк.
217. Публікації про відзначення 103-ої річниці від дня народження Іванни Блажкевич. Вирізки з газети, журналів // Там само. Оп. 1. Спр. 168. 3 арк.
218. Запрошення на вечір, присвячений 100-річчю від дня народження Іванни Блажкевич, підписані Геретою І. П. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 169. 7 арк.
219. Запрошення Хаварівському Б. В. на республіканське літературно-мистецьке свято «Я дітям серце віддала і в їх серцях живу» до 107-ої річниці від дня народження Іванни Блажкевич, яке відбулося 10 жовтня 1993 року. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 170. 2 арк.
220. Прохання педагогічного колективу загальноосвітньої школи № 11 м. Тернополя та правління Тернопільського відділення Українського Фонду культури, до Хижняка Б. С., голови Комітету з нагородження премією ім. І. Блажкевич, шеф-редактора журналу «Тернопіль», про присудження Хаварівському Б. В. премії ім. І. Блажкевич. Машинописи // Там само. Оп. 1. Спр. 171. 2 арк.
221. Інформації про вручення літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич її лауреатам у 1993, 1995, 2001 роках, опубліковані у газетах «Русалка Дністрова» та «Вільне життя». Ксерокопії, вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 172. 3 арк.
222. Сценка «Вчителько моя» Дерій Богдани, лауреата премії ім. Іванни Блажкевич, до урочин І. Блажкевич, що прозвучала на тернопільському

обласному радіо в жовтні 2002 року у виконанні учнів Денисівської школи. Машинопис з правками // Там само. Оп. 1. Спр. 173. 3 арк.

223. Публікації про створення та діяльність Денисівського краєзнавчого музею, заснованого з ініціативи письменниці Блажкевич Іванни. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 174. 2 арк.
224. Враження Ружилю Ірини, онучки Блажкевич Іванни від перегляду записів у пам'ятній книзі відвідувачів музею-садиби письменниці у с. Денисів. Машинопис. Є примітка, зроблена П'ятківською Дарією, дочкою письменниці // Там само. Оп. 1. Спр. 175. 1 арк.
225. Відношення дирекції Тернопільського СПТУ-3 директору Тернопільського облдержархіву із проханням надати дозвіл користуватися Хаварівському Б. В., викладачу естетики, архівними документами фонду Іванни Блажкевич // Там само. Оп. 1. Спр. 176. 1 арк.
226. Лист Блажкевич-П'ятківської Дарії (м. Козова), дочки письменниці, завідуючої музеєм-садибою с. Денисів, Хаварівському Б. В. про свою громадську діяльність та з особистих питань. Рукопис. Приєднані світлина родини Блажкевич-П'ятківської Д. від 06 серпня 2000 р. та вітальна листівка з нагоди 50-річчя подружнього життя П'ятківського Якова і Блажкевич Дарії у с. Денисів 08 жовтня 1997 року; конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 177. 11 арк.
227. Публікації про відкриття виставок документальних матеріалів про творчу, громадську діяльність та особисте життя Блажкевич Іванни у народному музеї освіти Прикарпатського університету ім. В. Стефаника та до 115 річниці від дня її народження у Державному архіві Тернопільської області. Ксерокопії газетних вирізок // Там само. Оп. 1. Спр. 178. 2 арк.
228. «Незабутні». Світлина з архіву Бурми В., на якій зафіксовано момент зустрічі Вільде Ірини і Блажкевич Іванни, опублікована у газеті «Вільне

- життя» (1999. – 20 квітня). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 179. 1 арк.
229. Світлина Блажкевич Іванни в колі тернопільських літераторів та друзів у садку письменниці. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 180. 1 арк.
230. Світлина пам'ятника Блажкевич Іванні, відкритого стараннями осередку ТУМ в с. Денисів Козівського району та могили письменниці у рідному селі. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 181. 2 арк.
231. Світлина Бурми В. П'ятківської-Блажкевич Дарії Іванівни (Козівський район, с. Денисів) і Гарап'юк Марії Іванівни (м. Бережани), відомої на Тернопільщині майстрині народної вишивки, опублікована в газеті «Вільне життя». Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 182. 1 арк.
232. Портрет Блажкевич Іванни тернопільського художника Ткачика Богдана. Репродукція // Там само. Оп. 1. Спр. 183. 1 арк.
233. Некрологи про смерть Блажкевич Іванни Омелянівни, опубліковані у пресі. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 184. 2 арк.
234. Гайва Маріян Дмитро, учасник визвольних змагань ОУН-УПА. «Все здається, начебто – недавно». Спомини // Лондон. – 1998. Приєднано машинопис книги з редакторськими правками «Мої спомини» (Лондон. – 1997) та передмову Фостуна Святомира М., машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 185. 124 арк.
235. Луцька Оксана. «Нові фундатори Українського Вільного Університету». Стаття про подружжя Гой Петра, професора та Олену-Лесю в часописі «Америка» (Філадельфія, ПА. – 1995. – 11 жовтня). Ксерокопія фрагменту часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 186. 2 арк.
236. Гой Петро. Ксерокопія світлини // Там само. Оп. 1. Спр. 187. 1 арк.
237. Гой Петро із Коломийським Владикою Павлом Василиком, о. Мирославом Медвідем (з України) та д-р Маестро Дмитром Блажейовським під час відвідування Владикою фундації УВУ. Ксерокопії світлин // Там само. Оп. 1. Спр. 188. 3 арк.

238. Лубик Михайло. «Сорок років тому (Пам'яті поручника Михайла Гоя присвячую, в 40-ліття його смерті)». Стаття. Ксерокопія фрагменту журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 189. 3 арк.
239. Відомості про Гоя Михайла, поручника УГА, в редакційній підбірці матеріалів «Перші дні листопада у Східній Галичині», опублікованій в часописі «Український Голос». Ксерокопія фрагменту публікації // Там само. Оп. 1. Спр. 190. 1 арк.
240. Гой Михайло, поручник. Світлина та ксерокопія світлини // Там само. Оп. 1. Спр. 191. 3 арк.
241. Листи Микитина В. (США, м.Сан-Сітті, Арізона) Голяшу Степану стосовно власної колекції паперових грошей Української Держави. Ксерокопії авторизованих машинописів. // Там само. Оп. 1. Спр. 192. 2 арк.
242. Листування Хаварівського Б. В. та Гайдая О., краєзнавця, з Голяшем Степаном. Приєднано лист Голяша Степана Штендері Євгену, відповідальному редактору видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава) від 15 жовтня 1996 року // Там само. Оп. 1. Спр. 193. 27 арк.
243. Публікації про життєвий шлях громадську і політичну діяльність Голяша Степана та до відзначення 55-річчя від дня постанови УПА. Вирізка з газети, ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 194. 2 арк.
244. «Музей у Бишках» // Шлях перемоги. – 1999. – 22 вересня. – № 37 (2368). Допис Хамар Марії, дочки Голяша Івана, учительки Львівської СШ № 70 про відкриття музею національно-визвольної боротьби ОУН-УПА в с. Бишки Козівського району Тернопільської області. Ксерокопії вирізок з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 195. 1 арк.
245. «Список жертводавців, які зложили датки на видання підручників для народніх і середніх шкіл України. Листа ч. 7 від 01 квітня 1995 до 10 травня 1996 року» із авторизованим записом Голяша Степана з проханням перевірити кількість книжок, що мали отримати окремі

- середні школи у Тернопільській області від 21 травня 1996 року. Приєднано лист Управління освіти Тернопільської облдержадміністрації Хаварівському Б. В. стосовно книжок, що мали надійти у школи області із діаспори від 11 вересня 1996 року // Там само. Оп. 1. Спр. 196. 2 арк.
246. Збірка Голяша С. матеріалів, публікацій з історії УПА. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 197. 6 арк.
247. Степан Голяш, учасник визвольних змагань ОУН-УПА. Ксерокопія світлини // Там само. Оп. 1. Спр. 198. 1 арк.
248. Фрагменти журналу успішності учнів Тернопільської державної гімназії за 1871/1872 навчальний рік із відомостями про учня гімназії Горбачевського Івана. Ксерокопія документів із фонду держархіву області // Там само. Оп. 1. Спр. 199. 2 арк.
249. Фрагмент статті про Горбачевського Івана із його світлиною, опублікованої у «Календарі товариства «Просвіта» на 1927 рік». Ксерокопія з фондів бібліотеки держархіву області // Там само. Оп. 1. Спр. 200. 2 арк.
250. Публікації про Горбачевського Івана. Вирізки з газет та ксерокопії газетних вирізок // Там само. Оп. 1. Спр. 201. 11 арк.
251. Зайцев Микола. «Іван Горбачевський». Стаття, що увійшла у збірник статей, матеріалів і споминів «Збаражчина» (НТШ. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто. –1980. Т. 1). Ксерокопія статті та її переклад англійською мовою // Там само. Оп. 1. Спр. 202. 6 арк.
252. Публікація дослідження Юркевича О. Г., кандидата фізико-математичних наук «Український вчений світової слави» про Горбачевського Івана (1991 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 203. 5 арк.
253. Стаття Головацького Івана «Іван Горбачевський», опублікована у «Ювілейній книзі Української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування ([898–1998])» (Тернопіль, Львів. – 1998). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 204. 2 арк.

254. Стаття Гонського Ярослава, професора, завідувача кафедри медичної хімії Тернопільської медичної академії ім. Горбачевського «Івану Яковичу Горбачевському–145» та матеріали про Горбачевського І. Я., зібрані Гонським Я.; світлини із святкування 145-річниці академіка, опубліковані у щомісячній газеті «Медична академія» (Тернопіль. – 1999. – 30 травня. – № 5 (21) // Там само. Оп. 1. Спр. 205. 3 арк.
255. Іванко Н. К. «І. Я. Горбачевський (15.05.1854–24.05.1942). Бібліографічний список» // Там само. Оп. 1. Спр. 206. 3 арк.
256. Лист Вітвицького Олега, археографа І-ої категорії держархіву Тернопільської області, Мушинці Миколі (Словачина, м. Братіслава) із проханням надати деякі документальні матеріали про Горбачевського Івана до колекції, що формується у архіві області. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 207. 1 арк.
257. Конверт із портретом Горбачевського І. Я., роботи художника Штанко О. В., випущений «Укрпоштою» Міністерства зв'язку України у 1995 році // Там само. Оп. 1. Спр. 208. 1 арк.
258. Інтерв'ю Гунчака Тараса Іванюку Сергію, співробітнику українського часопису «Слово і час» (1990. – № 10). Сторінки журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 209. 3 арк.
259. Інтерв'ю Гунчака Тараса газеті «Західна Україна» (1991. – 06–14 вересня. – № 2). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 210. 1 арк.
260. Резюме Гунчака Тараса (на англійській мові). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 211. 5 арк.
261. Автобіографія Затірахи Нестора Івановича від 25 жовтня 1963 року. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 212. 3 арк.
262. Затіраха Нестор. Збірка поезій за 1925–1960 роки. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 213. 15 арк.
263. «Сурмач червоних демонстрацій». Публікація Бубнія П., члена Спілки журналістів УРСР та Гасая Є., наукового працівника Тернопільського краєзнавчого музею, у газеті «Ровесник» в рубриці «Пошук» – про

Затірашу Нестора, поета, жителя с. Лошнів Тербовлянського району Тернопільської області (1974. – 02 листопада. – № 133 (1251); 05 листопада. – № 134 (1252); 07 листопада. – № 135 (1253). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 214. 3 арк.

264. Відомості Комаринського Ярослава про свою професійну, наукову діяльність. Машинопис на англійській мові. Приєднано збірку матеріалів про наукову діяльність Комаринського Я. В Північно-Іллінойському університеті у 1977–1982 роках. Ксерокопія машинописів // Там само. Оп. 1. Спр. 215. 95 арк.
265. «Є багато можливостей допомоги – треба лише охочих до праці». Стаття Комаринського Я., опублікована в українському щоденнику «Свобода» (Джерсі-Сіті і Нью-Йорк. – 1994. – 02 квітня. – Ч. 63). Ксерокопія публікації // Там само. Оп. 1. Спр. 216. 4 арк.
266. Біографічні відомості про Комаринського Я. та його науково-професійну діяльність. Ксерокопія публікації із анотацією Хаварівського Б. В. Приєднано інтерв'ю Комаринського Я. Мельничуку Богдану, опубліковане в газеті «Тернопіль вечірній». – 1994. – 06 липня. Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 217. 2 арк.
267. Привітання Комаринської Д., дружини Комаринського Я. (США, м. Чикаго), Хаварівському Б. В. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 218. 2 арк.
268. Із збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в англомовних закордонних виданнях, що стосуються політичного і економічного становища в Україні. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 219. 12 арк.
269. Із збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в україномовних діаспорних виданнях, що стосуються політичного і економічного становища в Україні. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 220. 17 арк.

270. Комаринський Я. в США та під час перебування на Тернопіллі. Світлина // Там само. Оп. 1. Спр. 221. 7 арк.
271. Дублікат свідоцтва хрещення 23 вересня 1872 року Саломеї Амвросіївни Крушельницької у церкві с. Білявинці Бучацького округу Станіславської єпархії. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 222. 1 арк.
272. Із збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сільвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Оп. 1. Спр. 223. 4 арк.
273. Збірка публікацій про життя та творчість Крушельницької Соломії. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 224. 9 арк.
274. Врублевська Валерія. «Орфеева наречена». Роман про Соломію Крушельницьку, опублікований у журналі «Вітчизна». (1978. – № 6, 7). Фрагменти журналів // Там само. Оп. 1. Спр. 225. 29 арк.
275. Врублевська Валерія. Уривок із повісті // Там само. Оп. 1. Спр. 226. 2 арк.
276. Інформація про опублікування фрагментів сценарію про Крушельницьку С. в газеті «Літературна Україна» від 06 травня 1966 року та відгуки, рецензії на фільм режисера Фіалка Олега «Повернення Баттерфляй» за сценарієм Врублевської Валерії, що з'явився на широкому екрані у 1983 році // Там само. Оп. 1. Спр. 227. 6 арк.
277. Інтерв'ю кореспондента газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) Головащенко Михайлом, упорядником книги документів і матеріалів про Соломію Крушельницьку, опубліковане в газеті 19 лютого 1972 року. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 228. 2 арк.
278. Опубліковані відгуки на книгу Головащенко Михайла «Соломія Крушельницька» (Спогади. Матеріали. Листування) в двох частинах. (Вид-во «Музична Україна». – Київ. –1978–1979) та роман-біографію Врублевської Валерії «Соломія Крушельницька». Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 229. 4 арк.

279. Уривок публікації Головащенко Михайла (м. Київ) «Міф і правда про Соломію Крушельницьку» у газеті «Русалка Дністрова» (1994. – Лютий. – № 3). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 230. 1 арк.
280. Головащенко М. «Соломія Крушельницька в Ла Скала». Публікація до 200-річчя Міланського театру «Ла Скала». Вирізка із журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 231. 2 арк.
281. Статті Медведика П., мистецтвознавця, про зустріч та листування С. Крушельницької із Кропивницьким М., драматургом. Вирізки публікацій // Там само. Оп. 1. Спр. 232. 2 арк.
282. Публікації Медведика Петра про Крушельницьку Ганну Амвросіївну, українську оперну і камерну співачку, сестру Крушельницької Соломії. Вирізки публікацій, примірник газети. В газеті «Соломія» (2002. – Серпень-вересень. – № 2(19) надрукована «Основна бібліографія книжково-журнальних видань про Соломію Крушельницьку (до 130-ої річниці з дня народження) // Там само. Оп. 1. Спр. 233. 10 арк.
283. Медведик Петро. «Поєднання високої краси. Творчість Тараса Шевченка в сім'ї Крушельницьких». Стаття в газеті «Вільне життя». – 1989. – 03 березня. – № 43 (11925) // Там само. Оп. 1. Спр. 234. 1 арк.
284. Медведик П.К., Іванко Н.К. «Соломія :Крушельницька. Бібліографічний показчик» (Тернопіль. – 1983). Є дарчий надпис Медведика П. К. держархіву області від 1983 року // Там само. Оп. 1. Спр. 235. 8 арк.
285. Вірші Вихруща В., Шкраб'юка Петра, Степула Надії, Петрука-Попика Г., Лучука Володимира, присвячені Соломії Крушельницькій. Вирізки з газет, журналів, рукописні копії // Там само. Оп. 1. Спр. 236. 15 арк.
286. Ярмуш Василь. Уривок з драматичної поеми «Соломія Крушельницька». «Каменярь і Соломія», опублікований у газеті «Вільне життя» (1976. – 27 серпня). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 237. 1 арк.
287. Збірка публікацій з нагоди відзначення річниць від дня народження Крушельницької С. А. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 238. 14 арк.

288. Запрошення Хаварівському Б. В. на святкові заходи із відзначення 100-ої, 120-ої, 125-ої річниць від дня народження Крушельницької С. на Тернопіллі. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 239. 11 арк.
289. Публікації про проведення та результати конкурсів на здобуття премії імені Соломії Крушельницької, що відбулися у Тернополі і Львові у 1986, 1988, 1991 роках. Приєднаний зразок диплому лауреата конкурсу на здобуття премії ім. С. А. Крушельницької обласного оргкомітету із проведення конкурсу (м. Тернопіль) та «Програма обласного конкурсу на здобуття премії імені С. А. Крушельницька» у вересні-жовтні 1988 року // Там само. Оп. 1. Спр. 240. 14 арк.
290. Стаття Петренка Михайла «Пам'ять про Соломію» про урочисте закладення під час відзначення 450-ліття Тернополя символічного каменя на місці спорудження пам'ятника співакці. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 241. 1 арк.
291. Повідомлення про виставку документальних матеріалів «Незабутня Соломія», що експонувалися у Держархіві Тернопільської області до 130-ої річниці від дня народження співачки, опубліковане у тижневику «У кожен дім» (2002. – 21 вересня. – № 37 (308). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 242. 1 арк.
292. «Відкрите» листування Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, із Форгелем Михайлом, художнім керівником Тернопільського драмтеатру ім. Т. Г. Шевченка, про відновлення у репертуарі театру вистави «Соломія Крушельницька», опубліковане у міському часописі «Тернопіль вечірній» (1996. – 14 грудня. – № 90 (627). Авторизовані машинописи, вирізки з газет. Приєднано запрошення дирекції театру Хаварівському Б. В. на виставу «Соломія Крушельницька» 22 грудня 1996 року // Там само. Оп. 1. Спр. 243. 8 арк.
293. Лист Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, Гереті І. П., голові постійної комісії з питань

- культури Тернопільської обласної ради, із пропозиціями щодо доповнення заходів Тернопільської облдержадміністрації до відзначення 125-річчя Соломії Крушельницької. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 244. 1 арк.
294. Звернення Франківа М. О., директора Тернопільського обласного методичного центру народної творчості, до Хаварівського Б. В., директора держархіву області, про надання спонсорської допомоги конкурсу солістів-вокалістів та хорових колективів, присвяченого 125-й річниці від дня народження С. Крушельницької. Є резолюція Хаварівського Б. В. про перерахування коштів. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 245. 1 арк.
295. Збірка публікацій про меморіальний музей Соломії Крушельницької у с. Біла біля Тернополя та меморіальний музей-квартиру співачки у м. Львові. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 246. 6 арк.
296. Полянський О. «Образ славетної співачки». Рецензія-відгук на сторінках газети «Вільне життя» (1979. – 24 лютого) на нарис-путівник Герети І. П. «Музей Соломії Крушельницької» (Вид-во «Каменярь». – 1978). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 247. 1 арк.
297. Інформація «Музучилищу імені Соломії Крушельницької-35» в газеті «Тернопіль вечірній» (Тернопіль. – 1993. – 19 травня. – № 37 (270) про святкові заходи, що відбулися з цієї нагоди, із світлинами. Вирізка з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 248. 1 арк.
298. Інформація Рапіти Л. «Пам'яті славетної землячки» про вечір, присвячений Крушельницькій С. А., що відбувся у Тернопільському музичному училищі ім. С. Крушельницької // Там само. Оп. 1. Спр. 249. 1 арк.
299. Проект ювілейного конверта з портретом С. Крушельницької (художник Лепкий Володимир), розроблений Хаварівським Б. В. Приєднані макет конверта та поштовий конверт із зображенням співачки (художник Л. Зайцев, 1987 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 250. 3 арк.

300. Добірка матеріалів: образ С. Крушельницької в образотворчому мистецтві. Репродукції. Приєднано зображення медалі «Соломія Крушельницька» роботи італійського скульптора Фарнезі. Ксерокопія публікації // Там само. Оп. 1. Спр. 251. 8 арк.
301. «Ярослав Омелян. Графіка». Каталог виставки художника, що експонувалася у травні-червні 1997 року із дарчим надписом митця (Тернопіль. – 1997) та графічна робота «Соломія Крушельницька 1872–1952» (копія) із автографом художника // Там само. Оп. 1. Спр. 252. 9 арк.
302. Світлини із урочистих заходів вшанування пам'яті відомої співачки. Приєднано світлину Гнатюка Дмитра, співака, під час відвідування музею С. Крушельницької у с. Біла Тернопільського району // Там само. Оп. 1. Спр. 253. 5 арк.
303. Збірка світлин Соломії Крушельницької, її батьків та родини; будинку, у якому вони мешкали у с. Біла. Ксерокопії. Приєднано ксерокопію диплому про закінчення співачкою Львівської консерваторії у 1893 році // Там само. Оп. 1. Спр. 254. 8 арк.
304. Світлини могили Крушельницького Амврозія (1841–1903 роки), батька відомої співачки // Там само. Оп. 1. Спр. 255. 2 арк.
305. Збірка світлин з фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у м. Львові «Соломія Крушельницька в операх італійських композиторів», що вийшли в серії «Українські оперні співаки» (Львів. – 1996) // Там само. Оп. 1. Спр. 256. 15 арк.
306. Календар «Соломія Крушельницька» із документальними світлинами, висловлюваннями відомих композиторів, музикантів співаків про творчість відомої співачки. Приєднано повідомлення про видання настільного календаря «Соломія Крушельницька». Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 257. 16 арк.
307. Лист Медведика Петра, члена Ради Тернопільської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури,

- Хаварівському Б. В., депутату Тернопільської обласної ради, у справі відзначення 130-річчя з дня народження Купчинського Євгена. Рукопис.
308. Програма урочистостей, присвячених 130-ій річниці від дня народження Купчинського Євгена у м. Львові, м. Теребовлі та с. Сороцьке Теребовлянського р-ну 19–30 червня 1997 року. Приєднані запрошення на урочистості у Львові та Теребовлі // Там само. Оп. 1. Спр. 259. 5 арк.
309. Макети поштового конверта, підготованого з нагоди 130-ої річниці від дня народження Купчинського Євгена // Там само. Оп. 1. Спр. 260. 2 арк.
310. Левицький М. Вірш з присвятою: «Моєму милому Другові Роману Хаварівському в День сорокаріччя». Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 261. 1 арк.
311. Світлина Левицького Михайла з дарчим надписом Хаварівському Б. В // Там само. Оп. 1. Спр. 262. 1 арк.
312. Із збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сільвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Оп. 1. Спр. 263. 4 арк.
313. Із збірки Смика Романа. Чернетка промови Лепкого Богдана, виголошеної на Святому Вечорі в таборі українських полонених царської армії у Вецлярі в 1917 році. Авторський рукопис. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 264. 2 арк.
314. Лепкий Богдан. «Сійся, родися, жито, пшениця...». Вірш, опублікований у газеті «Відродження». – 1991. – 01 січня. – № 1(10). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 265. 1 арк.
315. Добірка матеріалів з творчої спадщини Богдана Лепкого та статті про життєвий і творчий шлях поета // «Україна». – Київ. – 1991. – 14 липня. – С.10–16 // Там само. Оп. 1. Спр. 266. 5 арк.
316. Ярослав Марченко. Богдан Лепкий. «На Тарасовій могилі. Сценічний пролог», вперше зіграний у м. Бережанах 02 червня 1902 року.

Машинописна копія, надана Дирдою Н.,завідуючою музеєм Б. Лепкого (м. Бережани) у 1977 році // Там само. Оп. 1. Спр. 267. 6 арк.

317. Дослідження Коцюбинського Юлія (м. Чернігів) «Чуєш, брате мій!» (До стосунків Богдана Лепкого з Михайлом Коцюбинським) та фрагмент методичних. порад «Повість Богдана Лепкого «Крутіж» (До уроку з позакласного читання)», опубліковані у журналі «Українська мова і література в школі» (1993. – № 2) // Там само. Оп. 1. Спр. 268. 4 арк.
318. Публікації та фрагмент статті про творчість і життєвий шлях Б. Лепкого у [1932] – 1997 роках. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 269. 8 арк.
319. Збірка матеріалів «Шляхами Богдана Лепкого» (До 125-ліття від дня народження Богдана Лепкого). Із серії «Повернуті із забуття» // Там само. Оп. 1. Спр. 270. 17 арк.
320. Качкан Володимир, академік. «Безмежжя болю словами описати годі». (Нове в Лепкіані). Дослідження листування Лепкого Богдана до визначних його сучасників, що не увійшли до тому книги «Журавлі повертаються...» (Львів. – 2001), опубліковане в бібліотеці «Жайвіра». Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 271. 8 арк.
321. Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного товариства ім. Б. Лепкого. «Матеріали про життя і творчість Богдана Лепкого» (Підготовлено з нагоди відзначення 130-ої річниці від дня народження письменника) (Тернопіль. – 2002) // Там само. Оп. 1. Спр. 272. 17 арк.
322. Даньків С., науковий працівник музею Богдана Лепкого в Бережанах. «Риторична спадщина Богдана Лепкого». Стаття. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 273. 3 арк.
323. Лиса Надія. «Богдан Лепкий і українська національна ідея». Дослідження. Ксерокопія машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 274. 4 арк.
324. Відомості про творчість Б. Лепкого. Стаття (автор не встановлений). Машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 275. 3 арк.

325. Хаварівська М. Н. «Література рідного краю» (Позакласна робота. Сценарій вечора «Чуєш, брате мій» – до 120-річчя від дня народження Б. Лепкого). – Тернопіль. – 1993. Машинопис. Є світлина д-ра Смика Романа (США, м. Чикаго) в колі педагогів [Тернопілля] // Там само. Оп. 1. Спр. 276. 9 арк.
326. Хаварівська М. Н. «Вивчення патріотичного спрямування творчості Б. Лепкого в системі професійно-технічних навчальних закладів». Методичний посібник (м. Тернопіль. – 1997). Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 277. 16 арк.
327. Подуфалий Василь. «І Великдень прийде до нас». Стаття про Левка Лепкого, композитора, письменника, журналіста, автора стрілецьких пісень, одного із засновників видавництва «Червона калина», брата Б. Лепкого // «Україна». – 1990. Жовтень. Фрагмент журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 278. 2 арк.
328. Качкан Володимир, академік «Малознаний з «Лепківської трійці» (педагог, громадсько-політичний діяч Микола Лепкий). Дослідження про брата Богдана Лепкого, опубліковане у газеті «Жайвір». Фрагмент газети // Там само. Оп. 1. Спр. 279. 2 арк.
329. Публікації Герети Ігоря, Хаварівського Богдана, Семенюка Василя, Тимочка Петра у газеті «Свобода» з приводу перенесення праху Б. Лепкого з Кракова до Тернополя (1992. – 02 червня, 08 вересня). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 280. 3 арк.
330. Доповідь Смика Романа на науковій конференції з нагоди 120-ліття народження Богдана Лепкого, влаштованої Комісією Українознавства НТШ У Канаді (м. Торонто) 19 квітня 1992 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Оп. 1. Спр. 281. 12 арк.
331. Інформація Кусеня Богдана, голови Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Б. Лепкого, про урочисті заходи, що відбулися у Тернополі з нагоди 123-ої річниці від дня

- народження Б. Лепкого, опублікована в газеті «Освітянин» (1995. – Грудень) // Там само. Оп. 1. Спр. 282. 1 арк.
332. Видання про експозицію Бережанського музею Богдана Лепкого «Великий син Золотого Поділля», надруковане за допомогою доктора Романа Смика (США). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 283. 4 арк.
333. Спеціальний випуск літературно-мистецького історико-краєзнавчого альманаху «Жайвір» (Бережани. – 1997. – Жовтень), присвячений 125-річчю від дня народження Б. Лепкого, виданий на кошти Смика Романа // Там само. Оп. 1. Спр. 284. 4 арк.
334. Програма ювілейних святкувань, присвячених 125-літтю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі та на Бережанщині (с. Поручин, с. Жуків, м. Бережани, м. Копичинці 18–20 жовтня 1997 року). Приєднано список учасників ювілейних святкувань Б. Лепкого у м. Києві в листопаді 1997 р. // Там само. Оп. 1. Спр. 285. 2 арк.
335. Публікації про урочини, що відбулися на Тернопіллі з нагоди 125-річчя від дня народження Б. Лепкого (газ. «Тернопіль вечірній». – 1997. – 24 жовтня. – № 80 (711). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 286. 1 арк.
336. Спецвипуск альманаху «Жайвір» (Бережани. – 2002. – Вересень. – № 6(82) та газети «Бережанське віче» (Бережани. – 2002. – 02 листопада), присвячене 130-річчю від дня народження Богдана Лепкого // Там само. Оп. 1. Спр. 287. 6 арк.
337. Запрошення оргкомітету на урочини з нагоди відзначення 70-річчя відвідин Лепким Б. м. Тернополя і виступу в приміщенні «Міщанського Братства» (1929–1999 рр.) Хаварівському Б. В. і працівникам держархіву області на відкриття і освячення пам'ятної таблиці письменнику 27 червня 1999 року. На звороті запрошення є зображення герба роду Лепких // Там само. Оп. 1. Спр. 288. 2 арк.
338. Розпорядження голови Тернопільської облдержадміністрації від 30 вересня 2002 року № 397 «Про відзначення в області 130-ої річниці від дня народження відомого українського письменника, літературознавця,

громадсько-політичного діяча Богдана Лепкого» із додатками. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 289. 7 арк.

339. Наказ директора Державного архіву Тернопільської області Хаварівського Б. В. від 22 жовтня 2002 року № 69 «Про відзначення в Держархіві Тернопільської області 130-ої річниці від дня народження Богдана Лепкого». Машинописний випуск // Там само. Оп. 1. Спр. 290. 1 арк.
340. Запрошення на IV обласну науково-практичну конференцію «Творчість Богдана Лепкого і сучасність», присвячену 130-ій річниці від дня народження українського письменника 13 листопада 2002 року. Приєднано робочі нотатки Хаварівського Б. В. з науково-практичної конференції, яка відбулася у ЗОШ № 14 м. Тернополя 13 листопада 2002 року // Там само. Оп. 1. Спр. 291. 3 арк.
341. «Від комітету Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. братів Лепких» повідомлення про кількість подань, перелік шістнадцяти претендентів, що вийшли у другий тур на присвоєння звання лауреата премії, опубліковане у газеті «Тернопіль вечірній». Ксерокопія газетної вирізки // Там само. Оп. 1. Спр. 292. 1 арк.
342. Листи Хижняку Борису Семеновичу, голові оргкомітету з присвоєння премій імені братів Богдана і Левка Лепких, про висунення претендентів на присвоєння звання лауреата премії (лютий 2000 року – жовтень 2001 року). Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 293. 6 арк.
343. Лист Хаварівського Б. В., заступника голови комітету літературно-мистецької та громадсько-політичної премії братів Лепких, Коломійчуку В. С., голові Тернопільської обласної державної адміністрації, із проханням виділити кошти для нагородження і вшанування лауреатів 2001–2002 років. Приєднано перелік витрат урочистого вшанування лауреатів премії за 2001–2002 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 294. 2 арк.
344. Повідомлення комітету з літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені братів Лепких про відбір на другий тур

шістнадцяти претендентів для присудження премії та їх перелік. Вирізка із газети. Приєднано список кандидатів на премію Лепких за 2001 рік, наданий члену комітету Хаварівському Б. В. Машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 295. 2 арк.

345. Незаповнений диплом лауреата премії імені братів Богдана і Левка Лепких. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 296. 2 арк.
346. Пропам'ятна поштівка до 100-річчя від дня народження Богдана Лепкого, виконана і видана інженером Вінтоневим Михайлом (США, м. Бостон) 09 листопада 1972 року. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 297. 2 арк.
347. Лист Зарудної Н. М., радника посольства України в Сполучених Штатах Америки, до Смика Романа (США, м. Коал-Сіті) з приводу випуску в Україні спеціального конверта з маркою, присвяченою Б. Лепкому. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 298. 1 арк.
348. Лист-звернення Хаварівського Б. В. до художників, митців із пропозицією взяти участь у Всеукраїнській виставці «Журавлі повертаються додому» (Життя і творчість Богдана Лепкого в екслібрисі) до відзначення 125-ої річниці від дня народження письменника. Приєднано супровідний лист Ткачика Б., голови Тернопільської обласної організації Спілки художників України. Машинописні відпуски // Там само. Оп. 1. Спр. 299. 4 арк.
349. Публікації про підготовку Державним архівом Тернопільської області Всеукраїнської виставки «Журавлі повертаються додому» (Життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі). Вирізки з газети, ксерокопії з газетних вирізок // Там само. Оп. 1. Спр. 300. 3 арк.
350. Список екслібрисів та авторів, роботи яких експонувалися на виставці екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 301. 7 арк.

351. Робочий макет запрошення на відкриття виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приурочену 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі. Ксерокопії, машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 302. 3 арк.
352. Посвідчення, видане Хаварівським Богданом, співорганізатором Всеукраїнської виставки-конкурсу екслібрису «Журавлі повертаються додому», Омеляну Ярославу, художнику, переможцю (І місце) виставки-конкурсу. Машинопис, машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 303. 1 арк.
353. Книга відгуків відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого // Там само. Оп. 1. Спр. 304. 23 арк.
354. Відгуки відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» (до 125-річчя з дня народження Б. Лепкого), що експонувалися у галереї Тернопільської організації Спілки художників України у жовтні 1997 року. Машинописні копії // Там само. Оп. 1. Спр. 305. 16 арк.
355. Добірка графічних робіт «Лепкіана» в екслібрисах // Там само. Оп. 1. Спр. 306. 5 арк.
356. Окрутний Володимир. Екслібрис «Богдан Лепкий». До 125-річчя народження (1872–1997 рр.) // Там само. Оп. 1. Спр. 307. 2 арк.
357. Пропам'ятна стрічка з нагоди імпрези до 120-ліття від дня народження Богдана Лепкого (м. Бережани) // Там само. Оп. 1. Спр. 308. 2 арк.
358. Світлин Лепкого Богдана з нагоди його 60-річчя (Львів. – 1932 р.). Репродукція, ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 309. 2 арк.
359. Світлина Лепкого Богдана. Приєднано саморобний конверт з відбитком екслібрису «Музей Б. Лепкого в м. Бережани» // Там само. Оп. 1. Спр. 310. 2 арк.

360. Світлина із відзначення урочин Богдана Лепкого на якій зображені Хаварівський Б. В., Колінець В., Гром'як Р. та інші // Там само. Оп. 1. Спр. 311. 1 арк.
361. Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Б. Лепкого, і Гула Володимир, художник світлиці товариства. Світлина Бурми В. Вирізка з газети («Вільне життя» 1998. – 24 листопада) // Там само. Оп. 1. Спр. 312. 2 арк.
362. Світлини стендів про Лепкого Богдана у ЗОШ № 14 м. Тернополя, якій присвоєно ім'я поета у 1990 році // Там само. Оп. 1. Спр. 313. 3 арк.
363. Біографія. Мартиневича Володимира Михайловича. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 314. 6 арк.
364. Документи (протоколи зібрань громадян м. Микулинці від 02 серпня 1920 року) про обрання головою ревкому м. Микулишгі Мартиневича Володимира. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 315. 3 арк.
365. Мартиневич Володимир. «На могилах борців!». Драма в п'ятьох діях. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 316. 65 арк.
366. Мартиневич В. «Пам'ятні Могили». Драматичний ескіз на 1 дію: Друкарня О. Салевича і Спілки в Тернополі. – Львів.-Тернопіль.-Нью-Йорк. – 1928 р. Книжка видана накладом автора. Оригінальний примірник // Там само. Оп. 1. Спр. 317. 10 арк.
367. Робочі виписки Хаварівського Б. В. із кримінальної справи Мартиневича В. М. Приєднано світлини Мартиневича В. М. із кримінальної справи. Фото, ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 318. 5 арк.
368. Архівна довідка № 12 / 93 1 від 29 листопада 1996 року УВП МВС Республіки Комі, видана Гасаю Єфрему, редактору книги «Реабілітовані історією» (м. Тернопіль), про засудженого Мартиневича В. М., що відбував покарання у Воркутинському ВТТ з 25 квітня 1941 року до дня смерті 09 травня 1942 року // Там само. Оп. 1. Спр. 319. 1 арк.

369. Хаварівський Устим. «Микулинці. Коротка історія містечка із згадкою про Мартиневича В. М. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 320. 3 арк.
370. Звернення Хаварівського Б. В. «Хто знав родину Лещишаків?» із проханням надати відомості, інформацію про перебування родини Лещишаків на Теребовлянщині в зв'язку із підготовкою до друку Мушинкою Миколою фольклорного збірника лемківських пісень Лещишака Н. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 321. 2 арк.
371. Листи Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. про свою наукову, громадську діяльність, співпрацю із Держархівом Тернопільської області у справі встановлення правильної дати народження Дністрянської Софії, дружини академіка Станіслава Дністрянського та з приводу смерті відомого тернопільського науковця Ігоря Герети. Авторизовані машинописи. Приєднано вітальні поштівки Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. та працівникам держархіву області, конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 322. 11 арк.
372. Лист Мушинки Магди, дружини Мушинки М. (Словаччина, м. Пряшів) Хаварівському Б. В. з проханням опублікувати її статтю в газеті «Русалка Дністрова». Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 323. 2 арк.
373. Лист Хаварівського Б. В. Гардесман Лолі, онучці академіка Володимира Гнатюка, про отримання на зберігання в держархів Тернопільської області листування В. Гнатюка із членами родини, надане Мушинкою Миколою, та із запрошенням на урочистості з нагоди 125-річчя від дня народження академіка у Тернополі в травні 1996 року. Чернетка, рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 324. 1 арк.
374. Лист Вітвіцького Олега, працівника Держархіву Тернопільської області, Мушинці Миколі з приводу поповнення архівної колекції

документальних матеріалів про Горбачевського Івана. Машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 325. 1 арк.

375. Мельничук Богдан. «Як прем'єр сидів у Чортківській тюрмі, або повернення Степана Ключурака». Відгук на документальну повість Мушинки Миколи, доктора філологічних наук, «Лицар волі», видану в Ужгороді, опублікований в газеті «Тернопіль вечірній». – 1995. – 18 березня. Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 326. 1 арк.
376. Тижневик союзу русинів-українців «Нове життя» (Пряшів. – 1997. – 13 червня. – № 23–24), переданий Мушинкою Миколою у Держархів області, із його публікацією та примірник інформаційного листа «Громада» (Пряшів. – 1997. – Червень. – № 1(5) // Там само. Оп. 1. Спр. 327. 6 арк.
377. Мушинка М., доктор історичних наук, іноземний член НАН України. Опублікований відгук на путівник по архівах Словаччини, виданий Пряшівським університетом у 1999 році. Фрагмент журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 328. 1 арк.
378. Спогади Мушинки Миколи про Ігоря Герету, відомого науковця, громадського і політичного діяча, передані автором у держархів області 30 грудня 2002 року. Є запис Мушинки М. із проханням до Хаварівського Б. В. опублікувати спогади у тернопільських газетах. Авторизований машинопис. Приєднано опублікований лист Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. з приводу смерті І. Герети («Свобода». – 2002. – 07 вересня) та публікацію спогадів у віснику «Рада» (Тернопіль. – 2003. – № 2) // Там само. Оп. 1. Спр. 329. 11 арк.
379. Опубліковані інтерв'ю із Мушинкою Миколою із нагоди нагородження у 1996 р. його Почесною відзнакою Президента України за внесок у розвиток українсько-словацьких взаємин та відомості про участь науковця у міжнародній конференції «Спадщина Олега Кандиби-Ольжича у контексті національного відродження України», що відбулася у Тернопільському педагогічному університеті у травні 1997 року.

- Ксерокопія фрагменту часопису і вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 330. 4 арк.
380. Гуменюк Василь. «З діда-прадіда живуть лемки на Пряшівщині». Повідомлення про творчий вечір Мушинки Миколи, що відбувся у театрі ім. М. Заньковецької у м. Львові. Ксерокопія газетної вирізки // Там само. Оп. 1. Спр. 331. 1 арк.
381. Екслібрис Мушинки Миколи // Там само. Оп. 1. Спр. 332. 1 арк.
382. Світлини Мушинки Миколи під час перебування на Україні. Оригінали, ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 333. 8 арк.
383. Світлини Мушинки Миколи біля могили Дністрянської Софії у м. Вейпрти (Західна Чехія) та будинку, в якому знаходилася музична школа, де у 1954–1955 роках викладала гру на фортепіано Дністрянська Софія, передані Мушинкою М. держархіву Тернопільської області 05 лютого 2001 року // Там само. Оп. 1. Спр. 334. 2 арк.
384. Збірка документальних матеріалів, світлин Пулюя Івана, його сім'ї. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 335. 15 арк.
385. Збірка публікацій про Івана Пулюя. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 336. 13 арк.
386. Спеціальний випуск газети «Русалка Дністрова» до 150-річчя від дня народження Івана Пулюя (Тернопіль. – 1995. – Січень. – 2(48). Приєднано публікацію про відзначення ювілею вченого на Тернопільщині та запрошення Хаварівського Б. В. на ювілейний урочистий вечір у Тернопільському обласному драмтеатрі ім. Тараса Шевченка // Там само. Оп. 1. Спр. 337. 5 арк.
387. Звернення Хаварівського Б. В., члена оргкомітету із відзначення 150-річчя з дня народження Івана Пулюя, Євдокимову О. І., генеральному директору Тернопільського виробничого об'єднання «Тернопільзв'язок», із проханням надати дозвіл на виготовлення штемпеля поштового спецпогашення конверта й марки на батьківщині

- вченого, в смт. Гримайлів. Рукопис. Приєднано ювілейні конверти та бланки оргкомітету. Оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 338. 4 арк.
388. Публікації до 155-річниці від дня народження Пулюя Івана, що відбулися на Тернопіллі з нагоди ювілею // Там само. Оп. 1. Спр. 339. 3 арк.
389. Звернення Шаблія Ол., академіка, голови Фонду ім. Івана Пулюя, до Хаварівського Б. В. із пропозицією стати членом Фонду та проводити пошуки й передання у Фонд музей Університету ім. Ів. Пулюя матеріалів про наукову спадщину вченого // Там само. Оп. 1. Спр. 340. 1 арк.
390. Інтерв'ю Садовської Галини «Важка дорога додому», опубліковане у обласній газеті «Вільне життя» із Луковським С. Ф., заступником голови Гусятинської райдержадміністрації, про хід виконання рішення сесії Тернопільської обласної ради про перенесення праху Івана Пулюя із Чехії на його батьківщину – селище Гримайлів Гусятинського району. Вирізка з газети. Приєднано екслібрис Луціва І. із зображенням Пулюя І. Фотокопія та навчальний плакат із портретом Рентгена Вільгельма та зображенням «Первое просвечивание грудной клетки» // Там само. Оп. 1. Спр. 341. 3 арк.
391. Архівні документи, які знаходяться на зберіганні у держархіві Тернопільської області із згадками про Юліуша Словацького. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 342. 12 арк.
392. Словацький Юліуш. «TESTAMENT MOJ», опублікований у часописі «Zysie Krzemienieckie» (1939. – Травень). Є звернення Загальнопольського Комітету вшанування Ю. Словацького у м. Кременці у рік Словацького (90 років від дня смерті та 130 років від дня народження поета) // Там само. Оп. 1. Спр. 343. 36 арк.
393. Медведик Петро. «Сценічна історія драматургії Юліуша Словацького». Стаття, опублікована в газеті «Соломія» (1999. – Жовтень. – № 5(12)) // Там само. Оп. 1. Спр. 344. 1 арк.

394. Черняхівський Гаврило. «Ю. Словацький в українських краєзнавчих дослідженнях». Дослідження. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 345. 10 арк.
395. «Юліуш Словацький» (04.09.1809–03.04.1849). Бібліографічний покажчик, складений і виданий Тернопільською державною обласною універсальною науковою бібліотекою та Державним архівом Тернопільської області (Тернопіль. – 1999). Приєднано макет покажчика з правками // Там само. Оп. 1. Спр. 346. 41 арк.
396. Куза Михайло (м. Кременець). «На скелях стрімких». Вірш-присвята Ю. Словацькому. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 347. 1 арк.
397. Публікація про Юліуша Словацького з нагоди відзначення 160-ої, 170-ої 1 75-ої, 180-ої річниць від дня його народження. Вирізки з газет, календаря // Там само. Оп. 1. Спр. 348. 9 арк.
398. Публікації про святкові заходи, що відбулися у Польщі та Україні з нагоди року Ю. Словацького. Є публікація про виставку творів художника Пазізіна Миколи «Кременець – місто Юліуша Словацького» у м. Вроцлав 09 квітня 1999 року (на польській мові) // Там само. Оп. 1. Спр. 349. 4 арк.
399. Календар святкувань та програма урочистих заходів із відзначення року Юліуша Словацького в Польщі-Україні-Литві (квітень-грудень 1999 року). Приєднано запрошення директора Музею Літератури (РП, м. Варшава) на вечір поезії Ю. Словацького та прем'єру вистави «Юліуш Словацький-Беньовський» 16 квітня [1999] року // Там само. Оп. 1. Спр. 350. 11 арк.
400. Публікації в зв'язку із відзначенням 150-ої річниці смерті Юліуша Словацького та про підсумки року Словацького у Польщі. Вирізки з журналів. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 351. 2 арк.
401. Заходи щодо відзначення 190-ої річниці від дня народження Ю. Словацького у держархіві області (від 09 лютого 1999 р) та протокол наради при директорі держархіву області від 17 червня 1999 року про

- відзначення ювілею поета. Приєднано розпорядження голови Тернопільської облдержадміністрації № 241 від 21 червня 1999 р. «Про відзначення в області 190-річниці від дня народження Ю. Словацького» з додатком // Там само. Оп. 1. Спр. 352. 5 арк.
402. Запрошення на урочини з нагоди річниці народження та смерті Ю. Словацького (1969–1999 роки) // Там само. Оп. 1. Спр. 353. 8 арк.
403. Хаварівський Б. В. Нотатки з урочин, присвячених 175-річчю з дня народження Ю. Словацького у м. Кременець 12 вересня 1984 року // Там само. Оп. 1. Спр. 354. 22 арк.
404. Інформація Хаварівської Майї «Співець дружби» про виставку, присвячену 180-річчю з дня народження Юліуша Словацького, що експонується в кабінеті естетики Тернопільського ПТУ № 2. Робочий варіант // Там само. Оп. 1. Спр. 355. 3 арк.
405. Ескіз Хаварівського Б. В. макету ювілейного конверта, присвяченого 190-річчю від дня народження Ю. Словацького // Там само. Оп. 1. Спр. 356. 1 арк.
406. Каталог виставки художника Омеляна Ярослава, присвяченої 150-ій річниці смерті Юліуша Словацького (Тернопіль. –1999) // Там само. Оп. 1. Спр. 357. 1 арк.
407. Юліуш Словацький в образотворчому мистецтві: графіці, скульптурі, дереві. Ксерокопії репродукцій // Там само. Оп. 1. Спр. 358. 8 арк.
408. «Слова любові і вдячності». Альбом, оформлений учнями Тернопільського ПТУ-3 до 175-річчя від дня народження Юліуша Словацького. Є присвяти, автографи Павличка Дмитра, Драча Івана, Лучука Володимира, Щербака Юрія. Рукописи, оригінали // Там само. Оп. 1. Спр. 359. 25 арк.
409. Описи аудіо записів за 1959–1977 роки та репродукцій за 1984–1993 роки урочистих вечорів, присвячених Юліушу Словацькому, що зберігаються у держархіві області. Ксерокопії фрагментів описів // Там само. Оп. 1. Спр. 360. 9 арк.

410. Публікації про Смика Романа і його вклад у реабілітацію творчої спадщини Богдана Лепкого та повернення її в Україну; відгуки на документальну книгу Смика Романа «Повернення Україні Богдана Лепкого» в україномовних діаспорних періодичних виданнях. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 361. 8 арк.
411. Стаття Захарків Ірини, директора Українського музею у Детройті-Воррені (США) «Український музей у Детройті-Воррені постійно служить американським університетам», опублікована в часописі «Америка» (Філадельфія. –1995. – 15 лютого) із відомостями про філателістичну виставку під назвою «Народ Патріархові», яку оформив і оплатив Смик Роман, що експонувалася в Українському музеї у Детройті-Воррені. Є світлина Смика Р. перед виставкою. Приєднано ксерокопію публікації у рубриці «Українська філателія про історію вишивки. Фрагмент часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 362. 2 арк.
412. Публікації про громадську та творчу діяльність Смика Романа. Вирізки з періодики // Там само. Оп. 1. Спр. 363. 3 арк.
413. Фрагмент із бібліографічного довідника Пундія Павла «Українські лікарі» (книга 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю) про Смика Романа-Петра. На звороті є запис Смика Романа // Там само. Оп. 1. Спр. 364. 2 арк.
414. Погребенник Федір, лауреат премії імені братів Лепких. «З любов'ю до України. До 80-річчя від дня народження доктора Смика Романа». Стаття опублікована в газеті «Літературна Україна» (8 жовтня 1998 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 365. 1 арк.
415. Представлення Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Богдана Лепкого на Смика Романа Петровича до нагороди України «За заслуги III-го ступеня» за активну подвижницько-пропагандистську діяльність в справі духовного відродження України від 20 серпня 1998 року // Там само. Оп. 1. Спр. 366. 1 арк.

416. Із збірки Смика Романа: опубліковані «Лист кард. В. Рубіна до ієрархів УКЦ», «Лист Патріарха кардиналові В. Рубінові», стаття Осінського Степана «За Владиками тепер слово в обороні рідної церкви» у часописі «Шлях перемоги» (Західна Німеччина. – Мюнхен. – 1982. – 28 листопада. – № 48) та стаття Богацької Едіт «Відбулася величава проща до Зарваниці», опублікована в часописі «Гомін України» (Канада. – Торонто. – 1995. – 19 [липня]. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 367. 3 арк.
417. Листи Хаварівського Б. В. Смику Роману із питань співпраці. Чернетки рукописів, машинописний відпуск // Там само. Оп. 1. Спр. 368. 12 арк.
418. Лист Хаварівського Б.В. і Яценко Святослави Смику Роману із повідомленням про направлення йому листа з відомостями про підготовку відзначення 125-ої річниці від дня народження Б. Лепкого на Тернопіллі. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 369. 2 арк.
419. Листи, записки, вітальна поштівка Смика Романа Хаварівському Б. В. Рукописи (26 липня 1997 р. – 24 березня 1999 р.). Приєднано конверт (1993–2000 рр.) // Там само. Оп. 1. Спр. 370. 35 арк.
420. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань Рукописи. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 371. 14 арк.
421. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань. Рукописи. Приєднано лист Смика Романа до Щербака Юрія, Надзвичайного Повноважного Посла України в США (м. Вашингтон), з проханням надати допомогу у справі емісії поштової марки України з нагоди 125-ліття від дня народження Лепкого Богдана. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 372. 13 арк.
422. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 373. 15 арк.
423. Лист Зарудної Н., радника Посольства України в США (м. Вашингтон), Смику Роману про вирішення справи із Міністерством зв'язку України

щодо випуску поштової марки до 125-річчя Лепкого Богдана. Ксерокопії
// Там само. Оп. 1. Спр. 374. 3 арк.

424. Лист Мацепури О., першого заступника українського державного підприємства зв'язку «Укрпошта», Смику Роману із подякою за проявлений інтерес до випуску конверта з оригінальною маркою до 125-річчя від дня народження Лепкого Богдана та підтвердження його випуску у 1997 році. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 375. 1 арк.
425. Лист [Ма]русина Мирослава, секретаря [Священної Конгрегації для східних Церков Архіву] Смику Роману із подякою за надісланий цінний збірник документів про філателістичну діяльність, виставки, видання. Авторизований машинопис. Приєднано записку Смика Романа // Там само. Оп. 1. Спр. 376. 2 арк.
426. Диплом № 15 Смика Романа – лауреата премії ім. Володимира Винниченка в галузі української літератури, мистецтва та за благодійницьку діяльність у 1996 році. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 377. 1 арк.
427. Повідомлення про отримання посилок із книжками від Смика Романа для бібліотеки держархіву області та їх описи // Там само. Оп. 1. Спр. 378. 6 арк.
428. Листи Шпака Юрія Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із держархівом області. Приєднано додатки до листів, конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 379. 18 арк.
429. Шпак Юрій. «Біла вода». Вірш, присвячений жертвам акції «Вісла». Ксерокопія машинопису з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 380. 10 арк.
430. Макет віршованої книжки Шпака Юрія «Історія У країни». Частина перша: «Від міоцену до Володимира Святого». Ксерокопія машинопису із ілюстраціями // Там само. Оп. 1. Спр. 381. 90 арк.

431. Те саме. Частина друга: «Від Ярослава Мудрого до занепаду Галицько-Волинської держави». Ксерокопія машинопису із ілюстраціями // Там само. Оп. 1. Спр. 382. 102 арк.
432. Те саме. Частина третя: «Велике Литовсько-Українське Князівство». Ксерокопія машинопису з ілюстраціями // Там само. Оп. 1. Спр. 383. 86 арк.
433. Шпак Юрій. «Операція Вісла». Стаття. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 384. 10 арк.
434. Шпак Юрій. «Церкви і монастирі Кракова (історія)». Дослідження. Ксерокопія авторизованого машинопису. Є надпис автора про присвяту праці о. Деканові Миронові Михайлишину від 18 липня 1993 року // Там само. Оп. 1. Спр. 385. 24 арк.
435. Шпак Юрій. Статистичні відомості про українське населення, що проживало перед і за лінією Керзона (крім Холмщини і Підляшшя), складені на основі «Шематизму греко-католицького духовенства, злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької на Божий рік 1928». – Перемишель. – 1928. Ксерокопія машинопису з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 386. 3 арк.
436. Із збірки Шпака Юрія (жовтень 1996 р.). Стаття «Московство» Штепи Павла надрукована у пресі. [«За вільну Україну»] // Там само. Оп. 1. Спр. 387. 7 арк.
437. Питання Шпака Юрія, бувшого політв'язня, Жулинському Миколі, депутату Верховної Ради України, вручені під час перебування депутата у Кракові 24 листопада 1995 року. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 388. 6 арк.
438. Світлини учнів «Рідної школи» м. Яворів із анотаціями Шпака Юрія. Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 389. 2 арк.
439. Коротка біографія о. Ярмуса Степана. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 390. 5 арк.

440. Відкритий лист Хаварівського Б. В. о. Ярмусю Степану, опублікований у щомісячнику «Вісник» (Канада, м. Вінніпег) із відомостями про міжнародну конференцію «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу», що відбулася в Тернополі 29 квітня 1995 року. Ксерокопія. Приєднана світлина з конференції. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 391. 2 арк.
441. Листування Хаварівського Б. В. із о. Ярмусем Степаном (Канада, м. Вінніпег). Приєднано конверт та список праць о. Ярмуса Степана // Там само. Оп. 1. Спр. 392. 8 арк.
442. Стаття Степовика Дмитра, професора Київської Духовної Академії, «Богослов високого таланту» (до 40-річчя висвячення о. Ярмуса Степана), опублікована в українському тижневику «Українське Слово» (Київ. – Париж. – 1996. – 14 листопада. – № 45 (2845)). // Там само. Оп. 1. Спр. 393. 1 арк.
443. Світлина о. доктора Ярмуса Степана. Оригінал // Там само. Оп. 1. Спр. 394. 1 арк.
444. Публікація про Куцюка-Кочинського Кирила. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 395. 2 арк.
445. Огієнко Іван, професор. «Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства» (Друкарня ОО Василян у Жовкві. – 1936). Фотокопія книги із фондів Львівської наукової бібліотеки // Там само. Оп. 1. Спр. 396. 35 арк.
446. Островерх М., політемігрант. «Хроніка дивізії «Галичина» (07 жовтня – 05 листопада 1943 р., 25 лютого – 23 березня 1944 р.). Уривки. Ксерокопії машинопису з редакторськими правками. Приєднано передмову «Історія очима свідка» до видання «Хроніка дивізії «Галичина» // Там само. Оп. 1. Спр. 397. 76 арк.

447. Шагала Володимир. «Спогади з часів Української Повстанської Армії»: Друга Світова війна на землях У країни. – Нижанковичі. – 1992. Рукопис з ілюстраціями // Там само. Оп. 1. Спр. 398. 26 арк.
448. Календар на 2003 рік «60 років УПА» із короткими біографічними відомостями про видатних політичних діячів ОУН-УПА. (Вид-во «Джура». – Тернопіль. – 2003) // Там само. Оп. 1. Спр. 399. 14 арк.
449. Стаття Красноштана Юхима «Скарбниця народного надбання». (До 20-річчя Українсько-Канадського архіву-музею Альберти), опублікована у часописі «Нові дні» (1995. – Серпень) // Там само. Оп. 1. Спр. 400. 2 арк.
450. Листування Стадника Івана, директора У країнсько-Канадського Архіву-Музею Альберти (Канада, м. Едмонтон, Альберта), із Хаварівським Б. В., директором держархіву області, про співпрацю між установами. Приєднано список книг та матеріалів, висланих Архівом-Музеєм Альберти та Саварином Петром, колишнім канцлером Альбертського Університету, головою СКВУ, визначним політичним і культурним діячем Канади, на адресу держархіву області 29 жовтня 2002 року // Там само. Оп. 1. Спр. 401. 9 арк.
451. Лист Павлічко Ю. І., голови Пластового Філателістичного Бюро, Хаварівському Б. В. із пропозицією щодо видання українських державних марок із нагоди 80-ліття «Пласту». Приєднано відбиток поштової марки «Український Пласт». Ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 402. 4 арк.
452. Лист Хаварівському Б. В. про виявлення публікацій про Охримовича і «Пласт» у часописах «Новий Час» та «Молоде Життя». Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 403. 2 арк.
453. Добірка архівних матеріалів про «Пласт», опублікована в газеті «Тернистий шлях» (1993. – 27 листопада) // Там само. Оп. 1. Спр. 404. 1 арк.

454. Публікації про відродження та діяльність «Пласту» на Україні (на 24 серпня 2002 р. Львівщині, Рівненщині, Тернопільщині у 1990–2002 роках). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 405. 5 арк.
455. Барановський Роман. «Пласт у Бучачі». Ксерокопія статті // Там само. Оп. 1. Спр. 406. 3 арк.
456. Макарушка Ярослав. «Сьома мандрівка лісових чортів по Поділлі в серпні 1929 року. З верхів та низин». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 407. 8 арк.
457. Лугова Лідія. «Спогад про Пласт у Тернополі». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 408. 6 арк.
458. Пелех Уляна. «Замість квітів на могили Катрусі Зарицької-Сороки та її батьків Володимири і Мирона Зарицьких». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 409. 4 арк.
459. Редакційна стаття «Гетьманський пластун-скоб Роман Шухевич», опублікована у часописі «Пластовий шлях». Ксерокопія фрагменту часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 410. 1 арк.
460. Енциклопедичні відомості про «Пласт» в Австралії та видатних пластунів («Енциклопедія Української Діаспори». – Австралія-Азія-Африка. –1995. Т.4) // Там само. Оп. 1. Спр. 411. 5 арк.
461. Путівка Хаварівському Устиму, пластуна, у пластовий табір «Гайда до «Пласту» (Івано-Франківська область, Рожнятівський район, г. Сокіл (біля с. Гриньків) в липні 1994 року. Приєднано печатку курінного мандрівного табору УПА «Козацькі клейноди» (липень 1994 р.) та проект привітання, виготовлені пластуном Хаварівським Устимом // Там само. Оп. 1. Спр. 412. 3 арк.
462. «Пластові вмілості». Навчальний зошит пластуна Хаварівського Устима // Там само. Оп. 1. Спр. 413. 8 арк.
463. Короткі відомості про життєвий шлях, творчу і громадсько-політичну діяльність Кравціва Богдана – поета і пластуна (05.05.1904–21.11.1971) // Там само. Оп. 1. Спр. 414. 2 арк.

464. Кравців Богдан. Фрагмент збірки «Сонети і строфи» (Львів. – 1933). Вірші «Паде на очі морок...», «Як звірі», «Дорога», «Невідомий стрілець» та інші. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 415. 2 арк.
465. Поезії Кравціва Богдана: «У свято Юрія!» (1926), «Журавлів (1926)», «Альказар» (березень 1939), «Сімнадцятого року» (1936) та інші. Машинописні копії // Там само. Оп. 1. Спр. 416. 3 арк.
466. Відомості про Охримовича Василя – визначного діяча ОУН, Кравціва Богдана – поета, журналіста, пластового і громадсько-політичного діяча та його поезії, опубліковані у журналі «Пластові обрії» (1999. – № 36). Машинописні відпуски фрагменту журналу // Там само. Оп. 1. Спр. 417. 6 арк.
467. Кравців Богдан. «Теребовля на старих картах, описах і гравюрах». Дослідження, опубліковане в книзі «Теребовельська земля». Ксерокопії фрагментів книги // Там само. Оп. 1. Спр. 418. 10 арк.
468. Кравців Богдан. «Письменники Теребовельщини». Дослідження, опубліковане у книзі «Теребовельська земля». Ксерокопії фрагменту книги // Там само. Оп. 1. Спр. 419. 9 арк.
469. Збірка поштових листівок, конвертів «80 років українського «Пласту», підготованих до ювілейної міжкрайової пластової зустрічі (Україна, Львів. – 08–09 серпня 1993) // Там само. Оп. 1. Спр. 420. 13 арк.
470. Збірка українських поштових конвертів, присвячених «Пласту» // Там само. Оп. 1. Спр. 421. 8 арк.
471. Збірка світлин: «Пласт» у минулому та в сучасності. Репродукції, оригінали, ксерокопії // Там само. Оп. 1. Спр. 422. 8 арк.
472. Матеріали про участь делегації від Тернопільщини, у тому числі Хаварівського Б. В., в освяченні пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій 13–14 жовтня 2001 року (запрошення, повідомлення про включення в склад делегації, програма урочистих заходів, подяка делегації від Тернопільщини за організацію поїздки та фінансову підтримку) // Там само. Оп. 1. Спр. 423. 4 арк.

473. Статут міського міжрегіонального громадського об'єднання, затверджений загальними зборами об'єднання (протокол № 1 від 19 квітня 2001 року). Приєднано відомості про особовий склад керівництва організації та її емблему // Там само. Оп. 1. Спр. 424. 10 арк.
474. Листівка Центрального Проводу Організації українського національного руху. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 425. 1 арк.
475. Листівка «Господи! Помилуй Україну» про історію встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському меморіальному цвинтарі 13 серпня 2001 року, підготовлена та віддрукована Організацією українського національного руху в 2001 році. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 426. 1 арк.
476. «Звернення до громадськості України» ленінградців із приводу 19 травня 1988 р. відзначення 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка в Ленінграді у 1989 році та відгуки на ці звернення, опубліковані в «Літературній Україні» (Київ. – 1988. – 03 березня. – № 9(4262), 19 травня. – № 20 (4273) // Там само. Оп. 1. Спр. 427. 8 арк.
477. Публікація Сверстюка Євгена «Уклін Вам, українська громадо» та редакційна інформація про необхідність створення комісії з питань діаспори в Верховній Раді України у газеті «Літературний вісник» (Київ. – 1990. – Березень. – № 1) // Там само. Оп. 1. Спр. 428. 2 арк.
478. Стаття Лебединської Тетяни, кандидата філософських наук, письменниці. «В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербурга» («Українська культура». – 1992. – Липень. – № 7 (835). – С.6 зв.,7) // Там само. Оп. 1. Спр. 429. 22 арк.
479. Збірка публікацій Лебединської Т., кандидата філософських наук, письменниці, про необхідність відкриття у м. Санкт-Петербург українського культурного центру та відновлення видання журналу на українській мові, у газеті «Вісник» (США. – 1994. – Вересень) // Там само. Оп. 1. Спр. 430. 4 арк.

480. Дорошенко Олександр, поет, композитор, кандидат технічних наук (Росія, Санкт-Петербург). «Забуті козацькі могили». Поема про походи козаків на будівництво Ладозького каналу у 1721–1722 рр. (безгонорарне видання з дарчим надписом автора державному архіву Тернопільської області від 13 жовтня 2001 року) // Там само. Оп. 1. Спр. 431. 16 арк.
481. Книжка Красилович-Кролевець Гандзі «Сорока». Вірші. (Санкт-Петербург. 2001) // Там само. Оп. 1. Спр. 432. 20 арк.
482. Інформація «Гроші «відмиті» на славі Кобзаря» Гуменюка Віктора, голови Організації українського національного руху, уродженця с. Нагірянки Чортківського району Тернопільської області, із результатами розслідування, проведеного для спростування тверджень, викладених у статті Волошиної Вікторії. Ксерокопія машинопису // Там само. Оп. 1. Спр. 433. 2 арк.
483. Конверт «100 років Українському товариству ім. Т. Г. Шевченка в Петербурзі. 1898–1998 рр.», виготовлений до 300-річчя Санкт-Петербурга в серії конвертів. Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 434. 1 арк.
484. Публікації про діяльність Державного архіву Тернопільської області у 1994–2003 роках. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 435. 21 арк.
485. Буклет «Державний архів Тернопільської області» (Тернопіль. – 1998). Макет буклета, машинопис тексту із редакторськими правками та ілюстративний матеріал // Там само. Оп. 1. Спр. 436. 60 арк.
486. Полянський Олег, кандидат історичних наук, доцент Тернопільського педуніверситету. Рецензія на хрестоматію документів і матеріалів «Наш край», підготовану Державним архівом Тернопільської області та Тернопільським обласним Інститутом вдосконалення вчителів. Авторизований машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 437. 2 арк.
487. Питальник-форма, що стосується фінансово-господарської діяльності оунівського підпілля в Західній Україні у 1941–1955 роках, підготований

- держархівом області у зв'язку зі збором та систематизацією матеріалів про біфони. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 438. 1 арк.
488. Грамоти, привітання на адресу Хаварівського Б. В. та працівників держархіву області // Там само. Оп. 1. Спр. 439. 6 арк.
489. Світлини із життя та діяльності держархіву області // Там само. Оп. 1. Спр. 440. 25 арк.
490. Колекція пропам'ятних стрічок (1964–1993 роки), зібрана Хаварівським Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 441. 49 арк.
491. Збірка екслібрисів, виготовлених учнями СПТУ № 3 м. Тернополя, зібрана Хаварівським Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 442. 172 арк.
492. Шевченкіана в екслібрисах Балана І., Буренка А. І., Гапаченка І. І., Демиденка М., Каплюхого М. С., Куравського В., Леоненка В., Нікітіна Л., Неймеша М. С., Олексюка Г., Сороки В., Яціва М. за 1965–1966 роки. Колекція Хаварівського Б. В. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 443. 82 арк.
493. Шевченкіана в екслібрисах українських художників. Колекція Хаварівського Б. В. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 444. 52 арк.
494. Те саме, частина третя // Там само. Оп. 1. Спр. 445. 16 арк.
495. Екслібриси Гrepиняка М. І. за 1971–1994 роки, що увійшли у видану Державним архівом Тернопільської області збірку «Шевченкіана». Екслібриси (книжкові знаки М. Гrepиняка. Тернопіль. – 2003 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 446. 22 арк.
496. Світлини мистецьких робіт Гrepиняка М. за 1962–1989 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 447. 7 арк.
497. 3 книг Б. Антківа. Екслібрис Безніска (1966 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 448. 2 арк.
498. Богдан Рудка. Екслібрис Гаркуса З. // Там само. Оп. 1. Спр. 449. 2 арк.
499. Екслібриси Гrepиняка Миколи Івановича за 1974, 1987, 1993 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 450. 10 арк.

500. Франк Блокгман. Екслібрис Денисенка Л. // Там само. Оп. 1. Спр. 451. 2 арк.
501. Вернімо нашим дітям Україну. Екслібрис Дробатюка Б. І. (м. Львів, 1992 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 452. 3 арк.
502. Кабінет літератури ПТУ № 3. Екслібрис Зілінко І. // Там само. Оп. 1. Спр. 453. 2 арк.
503. Екслібриси Івахненка О. // Там само. Оп. 1. Спр. 454. 4 арк.
504. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1979, 1980, 1982, 1985, 1986, 1998 роки. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 455. 18 арк.
505. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1991, 1992 роки. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 456. 12 арк.
506. Екслібриси Карпушкіна О. за 1992 рік. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 457. 3 арк.
507. Бібліотека школи ім. Шевченка у Володимирі-Волинськiм. Екслібрис Кульчицької О. (Львів, 1918 р.). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 458. 2 арк.
508. Екслібриси Купецького Володимира за 1995, 1996 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 459. 3 арк.
509. Роман Чумак. Ю. Хорунжий. Екслібриси Лопати В. Вирізки з часописів // Там само. Оп. 1. Спр. 460. 4 арк.
510. Екслібриси Омеляна Ярослава // Там само. Оп. 1. Спр. 461. 4 арк.
511. Бібліотека українського суспільно-культурного товариства у Кошаліні. Екслібрис Пантелюка І. Вирізка з часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 462. 2 арк.
512. Із книг СШ № 34 ім. М. Шашкевича. Екслібрис Сайка Б. (1987 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 463. 2 арк.
513. Екслібриси Сороки Богдана за 1986–1987 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 464. 10 арк.
514. Екслібриси Стратілата Миколи // Там само. Оп. 1. Спр. 465. 10 арк.
515. Екслібрис Удіна Євгена // Там само. Оп. 1. Спр. 466. 2 арк.

516. Екслібриси Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 467. 4 арк.
517. Екслібриси Хвороста Андрія Васильовича (м. Дніпропетровськ) за 1974, 1991 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 468. 8 арк.
518. Екслібриси Шпорчука Петра Павловича за 1984, 1985, 1988 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 469. 10 арк.
519. Екслібриси зібрані Хаварівським Б. В. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 470. 18 арк.
520. Те саме, частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 471. 12 арк.
521. Те саме, частина третя // Там само. Оп. 1. Спр. 472. 14 арк.
522. Листи Балана Івана Дмитровича, художника (м. Чернівці) Хаварівському Б. В. про екслібриси на Шевченківську тематику від 17 листопада 1989 року та участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 07 жовтня 1997 року // Там само. Оп. 1. Спр. 473. 2 арк.
523. Екслібриси Балана І. Д. // Там само. Оп. 1. Спр. 474. 8 арк.
524. Лист Балдирєвої Н. В. (м. Київ) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про співпрацю у майбутніх мистецьких заходах на Тернопільщині. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 475. 1 арк.
525. Лист Буренка Андрія Івановича, художника (Чернігівська область, м. Прилуки) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про згоду взяти участь у виставці. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 476. 1 арк.
526. Екслібриси Буренка А. І. за 1975, 1976, 1980, 1982 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 477. 10 арк.
527. Лист Гапоченка Івана Івановича (Сумська область, с. Семиротівка) про надіслання екслібрису на виставку-конкурс. Приєднано екслібрис Гапоченка І. І. // Там само. Оп. 1. Спр. 478. 3 арк.
528. Лист Демиденка Миколи Івановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь в конкурсі від 15 грудня 1991 року // Там само. Оп. 1. Спр. 479. 1 арк.

529. Екслібриси Демиденка М. І. // Там само. Оп. 1. Спр. 480. 20 арк.
530. Лист Киянського Юрія Івановича, художника (м. Єнакієво) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість // Там само. Оп. 1. Спр. 481. 1 арк.
531. Екслібриси Киянського Ю. І. за 1992 рік // Там само. Оп. 1. Спр. 482. 4 арк.
532. Перелік екслібрисів Колядіної Ірини Михайлівни (м. Дніпропетровськ), надісланий нею на конкурс екслібрисів у Тернопільське обласне управління народної освіти. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 483. 1 арк.
533. Екслібриси Колядіної І. М. за 1991–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 484. 8 арк.
534. Листи Кореня Григорія Ільковича, художника-монументаліста (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів від 06 січня 1992 року та про участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 02 жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 485. 3 арк.
535. Екслібриси Кореня Г. І. за 1967–1997 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 486. 26 арк.
536. Лист Куриса Леоніда Моїсейовича, художника (м. Київ) Хаварівському Б. В. про виготовлення екслібрисів від 20 травня 1988 року. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 487. 2 арк.
537. Листи Ліпецького Вадима Костянтиновича та Ліпецької Олени Василівни (м. Сімферополь) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям України» про участь у конкурсі від 21 січня 1992 року та від 01 березня 1993 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 488. 3 арк.
538. Екслібриси Ліпецького В. і Ліпецької О. за 1985–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 489. 10 арк.

539. Лист Ломаки Володимира Васильовича, художника (м. Суми) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 490. 1 арк.
540. Книгарня В'ячеслава Чорновола. Книгарня А. Ю. Мокренка. Екслібриси Ломаки В. (1992 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 491. 4 арк.
541. Листи Мікловди Олександра, художника (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів про участь у конкурсі від 06 березня 1989 року та 20 листопада 1991 року. Приєднано статтю Миколаївського Андрія «Призначається побачення» про творчість Мікловди Олександра, опубліковану в газеті «Молодь України» 11 червня 1988 року. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 492. 3 арк.
542. Екслібриси Мікловди Олександра за 1971–1991 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 493. 28 арк.
543. Листи Неймеша Миколи Степановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу екслібрисів «Вернімо нашим дітям Україну» від 22 травня 1992 року та виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» про участь у конкурсі та виставці від 22 вересня, 30 вересня 1997 року (є перелік із характеристикою надісланих екслібрисів). Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 494. 4 арк.
544. Екслібриси Неймеша М. С. за 1989–1995 роки. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 495. 26 арк.
545. Екслібриси Неймеша М. С. за 1996–1999 роки. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 496. 46 арк.
546. Листи Нікітіна Леоніда Олександровича, художника (м. Макіївка) Хаварівському Б. В. про надсилання екслібрисів на виставку-конкурс від 10 жовтня [1991 р.] та 15 грудня 1991 року. Приєднано конверти (є за 1997 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 497. 2 арк.
547. Екслібриси Нікітіна Л. О. // Там само. Оп. 1. Спр. 498. 38 арк.
548. Лист Панасенка О., художника (м. Харків) організаторам виставки про участь у виставці екслібрисів «Журавлі повертаються додому» від 10

- жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 499. 1 арк.
549. Екслібриси Панасенка О. // Там само. Оп. 1. Спр. 500. 4 арк.
550. Лист Романова Бориса Миколайовича, художника-дизайнера (м. Северодонецьк) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» із біографічними відомостями. Приєднано конверт та статтю «Екслібриси Бориса Романова» (ксерокопія вирізки з газети) // Там само. Оп. 1. Спр. 501. 3 арк.
551. Екслібриси Романова Б. М. за 1986–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 502. 30 арк.
552. Олена Волочай (рос. мовою). Екслібрис Савича Олександра Олександровича (м. Київ, 1991 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 503. 3 арк.
553. Відомості про Сивака Анатолія Никаноровича, художника-графіка, надіслані на виставку екслібрисів «Журавлі повертаються додому» у Державний архів Тернопільської області. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 504. 1 арк.
554. 3 книг Ані М. 3 книг П. Кота. Екслібриси Сивака Анатолія. (м. Маріуполь, 1997 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 505. 4 арк.
555. Книжечка Тарасика. Екслібрис Соболя Леоніда Гавриловича (Біла Церква, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 506. 3 арк.
556. Лист Худякова Анатолія Олександровича (м. Дніпропетровськ) організаторам конкурсу екслібрисів про надіслану на конкурс роботу (січень 1992 року). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 507. 1 арк.
557. Ані К. Екслібрис Худякова А. (м. Дніпропетровськ, 1992 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 508. 2 арк.
558. Книгозбірня недільної школи християн віри євангельської у Львові. Екслібрис Хижняка С. К. (м. Львів, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 509. 3 арк.

559. Лист Яціва М., художника (м. Львів) Хаварівському Б. В. про екслібриси до ювілею Т. Шевченка від 16 лютого 1989 року // Там само. Оп. 1. Спр. 510. 1 арк.
560. Екслібриси Яціва М. за 1986–1988 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 511. 20 арк.
561. Стаття Хаварівського Б. В. «Вернімо нашим дітям Україну» про одноіменний конкурс екслібриса, організований Тернопільським обласним управлінням народної освіти та Інститутом національного відродження при Крайовій Раді Руху (газ. «Селянська доля». – Тернопіль. – 1992 р. – 1 вересня. – №30 (101). Оpubліковано декілька книжкових знаків, що надійшли на конкурс // Там само. Оп. 1. Спр. 512. 1 арк.
562. Допис Курис Г., працівника держархіву Тернопільської області, про організацію архівом області спільно з обласним інститутом удосконалення вчителів під час учительських січневих нарад виставки українських шкільних підручників та експозиції книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну» («Тернове поле». – Тернопіль. – 1993 р. – 5 грудня. – №10 (32) // Там само. Оп. 1. Спр. 513. 1 арк.
563. Звернення Хаварівського Богдана, директора Державного архіву Тернопільської області до художників України та діаспори з пропозицією взяти участь у виставці «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі, присвячений 125-літтю від дня народження Б. Лепкого) // Там само. Оп. 1. Спр. 514. 1 арк.
564. Публікації Дуди Ігоря та Медведика Петра, мистецтвознавців, про персональну виставку художника Удіна Євгена «100 екслібрисів». Приєднано статтю Леонтюка В. (м. Тернопіль) «Великий світ маленького екслібриса» з надрукованими книжковими знаками з власної колекції. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 515. 2 арк.
565. Публікації з нагоди відзначення 750-річчя м. Кременця (є згадка Юліуша Словацького). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 516. 3 арк.

566. Публікації про місто Кременець, Ліста Ф., композитора, Олізара Г., поета, які відвідували м. Кременець (є згадки про Юліуша Словацького). Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 517. 8 арк.
567. Світлини урочистостей з нагоди святкування 175-річчя від дня народження Ю. Словацького у м. Кременці // Там само. Оп. 1. Спр. 518. 5 арк.
568. Інформація про вшанування пам'яті Юліуша Словацького у м. Кременці «Літературна Україна» (Київ. – 1984. – 13 вересня). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 519. 1 арк.
569. Чайканин А. Публікація статті «Осмислюючи творчі здобутки» (є повідомлення про відзначення 185-річчя від дня народження Юліуша Словацького у Кременці). «Літературна Україна» (Київ. – 1996. – 28 березня. – № 13(4681). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 520. 1 арк.
570. «O Juliuszu Slowackim w Polsce». Публікація інформації про презентацію збірки літературних есе авторів з У країни, Литви і Польщі з нагоди 150-ої річниці смерті Юліуша Словацького упорядника Веслава Щепаняка. «DZIENNIK KIJOWSKI» (1999. – Червень. – № 12). Вирізка з газети. Приєднано інформацію про конкурс поезій Юліуша Словацького в Кременці на Тернопільщині 19 червня 1998 року. «DZIENNIK KIJOWSKI» (1998. – Червень. – № 11). Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 521. 2 арк.
571. Сеніна Тамара. Публікація «Пам'ятник, якого дочекалася Варшава...» (про урочисті заходи з нагоди відкриття 29 вересня 2001 року у Варшаві (Польща) на Банковій площі пам'ятника Юліушу Словацькому). «Кременецький вісник» (Кременець. – 2001. – 02 листопада. – № 44). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 522. 1 арк.
572. Сеніна Тамара. Публікація статті «Нерозділене кохання» (про першу любов генія до Людвіки Снядецької, є вірш Словацького Ю. «Новий рік» від 26 грудня 1826 року). «Кременецький вісник» (Кременець. –

2001. – 21 грудня. – №51). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 523. 1 арк.
573. Данілевич Марія, письменниця (Польща). Оповідання «Травень у Кременці» про завершення нею роботи над створенням експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження Юліуша Словацького, у 1939 році (переклад з польської Гецевич Маргарити), вперше надруковане в Лондоні (Англія) у 1943 році. «Кременецький вісник» (Кременець. – 2002. – 10 травня. № 19, 17 травня. – № 20). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 524. 2 арк.
574. Сеніна Тамара. Стаття «В Португалію – до пані Марії Данілевич...» (про зустріч з польською письменницею, організатором експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження поета Юліуша Словацького). «Кременецький вісник» (Кременець. – 2002. – 31 травня, 05 липня). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію статті Сеніної Тамари, директора музею Ю. Словацького (Кременець). «Do Portugalii – do pani Marii Danilewicz-Zielinskiej» в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 525. 4 арк.
575. Фари́на Ігор, власкор газети «Свобода». Публікація статті «Дзвонить росами у вічність Кременець» (з нагоди відзначення: 775-річчя Кременця із згадками про Юліуша Словацького). «Свобода» (Тернопіль. – 2002. – 10 жовтня) Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 526. 1 арк.
576. Поштівка «Портрет Юліуша Словацького». Фотокопія та ксерокопія портрета. Приєднано поштівки «Туницький цвинтар. Могила матері поета Юліуша Словацького – Саломеї Словацької-Бекю»; «Музей Юліуша Словацького в Кременці. Україна» // Там само. Оп. 1. Спр. 527. 6 арк.

577. Перескокова Наталія, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). «Митці поєднані Волиню, котрі бачили так далеко... (До 90-річчя із дня смерті Лесі Українки)». Літературне дослідження про вплив Юліуша Словацького на вироблення індивідуального стилю Лесі Українки. «Діалог» (2003. – 16 серпня. – № 34). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 528. 2 арк.
578. Гаськевич Олена, науковий працівник обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Батько великого кременчанина. (до 230-річчя від дня народження Євзебіуша Словацького)» в газеті «Діалог» (2003. – 15 листопада. – № 47). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію статті 2003 р. Гаськевич Олени «Talenty w rodzinie Slowackich» (про Евзебіуша Словацького, батька поета) в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 529. 5 арк.
579. Світлини урочистостей з нагоди відкриття літературно-меморіального музею Юліуша Словацького у Кременці. Приєднано ювілейний конверт, присвячений Юліушу Словацькому, виготовлений при сприянні державного архіву Тернопільської області (2004 рік) // Там само. Оп. 1. Спр. 530. 19 арк.
580. Світлини пам'ятника Юліушу Словацькому у парафіяльному костелі м. Кременця, відкритого в 1910 році, виготовленого в Парижі (Франція) до 100-річчя від дня народження митця (автор Вацлав Шиманський) // Там само. Оп. 1. Спр. 531. 3 арк.
581. Вікторов В. Публікація статті «Музей Юліуша Словацького гостинно відчинив свої двері...» в газеті «Діалог» (2004. – 25 вересня. – № 39). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 532. 3 арк.
582. Публікації про м. Кременець (є згадки про Ю. Словацького), про Юліуша Словацького, про літературно-меморіальний музей Ю. Словацького у Кременці, опубліковані у польській пресі за 2001,

- 2003, 2004 роки. Ксерокопії вирізок з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 533. 22 арк.
583. Примірник запрошення Ференца Тадеуша, президента міста Жешув (Польща) на концерт хорової музики з нагоди Року України в Польщі 28 січня 2005 року (в концерті брав участь молодіжний камерний хор ім. Ю. Словацького з Кременця). Є світлина Юліуша Словацькою // Там само. Оп. 1. Спр. 534. 2 арк.
584. «Година роздумів». Спеціальний випуск «Кременецького вісника», (присвячений Юліушу Словацькому) літературно-мистецької газети обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького в Кременці (2005. – 04 березня. – № 1) // Там само. Оп. 1. Спр. 535. 4 арк.
585. Гаськевич Олена, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Кременецький ліцей у долі родини Словацьких» про тісні зв'язки родини Словацьких з навчальним закладом та його викладачами в газеті «Діалог» (2005. – 07 травня. – № 18, 14 травня. – № 19, 21 травня. – № 20, 28 травня. – № 2). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 536. 4 арк.
586. Публікації статей про Юліуша Словацького та про святкові заходи з нагоди відзначення річниць від дня його народження та смерті. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 537. 15 арк.
587. Публікації статей про створення та культурно-мистецьку діяльність обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького в Кременці, опубліковані в періодичній пресі м. Тернополя та Кременця у 2001–2007 роках. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет. Приєднано інформацію про можливість відкриття музею Ю. Словацького та інші питання діяльності польського товариства у м. Кременці. Машинопис. Копія // Там само. Оп. 1. Спр. 538. 22 арк.
588. Примірник запрошення Хаварівському Б. В., директору держархіву Тернопільської області, дирекції обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець) та Національного музею Землі

- Перемишлянської (Польща, Перемишль) взяти участь у Міжнародних українсько-польських літературно-мистецьких зустрічах (є програма заходів) // Там само. Оп. 1. Спр. 539. 6 арк.
589. Перелік публікацій (на українській і польській мовах) про Юліуша Словацького, складений у 2009 році. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 540. 4 арк.
590. Примірник буклету виставки художниці Мацеги Анни. Є портрети: «Е. Словацький, пастель» (арк. 4), «Юліуш Словацький, пастель» (арк. 5) // Там само. Оп. 1. Спр. 541. 4 арк.
591. Примірник міжвідомчого республіканського збірника «Українське літературознавство». Випуск п'ятий. «Іван Франко. Статті і матеріали» (Львів, 1968) // Там само. Ф. Р-3466. Оп. 2.
592. Примірник міжвідомчого республіканського збірника «Українське літературознавство». Випуск п'ятий. «Іван Франко. Статті і матеріали» (Львів, 1968) // Там само. Спр. 1. 94 арк.
593. Збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях за 1969–2006 роки. Частина перша. Фрагменти журналів, вирізки з газет // Там само. Спр. 2. 14 арк.
594. Збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина друга (остання). Вирізки з газет, фрагменти журналів // Там само. Спр. 3. 8 арк.
595. Публікації статей Гуцайлюка Г., Серикова А.: «Перша присвята Каменяра», «Уклін, тобі!» з біографічними відомостями про Франка І. Я. та його коханих жінок. Вирізки з газет // Там само. Спр. 4. 2 арк.
596. Нарис Білинкевича І. «Гуцульщина манила його» про знайомство Франка І. Я. з Гуцульщиною, опублікований у журналі «Жовтень» (1987. – № 8). Фрагмент журналу // Там само. Спр. 5. 4 арк.
597. Публікації статей Скоць А. І. «У художньому світі роману «Борислав сміється» Івана Франка» (журн. «Українська мова і література в школі».

- 1991. – № 9) та Кравченко М. В. «Емоційно-оцінна лексика в «Бориславських оповіданнях» І. Я. Франка». Фрагменти журналів// Там само. Спр. 6. 7 арк.
598. Стаття Хаварівського Б. В., викладача естетики Тернопільського СПТУ № 3, «Птахолюбні закони» про оповідання Франка І. Я. «Свинська конституція» та актуальні питання українського суспільства. Рукопис, машинопис// Там само. Спр. 7. 5 арк.
599. Стаття Хаварівського Б. В. «Каменяр в ЖИТТІ в творчості М. Тарновського». Приєднано публікацію статті Хаварівського Б. В. «Життєдайний повів» про роль Франка І. Я. у житті та творчості Тарновського М., поета (газ. «Ровесник. – Тернопіль. – 1976. – 26 серпня). Машинопис, вирізка з газети // Там само. Спр. 8. 6 арк.
600. Публікації статей Хоми В. «Натхнений музою живопису» та «Натхнений образом Каменяра» про Данькевича Ю., художника, друга Франка І. Я. (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. – 1987. – 17 жовтня. – № 200, 1988. – 06 вересня. – № 172). Вирізки з газет // Там само. Спр. 9. 2 арк.
601. Примірник журналу «Дукля» з публікацією етапі Гапак С. «Образ Івана Франка у творчості художників» (Чехословаччина, Пряшів. –1986. – № 4) // Там само. Спр. 10. 46 арк.
602. Публікація статті Франко З. «За невідомих обставин» про Франка П., сина Франка І. Я. (журн. «Україна». – 1990. – 08 лютого). Приєднано публікацію етапі Горака Р. «Трагедія червневої ночі» про подробиці зникнення Франка П. та Студинського К. (газ. «Літературна Україна». – Київ. – 2003. – 04 лютого). Фрагмент журналу, вирізки з газет // Там само. Спр. 11. 3 арк.
603. Публікація роману Іваничука Р. «Шрами на скалі» (закінчення) про Франка І. я. (журн. «Жовтень». – 1986. – № 8). Фрагмент журналу// Там
604. З бібліотеки «Франкової криниці». Публікація повісті Коцюби О. «Тиха любов Франкова» (Трускавець, 1991). Додаток до газети // Там само. Спр. 13. 4 арк.

605. Віршовані присвяти Франку І. Я. поетів: Будного С. «Франко в Чернівцях», Гнатюка Є. «Каменяреві» та інших. 1992 р. Рукописи, вирізки з газет // Там само. Спр. 14. 8 арк.
606. Публікація статті Астаф'єва о. «У колі сучасників» про книгу 1981 р. «Спогади про Івана Франка» (Київ, 1981) (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. – 1981. – 28 серпня). Приєднано публікацію відгуку Хоми В. «Роман про Каменяра» на роман Колесника П. «Терен на шляху». Вирізки з газет // Там само. Спр. 15. 2 арк.
607. Збірка статей Слупського І. 1960 р. «Великий Каменяр на 2006 р. Тернопільщині», Сиско С. «Тут чули без дат мову поета» та інших про перебування Франка І. я. на Тернопільщині, опублікованих в українських періодичних виданнях за 1960, 1966, 1995, 2006 роки. Вирізки з газет // Там само. Спр. 16. 7 арк.
608. Бібліографічні списки «І. Франко і 1986 р. і Тернопільщина» /До 130-річчя з дня [2006 р.] народження / (Тернопіль, 1986), «Про перебування І. Франка на Тернопільщині» [2006 рік]. Приєднано примірник буклету «Пам'ятники Івану Франку на Тернопільщині» (Тернопіль, 1991). Машинописи // Там само. Спр. 17. 14 арк.
609. Збірка статей, опублікованих в 22 серпня в українських періодичних виданнях з 1976 р. з нагоди 120-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. Частина перша. Вирізки з газет // Там само. Спр. 18. 3 арк.
610. Збірка статей, опублікованих в 1980 р. в українських періодичних виданнях з нагоди 125-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. Приєднано інформацію про відкриття меморіальної дошки Франку І. я. у Бережанах (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. – 1981. – 03 жовтня). Частина друга. Вирізки з газет, фрагмент журналу // Там само. Спр. 19. 17 арк.
611. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 130-ти та 135-річного ювілеїв від дня народження Франка І. Я. за

- 1986, 1991 роки. Частина третя. Вирізки з газет // Там само. Спр. 20. 4 арк.
612. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 150-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. за 2006 рік. Приєднано примірник запрошення на святковий концерт присвячений 150-річному ювілею Каменяра. Частина четверта (остання). Вирізки з газет// Там само. Спр. 21. 9 арк.
613. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди відзначення 75-річчя від дня смерті Франка І. Я. за 1991 рік. Вирізки з газет // Там само. Спр. 22. 2 арк.
614. Примірник спеціального випуску 1996 р. журналу «Слово» до відзначення 80-ї річниці від дня смерті Франка І. Я. з короткими біографічними відомостями про нього та публікаціями його творів (Тернопіль. – 1996. – квітень, травень, червень. – № 2) // Там само. Спр. 23. 24 арк.
615. Збірка статей про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина перша. Вирізки з газет, фрагменти журналів// Там само. Спр. 24. 12 арк.
616. Збірка статей про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина друга (остання). Фрагменти журналів, вирізка з газети // Там само. Спр. 25. 4 арк.
617. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 110-ти, 125-ти та 130-річного ювілеїв від дня народження Франка І. Я. за 1966–1986 роки. Вирізки з газет, фрагменти журналів // Там само. Спр. 26. 19 арк.
618. Примірники газети «Літературна Україна» (Київ. – 1966. – 27 травня, 07 жовтня. – № 41 (2325), № 79 (2363) із відомостями про життя та творчість Франка І. Я. // Там само. Спр. 27. 4 арк.

619. Фрагмент журналу (назву не встановлено) із публікаціями статей про життя та творчість Франка І. Я., поетичних присвят та відомостями про видання його творів // Там само. Спр. 28. 4 арк.
620. Збірка опублікованих фрагментів автобіографічних, епістолярних матеріалів, витягів з наукових праць, виступів та світлин Франка І. Я. // Там само. Спр. 29. 17 арк.
621. Збірка спогадів про Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях за [1966, 1981], 1991 роки. Вирізки з газет, фрагмент журналу // Там само. Спр. 30. 4 арк.
622. Збірка статей про роль Франка І. Я. у житті відомих українців, опублікованих в українських періодичних виданнях за 1966, 1981, 1986 роки. Вирізки з газет, фрагменти журналів // Там само. Спр. 31. 5 арк.
623. Публікації статей Козій Л. «Від «Забудь!» до «Не забудь... », Мороза М.: «Верх Пікуя», «З народних першоджерел» про твори Франка І.Я. Фрагменти журналів, вирізка з газети // Там само. Спр. 32. 5 арк.
624. Публікація статті Басса І. «Щедрий ужинок» про Франка Т. І., сина Франка І. Я., письменника, літературознавця. Приєднано публікацію статті Франко О. «Зберегти для нащадків» про родину Каменяра. Вирізки з газет // Там само. Спр. 33. 2 арк.
625. Публікації статей Юхименко в. «Де Каменяр» жив і творив та Скрипника А. «Дах» про будинки у селі Криворівня Івано-Франківської області та у місті Львові, де мешкав Франко І. Я. Вирізки з газет // Там само. Спр. 34. 2 арк.
626. Публікації статей Дячкова в. «Кінофранкіана» та Добрянського Г. «Коли оживає історія» про кіно- та театральні постановки творів Франка І. Я. Приєднано публікацію статті «Премію – вручено» про вручення премії імені Франка І. Я. Бурі С., перекладачеві-україністу (Польща). Вирізки з газет // Там само. Спр. 35. 3 арк.

627. Публікації статей Аксельрода Е. «Імені українських письменників»,
Самойленко М. «Дерева-унікуми» із згадками про гірський хребет та дуб
імені Івана Франка. Вирізки з газет // Там само. Спр. 36. 2 арк.
628. Приватний архів проф. Івана Зуляка.
629. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Перевидання в
Україні. У 3 томах. К., 1994–1995. 1230 с.
630. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 1. Тернопіль: ТЗОВ
«Терно-граф», 2014. 668 с., іл..
631. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 2. Тернопіль: ТЗОВ
«Терно-граф», 2014. 668 с., іл.
632. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 3. Тернопіль: ТЗОВ
«Терно-граф», 2014. 608 с., іл.
633. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До
100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–
Ж. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2018. 688 с.
634. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До
100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 2: З–
О. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2019. 832 с.
635. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До
100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 3: П–
С. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2019. 576 с.
636. Державний архів Тернопільської області: путівник / Укрдержархів;
Держархів Терноп. обл. Т.: Астон, 2011. 368 с.
637. Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини (бібліографічний довідник).
Денисів, 2003. 250 с.
638. Кравчук Л. М. Останні дні імперії... Перші роки надії: Запис бесіди
С. О. Кичигіна. Київ: Довіра, 1994. 230 с.
639. Народний Рух України за перебудову. Програма. Статут. К.:
«Смолоскип», 1989. 40 с.

640. Народний Рух України: Документи і матеріали / Народний Рух України. Секретаріат. К.: «Софія», 1993. 64 с.
641. Народний Рух України: державність, демократія, реформи. Програма. Статут. К.: Управління ідеології, агітації та пропаганди Народного Руху України. К., 1996. 351 с.
642. Усі ми будемо в архіві...Книга пам'яті про Богдана-Романа Хаварівського (1948–2016) / Укладачі Устим Хаварівський, Майя Хаварівська. Тернопіль: «Джура», 2018. 720 с.
643. Співак Н. Університетська панорама // Радянський студент. 18 грудня 1970. С. 2.
644. Місячник молоді поезії // Радянська Буковина. 26 лютого 1972. С. 3.
645. Машталяр Б. Слово про образ найдорожчий // Ровесник. 9 червня 1983. С. 1.
646. Яромко Б. Поезія в екслібрисі // Ровесник. 3 квітня 1985. С. 2.
647. Березюк Є. Клуб виховує // Ровесник. 27 жовтня 1985. С. 4.
648. Трачук Н. Погляд у 2000-й // // Ровесник. 27 жовтня 1985. С. 4.
649. Бодяк Л. Прем'єра книги // Ровесник. 20 травня 1986. С. 3.
650. Звернення до громадськості України // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 3.
651. Сверстюк Є. Уклін вам, українська громадо // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
652. Комісія з питань діаспори // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
653. Дністренко Я. Ой, видно село // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1.
654. Герета І. «Журавлі» в Тернополі // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1.
655. Кушнір Б. Відроджений «Пласт» // Молодь України. 4 вересня 1990. С. 2.
656. Демонтаж чи шабаш // Радянська освіта. 7 вересня 1990. С. 3.

657. Герета І. Запрошує «Золотий вересень» // Вільне життя. 11 січня 1980. С. 3.
658. Добровольський М. З думою про день завтрашній // Вільне життя. 11 вересня 1990. С. 2.
659. Ольховський І. Чим займаються у «Пласті» // Зірка. 14 вересня 1990. С. 2.
660. Нагірний М. Хто і коли святкуватиме Новий рік // Тернопіль вечірній. 2 грудня 1990. С. 4.
661. Мельничук Б. Пакунки з-за океану до Тернополя // Тернопіль вечірній. 27 грудня 1990. С. 2.
662. Щоб сироти не були сиротами // Тернопіль вечірній. 1 січня 1991. С. 6.
663. Тарасенко Т. Такого ще не було // Тернопіль вечірній. 23 червня 1993. С. 1.
664. Гулько Я. На цвинтарі таємниць // Тернопіль вечірній. 28 серпня 1993. С. 4.
665. Пастор Даральд Груен. «Справа дітей»: не все однозначно // Тернопіль вечірній. № 121(851). 31 жовтня 1998. С. 3.
666. Устимів Т. Апаратні ігри // Вільне життя. 1 січня 1991. С. 3.
667. Катеринюк Л. Навколо предмета номер один // Вільне життя. 26 березня 1991. С. 3.
668. Тернопілля: день за днем // Селянська доля. 30 квітня 1991. С. 3.
669. То хто ж каламутить // Тернистий шлях. 25 квітня 1992. С. 6.
670. Дуцик Д. «Наша ціль – плекати провідницький хист» // Тернистий шлях. 27 листопада 1993. С. 3.
671. Шевчук Л. «Пласт» претендує на елітарність і виховує майбутніх керівників суспільства // Свобода. 30 травня 1992. С. 3.
672. Кухарський В. «Хто знає, як чинити добро, та не чинить – той має гріх!» // Свобода. 18 жовтня 1997. С. 2.
673. Приймак Б. Гартує юних «Пласт» // Свобода. 24 серпня 2002. С. 4–5.

674. Лебединська Т. В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербургу // Українська культура. 1992. № 7. С. 6–7.
675. З релігійної філателії // Церковний вісник. 5 вересня 1993. С. 9.
676. Шевченківське свято у травні // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 1.
677. «Дуже своєчасно і благородно...» // Літературна Україна. 19 травня 1988. С. 1.
678. Демків Б. Він не називає себе поетом // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
679. Макух Г. «Справи українських дітей в Америці» більше не існує // Тернопільська газета. № 8(164). 1 лютого 1999. С. 4.
680. Волошина В. Каменные гости скандалят. Тарас Шевченко в долгу перед Россией // Известия. 26 мая 2001. С. 2–3.
681. Городецька В. Таємниця смерті Івасюка [Про надуману версію самогубства композитора Володимира Івасюка розмірковує приятель родини Івасюків – Богдан Хаварівський] // RIA плюс. 28 липня 2004. С. 19.
682. «Будівля двох століть»: як виглядає новий архів у Тернополі. URL: <https://te.20minut.ua/Podii/budivlya-dvoh-stolit-yak-viglyadae-noviy-arhiv-u-ternopoli-10825628.html>. (дата звернення: 26.07.2021).
683. «Енциклопедія сучасної України». URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12718 (дата звернення: 26.07.2016).
684. Тернопільська міська рада висловлює співчуття з приводу смерті відомого краєзнавця Богдана Хаварівського. URL: <https://rada.te.ua/novyvy/49388.html> (дата звернення: 26.07.2021).
685. Помер відомий громадський діяч, колишній директор архіву Тернопільщини Богдан Хаварівський (26.07.2016) URL: <https://www.032.ua/news/1309065> (дата звернення: 26.07.2016).

686. Помер відомий краєзнавець з Тернопільщини Богдан Хаварівський.
URL:
https://zik.ua/news/2016/07/26/pomer_vidomy_kraieznaveets_z_ternopilshyny_bogdan_havarivskyy_724852 (дата звернення: 26.07.2016).
687. Помер відомий краєзнавець з Тернопільщини Богдан Хаварівський.
<https://ternopil.te.ua/pomer-vidomy-kraieznaveets-bogdan-havarivskyy> (дата звернення: 26.07.2021).
688. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності Львів, 1999. 227 с.
689. Трифонова О., Садовий М. Про методологічні основи наукових досліджень // Збірник наукових праць. 2009. Вип. 14. С. 497–508.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ БОГДАНА ХАВАРІВСЬКОГО

2.1. Становлення Б. Хаварівського як особистості

Богдан (Роман) Хаварівський народився 1 вересня 1948 р. в селянській сім'ї у с. Гумниська на Теробовлянщині [1, арк. 1]. Варто зауважити, що на малій батьківщині «... мене кликали «Ромко», оскільки при хрещенні батьки дали подвійне ім'я» [2, с. 13]. До речі, маємо приклади того, що власне Богдан Хаварівський писав своє прізвище «Ховарівський». Так підписана його курсова робота, студента четвертого курсу філологічного факультету ЧДУ [3, арк. 1–37]. За однією із версій, прізвище «Хавро» утворене від хресного імені Гавриїл, доволі популярного в Україні. Від нього походило зменшувальна форма – Гаврик, Гавря, Хавр, Хавро. Найімовірніше, утворення прізвища «Хавро» розпочалося приблизно в XIV–XV ст. Варто зауважити, що вживалася і форма «Хаврів». Після XVII ст. прізвище зазнало різних трансформацій: Хавровський, Хаврвівський [2, с. 22].

Прикладом для наслідування для Богдана-Романа були його батьки – Василь Григорович Хаварівський і Павлина Андріївна Сороцька. Батько був членом сільської читальні «Просвіти», диригентом церковного хору. Власне читальня товариства у Гумниськах була тим осередком, у якому організовували національне життя українського села. Члени читальні «... стояли на сторожі чистоти національної ідеї» [2, с. 15, 21]. Мати – Павлина Андріївна – активна учасниця театрального гуртка «Союзу українок», сільських куховарських курсів. «Свідома українська родина, дяківська сім'я, де діти виховувалися на християнських засадах, прищеплювали Богдану-Роману любов до України, до знань» [2, с. 25].

Перша вчителька Віра Чайківська стимулювала Богдана-Романа до малювання, написання віршів тощо. Відомо, що Богдан-Роман з раннього дитинства проявив талант до малювання, декламування, співу, написання віршів, який зможе реалізувати у майбутньому житті. Був всебічно обдарованим, кмітливим, серед шкільних предметів найбільше цікавився

географією та історією, блискуче відповідав на будь-які запитання вчителя [2, с. 13, 15]. За нашими підрахунками, формальний аналіз атестату про середню освіту, виданий 25 червня 1966 р., свідчить про те, що при відмінній поведінці, з 18 предметів, по шість – 5, 4 і 3. З «улюблених» географії – 4, історії СРСР і загальної історії – по 5 [2, с. 632]. У автобіографії Б. Хаварівського з його виправленнями зазначено, що після завершення Терехівської середньої школи у 1957 р. навчався на філологічному факультеті ЧДУ [4, арк. 1]. Варто зауважити, що у ній є певні неточності. Аналізуючи особисті документи, з'ясовуємо, що насправді Богдан-Роман у 1967 р. вступив на навчання до ЧДУ, про що свідчить рішення приймальної комісії про його зарахування на навчання [2, с. 634], а також копія диплома про вищу освіту, в якій йдеться про те, що він у 1972 р. завершив його за спеціальністю «Українська мова та література» [2, с. 638]. Власне про це й повідомляє її автор згодом у відомостях про свою професійну, наукову, творчу і громадську діяльність у 2002–2003 рр. [1, арк. 1].

Будучи студентом, відвідував літературну студію імені Степана Будного, оформляв та редагував її рукописні газети «Сонячні кларнети» й «Веселий Остап», виступав з доповідями на студентських наукових конференціях [4, арк. 1].

Борис Демків писав про нього, що «...вже студентом він виховувався у такій духовній аурі, що не міг не прагнути до творчості, зокрема живопису, графіки і поезії» [5, с. 4; 6, арк. 33].

«Мене обрали в бюро літстудії університету, даліше оформляю, а також уже редагую газету «Сонячні кларнети», – одним словом, все старе з новим відтінком», – писав він після закінчення третього курсу університету [2, с. 38]. Варто зазначити, що літературну студію імені С. Будного очолював письменник і науковець Михайло Івасюк, батько відомого українського композитора і музиканта Володимира Івасюка, з яким Б. Хаварівський товаришував, неодноразово бував у їх помешканні. Власне, будучи ще студентом, Богдан-Роман здійснив перше художнє оформлення декорацій під

час прем'єри пісні «Червона рута» на телебаченні Чернівців. Окрім того, Михайло Григорович йому доручив художньо оформити збірку віршів учасників літературної студії імені С. Будного та викладачів державного університету з образною назвою «Сонячні кларнети». «Дивлюся і думаю, чи то я малював?» – щиро зізнавався Б. Хаварівський, перегортаючи сторінку за сторінкою справді унікальні збірки поетичної творчості тодішніх студентів. – Мимоволі зазираєш у далекий 1972 рік...» [2, с. 36–37].

У листі поета Миколи Бучка від 15 грудня 1971 р. до Б. Хаварівського йшлося про позитивне сприйняття ним виходу чергового номера «Сонячних кларнетів», однак «... не дуже вірю в потрібність моєї присутності на сторінці. Мо не треба людям // настрій портити, адже я далеко в забутті. Але – як хочеш...» [7, арк. 1].

25 жовтня 1972 р. М. Івасюк повідомляв Б. Хаварівського про те, що очікував упродовж липня-вересня поточного року надсилання альманаху «Сонячні кларнети», якого він так і не отримав. «Напиши листа – не варто ігнорувати людей, які протягом університетських років були до тебе добрі, уважні і навіть ласкаві. Правда, ти і сам, своєю поведінкою й активністю у добрих справах заслуговував на добре ставлення» [8, арк. 1].

Чому М. Івасюк непокоївся через не надісланий Б. Хаварівським черговий номер «Сонячних кларнетів»? Річ у тому, що «... альманах «Сонячні кларнети» присвячений 50-річчю СРСР. Я мушу здати його на кафедру, бо пошиюсь у брехуни...» [8, арк. 1]. Можемо припустити, що причина невиконання прохання М. Івасюка все ж таки була об'єктивна – операція, яку переніс Б. Хаварівський [8, арк. 1].

У листі від 5 січня 1973 р., В. Лесина, викладача ЧДУ, д. ф. н., йшлося про зацікавлення випуском «Сонячних кларнетів», приурочених до 100-річчя вузу, «... він вийшов, завдяки Вашим старанням, зі смаком оформленим. Ним зацікавилася видавн. «Карпати...» [9, арк. 1]. Зацікавленість Б. Хаварівського «Сонячними кларнетами» мала продовження й після завершення навчання на філологічному факультеті ЧДУ. Його, як активного члена обласного клубу

творчої молоді «Сонячні кларнети», запрошували на засідання 1 жовтня 1976 р., 18 лютого 1977 р., 27 листопада 1983 р. [10, арк. 1–2, 4]. Нечасті запрошення на «заняття» «Сонячних кларнетів» свідчили про їх формальну діяльність, пов'язану як з молодіжною радянською газетою «Ровесник», позаяк усі зібрання відбувалися саме у її редакції, так і про контроль за його роботою партійних органів.

Звичайно, що смерть В. Івасюка вплинула не тільки на його родину, але й друзів. «Тоді Бог дав злетіти Україні, й цей злет – творчість Володимира Івасюка, якого вбили, наче птаха у польоті», – так висловився про його загибель Б. Хаварівський [7, с. 19]. І. Герета писав, що Б. Хаварівський навіть писав тексти до перших пісень В. Івасюка [8, арк. 1]. Аналізуючи архівні матеріали, підтвердити цю думку не можемо. Власне про це навіть і не згадував Б. Хаварівський.

Про події, пов'язані з навчанням у ЧДУ згадує його дружина Майя Хаварівська, з якою вони навчалися в одній групі. «Ми, молоді, романтичні, закохані у рідне слово й один в одного, захоплювалися творами української та світової літератур, жваво їх обговорювали, сперечалися» [2, с. 36]. Однак враження від міста студентської молодості не було однозначним. Зокрема, згадуваний поет М. Бучко писав у листі до Б. Хаварівського, що «Через пару днів у мене від'їзд. Вже, навіть, жаль розлучатись. Як інколи робиться недобре /в доброму розумінні/ при згадці про Чернівці. / М'яко кажучи – шляк би їх трафив!/>» [7, арк. 1]. Інший його товариш Володимир Вознюк, однокурсник, майбутній директор музею Ольги Кобилянської у Чернівцях, згадуючи студентське життя, роботу (через два роки після завершення навчання) писав, що «...на жаль, реалізувати всього через свої дурні голови змогли дуже мізерну частку» [11, ак. 1 зв.].

Б. Хаварівський приймав активну участь у науковій роботі. Був учасником XXIII-ї студентської наукової конференції, присвяченої 150-річчю з дня народження К. Маркса, 50-річчю Комуністичної партії та 50-річчю ВЛКСМ [14, арк. 1]. З боку керівництва ЧДУ його нагороджували грамотами.

Так, ректорат у й рада студентського наукового товариства ЧДУ запрошувала прийняти участь у зазначеній конференції, яка проходила упродовж 15–22 квітня 1968 р. Планувалося кращі доповіді, виголошені на секційних засіданнях, рекомендувати до участі в II-у турі всесоюзного конкурсу студентських робіт з проблем суспільних наук, історії ВЛКСМ і міжнародного молодіжного руху та на республіканський конкурс студентських наукових робіт з технічних і природничих наук, присвячених 50-річчю ВЛКСМ [14, арк. 2]. До речі, Ленінський райком комсомолу Чернівців нагородив його, студента I курсу філологічного факультету, грамотою за активну участь в конкурсі наукових робіт 1968 р., присвячених комсомолу [15, арк. 1]. Студент Б. Хаварівський виступав у підсекції літератури з питань дожовтневої літератури на фольклору. Його тема виступу «Традиції календарної обрядової поезії в сучасному селі» (науковий керівник – доцент Г. Сенченко) [14, арк. 9–9 зв.]. Від імені ректора ЧДУ, секретаря комітету комсомолу, голови студентського наукового товариства його нагородили грамотою «...за активну участь у XXIV студентській науковій конференції, присвяченій 100-річчю від дня народження В. І. Леніна та 25-річчю визволення Буковини від німецько-фашистських загарбників» [15, арк. 3–4].

Б. Хаварівський відзначався активною життєвою позицією. На філологічному факультеті ЧДУ 18 грудня 1970 р. відбувся вечір пошанування пам'яті Василя Андрійовича Симоненка. Відкриття якого здійснив голова, студент літературної студії, Микола Бучко. Зі вступним словом про творчість і життєвий шлях В. Симоненка виступив старший викладача кафедри української літератури А. Добрянський. Б. Хаварівський розповідав про переклади його творів на мови народів СРСР і братніх республік. І. Агатій, М. Порохончук (майбутня дружина Б. Хаварівського), М. Бучко, Є. Єдинак, В. Біла, В. Вознюк – декламували улюблені поезії В. Симоненка [16, арк. 1; 17, с. 2].

Б. Хаварівський писав, що за організацію і проведення вечора на честь поета В. Симоненка зазнав репресій і зазедве не був відрахований з числа здобувачів освіти ЧДУ [4, арк. 1], «...у студентські роки мав справу з спецорганами, коли мене виганяли з університету «за політику»...» [18, арк. 2]. Підтвердити чи спростувати твердження неможливо через відсутність архівних джерел. Однак у спогадах М. Хаварівської є інформація про те, що після проведеного вечора, працівники радянських спецслужб з'ясували, що студент Ярослав Павуляк використав у своїй доповіді фрагменти тексту зі щоденника В. Симоненка, виданого у Мюнхені. Найбільше постраждав Я. Павуляк, якого відраховали з ЧДУ, організаторам і учасникам заходу оголосили догани, позбавили стипендій, «...надалі у наших характеристиках значилося (негласно) – політично неблагонадійний (неблагонадійна)...» [2, с. 43].

Доречно зауважити, що І. Герета у «Слові про кандидата у депутати обласної Ради Богдана Хаварівського» повідомляв про те, що він ще в студентські роки долучився до національно-визвольного руху шістдесятників у літературно-громадській формі. Йдеться про вечір на честь В. Симоненка, «... бо, незважаючи на політичний нагляд за мною, допомагав у його проведенні через мого приятеля, відомого поета-дисидента Ярослава Пакуляка. Серед найактивніших організаторів цього вечора і був пан Хаварівський. І вечір став однією з мін під імперською більшовицькою будівлею, що викликала репресії...» [13, арк. 1].

Звичайно, що міркування І. Герети передусім пов'язані з тим, що Б. Хаварівський балотувався у депутати до ТОР, тому що, по-перше, варто було б показати його як «борця» з радянською системою, по-друге, відомо, що він на вечорі розповідав про переклади творів В. Симоненка на мови народів СРСР і братніх республік; по-третє, ймовірно, що до організаторів заходу не належав, а лише був учасником. Вважаємо, що доволі складно назвати «репресіями» оголошені догани, позбавлення стипендій організаторів і учасників заходу. Аналіз наявних архівних джерел свідчить

про протилежне, тим не менше, після організації вечора пошанування пам'яті В. Симоненка, грамотами студента Б. Хаварівського вже не нагороджували.

Власне такі викладачі ЧДУ, як М. Івасюк, В. Лесин, А. Добрянський і Б. Мельничук допомогли Б. Хаварівському залишитися студентом філологічного факультету [2, с. 43]. І. Герета писав, що лише «...чудом Богдан залишився в університеті» [13, арк. 1]. Яскравим прикладом пошукової студентської наукової праці є його курсова робота (1971 р.) на тему «М. Богданович – дослідник і популяризатор історії України» [3, арк. 1–37].

Отже, становлення Б. Хаварівського відбувалося на традиціях родинного виховання, прикладом для наслідування у дитинстві були його батьки, учителі, які стимулювали до малювання, написання віршів, декламування, співу. Богдан-Роман був всебічно обдарованою особистістю, зміг реалізувати свої таланти у майбутньому житті. У студентські роки відвідував літературну студію імені С. Будного, оформляв, редагував її рукописні газети «Сонячні кларнети» й «Веселий Остап», виступав з доповідями на наукових конференціях. Знайомство з відомими постатями української науки і культури Чернівців сприяло формуванню його як зрілої особистості з активною життєвою позицією, глибокими національними переконаннями.

2.2. Педагогічна праця

З дипломом вчителя української мови і літератури та негласною відміткою «аполітичний» розпочав педагогічну роботу в Перепельницькій середній школі Зборівського району Тернопільської обл. [4, арк. 1]. Аналогічна інформація подається в публікації «1 вересня 50 років від дня народження Хаварівського Богдана Васильовича (1.09.1948) – краєзнавця, директора архіву» [19, арк. 1]. Богдан Савак у роботі «Краєзнавці Тернопільщини (бібліографічний довідник)» подавав такі ж дані [20, с. 63–64; 21, арк. 1–1 зв.].

Однак аналіз копії трудової книжки Б.Хаварівського свідчить про те, що все ж таки свою трудову діяльність він розпочав ще 21 січня 1967 р., до вступу на філологічний факультет ЧДУ. Займав посаду старшого піонервожатого комсомольської восьмирічної школи Гусятинського району Тернопільської обл. 31 травня поточного року його звільнено із займаної посади у відповідності з поданою заявою [2, с. 642; 22, арк. 2].

Вважаємо, що, з одного боку, Б. Хаварівський намагався в автобіографії не «згадувати» про непопулярну працю на посаді старшого піонервожатого в часи незалежності України, з іншого – ймовірно, що саме цей факт виявився своєрідною «підтримкою», свідченням лояльності до радянської влади під час вступу на філологічний факультет ЧДУ.

Насправді Б. Хаварівського лише 15 серпня 1972 р. зараховано на посаду вчителя української мови та літератури Перепельницької середньої школи Зборівського району Тернопільської обл. 22 серпня 1973 р. звільнено із займаної посади, а 20 вересня поточного року зараховано вихователем Тернопільського технічного училища № 2 [2, с. 642; 22, арк. 3].

У автобіографії Б. Хаварівського повідомляється про те, що у Тернопільському спеціальному професійно-технічному училищі № 3 він отримав звання «викладач-методист» за розробку і впровадження вперше в Україні курсів «Етика і психологія сімейного життя», «Фольклор та етнографія України» [4, арк. 1]. Однак записом в трудовій книжці не

підтверджено його трудову діяльність у Тернопільському спеціальному професійно-технічному училищі № 3 саме у 1973 р. [22, арк. 3]. Натомість у характеристиці на Б. Хаварівського, вихователя гуртожитку Тернопільського технічного училища № 2, виданій 30 серпня 1974 р., для пред'явлення у ЧДУ, зазначалося, що він працював у зазначеному закладі освіти з 20 вересня 1973 р. на займаній посаді, «... вміє знайти правильний підхід до кожного, об'єднати різні характери учнів в дружний колектив», «... веде суспільно-політичний клуб ім. Я. Галана», «... надає значну допомогу комсомольській організації училища, виконуючи обов'язки начальника штабу «КП» і редактора стінної газети «За кадри» [23, арк. 1].

Цілком стандартна характеристика радянського часу на молодого спеціаліста. Доречно зауважити, що цей період його трудової діяльності в силу невідомих нам обставин, чомусь не висвітлено у біографії. Виникає питання, оскільки Б. Хаварівський завершив навчання у закладі вищої освіти ще 21 червня 1972 р., чому зазначена характеристика подається до ЧДУ 30 серпня 1974 р.? Ймовірно йдеться про так зване «відпрацювання» випускниками вишів і відповідно характеристика мала була свідченням його професійної придатності як фахівця.

Відомо, що за станом здоров'я Б. Хаварівський залишив педагогічну роботу [23, арк. 2]. Однак це не завадило йому з часом продовжити викладацьку працю. При аналізі архівних матеріалів, нами не виявлено медичної довідки, яка свідчила б про те, що стан здоров'я не дозволяв би йому працювати у педагогічній сфері. Як свідчить запис в трудовій книжці, звільнення відбулося на підставі статті 38 Кодексу законів про працю в УРСР [22, арк. 4]. Гадаємо, що йдеться про заяву працівника на звільнення з роботи за власним бажанням, зумовленим неможливістю її продовжувати, що мало б бути підтверджено медичним висновком [24].

3 грудня 1974 р. Б. Хаварівський працював на посаді старшого наукового співробітника Тернопільського обласного державного архіву [22, арк. 5]. Згадуючи про цей час професійного зростання, Богдан Васильович

писав, що ще задовго до початку перебудови, «...піднімав на світ Божий правду про долі репресованих діячів культури» [4, арк. 1].

У службовій характеристиці на Б. Хаварівського, українця, безпартійного, зазначено, що він працював у Тернопільському обласному державному архіві з 6 грудня 1974 р. на посаді старшого наукового працівника групи використання документів, до роботи відносився сумлінно, обслуговував дослідників читального залу, проводив екскурсії, читав лекції, виступав зі статтями на сторінках обласних і районних газет, на радіо, готував виставки, плакати. Приймав активну участь в громадському житті колективу: обирався секретарем комсомольської організації, член редколегії стінгазети «Радянський архівіст», агітатор. Роботу поєднував із навчанням на факультеті естетики Тернопільського вечірнього університету марксизму-ленінізму. Характеристика подавалася в заочну аспірантуру ЧДУ [23, арк. 3].

У архівних матеріалах збережено подання голові виконкому Тернопільської міської ради депутатів трудящих І. Кородюкові від адміністрації, партійної і профспілкової організації архівного відділу Тернопільського облвиконкому і обласного державного архіву, а саме: директора архіву М. Нестерця, секретаря партійної організації Л. Лелекової, керівника профспілки Є. Лаврука про прохання «...включити в житлово-будівельний кооператив старшого наукового співробітника т. Ховарівського (так в оригіналі) Богдана Васильовича за рахунок виділеного ліміту на 1975 рік», оскільки він «...перебуває на черзі першим на отримання кооперативної квартири, є молодим спеціалістом, приймає активну участь у виробничому і громадському житті колективу... до переходу в обласний архів з педагогічної праці перебував на черзі на отриманні квартири з 20 вересня 1973 р. в профтехучилищі № 2» [23, арк. 2].

Знову ж таки нам не вдалося з'ясувати причини його звільнення із займаної посади, окрім того, що про це свідчить запис в трудовій книжці, у відповідності «... із поданою заявою» (наказ № 36 від 29 липня 1977 р.) [22, арк. 5]. На нашу думку, є певні невідповідності записів у трудовій книжці.

Так, лише 10 серпня 1977 р. Б. Хаварівського звільнили з попередньої посади, однак вже 6 серпня поточного року його прийнято на посаду викладача естетики Тернопільського середнього міського профтехучилища № 8, яке з 20 вересня 1978 р. перейменовано середнє міське профтехучилище № 3, а 4 жовтня 1984 р., у зв'язку з реорганізацією – у середнє профтехучилище № 3 [22, арк. 5–6]. Власне, як викладача естетики ПТУ № 8, нагородили грамотою за участь в роботі газети «Вільне життя» [15, арк. 7].

Б. Демків згадував про Б. Хаварівського та його дружину Майю, коли вони викладали естетику в третьому профтехучилищі, «...яке згодом спонтанно перетворилося у своєрідну «маленьку академію мистецтв». У Тернополі ще не було тоді ні письменницької організації, ні професійного осередку художників. І живописці, поети, композитори, актори збиралися під таємничим кодом «ПТУ-3...» [5, с. 4; 6, арк. 33].

Окремі деталі про перебування Б. Хаварівського, як «ентузіаста активної позакласної виховної роботи училища», знаходимо у публікаціях тогочасних періодичних видань. Так, 27 липня 1977 р. в Тернопільському педагогічному інституті відбувалася науково-практична конференція, присвячена 75-річчю з дня народження Ярослава Галана, про що повідомляла Надія Кривохижа, студентка філологічного факультету ЧДУ в статті «Не зрадити своєї мрії». У ній згадувалося про зустріч колишніх студентів вишу, що «...не втратили з роками комсомольського запалу, не опустили плечі під тягарем нелегкої учительської ноші, не зрадили жодному із своїх захоплень» [16, арк. 3]. Йшлося й про ентузіастів активної позакласної виховної роботи викладачів училища Майю і Богдана Хаварівських [16, арк. 3].

Б. Хаварівського, начитаного, комунікабельного, компетентного у педагогічній, мистецькій, культурній та архівній сферах, неодноразово запрошували на урочистості, пов'язані з тими чи іншими подіями у житті як міста Тернополя, області, так і поза її межами [25, арк. 1–73]. Першим заходом, на якому був присутній Богдан Васильович – це урочисті збори колективів історичного, філологічного, заочного факультетів, факультету

іноземних мов та наукової бібліотеки, присвячені 100-річчю ЧДУ, які відбувалися 4 жовтня 1975 р. [25, арк. 1].

У радянський період життя Б. Хаварівський, маючи вищу освіту, перебував на військовому обліку. Відомо, що йому наказом командувача Прикарпатським військовим округом № 82 від 11 грудня 1976 р. присвоєно військове звання «старший лейтенант» запасу, а 28 квітня 1982 р. – капітан, посаду – командир взводу артилерійського дивізіону [26, арк. 1, 3–3 зв.].

Оскільки Б. Хаварівський часто дописував до місцевих періодичних видань, про що мовиться в «Анкеті художника» картинної галереї ТОКМ, заповненій ним особисто, він був дописувачем до «Ровесника», «Вільного життя» та інших газет [27, арк. 2], відповідно його запрошували як позаштатну одиницю на 10-річчя виходу «Ровесника». Нарада відбувалася у приміщенні у будинку політосвіти обкому КПУ 4 січня 1977 р. з порядком денним, що включав питання завдань молодіжної преси «у світлі рішень XXV з'їзду КПРС» та відзначення робітничих і сільських кореспондентів, активних розповсюджувачів газети [25, арк. 2 зв, 3–4, 4 зв.].

Тернопільський обласний комітет ЛКСМУ нагородив його почесною грамотою «...за активну роботу по комуністичному вихованні молоді та участь в творенні молодіжної газети «Ровесник» [15, арк. 6]. Майже аналогічного змісту, тільки від редактора «Ровесника», отримав Б. Хаварівський почесну грамоту в 1979 р., 1981 р., 1985 р. [15, арк. 8, 10, 13].

Оргкомітет запрошував його до участі у ювілейній сесії міських рад депутатів трудящих, присвяченій нагородженню міста Кременця Тернопільською обл. почесною грамотою президії ВР УРСР з нагоди 750-річчя на 12 лютого 1977 р. з порядком денним, що складався з трьох питань: «Місто Кременець під зорею радянської влади» (доповідач – перший секретар Кременецького райкому партії Г. Хоменко), вітальні виступи і святковий концерт [25, арк. 5–5 зв., 6–6 зв.]. Обласна нарада-семінар творчої молоді, присвячена 60-річчю великого жовтня, що відбувалася 12 травня 1977 р. в будинку політосвіти обкому КПУ [25, арк. 7–7 зв., 8].

Варто зауважити, що Богдан Васильович упродовж жовтня 1981 – травня 1986 р. брав активну участь в методичних секціях, що діяли при обласному навчально-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління профтехосвіти. Йдеться не лише про створення методичних секцій, але й призначення їх керівників на підставі «Положення про учбово-методичний кабінет обласного управління професійно-технічної освіти», затвердженого наказом Держкомітету УРСР з професійно-технічної освіти від 5 червня 1980 р. за № 164 з метою активізації методичної роботи в профтехучилищах області [28, арк. 1].

Вищі органи радянської влади наказували створити такі секції при обласному учбово-методичному кабінеті впродовж 1981–1982 рр. Керівником секції викладачів основ естетики призначили Б. Хаварівського. Планувалося проведення засідань на 22 жовтня 1981 р. у Вишнівецькому МПТУ-5, 4 лютого 1982 р. – Підгаєцькому СПТУ-4, 25 березня 1982 р. – Кременецькому МПТУ-6, 28 квітня 1982 р. – Тернопільському МПТУ-2. Власне Богдан Васильович проводив на базі Вишнівецького МПТУ-3 «Перспективне планування позакласної роботи кабінету естетичного виховання» [28, арк. 3–3 зв.]. Зрозуміло, що тогочасна радянська профтехосвіта намагалася через систему естетичного виховання подавати не лише фахові знання для учнів, але й «обґрунтувати» естетичну цінність використання партійних документів на уроках естетики, образ В. Леніна у мистецтві тощо [28, арк. 3–3 зв.].

Варто загадати публікацію Б. Хаварівського «Живий мов правда» про образ В. Леніна в творах поетів Надзбруччя [6, арк. 46]. Зокрема, М. Тарновського, який 4 лютого 1954 р., перебуваючи в еміграції, написав вірш «Ленінський здвиг», С. Будного «Пам'ятник Леніну в горах», В. Вихруща «Жовтневі колони», Б. Демківа «Червоне мовчання», Р. Піня «Клич поступу», Р. Лубківського «Музика революції» і «Ленінський годинник», Г. Радосівського «На суботнику», Р. Качурівського, Г. Петрука-

Полика, І. Горбатого, Є. Зозуляка, О. Яцківського, В. Драбишинця та інших надзбручанців [6, арк. 46].

Тим не менше, як повідомляла у спогадах М. Хаварівська, що Богдан Васильович досконало знав предмети, які викладав, практикував оригінальні сучасні форми і методи навчання, залучав учнів до здобутків української та світової культури, працював у тісному контакті з Тернопільською картинною галереєю, Тернопільським краєзнавчим музеєм, творчими організаціями міста. Організовував тижні образотворчого мистецтва, залучав до виставок живопису і графіки роботи митців з Тернополя, Львова. Навіть художні роботи з особистої колекції І. Герети, пейзажі і натюрморти О. Шатківського, С. Мамчура, Б. Ткачика, Д. Стецька, О. Кравченка, І. Боднара, графічні роботи О. Кульчицької, Я. Музики, Я. Омеляна, З. Кецала, Є. Безніска та інших [2, с. 53–54].

Богдан Васильович приймав активну участь у наукових зібраннях як викладач. Зокрема, був учасником республіканського семінару викладачів експериментального курсу «Етика і психологія сімейного життя», що відбувався у Кіровограді упродовж 28–30 вересня 1983 р. Виступав із доповіддю «Оригінальні форми роботи з експериментального курсу» з досвіду роботи з теми «Сім'я і діти» [14, арк. 25, 27]. Окрім того, упродовж 27–29 березня 1985 р. був учасником програми республіканського семінару-практикуму викладачів курсу «Етика і психологія сімейного життя», що проходив у Тернополі. Зокрема, 28 березня поточного року проводив практичне заняття на тему «Особистість і сім'я» як елемент ділової гри з його обговоренням і аналізом [14, арк. 29, 31–31 зв.]. У «Плані масово-методичної роботи на 1985–1986 навчальний рік» навчально-методичного кабінету Тернопільського обласного управління профтехосвіти, зокрема у наказі № 144 від 13 червня 1985 р. йшлося про те, що з «Метою підвищення ідейно-політичного рівня, педагогічної кваліфікації та професійної майстерності керівних та педагогічних кадрів, вдосконалення форм і методів навчання і комуністичного виховання учнів, вивчення, узагальнення та

впровадження в навчально-виховний процес передового педагогічного та виробничого досвіду, досягнень науки і техніки...» необхідно призначити керівників методичних секцій [28, арк. 5]. Календарний план роботи передбачав проведення відповідних заходів з естетичного виховання на базі Тернопільського СПТУ-8 на 14 листопада, 20 березня (СПТУ-25), 10 квітня (СПТУ-27) 1985 р. [28, арк. 7]. Дні роботи методичних секцій та шкіл передбачали місячну зайнятість працівників профтехосвіти з визначенням тижневого навантаження. Так, секція викладачів естетичного виховання об'єднувалася з основами радянського права і проводила засідання в другий тиждень місяця [28, арк. 8]. У переліку обласних методичних секцій, списків керівників, часу їх роботи Б. Хаварівський працював у методичній секції викладачів курсу «Етика і психологія сімейного життя» 23 жовтня, 25 грудня 1985 р. і 22 січня 1986 р. на базі СПТУ-3, 5, 23 [28, арк. 8 зв.]. Згадувана секція працювала під його керівництвом у Тернопільському СПТУ-3 під час проведення відкритого уроку, Вишнівецькому СПТУ-5 (тема «Оригінальні форми роботи на уроках»), Скалатському СПТУ-23 (тема «Спілкування як проблема загальної психології»). Звичайно, що на засіданнях зазначеної секції обговорювалося ідеологічне питання про критику буржуазної концепції сім'ї тощо [28, арк. 20 зв.]. У секції бібліотечних працівників Б. Хаварівський, викладач Тернопільського СПТУ-3, проводив засідання у місцевому СПТУ-9 на тему «Психологія і етика сімейних відносин в радянській літературі» [28, арк. 25 зв.]. Натомість, М. Хаварівська у секції викладачів української мови і літератури мала доповідь на тему «Найбільш ефективні форми і методи позакласної роботи з літератури як засоби формування в учнів активної життєвої позиції» [28, арк. 28]. У секції викладачів естетичного виховання на базі Збаразького СПТУ-25 Б. Хаварівський проводив заняття на тему «Обмін досвідом проведення творчих робіт на уроках естетики» [28, арк. 19 зв.].

Обласне управління профтехосвіти нагородило прес-центр Тернопільського СПТУ № 3 в особі його керівника Б. Хаварівського,

переможця обласного конкурсу за творчі успіхи в другому всесоюзному фестивалі народної творчості, присвяченої 70-річчю Великого Жовтня [15, арк. 14–14 зв., 14 15]. Тернопільська обласна організація спілки художників УРСР також нагородила його грамотою «...за пропаганду образотворчого мистецтва й участь у художній виставці самодіяльних художників, присвяченій 70-річчю ВЕЛИКОЇ ЖОВТНЕВОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ» [15, арк. 16–16 зв., 17]. Другий всесоюзний фестиваль народної творчості нагородив Б. Хаварівського медаллю лауреата [15, арк. 19].

Про широкий світогляд Б. Хаварівського свідчить рецензія на лекцію Г. Івашків, працівниці Тернопільської картинної галереї, на тему «Видатні художниці-уродженки Тернопільщини» [29, арк. 1–2]. Загальний висновок рецензента свідчив про те, що «Лекція буде популярною серед найширших верств слухачів і, зокрема, серед майбутньої робітничої зміни» [29, арк. 2]. Влучну характеристику тоталітарному суспільству дав Мирослав Попович, характеризуючи його як «...монстра з потужними м'язами, невеличким і строго орієнтованим на дії мозком та майже зовсім без серця» [30, с. 695]. Важко відповісти на питання, наскільки «найширші верстви слухачів і майбутня робітнича зміна» цікавилися творчістю видатних художниць-уродженок Тернопільщини? Передусім, це було своєрідне формальне радянське лекало, що нібито широкий загал цікавився мистецтвом, а власне твори «...закликали до боротьби проти гнобителів» [29, арк. 1]. З одного боку, приклад наведеної рецензії був ілюстрацією принципів соціалістичного реалізму в мистецтві. З іншого, – текст рецензії не підписано й не завірено рецензентом, написано з орфографічними помилками, неправильно вказаним прізвищем відомої художниці Олени Кульчицької, ймовірно не належав авторству Б. Хаварівського.

Ювілейна комісія управління культури Тернопільського облвиконкому, обласна організація СПУ, Козівський районний відділ культури запрошували на відзначення 100-річчя з дня народження Іванни Блажкевич на 12 жовтня

1986 р. у с. Денисів Козівського району. Захід передбачав відкриття меморіальної дошки на будинку письменниці, огляд експозиції у її помешканні та сільському краєзнавчому музеї, літературно-мистецький вечір [25, арк. 9–10, 10 зв.]. Власне його нагороджено дипломом і присуджено літературну премію ім. І. Блажкевич 1995 р. за підготовку спеціальних випусків «Русалка Дністрова» для національної школи, допомогу у виданні творів згадуваної авторки і книжок для дітей [15, арк. 23]. З жовтня 2001 р. Б. Хаварівського нагородили дипломом лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії за твори для дітей ім. І. Блажкевич за підготовку спеціальних випусків видань для національної школи, видання творів авторки [15, арк. 31].

Б. Хаварівський був слухачем курсів підвищення кваліфікації викладачів естетики (група № 34) у Ленінграді. 21 лютого 1987 р. захистив випускню роботу з оцінкою «відмінно». З відгуку наукового керівника відомо, що тема карток-завдань з теми «Природа – джерело прекрасного» – це дидактичний матеріал, який охоплював проблематику природи як джерела прекрасного – до чуттєвої сфери людини. Оформлений відповідним чином матеріал актуалізував сприйняття школярів, закріплював його через естетичні й художні образи, виховував патріотичні почуття. Ілюстративний матеріал підібрано вдало і коректно, що дало змогу викладачеві формувати свідомих, гуманних і патріотично налаштованих громадян [31, арк. 1].

Педагогічна робота Б. Хаварівського у профтехучилищі № 3 була певною мірою оцінена адміністрацією навчального закладу. Зокрема, 27 квітня 1987 р. його за «... активну участь у виконанні соцзобов'язань премійовано в сумі 25 крб.», 30 липня 1987 р. нагороджено почесною грамотою за «...організацію літнього оздоровлення учнів», 25 лютого 1988 р. премійовано грошовою винагородою в розмірі 20 крб. за «...сприяння досягнутих успіхів у виконанні завдань 1987 р....» [22, арк. 7]. Тим не менше, незважаючи на матеріальне заохочення під час виконання посадових обов'язків викладача естетики Тернопільського середнього профтехучилища

№ 3, 31 серпня 1989 р. він звільняється із займаної посади у зв'язку з переведенням у Тернопільський педагогічний інститут ім. Я. Галана на підставі статті 36 Кодексу законів про працю в УРСР [22, арк. 6]. Вважаємо, що йдеться про пункт 5 «переведення працівника, за його згодою, на інше підприємство, в установу, організацію або перехід на виборну посаду» [24].

Доречно зауважити, що Богдан Васильович працював на посаді викладача основ педагогічної майстерності Тернопільського державного педагогічного інституту [4, арк. 1]. Аналізуючи характеристику на Б. Хаварівського, асистента зазначеної кафедри, варто зауважити, що на посаді він працював з вересня 1989 р. До того часу – викладач етики та естетики Тернопільського профтехучилища № 3. Зауважимо, що він читав лекції та проводив семінарські заняття з «Методики виховної роботи в профтехучилищі», «Педагогічної техніки», керував педагогічною практикою студентів. Заняття проводив на високому науково-методичному рівні, приймав участь у науково-практичних конференціях з проблем гуманістичної культури старшокласника, керував науковою роботою студентів. Він профорг кафедри, керівник відділення «Громадські кореспонденти» факультету громадських професій, координував зв'язки інституту з творчими спілками міста й області. Характеристика подавалася у Київський державний педагогічний інститут ім. М. Горького [23, арк. 4].

Можливо, зазначена характеристика потрібна було для подальшого прикріплення до аспірантури. Богдан Васильович, маючи хист до педагогічної праці, намагався зростати у науковому плані. Певним підтвердженням слугувала заява від 12 січня 1998 р., подана ректору Тернопільського педагогічного університету, д. п. н., проф. В. Кравцю про отримання дозволу на прикріплення в якості пошукувача до кафедри всесвітньої історії та методики її викладання (завідувач, д. і. н., проф. М. Алексієвець) для написання дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук на тему «Паперові гроші «біфони» в національно-визвольній боротьбі ОУН-УПА в Закерзонні 1945–1947 рр. як історичне

джерело» (науковий керівник – д. і н., проф. Р. Тхоржевський). Окрім того, у заяві йшлося про те, що майбутній пошукувач мав загалом 46 публікацій, з них одна книга про біфони ОНУ-УПА (у співавторстві), дві наукові публікації, готувався до складання кандидатських іспитів, опрацьовував архівні матеріали в Україні та за її межами [32, арк. 1]. Однак авторитет Богдана Васильовича, як мистецтвознавця і педагога, був надзвичайно високим, про що свідчило запрошення Тернопільська обласної ради професійних спілок, обласний міжспілковий будинок самодіяльної творчості й ТОКМ відвідати виставку творів Євгена Кавки, що експонувалася в музеї з 31 серпня 1989 р. [25, арк. 11–11 зв.]. ТОСЮТ запрошувала на обласні змагання на приз Т. Протасевича з картингу на 28 квітня 1990 р. [25, арк. 12–13]. Оргкомітет, колектив і управління народної освіти запрошували на «Дні відкритих дверей» ТОСЮТ на 1 грудня 1990 р. [25, арк. 15]. Державний музей українського образотворчого мистецтва запрошував на відкриття виставки творів Аркадії Оленської-Петришин (США) на 18 травня 1991 р. у Києві [25, арк. 20–20 зв.].

Власне на цій посаді з 1 вересня 1989 р. він пропрацював з річним випробувальним терміном до 14 квітня 1990 р., звільнений за власним бажанням у зв'язку з його обранням начальником Тернопільського обласного управління народної освіти на підставі статті 38 Кодексу законів про працю в УРСР [22, арк. 8]. Однак цей запис в трудовій книжці Б. Хаварівського за підписом посадової особи відділу кадрів Тернопільського педагогічного інституту ім. Я. Галана визнано недійсним, про що свідчить відповідний запис [22, арк. 8].

Варто зауважити, що за нез'ясованих обставин, у його трудовій книжці не відображено педагогічну працю на історичному факультеті ТНПУ ім. В. Гнатюка упродовж другої половини 1990 – першої половини 2000 рр. Богдан Васильович у цей час працював асистентом кафедри стародавньої та середньовічної історії, викладав курс «Архівознавство», яким, як архівіст-практик, знайомив студентську аудиторію з архівною справою, фондами

НАФ України, зацікавлював її не лише збереженням, але й примноженням надбань історичного минулого. Можливо, цей аргумент послужив приводом до того, за нашими підрахунками, орієнтовно 55 % штатного складу працівників Держархіву Тернопільської обл. на сьогодні – випускники історичного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка, основи для їх майбутньої професії закладено Б. Хаварівським [33]. Підтвердженням того, що Б. Хаварівський працював на історичному факультеті ТНПУ ім. В. Гнатюка є запрошення його на конференцію «Українське козацтво: історія і сучасність», присвячену 400-річчю від дня народження Б. Хмельницького і 345-річчю Зборівської битви (17–19 жовтня 1994 р.). Оргкомітет шанобливо звертався до нього «Вельмишановний Пане Гетьмане Історичного ф-ту!» [25, арк. 35 зв.].

Оскільки Б. Хаварівський приймав активну участь у виборчих кампаніях, згадка про те, що він «...викладає архівну справу на історичному факультеті Тернопільського педагогічного університету» є у його передвиборчих агітаційних матеріалах [34, с. 2; 35, арк. 2].

Натомість наказом 42-к від 14 квітня 1990 р. Б. Хаварівського звільнено із займаної посади у зв'язку з переведенням, за його згодою, начальником управління народної освіти Тернопільського облвиконкому на підставі пункту 5 статті 38 Кодексу законів про працю в УРСР [22, арк. 9].

Таким чином, педагогічна діяльність пов'язана з працею у сільській школі, закладах професійної технічної освіти, педагогічному інституті, управлінні освіти. Її початки пов'язані з учительською працею у сільській школі на Тернопільщині. З часом Богдан Васильович працював вихователем гуртожитку Тернопільського технічного училища № 2, викладачем Тернопільського спеціального професійно-технічного училища № 3. Саме у цьому навчальному закладі формувався осередок майбутньої письменницької організації, професійного осередку художників, вільних від обмеження стандартів соцреалізму.

Ініціював впровадження у Тернопільській області концепції національної школи як орієнтиру відродження рідної мови, історії та культури. Досконало знав предмети, які викладав, практикував оригінальні сучасні форми і методи навчання, залучав учнів і студентів до здобутків української та світової культури, працював у тісному контакті з Тернопільською картинною галереєю, Тернопільським краєзнавчим музеєм, творчими організаціями міста. Організовував тижні образотворчого мистецтва, залучав до виставок живопису і графіки роботи митців з Тернополя, Львова.

2.3. Адміністративна робота

У квітні 1990 р. крайова рада НРУ висунула його на посаду начальника управління освіти Тернопільської області. За цей час впроваджено концепцію національної школи, проведено департизацію навчання і виховання школярів [4, арк. 1]. 15 квітня 1990 р. Б. Хаварівського призначено начальником управління народної освіти Тернопільського облвиконкому в зв'язку з переведенням з посади асистента основ педагогічної майстерності місцевого державного педагогічного інституту [22, арк. 9].

Б. Хаварівський, перебуваючи на посаді начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, продовжував поширювати передовий педагогічний досвід, спільно з Тернопільським обласним інститутом вдосконалення учителів проводив певні наукові заходи. Так, упродовж 20–23 листопада 1990 р. у Тернополі відбувався республіканський семінар завідувачів кабінетами передового педагогічного досвіду обласних інститутів вдосконалення учителів на тему «Робота кабінету передового досвіду в нових економічних умовах». Тема його доповіді «Удосконалення змісту роботи установ народної освіти в сучасних умовах» [14, арк. 37–37 зв.].

Тогочасна періодика НРУ повідомляла про неоднозначне сприйняття тодішніми очільниками як освіти, так і колективних господарств, сільських рад відродження національної самобутності, культури, українських традицій. Так, у с. Турівці Тернопільського району, 16 квітня 1990 р., на другий день Великодніх свят, відбувався концерт стрілецької пісні, що передбачав виконання напівзабутих творів, декламування віршів стрілецьких поетів і сучасних творів про УСС. Твори виконував місцевий церковний хор, вірші читала ведуча концерту, учителька Люба Калиновська і директор школи Володимир Кульчинський. Захід завершився гімном «Ще не вмерла Україна» [16, арк. 9; 36, с. 1]. 6 травня 1990 р. відбувся концерт стрілецької пісні в будинку культури Великої Березовиці Тернопільського району. Доповідь про січових стрільців читав доцент Тернопільського педагогічного інституту

Михайло Чорнописький, Марія Крупа мовила про використання спадщини УСС у національному відродженні, І. Герета розповідав про роковини виникнення товариства «Січ» на Снятинщині, про стрілецьких композиторів, зокрема Романа Купчинського. Голова місцевого осередку НРУ Євген Комар висловив щиру вдячність учасникам заходу і жертводавцям на пам'ятник Т. Шевченкові [16, арк. 9; 36, с. 1].

Натомість, у с. Остап'є Тернопільського району голова місцевого колгоспу Богдан Луків, обраний очільником сільської ради, заборонив хористам проводити концерт, Володимир Власенко, директор школи, не дозволив використовувати шкільну залу, незважаючи на рекомендації начальника обласного управління освіти Б. Хаварівського. Тим не менше, концерт стрілецької пісні відбувся на майдані перед школою [16, арк. 9; 36, с. 1].

Управа ТКБ св. апостола Андрія Первозванного УАПЦ не безпідставно турбувалася долею школярів – «цвіту української нації, її майбутнього», які перебували під виховним впливом консервативних навчителів-вихователів, керованих директорами шкіл та їх заступниками, що мало місце в багатьох навчальних закладах. Зокрема, у селі Іванківці Лановецького району директор навчального закладу М. Паламарчук, колишній комуніст та атеїст, «...замість того, щоб освятити школу, у якій ще не так давно насаджувалась безбожницька большевицька ідеологія й атеїзм...», замість впровадження у навчальний процес концепції української національної школи й виховання свідомих громадян незалежної України, морально стійких і чесних, утверджує в населеному пункті «чужу народів УПЦ (читай – РПЦ)» [16, арк. 21; 37 с. 6]. У повторному зверненні громади УАПЦ згадуваного села, управи ТКБ св. апостола Андрія Первозванного УАПЦ йшлося про те, щоб розгляд питання про можливість перебування М. Паламарчука на посаді директора школи, переатестацію педагогічного колективу школи, службову невідповідність завідувача районним відділом народної освіти, обласному

управлінню народної освіти посилити контроль за станом навчально-виховної роботи у навчальних закладах [16, арк. 21; 37 с. 6].

Управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Тернопільський педагогічний інститут ім. Я. Галана, обласний інститут вдосконалення учителів 21 серпня 1990 р. провели спільну науково-практичну конференцію «Становлення і розвиток української національної школи». Очільник управління народної освіти виступав із доповіддю на тему «Вирішення проблем відродження і розвитку української національної школи в Тернопільській області» [14, арк. 39–39 зв., 40].

Насправді, «...без національної школи, без нових підходів у навчанні й підготовці спеціалістів, без розкріпачення усієї системи виховання в Україні нема майбутнього...» [16, арк. 10; 38, с. 2]. За безпосередньої участі Б. Хаварівського у вересні 1990 р. проходив захід, пов'язаний з «турботою про день завтрашній» на Співочому полі в парку Національного відродження у Тернополі. Відбулося посвячення у першокласники, першокурсники, учителі, освячення прапорів шкіл, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів. З напутніми словами виступили професор Тернопільського педагогічного інституту Р. Гром'як, професор Гарвардського університету Омелян Пріцак, начальник обласного управління освіти Б. Хаварівський, учителька середньої школи № 8 Р. Гречківська, майбутній педагог В. Кітак. У виконанні церковного хору і дитячого колективу 26 школи виконано «Боже, великий, єдиний» і «Ще не вмерла Україна» [16, арк. 10; 38, с. 2]. До «...школи разом із св. Миколаєм, вертепом, вишиванками прийшла духовність, прийшла Україна» [16, арк. 15; 39, с. 3].

Концепція національної школи вимагала нового підходу щодо святкування Нового року, часу проведення зимових канікул. Так, у відповідності з рекомендаціями комісії Тернопільської міської ради з питань культури та національного відродження, канікули тривали упродовж 1–14 січня, вперше, «...не ховаючись, школярі візьмуть участь в організації

вертепів, груп колядників, різдвяних вечорів та різдвяних вистав» [16, арк. 13; 40, с. 4].

Яскравим прикладом було відкриття на базі приміщень заміської дачі, що належала Тернопільському обкому КПУ, спеціалізованого інтернату для дітей-сиріт з духовною недільною школою. Важливим завданням якого було проведення виховних заходів – знань про звичаї і традиції рідного краю, національної свідомості і психології. Вихованці інтернату під час Різдвяних свят завітали до працівників обласного управління народної освіти [16, арк. 13].

Цей інтернат відрізнявся від існуючих на той час тим, що до 1 березня 1990 р. в готелі обкому КПУ, так звана «обкомівська дача», відпочивали лише високопоставлені партійні й державні чиновники. Натомість її передають на баланс обласного управління народної освіти, створюється санаторій-профілакторій для дітей-сиріт, що проіснував до липня поточного року, після чого розпочався процес організації спеціалізованого інтернату, яким опікуються сестри-василіанки, передають дітям віру в Бога, співчуття до ближнього, милосердя, працелюбність тощо. Монахині мали необхідну педагогічну освіту, організували недільну духовну школу для усіх бажаючих дітей з навколишніх мікрорайонів міста [16, арк. 20; 37, с. 1].

Важлива роль в організації і функціонуванні інтернату належала Б. Хаварівському, заступникові голови ТОР Ярославові Карпюкові, голові Тернопільського міськвиконкому Анатолієві Кучеренкові, працівникам обласного фінансового управління та управління народної освіти – І. Прокопчук, В. Чопик, М. Мокрій, М. Вавринович [16, арк. 20; 41, с. 1].

В інтернаті перебували діти різного віку – найменшій дівчинці 4 роки, найстарший хлопчик навчався у восьмому класі. У ньому жили дві великі родини: Левицьких (три брати і одна сестричка) та Кушнірів (три сестрички і один братик), усі школярі середньої школи № 14 [16, арк. 20; 41, с. 1].

Значну допомогу надавали УГКЦ, «Текстерно» (більше 5 тис. крб.), виробниче об'єднання «Надзбруччя», автотранспортне підприємство 16161, агрофірма-колгосп «Поділля» [16, арк. 20; 41, с. 1].

На думку Б. Хаварівського, концепція національної школи відповідала основним законодавчим вимогам держави, у ній враховано досвід дорадянського періоду в Галичині, особливо при відновленні навчальних закладів нового типу – гімназій. Вона була орієнтиром на відновлення престижу освіти, відродження рідної мови, історії та культури, релігійних засад, загальнолюдських моральних норм у вихованні школярів. Основними принципами були – пріоритет соціально-економічних мотивів навчання, гуманізація, гуманітаризація, демократизація, відсутність «єдиновірного» вчення, незалежність від політичних, громадських і релігійних організацій, принцип виховання школярів з опорою на психолого-педагогічні науки [18, арк. 1].

Проблемам реалізації концепції української національної школи на Тернопіллі присвячувалася прес-конференція для журналістів у конференц-залі облвиконкому за ініціативи обласного управління народної освіти і присутності керівників районних відділів освіти. У вступному слові Б. Хаварівського йшлося про складні процеси її впровадження у навчально-виховний процес, ознайомлення зі станом справ в освітянській сфері, перспективи розвитку шкільництва тощо [16, арк. 16; 42, с. 3].

Це був час, коли при владі ще перебувала КПРС, тому НРУ був зацікавлений в тому, щоб освіту, культуру очолили представники демократичного табору, щоб «... по-новому було поставлено в області питання шкільництва, щоб була розроблена і впроваджена концепція національної школи...» [18, арк. 2]. Звичайно, що компартійна номенклатура намагалася протистояти демократичним змінам у системі народної освіти. Так, на XX-й районній конференції, що відбувалася в Кременці, В. Загородня, голова профспілкового комітету працівників освіти, стверджувала, що «... чи нам доводити людям правильність соціалістичного

шляху розвитку, щоб повірили в нас, в те, що лише комуністи здатні вивести країну з прірви, що вони не за ворожнечу між партіями і релігійними конфесіями, а прагнуть громадянського миру» [16, арк. 15; 39, с. 3].

Богдан Васильович стверджував, що в часи ДКНС у Тернопільському обкомі КПРС, без погоджень з управлінням освіти здійснювався тиск на завідувачів відділами народної освіти, щоб вони відмовилися від впровадження концепції національної школи [18, арк. 2].

Передбачалося підготувати нові програми з історії України для 8–11 класів, видання низки посібників, курсів, методичних розробок, збірників, брошур. Своєрідним доповненням до концепції національної школи була програма «Схід», ініційована крайовою радою НРУ для допомоги українським школам за межами держави, школам Східної України підручниками, творами літератури і мистецтва, бібліотеками тощо [18, арк. 2]. Наприклад, упродовж 4–10 січня 1991 р., на час Різдвяних свят, до Тернополя прибуло понад тисяча учнів, учителів, дітей молодшого шкільного віку з батьками зі східних областей України, «...як вияв національного і духовного відродження українського народу...» за ініціативи Тернопільської крайової ради НРУ спільно з органами народної освіти [16, арк. 13; 40, с. 4].

Міністерство народної освіти УРСР та Тернопільський державний педагогічний інститут 26 квітня 1991 р. проводили науково-практичну конференцію «Учитель національної школи». Б. Хаварівський виступав із доповіддю на тему «Особливості педагогічної діяльності в умовах національного відродження» [14, арк. 41–42, 48 зв., 44].

Першу річницю заснування обласної асоціації учителів української мови відзначено науково-практичною конференцією «Удосконалення і вивчення української мови, літератури і народознавства – одна з умов реалізації концепції національної школи», проведеною спільно з управлінням народної освіти Тернопільської обл. та Інститутом вдосконалення учителів. Захід викликав зацікавлення освітян, про що свідчить присутність 400

учасників. Співдоповідей було вісім. З ними виступили начальник управління освіти Б. Хаварівський, професор В. Мельничайко, доценти М. Козачок та М. Чорнописький, учителі – Д. Онищук, Х. Білоус, М. Николин та Н. Антонів. Доповіді викликали бурхливі дебати. Основне питання, на яке вони намагалися відповісти, щоб «...рідна мова в національній школі справді стала предметом номер один» [4, арк. 19; 43, с. 3].

Г. Шарун, голова Тернопільського обласного комітету профспілки працівників освіти і науки, за дорученням пленуму, що відбувся 17 червня 1992 р., звертався до Р. Т. Гром'яка, представника Президента України в області, про необхідність залишення Б. Хаварівського на посаді начальника управління народної освіти. До речі, учасники пленуму висловили стурбованість з приводу того, що останнім часом у засобах масової інформації, на зібраннях, у приватних розмовах обговорювалося питання його майбутньої відставки [18, арк. 1].

Аргументи за збереження посади за Б.Хаварівським ґрунтувалися на позитивних змінах у системі народної освіти області, розробленні й впровадженні концепції національної школи, деідеологізації навчально-виховного процесу, відродженні історії, мистецтва, релігії, створенні фонду «Національна школа», виданні низки посібників, методичних розробок, брошур з нових курсів тощо. Пленум просив захистити начальника освіти від необґрунтованих перевірок, організованих громадськими організаціями, дати змогу втілити на практиці розроблені ідеї і програму поступу національної школи [18, арк. 1].

Обговорювана на пленумі проблема стала темою для місцевих засобів масової інформації. Так, журналіст Михайло Лисевич, у статті «Крісло зі шпилькою», писав про те, що насправді події, пов'язані із ситуацією щодо посади начальника управління освіти області – це протистоянням між обласними структурами НРУ та УРП. З одного боку, основним аргументом опонентів було те, що НРУ висунув Б. Хаварівського на посаду ще в

радянські часи, з іншого – нібито Р. Т. Гром'як, формуючи свою команду, нехтує чиновниками від цієї політичної сили, оскільки його на посаду представника Президента України в області рекомендувала УРП [18, арк. 1–2]. Власне Богдан Васильович позитивно сприймав ситуацію, пов'язану з формуванням команди представника Президента України в області, вважав, закономірним явищем прихід до влади певної політичної сили. Однак його непокоїв факт «окремих шляхів і методів цього процесу» [18, арк. 2].

На посаді начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому перебував до 30 червня 1992 р., звільнений із займаної посади у зв'язку з ліквідацією установи (пункт 1 статті 40 Кодексу закону про працю України) [22, арк. 9]. Це дало підставу Б. Хаварівському впродовж 1–31 жовтня 1992 р. отримати допомогу з безробіття [22, арк. 11].

З 1 листопада 1992 р. – директор Держархіву Тернопільської обл. [22, арк. 12]. У одному із інтерв'ю в рубриці «Суботні зустрічі» Б. Хаварівський окреслював коло проблем, пов'язаних з роботою установи, позаяк це був непростий час – знищення радянської архівної системи й будівництва нової – незалежної України, «...архіви іноді – річ тривожна і небезпечна. Розбираєш їх – і ніби перебираєш голі людські нерви. Донедавна вважалося, що це своєрідний цвинтар таємниць, де все навечно поховано, як у могилі. Але нині на цьому цвинтарі чимало таємниць може воскреснути і заговорити мовою страшної правди і приголомшуючих викриттів» [16, арк. 28; 44, с. 4].

Відповіді директора Держархіву Тернопільської обл. доволі зважені й неоднозначні. Основну увагу він приділив проблемі відкритого доступу до архівних матеріалів, зацікавленням рідних долею своїх родичів тощо. Займався збереженням і забезпечував схоронність документів архівного фонду України, поповнював фонди новими документальними пам'ятками історії та культури. Варто зауважити, що згадуваний колектив під керівництвом Б. Хаварівського багато зробив для повернення «...нашим сучасникам вимушено забутих імен подвижників нації, відтворення правди історії» [4, арк. 2].

У характеристиці на Б. Хаварівського, директора державного архіву Тернопільської обл. (підрозділу Тернопільської обласної державної адміністрації), зазначено, що у відповідності із наказом ГАУ при КМУ від 1 листопада 1992 р. № 78, його призначено на цю посаду. За час роботи він зарекомендував себе висококваліфікованим фахівцем, здібним керівником, який значну увагу приділяє реалізації державної політики в галузі архівної справи в області, координації діяльності підприємств, установ щодо вдосконалення архівного діловодства. Архівні установи щорічно виконують завдання з основних показників плану розвитку архівної сфери. Дбав про матеріально-технічну базу архівів, будівництво нового приміщення архіву області, наповнення фондів новими пам'ятками історії та культури [23, арк. 5]. Налагодив співпрацю з українською діаспорою. Систематизував і описав особові фонди визначних постатей Тернопілля тощо [45, арк. 5]. Прикладом є запрошення голови обласного відділення організації «Україна» – товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном, які запрошували Б. Хаварівського на звітно-виборну конференцію на 14 березня 1991 р. [25, арк. 17–18].

Здійснив випуск спеціального погашення конвертів до пам'ятних і ювілейних дат, про відомих діячів Тернопілля [1, арк. 5]. Зініціював утворення низки особових фондів письменників, режисерів, художників, громадсько-політичних діячів Тернопілля. Зокрема, народних артистів України Ярослав Геляса і Павла Загребельного, поетів Іванни Блажкевич і Бориса Демківа, драматурга і прозаїка Богдана Мельничука, племінника Богдана Лепкого і розпорядника його архіву доктора Романа Смика [1, арк. 4–5].

За підрахунками авторині, у Держархіві Тернопільської обл. нараховується 34 особових фонди, включно з матеріалами Б. Хаварівського [46, с. 311–334]. Вважаємо, що за його ініціативи у Держархіві Тернопільської обл. утворено 24 особові фонди, а саме: Р-3442 «Антків Богдан Михайлович (1915–1998 рр.) – заслужений артист України, актор,

драматург, композитор, диригент, перекладач»; Р-3205 «Блажкевич Іванна Омелянівна (1886–1977 рр.) – письменниця, поетеса, член Спілки письменників України»; Р-3220 «Будний Степан Франкович (1933–1958 рр.) – поет»; Р-3427 «Гаврилюк Кіндрат Юхимович (1911–2005 рр.) – краєзнавець»; Р-3433 «Геляс Ярослав Томович (1916–1992 рр.) – актор, режисер, народний артист України»; Р-3443 «Гнатюк Володимир Михайлович (1871–1926 рр.) – фольклорист, етнограф, академік; Р-3311 «Гром'як Роман Теодорович (1937 р.) – літературознавець, доктор філологічних наук, професор, член Національної Спілки письменників України, представник Президента України в Тернопільській області (березень 1992 р. – січень 1994 р.)»; Р-3238 «Демків Борис Миколайович (1936–2001 рр.) – поет, член Спілки письменників України»; Р-3439 «Дідюк Василь Степанович (1915–2003 рр.) – журналіст, громадський діяч Канади»; Р-3430 «Дністрянський Станіслав Северинович (1870–1935 рр.) – правознавець, один із засновників української правової науки, академік»; Р-3428 «Ельгорт Бума Бумович (Борис Борисович) (1923–1989 рр.) історик, краєзнавець, музейник»; Р-3455 «Загребельний Павло Іванович (1934–1997 рр.) – актор, режисер, народний артист України»; Р-3451 «Климишин Іван Антонович (1933 р.) – астроном, доктор фізико-математичних наук, професор, дійсний член НТШ, заслужений працівник вищої школи України»; Р-3230 «Корнієнко Олекса Зосимович (1919–2003 рр.) – драматург, перекладач, театральний критик, член Національної спілки письменників України»; Р-3431 «Куцюк-Кочинський Кирило Андрійович (1910–1991 рр.) – поет, перекладач»; Р-3434 «Марчук Іван Степанович (1936 р.) – художник, член Національної спілки художників України, народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка»; Р-3436 «Ониськів Михайло Михайлович (1941 р.) – поет, літературознавець, член Національної спілки журналістів України»; Р-3453 «Паращук Михайло Іванович (1878–1963 рр.) – скульптор»; Р-3435 «Савчак Володимир Васильович (1911 р.) – живописець, графік»; Р-3452 «Федорук Олександр Касянович (1939 р.) –

мистецтвознавець, доктор мистецтвознавства, професор, академік академії мистецтв України»; Р-3465 «Француз Карл-Еміль (1848–1904 р.) – письменник, літературознавець, перекладач, дослідник і популяризатор української літератури»; Р-3438 «Черніхівський Гаврило Іванович (1936 р.) – історик, краєзнавець, літературознавець, дійсний член НТШ, член Національної спілки письменників України»; Р-3440 «Чепурко Богдан Петрович (1949 р.) – поет, член Національної спілки письменників України. Чумарна Марія Іванівна (1952 р.) – поетеса, член Національної спілки письменників України»; Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948 р.) – архівіст, заслужений працівник культури України»; Р-3471 «Штогрин Дмитро Михайлович (1923 р.) – доктор філософії, професор, засновник Української науково-дослідної програми та Фундації українських студій при Іллінському університеті» [46, с. 312, 314–325, 327–334].

Утворення особових фондів доволі непростий процес, що вимагав активного пошуку інформації, взаємин з певними особами або ж колом осіб, за рахунок яких відбувалося «наповнення» його матеріалом. Наприклад, фонд Р-3443 «Гнатюк Володимир Михайлович (1871–1926 рр.) – фольклорист, етнограф, академік» утворено завдяки тісній співпраці директора архіву з науковцями. Варто віддати належне тим особам, завдяки яким епістолярна спадщина В. Гнатюка потрапила на зберігання до Держархіву Тернопільської обл. Введені до наукового вжитку архівні матеріали потрапили на зберігання до архіву завдяки плідній співпраці відомого дослідника творчості В. Гнатюка – доктора філологічних наук, професора, академіка НАНУ, голови Асоціації українців Словаччини та НТШ у Словаччині Миколи Мушинки (дані на 2011 р.) і Б. Хаварівського, колишнього директора цього архіву [47, с. 207; 48, с. 5].

Власне М. Мушинка у статті «Володимир Гнатюк у моєму житті» [49, с. 8–15] писав про те, що він отримав «залишки архіву» [49, с. 14] від Лоли Годерсман, дочки Ірини Гнатюк (Косаренко-Косаревич), племінниці Олександри Гнатюк, дочки Володимира Михайловича, яка на той час

мешкала в Парижі. Як повідомляв М. Мушинка, Олександра основну частину свого особистого архіву в стані душевної депресії знищила [49, с. 14] Фактично від Л. Годерсман М. Мушинка отримав 180 листів, які й передав на зберігання до Держархіву Тернопільської обл. [49, с. 14].

Багато зробив для вдосконалення роботи обласного архіву, а саме: утворення і систематизація фонду громадських організацій, збереження документів періоду постання незалежності України, формування демократичних організацій, класифікація матеріалів спадщини тоталітарної комуністичної системи [1, арк. 4].

Ірина Матяш, директорка Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, відзначила Б. Хаварівського за вагомий особистий внесок у розвиток видавничої діяльності архівних установ [15, арк. 43 зв., 44–45]. 16 червня 2003 р. правління Українського національного фонду «Взаєморозуміння і примирення» при КМУ нагородило Б. Хаварівського почесною грамотою за активну співпрацю і вагомий особистий внесок у вирішення проблеми компенсаційних виплат громадянам України – жертвам нацистських переслідувань, а також з нагоди 10-річчя фонду [15, арк. 42–43].

Започаткував каталогізацію існуючої бібліотеки Держархіву Тернопільської обл., створив значну колекцію видань з діаспори, залучив до її формування відомих діячів, вихідців з Тернополя. Зокрема, історика журналіста, громадсько-політичного діяча Василя Дідюка, який передав понад 900 примірників літератури з власної бібліотеки і особистий архів [1, арк. 4]. Про що свідчить підтвердження Івана Стадника, директора УКАМА у листі від 10 жовтня 1995 р. до Б. Хаварівського [50, арк. 1], який намагався налагодити співпрацю між установами щодо обміну досвідом та матеріалами. Варто зауважити, що місцева преса також повідомляла про постійне поповнення новими надходженнями відділу діаспорної літератури науково-довідкової бібліотеки Держархіву Тернопільської обл. [16, арк. 12; 51, с. 2].

Доречно зазначити, що інформацію про основні причини появи інституції, її проводу та здобутків подає Юхим Красноштан у статті, приуроченій 20-річниці заснування УКАМА [527, арк. 1–2].

Б. Хаварівський наголошував що, зважаючи на те, що «...книги у Канаді дорогі, тому, у свою чергу, ми висилатимемо Вам те, що необхідне з України. Тільки на такій основі бачимо нашу співпрацю» [50, арк. 3].

І. Стадник повідомляв про надсилання значної кількості подвійних примірників книг до обласних бібліотек у східні та центральні райони України, збереження у фондах архіву-музею картин, вишивок, періодики і усього, що «...зв'язане з українським поселенням у Канаді» [48, арк. 1], що окремі фізичні та юридичні особи передавали на збереження свої приватні архіви. Про підготовку виставки про Михайла Лучковича, першого українця, депутата уряду Канади, впорядкування цінних і вартісних архівних матеріалів В. Дідюка [50, арк. 1–2].

У листі до Б. Хаварівського І. Стадник писав, що в архіві-музеї зберігається значна кількість книг, картин, газет, журналів, вишивок, усього, що «...зв'язане з українським поселенням у Канаді [16, арк. 12; 51, с. 2].

Окрім того, І. Стадник надсилав книжку про УКАМА, збірник «Антін Глинка. Посол Федерального парламенту Канади 1940–1949» [16, арк. 12; 51, с. 2].

І. Стадник цікавився публікаціями до і після проголошення незалежності України, а саме: «летючками», афішами, газетами, журналами. Планував придбати до фондів архіву-музею партійний і комсомольський квитки, відзнаки піонерів тощо [50, арк. 2]. Б. Хаварівський повідомляв І. Стадника про бажання отримати для бібліотеки архіву збірники про Бережанський, Бучацький і Теребовлянський повіти, через «...чемні руки п. Дідюка передаємо і партійний квиток / він збирається, як потепліє, в Україну» [50, арк. 3].

Директор Держархіву Тернопільської обл. планував у новому приміщенні, яке мали здати в експлуатацію у 1997 р. в одному із залів

утворити бібліотеку і архів В. Дідюка, який вже «...переслав ці книги, які вже на «розхват» студентів, викладачів вузів, науковців, краєзнавців» [50, арк. 3]. У одному із листів Б. Хаварівського вказано неправильну дату введення нового приміщення Держархіву Тернопільської обл. 1967 р. [50, арк. 4].

У відповідності із прийняттям розпорядження Президента України Леоніда Кравчука про повернення релігійним конфесіям їх колишніх культових споруд, єпископат УГКЦ готовий був допомогти у спорудженні нового приміщення Державного архіву Тернопільської обл., зважаючи на те, що проблема зі звільненням приміщення і його передачі конфесії набувала надзвичайної гостроти, позаяк зведено лише три поверхи, фінансування з боку держави припинено. На одному із засідань за участі Віктора Литвинчука, заступника голови ТОДА, представників єпископату, працівників архіву й Національного банку України йшлося про те, що УГКЦ виділить на потреби його добудови 50 тис. дол. США на завершення будівництва. За підрахунками фахівців, на добудову бракувало 3,5 млрд крб., УГКЦ фінансувала лише 40 % коштів на завершення будівництва [16, арк. 26].

Перший заступник єпископа, отець Василь і канцлер єпархії, отець Павло цілком логічно поставили питання про гарантії держави, що після залучення коштів УГКЦ будівництво продовжиться. Натомість заступник голови ТОДА зауважував, що будівельники не освоїли ще 94 млн крб., до кінця поточного року отримують 200 млн крб. за рахунок державних капіталовкладень [16, арк. 26].

Власне представники єпархії УГКЦ погоджувалися співпрацювати з ТОДА на таких умовах: на потреби конфесії Держархів Тернопільської обл. мав звільнити 3–4 кімнати, після чого перший внесок із суми, необхідної на продовження будівництва, перераховувався на рахунок Національного банку України [16, арк. 26].

Вважаємо, що проблема так званої «відсутності фінансів» на добудову нового приміщення Державного архіву Тернопільської обл. ґрунтувалася на тому, що кошти, виділені на його спорудження, використали на відновлення храму на вул. князя Острозького. За підрахунками спеціалістів, для того, щоб звести новобудову, необхідно додатково 700 млн крб., тобто суми, виділеної єпископатом УГКЦ було достатньо [16, арк. 26].

Однак, у новий корпус Держархів Тернопільської обл. перебрався лише майже через 28 років. Приміщення під архів розпочали будувати ще у 1991 р. Відновили фінансування у 2015 р. Упродовж чотирьох років будівництво приміщення відбувалося інтенсивніше. 21 березня 2019 р. новий корпус Держархіву Тернопільської обл. урочисто відкрили, він розрахований на зберігання 1,5 млн справ. З цього приводу директор зауважував, що «... тепер у нас є новозбудоване приміщення із відповідними сховищами та відповідною зоною для адміністративного відділу..., якщо ми не будемо належним чином ставитись до збереження історії свого краю, то через десятки років – не зможемо його відтворити» [53].

У повідомленні від 5 червня 1996 р. І. Стадник писав про підготовку підпільних друків, біфонів та публікацій про УПА, марок і видань ППУ до свята Покрови на 14 жовтня поточного року. Оскільки архів музею не мав у своїх фондах необхідних матеріалів, звертався до колекціонерів і збирачів. Ймовірно, що найбільшою колекцією володів інженер Стефан Голяш, до якого зверталися по допомогу [50, арк. 5].

У спілкуванні між директором Державного архіву Тернопільської обл. і УКАМА були певні перерви, які Б. Хаварівський пояснював економічними тимчасовими негараздами, тому чергового листа він надіслав лише 5 січня 1998 р. намагаючись відновити започатковану співпрацю. Він повідомляв, що окрім В. Дідюка підтримує контакти з отцем Степаном Ярмусем, який надіслав збірку своїх богословських праць, «...вони мають дуже велику читацьку аудиторію, як у православних, так і в католиків», відбулася їх презентація на виставці [50, арк. 6].

Окрім того, він писав про те, що планувалося видання двох солідних видань – «Тернопільської енциклопедії» і «Тернопільської діаспори», у яких буде подано багато імен вихідців з місцевих теренів, які працювали чи працюють у різних сферах економіки, політики, культури, медицини, церковного життя в Канаді [50, арк. 6].

Б. Хаварівський згадував про приїзд до Державного архіву Тернопільської обл. з дослідницькою метою на прохання директора Канадського департаменту юстиції історика, проф. Ральфа Огорека. Він планував дослідити «воєнну діяльність» Петра Цебрея, 1922 р. н., жителя с. Красне Кременецького району, який нібито 12 липня 1941 р. приймав участь у розстрілах у с. Мала Плавуча Козівського району і Михайла Янчишина, 1913 р. н., члена ОУН, що «... приймав участь у жорстокостях проти цивільного населення» [50, арк. 6].

На думку директора, Р. Огорека був розчарований позицією української сторони, що не надала жодних компрометуючих матеріалів на своїх громадян. «У свій час, аби висвітлити у поганому світлі діяльність так званих «українських буржуазних націоналістів», підкидала євреям, а також офіційним інституціям Заходу «матеріали» про «злочинну»

Б. Хаварівський, резюмуючи, просив І. Стадника, якщо звісно він знав таких осіб, вихідців з Тернопілля, «... нехай передасть, що минули ті часи, коли з легкої руки КДБ людей звинувачували у будь-яких злочинах. Що «дослідження» п. Огорека не увінчалися успіхом ні в архіві, ні в прокуратурі, ні в СБУ...» [50, арк. 7].

Ймовірно, що взаємини між директорами Державного архіву Тернопільської обл. і УКАМА були непростими, тому що Б. Хаварівський чергового листа від І. Стадника отримав лише 2 грудня 2002 р. У ньому зокрема йшлося про надсилання книг і матеріалів вихідців з Тернопілля. Значну частину яких подав Петро Саварин, колишній канцлер університету Альберти, президент СКВУ, визначний політичний і культурний діяч Канади, нагороджений багатьма медалями і грамотами. Оплату за

надсилення зазначених матеріалів здійснив Іван Грегорій, очільник «Асоціації українських піонерів Альберти», його дочки, сини і внуки перших поселенців у Канаді [50, арк. 8].

Б. Хаварівський був людиною широкого світогляду. Цікавився багатьма сферами науки, про що свідчить рецензія на дипломну роботу Кошіля Анатолія Богдановича, студента географічного факультету ТДП, на тему «Історико-географічні особливості формування структури агропромислового комплексу Тернопільської області за період 1969–1993 рр.» [54, арк. 1].

Під його керівництвом постійно проводяться виставки до пам'ятних та ювілейних подій, видатних осіб, організовуються науково-практичні конференції [1, арк. 4]. Б. Хаварівського запрошували на захід з нагоди 120-річчя від дня народження видатного діяча української культури, поета-лірика, автора безсмертних «Журавлів» та історичної епопеї «Мазепа», прозаїка-белетриста, мемуариста, перекладача, ученого, літературознавця і критика, педагога і освітнього діяча, дійсного члена НТШ, Богдана Лепкого. Програма передбачала 19–20 жовтня 1992 р. відкриття меморіальних таблиць Левку Лепкому в с. Поручині Бережанського району Тернопільської обл. і біля ратуші в Бережанах – Б. Лепкому, освячення в с. Жукові наріжного каменя під музей родини Лепких й відкриття пам'ятної таблиці, організація експозиції в музеї книги і святковий концерт [25, арк. 26–27].

На думку кардинала УГКЦ М.-І. Любачівського, Тернопільщина відома двома її діячами Патріархом Й. Сліпим і поетом Б. Лепким. З «...приємністю хотів би відмітити факт, що обох великих і гідних синів бажано вшанувати за їхній вклад у скарбницю Нашої Церкви і нашої культури» [16, арк. 30].

Обласне товариство ім. Б. Лепкого, управління освіти Тернопільського міськвиконкому і загальноосвітня школа № 14 запрошували до участі в І-й науково-практичній конференції, присвяченій 123-річниці від дня народження Б. Лепкого на тему «Повернення Україні імені Богдана Лепкого» на 26 жовтня 1995 р., програма передбачала, окрім традиційних реєстрації,

відкриття та вступного слова, спогади про зустріч з Б. Лепким у 1938 р. лікаря Богдана Довганя і перегляд літературно-мистецької композиції «Чуєш, брате мій» [25, арк. 56–56 зв.].

13 лютого 1993 р. відбувалася установча конференція молодіжної військово-патріотичної організації «Сокіл», на яку запрошували Б. Хаварівського [25, арк. 28–28 зв.]. 20 квітня 1993 р. у ТОУД ім. Т. Шевченка відбувався авторський вечір поезії та пісні «Мелодія слова» Олега Германа, на який запрошували Б. Хаварівського [25, арк. 29–30].

З нагоди третьої річниці незалежності України, 23 серпня 1994 р. в палаці культури «Березіль» ім. Л. Курбаса проходив святковий концерт з доволі обширною програмою, на який запрошувався Б. Хаварівський [25, арк. 31–31 зв., 32–32 зв., 33]. 17–19 жовтня 1994 р. брав активну участь в роботі Всеукраїнської наукової конференції «Українське козацтво: історія і сучасність», присвяченій 400-річчю від дня народження гетьмана Богдана Хмельницького і 345-річчю Зборівської битви [25, арк. 35–35 зв., 36].

Б. Хаварівський спільно Українською асоціацією релігієзнавців, Тернопільським медичним інститутом ім. І. Горбачевського був одним з організаторів проведення 29 квітня 1995 р. міжнародної наукової конференції «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу». Тема його виступу «Архів Почаївського монастиря як джерело історичної правди». Варто згадати тих осіб, за підтримки яких відбулося її проведення. Це голова Підволочиської районної ради народних депутатів Б. Стадницький й начальник управління сільського господарства цього ж району І. Маховський [14, арк. 49–50, 51 зв.].

Б. Хаварівський повідомляв о. С. Ярмуся, одного із її учасників, про надсилання декількох світлин з міжнародної наукової конференції «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу» (Тернопіль, 29 квітня 1995 р.), що мала значний позитивний резонанс в області й Україні. Окрім того, йшлося про започаткування

особового фонду о. С. Ярмуса, підготовку до видання «Енциклопедичного словника Тернопільщини» [6, арк. 24; 50, с. 3].

Богдан Васильович приймав участь в II-й всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія грошей в Україні з давніх часів до сучасності (на нумізматичних та боністичних матеріалах)», що проводилася 22 травня 1999 р. в Тернополі. Він був заступником голови оргкомітету, очолював третю секцію «Боністики» [14, арк. 53–53 зв.].

ТОДА у серпні 1998 р. нагородила його грамотою за сумлінну працю, значний внесок у розвиток архівної справи й у зв'язку з 50-річчям [15, арк. 24].

Перебуваючи на посаді начальника управління освіти Тернопільської області, Б. Хварівський звертався до парафіян церкви св. Йосифа в Чикаго з проханням щодо пожертви на дітей, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. У повідомленні, зокрема, йшлося про те, що «Хоча наша область і далеко від Чорнобиля, але біда дійшла і до нас, особливо постраждала два райони. Ці гроші будуть використані для закупівлі лікарств, оздоровлення дітей, які уражені радіацією. Діти знають про Вашу пожертву і з вдячністю приймають її» [56, арк. 1]. Доречно зауважити, що парафіяни згадуваного храму відгукнулися на його прохання й надіслали суму в розмірі 775 дол. США, яку переказали на рахунок 00170610 Тернопільського обласного фонду «Національна школа» в управління НБУ міста. До речі, фонд «Національна школа» створено у відповідності з національною концепцією. Ідея ґрунтувалася на тому, щоб за можливості отримувати матеріальну й фінансову допомогу від установ, підприємств, організацій, релігійних громад, окремих громадян. Для представників української діаспори відкрито валютний рахунок для добродійних внесків [56, арк. 1–2]. Окрім того, Богдан Васильович висловлював сердечну подяку Чарльзові й Хелен Марзофам із Міннеаполіса за пожертву в розмірі 200 дол. США на допомогу дітям, які постраждали від аварії на ЧАЕС. Означена сума також була перерахована на рахунок «Національної школи» [56, арк. 2].

Управління освіти Тернопільської обл. також висловлювало подяку Христині Стронській за щедрий дар в розмірі 460 дол. США, переданий для дітей-сиріт. «Ваше добре, материнське серце відчуває і розуміє наші проблеми і біди у цей складний для України час», – йшлося зокрема у повідомленні [56, арк. 3]. Богдан Васильович допоміг оздоровити дітей працівників держплемптахозаводу «Рудня» Броварського району Київської обл. у с. Коропець Монастириського району Тернопільської обл., про що свідчить лист-подяка на його адресу [15, арк. 20].

У листі Б. Хаварівського до владики (Інокентія Лотоцького) від 16 жовтня 1993 р. йдеться про подяку за пожертви на обласний валютний фонд «Національна школа» та спілкування з ним під час перебування у США, коли він супроводжував українських дітей на лікуванні. Зокрема, Богдан Васильович зустрічався з ним двічі. Він писав про те, що «...не забуду тих хвилин, що подарував мені Бог для спілкування з Вами. Мені було дуже тяжко тоді, і Ви дали мені полегшення. Ви знайшли Соломонову пораду у ситуації, яка дійсно була неординарною» [57, арк. 1]. Окрім того, він дякував за медальйони із зображення Матері Божої, передані владикою для дівчат і жінок зі Східної України, які святкували Різдво Христове в Тернополі, прекрасно ілюстровану Біблію для своїх синів Тараса і Устима [57, арк. 1].

Відомо, що фонд «Національна школа» частину коштів використав на поїздки 125 дітей-сиріт до США, певна частина яких використовувалася на заохочення кращих педагогів, видання підручників і посібників для шкіл області [18, арк. 2]. За іншими даними, до США відбуло на лікування або ж оздоровлення 124 дітей-сиріт і супроводжуючі особи [58, арк. 4]. У зв'язку з чим з'явилася так звана «справа тернопільських дітей» про усиновлення американськими сім'ями сиріт з Тернопільщини. Першими відгукнулися засоби масової інформації [58, арк. 1–4; 54, с. 2; 60, с. 3; 61, с. 4; 57, с. 4].

У статті В. Кухарського, бакалавра теології, члена обласного проводу КУН, йшлося про те, що «...відомі сили червоного відтінку мусують так звану справу тернопільських дітей» [59, с. 2]. У цьому питанні він

прослідковував ідейно-політичний підтекст, пов'язаний з черговими виборами, «...такої ефективної та багатопланової діяльності на ниві державотворення Б. Хаварівському недруги самостійної України пробачити не могли» [59, с. 2].

Натомість Н. Петерзіль у статті «Одна з «проданих до Америки» завітала до Тернополя» [55, с. 3]. Власне йдеться про Наталку Клайн, яка входила до складу групи, що її Б. Хаварівський возив до США на лікування. Н. Клайн вже шість років проживала у містечку Гелберт (штат Аризона). В Україні у неї залишалися дідусь, бабуся і рідний брат, які мешкали у с. Рогачин Бережанського району. Н. Клайн розповідала, що після приїзду до США потрапила до американської сім'ї, у якій вже було четверо дітей: троє старших за неї, одна – молодша. «Наш батько має свою фірму з продажу комп'ютерів, а мама йому допомагає. Взагалі вони хороші люди і дуже мене полюбили. Я теж до них звикла, і тепер це моя сім'я» [60, с. 3].

Пастор Даралд Груен, громадянин США, звертаючись листовно до Президента України Леоніда Кучми, пропонував розглядати «справу тернопільських дітей» з морально-етичних позицій. Він повідомляв, що їх привезла до США на запрошення лютеранської місії «Думки про віру» в січні 1992 р. Сироти проживали в американських, так званих «гостевих» сім'ях. Перед поверненням в Україну деякі з них бажали їх усиновити, однак отримали офіційну відповідь, що діти, які прагнули залишитися, мали змогу це зробити до того часу, доки не прибуде комісія для з'ясування цього питання, інші ж – мали повернутися на батьківщину. Фактично залишилося 56 дітей-сиріт. Доречно зауважити, що зазначена особа опікувалася легалізацією документів на 43 дітей-сиріт, іншими – адвокат-українець з Чикаго [61, с. 3]. Наприклад, до Коропецької школи-інтернату не повернувся 21 вихованець з 36 дітей-сиріт, котрі були в складі групи, «...колектив навчального закладу вимагає повернення дітей» [62, с. 4].

Автор статті стурбований бюрократичною тяганиною української влади, різними підходами до проблеми усиновлення офіційних осіб тощо.

Цілком виправдною, на нашу думку, є міркування пастора щодо того, що «...притягнення п. Хаварівського до суду нічого доброго не принесе. Наші українські діти щасливі і здорові. Для них питання не в протиставленні України Сполученим Штатам. Справ зовсім в іншому. Для них ядро питання в тому, що кожен має сім'ю – матір, батька, численних братів і сестер. Ми чесно намагаємося навчити їх любити і поважати Україну, коли вони чують, що Україна може ув'язнити когось, хто допоміг їм знайти сім'ю, яка любить їх, захищає їх і скеровує їх?» [61, с. 3]. Н. Клайн повідомляла, що «...дивують розмови нібито нас продали в рабство. Це абсолютна неправда. Ніхто нас нікому не продавав. Той, хто не хотів залишитися жити в Америці, відразу ж повернувся назад. Ніхто ні до чого не примушував. Я спілкуюся з іншими дітьми, які їхали зі мною і всі вони щасливі і задоволені новим життям» [60, с. 3].

Тим не менше, незважаючи на різні думки щодо «справи тернопільських дітей», все ж таки ГПУ (порушила кримінальну справу в 1996 р.), ФБР США проводили незалежні розслідування [62, с. 4].

Що ж офіційно інкримінували Б. Хаварівському? У 1992 р. він очолював управління освіти Тернопільського облвиконкому, йому доручено керівництво групою у складі якої перебувало 124 (за іншими даними 125) дітей-сиріт) й супроводжуючі їх особи. Проти Б. Хаварівського порушили кримінальну справу «за незаконне вивезення дітей до США». Органи попереднього слідства пред'явили три звинувачення. Перше – ч. 2 ст. 166 ККУ про «...перевищення влади і службових повноважень», тобто, він «...не маючи службових повноважень на здійснення опіки і піклування, самовільно поклав на себе ці обов'язки, відсторонивши законних опікунів, під приводом оздоровлення залишив у США 70 дітей, з яких 56 всиновлені американськими сім'ями» [62, с. 4]. Є неточності у кількості дітей-сиріт. Друге звинувачення – ч. 2 ст. 165 ККУ «зловживання владою і службовим становищем». Б. Хаварівський «з особистої зацікавленості відвіз групу дітей

у США і з особистої зацікавленості їздив у США другий раз [62, с. 4]. Третє – ч. 1 ст. 167 ККУ – халатність [62, с. 4].

Якими аргументами керувався ТМС? На перше звинувачення – у процесі судових засідань, так і під час попереднього слідства не здобуто жодних доказів того, що підсудний перевищував службові повноваження, що у нього був мотив вивезти дітей-сиріт до США з метою їх подальшого всиновлення. Факт того, що Б. Хаварівський з власної волі взяв на себе обов'язки піклування про них не підтвердився, оскільки їх на нього покладено у відповідності з розпорядженням голови ТОР від 21 січня 1992 р. № 31. Тобто, він лише виконавець. На друге звинувачення – поїздка Б. Хаварівського до США не була приватною, усі питання, пов'язані з оздоровленням дітей-сиріт ухвалювала ТОР. Власних мотивів щодо поїздки ТМС не встановив. На третє звинувачення – після подій, яких стосується кримінальна справа, минуло більше п'яти років, тому Б. Хаварівський звільнений від відбуття покарання за давністю [62, с. 4].

5 лютого 1999 р. ТМС виніс вирок, не оскаржений жодною зі сторін, через сім днів він набув законної сили. 12 лютого поточного року кримінальна справа вважається закритою. 56 дітей-сиріт залишаються жити у США. За трьома звинуваченнями Б. Хаварівського виправдано за відсутністю складу злочину. Він погодився з ухвалою суду, «...впевнений у тому, що вчинене ним – не злочин...», бо що таке «...халатність службової особи», порівняно з тим, що 56 дітей-сиріт, які в себе на батьківщині сьогодні були б позбавлені елементарних умов для виживання, в американських родинах мають все необхідне і відчувають себе людьми?» [62, с. 4].

Таким чином, становлення Богдана Хаварівського проаналізоване через призму його розвитку як особистості, педагогічної діяльності та адміністративної роботи. Важливе місце в його житті займало родинне виховання. Богдан-Роман виявив себе як всебічно обдарована особистість, що змогла реалізувати свої таланти у подальшій діяльності. Під час навчання

на філологічному факультеті ЧДУ він був активним студентом, виступав з доповідями на наукових конференціях та брав участь в інших заходах.

Початок його педагогічної кар'єри був пов'язаний з роботою в сільській школі на Тернопільщині. Згодом Богдан Васильович працював вихователем гуртожитку Тернопільського технічного училища № 2 та викладачем у Тернопільському спеціальному професійно-технічному училищі № 3. Перебуваючи на посадах старшого наукового співробітника архіву, викладача Тернопільського державного педагогічного інституту, начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, директора Державного архіву Тернопільської області, він глибоко освоїв свій фах, активно впроваджував сучасні форми та методи навчання, залучав учнів та студентів до досягнень української та світової культури. Він ініціював реалізацію в Тернопільській області концепції національної школи, спрямованої на відродження рідної мови, історії та культури.

Основну увагу він приділяв проблемі забезпечення відкритого доступу до архівних матеріалів, активно працюючи над збереженням та охороною документів архівного фонду України. Також він здійснював поповнення архівних фондів новими документальними пам'ятками, що стосувалися історії та культури.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Хаварівський Б. В. Відомості про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність. Авторський рукопис та машинопис // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 2. 7 арк.
2. Усі ми будемо в архіві...Книга пам'яті про Богдана-Романа Хаварівського (1948–2016) / Укладачі Устим Хаварівський, Майя Хаварівська. Тернопіль: «Джура», 2018. 720 с.
3. Хаварівський Б. В., студент четвертого курсу філологічного факультету Чернівецького державного університету. «М. Богданович – дослідник і

- популяризатор історії України». Курсова робота // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 30. 37 арк.
4. Автобіографія Хаварівського Б. В. Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 1. 2 арк.
 5. Демків Б. Він не називає себе поетом // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
 6. Опубліковані статті, дослідження, повідомлення, інформації, поезії Хаварівського Б. В. у 1975–2002 роках // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 20. 47 арк.
 7. Лист Бучка Миколи, поета, Хаварівському Б. В. про після університетське життя. Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 79. 2 арк.
 8. Лист Івасюка Михайла Григоровича (м. Львів) Хаварівському Роману про пересилку альманаху «Сонячні кларнети» та відновлення листування. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 80. 1 арк.
 9. Повідомлення та лист Лесина В., викладача Чернівецького університету, доктора філологічних наук, Хаварівському Роману Васильовичу про випуск альманаху «Сонячні кларнети» й зацікавлення ним видавництва альманаху до 100-річчя університету, а також з особистих питань. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 81. 4 арк.
 10. Запрошення ради Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Б. В., члену клубу, на чергові заняття. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 84. 4 арк.
 11. Лист Вознюка Володимира, однокурсника, тепер директора музею Кобилянської Ольги в Чернівцях, Хаварівському Роману із спогадами про студентське життя, роботу та свій науковий доробок. Рукопис // Там само. Оп. 1. Спр. 83. 2 арк.

12. Городецька В. Таємниця смерті Івасюка [Про надуману версію самогубства композитора Володимира Івасюка розмірковує приятель родини Івасюків – Богдан Хаварівський] // RIA плюс. 28 липня 2004. С. 19.
13. Герета І. П. «Слово про кандидата у депутати обласної ради Богдана Хаварівського». Машинопис // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 58. 2 арк.
14. Програми наукових конференцій, семінарів із зазначеними темами виступів, доповідей Хаварівського Б. В. у 1968–1999 роках // Там само. Спр. 10. 53 арк.
15. Грамоти, листи-подяки, дипломи, якими відзначався Хаварівський Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності в 1968–2003 роках. Оригінали // Там само. Спр. 14. 45 арк.
16. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у пресі за 1970–2003 роки. Вирізки з періодичних видань, ксерокопії із періодики // Там само. Спр. 21. 82 арк.
17. Співак Н. Університетська панорама // Радянський студент. 18 грудня 1970. С. 2.
18. Звернення Шаруна Г. Т., голови профспілки працівників освіти і науки, за дорученням пленуму обласного комітету працівників освіти і науки, що відбувався 17 червня 1992 року, до Гром'яка Р. Т., представника Президента України по Тернопільській області, про необхідність залишити Хаварівського Б. В. на посаді начальника управління народної освіти. Засвідчена машинописна копія. Приєднано публікацію інтерв'ю журналіста Лисевича Михайла із Хаварівським Б. В. «Крісло із шпилькою». Вирізка з газети // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 52. 2 арк.

19. Публікація «1 вересня 50 років від дня народження Хаварівського Богдана Васильовича (01.09.1948) – краєзнавця, директора архіву». Ксерокопія публікації // Там само. Спр. 17. 1 арк.
20. Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини (бібліографічний довідник). Денисів, 2003. С. 63–64.
21. Савак Богдан. «Краєзнавці Тернопільщини (біографічний довідник)» – Денисів. 2003 р. Відомості про Хаварівського Б. В. Ксерокопія фрагменту довідника // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 18. 1 арк.
22. Трудова книжка Хаварівського Б. В. та вкладка до неї. Ксерокопія // Там само. Спр. 4. 12 арк.
23. Характеристики з місць роботи на Хаварівського Б. В. // Там само. Спр. 3. 5 арк.
24. Кодекс законів про працю України. URL: https://kodeksy.com.ua/kodeks_zakoniv_pro_pratsyu_ukraini/download.htm. (дата звернення: 10.05. 2022).
25. Програми культурно-освітніх заходів, на які запрошувався Хаварівський Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 11. 19 арк.
26. Особисті документи Хаварівського Б. В. (облікова картка офіцера запасу, наказ про присвоєння звання, мобілізаційний припис). Оригінали // Там само. Спр. 5. 3 арк.
27. «Анкета художника» картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею, заповнена Хаварівським Б. В. // Там само. Спр. 6. 2 арк.
28. Відомості про роботу Хаварівського Б. В. у методичних секціях, що діяли при обласному учбово-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління профтехосвіти // Там само. Спр. 8. 33 арк.

29. Рецензія Хаварівського Б. В. на лекцію «Видатні художниці-уродженки Тернопільщини» Івашків Г. М., працівника Тернопільської картинної галереї. Рукопис // Там само. Спр. 33. 2 арк.
30. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк», 1999. 728 с.: іл.
31. Відгук викладача курсів підвищення кваліфікації викладачів естетики (м. Ленінград) на випускну роботу Хаварівського Б. В., слухача курсів // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 31. 1 арк.
32. Заява Хаварівського Б. В. на ім'я ректора Тернопільського педагогічного університету Кравця В. П. про надання дозволу прикріплення як пошукача до кафедри всесвітньої історії та методики її викладання для написання кандидатської дисертації (науковий керівник професор Тхоржевський Р. Й.) від 12 січня 1998 року. Авторизований машинописний відпуск. Є резолюція наукового керівника Тхоржевського Р. Й. // Там само. Спр. 9. 1 арк.
33. Приватний архів І. С. Зуляка.
34. Хаварівський Б. «Моїм землякам – нормальне життя» // Воля. 20 березня 1998. С. 2.
35. Публікації, що стосуються виборних кампаній, у яких брав участь Хаварівський Б. В. Вирізки з газет, примірник газети «Русалка Дністрова» (1998. – Березень. № 4 (107) // Держархів Тернопільської області. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1. Спр. 74. 4 арк.
36. Дністренко Я. Ой, видно село // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1.
37. То хто ж каламутить // Тернистий шлях. 25 квітня 1992. С. 6.
38. Добровольський М. З думою про день завтрашній // Вільне життя. 11 вересня 1990. С. 2

39. Устимів Т. Апаратні ігри // Вільне життя. 1 січня 1991. С. 3.
40. Нагірний М. Хто і коли святкуватиме Новий рік // Тернопіль вечірній. 2 грудня 1990. С. 4.
41. Щоб сироти не були сиротами // Тернопіль вечірній. 1 січня 1991. С. 6.
42. Тернопілля: день за днем // Селянська доля. 30 квітня 1991. С. 3.
43. Катеринюк Л. Навколо предмета номер один // Вільне життя. 26 березня 1991. С. 3.
44. Гулько Я. На цвинтарі таємниць // Тернопіль вечірній. 28 серпня 1993 р. С. 4.
45. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 3. 5 арк.
46. Державний архів Тернопільської області: путівник / Укрдержархів; Держархів Терноп. обл. Т.: Астон, 2011. 368 с. (с. 311–334).
47. Зуляк І. С., Зуляк Г. Я. Взаємини Володимира Гнатюка зі своїми дітьми: крізь призму епістолярію / Володимир Гнатюк у європейському науковому просторі: колективна монографія / упор. М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 206–217.
48. Зуляк І., Зуляк Г. Володимир Гнатюк. З епістолярної спадщини. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. 252 с.
49. Мушинка М. Володимир Гнатюк у моєму житті. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / За ред. д. ф. н. Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 32. С. 8–15.
50. Листування Стадника Івана, директора У країнсько-Канадського Архіву-Музею Альберти (Канада, м. Едмонтон, Альберта), із Хаварівським Б. В., директором держархіву області, про співпрацю між установами. Приєднано список книг та матеріалів, висланих Архівом-Музеєм Альберти та Саварином Петром, колишнім канцлером Альбертського Університету, головою СКВУ, визначним політичним і культурним

- діячем Канади, на адресу держархіву області 29 жовтня 2002 року // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 401. 9 арк.
51. Мельничук Б. Пакунки з-за океану до Тернополя // Тернопіль вечірній. 27 грудня 1990. С. 2.
 52. Стаття Красноштана Юхима «Скарбниця народного надбання». (До 20-річчя Українсько-Канадського архіву-музею Альберти), опублікована у часописі «Нові дні» (1995. – Серпень) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 400. 2 арк.
 53. «Будівля двох століть»: як виглядає новий архів у Тернополі. URL: <https://te.20minut.ua/Podii/budivlya-dvoh-stolit-yak-viglyadae-noviy-arhiv-u-ternopoli-10825628.html> (дата звернення: 26.07.2021).
 54. Хаварівський Б. В. Рецензія на дипломну роботу «Історико-географічні особливості формування структури агропромислового комплексу Тернопільської області за період 1969–1993 роки» Кошіля Анатолія Богдановича, студента географічного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 32. 1 арк.
 55. Хаварівський Б. Лист з Тернополя // Вісник. Орган Української православної Церкви в Канаді. Вінніпег. Липень 1995. С. 3.
 56. Листи Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, з подякою жертводавцям із української діаспори в США за надані фінансові пожертви потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи. Машинопис // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 50. 3 арк.

57. Лист Хаварівського Б. В. Владиці [Іокентію Лотоцькому] із подякою за надані пожертвування в обласний фонд «Національна школа» та за особисте спілкування під час перебування в США. Машинопис // Там само. Оп. 1. Спр. 51. 1 арк.
58. Публікації у зв'язку із справою усиновлення американськими сім'ями дітей-сиріт із Тернопільщини. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 53. 4 арк.
59. Кухарський В. «Хто знає, як чинити добро, та не чинить – той має гріх!» // Свобода. 18 жовтня 1997. С. 2.
60. Петерзіль Н. Одна з «проданих до Америки» завітала до Тернополя // Тернопіль вечірній. 8 липня 1998. С. 3.
61. Пастор Даральд Груен. «Справа дітей»: не все однозначно // Тернопіль вечірній. № 121(851). 31 жовтня 1998. С. 3.
62. Макух Г. «Справи українських дітей в Америці» більше не існує // Тернопільська газета. № 8(164). 1 лютого 1999. С. 4.

РОЗДІЛ 3

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ПРАЦЯ

3.1. Громадсько-політичне життя

Б. Хаварівський відзначався активною позицією, що проявилася у громадському житті, особливо після 1991 р., з набуттям Україною державної незалежності. Варто зауважити, що він у часи перебудови також намагався поєднувати викладацьку роботу з громадським навантаженням. Так у актовій залі Тернопільського СПТУ № 3 15 листопада 1985 р. відбувався концерт лауреатів всесоюзних конкурсів Любові й Віктора Анісімових на тему «XXVII з'їзду КПРС – достойну зустріч» [1, арк. 1]. Аналіз програми концерту свідчив про доволі широку панораму виступу, виконані шістнадцять творів тематично пов'язувалися з тогочасними популярними радянськими піснями серед молоді, старовинними німецькими та іспанськими [1, арк. 1].

Запрошували Б. Хаварівського на засідання Других всеукраїнських зборів НРУ на 25–28 жовтня 1990 р., що відбувалися у Києві, в палаці «Україна» [2, арк. 14]. Програма Других Всеукраїнських зборів НРУ передбачала виступи з актуальних питань – політичної ситуації в Україні і завдань організації (голова НРУ Іван Драч), проблем народовладдя (Сергій Конєв), основних положень правової держави (Сергій Головатий), економічної реформи (Іван Заяць), національної армії (Михайло Косів), політичних партій і громадських організацій (Левко Лук'яненко) тощо [1, арк. 3–4, 4 зв., 5–5 зв.]. Його запрошували у статусі гостя від Тернопільської крайової організації НРУ (ряд 20, 27 місце, балкон) [3, арк. 2].

29 травня 1992 р. ТКР НРУ в складі 32 осіб, делегованих голів районних організацій, в тому числі і Б. Хаварівського, ухвалила резолюцію «Про ставлення Руху до нових громадських організацій». У ній, зокрема, йшлося про те, що утворення нових політичних партій, громадських об'єднань та організацій призвело до неоднозначної позиції щодо них з боку НРУ. Усі вони, за винятком, «антиукраїнських, комуністично-фашистських»,

можуть розраховувати на доброзичливе ставлення та підтримку. Зокрема, НРУ, що має багато спільного з «Просвітою» та «Меморіалом», позитивно оцінив створення Конгресу демократичних сил, а згодом і Конгресу українських націоналістів, висловився за співпрацю з цими структурами «...на ниві розбудови незалежної Української держави» [4, с. 1; 5, арк. 22].

Тим не менше, НРУ залишався самостійною громадсько-політичною організацією, що у відповідності зі статутом, не може входити у якості асоціативного члена до складу названих організацій. НРУ відмежовувався від угодовської політики, зокрема, окремих партій, об'єднаних під «дахом» так званих «демократичних сил». «Твердження про те, що Рух іде на конфронтацію з іншими демократичними організаціями, є нечесним, воно ллє воду на імперсько-комуністичний млин. Рух – це єдність. Рух – це надія України. Виробляючи нові методи праці та боротьби, необхідні для нових обставин, він завжди буде всенародним рухом боротьби за щасливу і сильну Україну» [4, с. 1].

У заяві політичного проводу ТКР НРУ до представника Президента України в Тернопільській обл. Романа Гром'яка від 28 травня 1992 р. йшлося про наслідки кадрової політики щодо посадових осіб ТОДА. Зокрема, наголошувалося на тому, що посада, на яку його призначено не рекомендована ТКР НРУ, тому «... не стала заздалегідь в опозицію до Вашої адміністрації, але, передбачивши тиск партій, які Вас висунули, та Ваші хитання, застерігала, що тернопільські рухівці будуть підтримувати Вас в залежності від того, наскільки корисними для зміцнення і становлення молоді Української держави будуть Ваші дії» [5, арк. 23; 6, с. 2].

Насправді ТКР НРУ не підтримувала кандидатуру на призначення заступником представника Президента України в Тернопільській обл. Петра Василюка, доцента, хіміка, Тернопільського приладобудівного інституту, без досвіду праці у сфері культури, мистецтва і шкільництва. Ймовірно мова про те, що Р. Гром'як знехтував керівниками управлінь освіти та культури Б. Хаварівським і Романом Бойком, «...яких Рух висунув в тяжкі часи

панування компартійних мафіозних структур. Їм було тоді непросто. І не все вдавалося. Але основне вони зробили, створивши основу для оновлення та відродження української освіти й культури в нашому краї» [5, арк. 23; 6, с. 2].

У публікації на кшталт «Рух докоряє посаднику, посадник каже: нема за що» політичний провід ТКР НРУ застерігав Р. Гром'яка про можливе оголошення йому «повної опозиції» й домагання усунення його із займаної посади «намісника», однак цього може не статися, якщо він «...проявить здоровий глузд і не піде на конфронтацію з Рухом» [5, арк. 24].

Про політичне протистояння між ТКР НРУ та Р. Гром'яком йшлося у виступі на обласному радіо, зазначалося, що заяви ТКР НРУ не відповідали дійсності, «...в умовах політичного плюралізму хочу, щоб усі представники всіх партій та громадських організацій працювали, консолідуючи свої сили» [5, арк. 24].

Чергова, гадаємо, «замовна» стаття «Краще фахівець, ніж начальник» повідомляла про не «зарахування» начальників управлінь освіти й культури (вже колишніх, в публікації йдеться як про діючих – примітка авторині) Б. Хаварівського і Б. Бойка в апарата ТОДА на відповідні посади [5, арк. 25].

Новопризначений заступник голови ТОДА з питань освіти, культури та охорони здоров'я П. Василюк наголошував на відсутності ефективної роботи закладів освіти та культури, які за показниками були значно нижчими, ніж у львів'ян та івано-франківців. Саме з міркувань дієвої роботи аналогічних структур призначено начальником обласного управління освіти Михайла Миколенка, колишнього директора школи, а керівником обласного управління культури – Григорія Шергея, колишнього директора обласного будинку народної творчості [5, арк. 25].

На цьому політичне протистояння, з одного боку, між представником Президента України в Тернопільській обл. Р. Гром'яком, з іншого – членами ТКР НРУ Б.Хаварівським та Б. Бойком, насправді ж амбіції й особисте бажання окремих представників ТКР НРУ отримати відповідні посади у ТОДА, завершилося.

29 липня 1991 р. ВУТ «Просвіта» відзначила Б. Хаварівського дипломом за високу громадянську активність, особистий внесок у відродженні Української держави, згуртуванні української нації [7, арк. 28]. 8 грудня 1998 р. ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка нагородило Б. Хаварівського, члена правління інституції, дипломом за особистий внесок у формування національної свідомості, відродження історичної пам'яті, піднесення духовності українського народу і розбудову та зміцнення України [7, арк. 25–25 зв., 26].

Форум інтелігенції Тернопільського краю запрошував Б. Хаварівського на «...присутність й цінні пропозиції та розмірковування у визначенні проблем «Роль інтелігенції в процесі утвердження державної незалежності України» на 19–20 жовтня 1991 р. Захід планувалося провести в міському палаці культури «Березіль» [2, арк. 21–21 зв., 22]. Основні питання для обговорення: місце інтелігенції у цивілізованому суспільстві в часи формування державності, про досвід праці інтелігенції Тернопілля в минулому, особливості роботи інтелігенції у вузах і на виробництві, її місце в створенні економічної моделі незалежності тощо [1, арк. 7–7 зв.].

Упродовж 27 жовтня 1991 р. відбувався форум інтелігенції Козівщини, на який запрошували Б. Хаварівського [2, арк. 23–23 зв., 24–25].

Правління обласного товариства «Просвіта» запрошувало на святкування Дня соборної державності України на 22 січня 1995 р. [2, арк. 69–70]. Тернопільські обласна і міська ради народних депутатів запрошували на урочини, присвячені IV-й річниці до дня незалежності України на 23 серпня 1995 р. [2, арк. 59–59 зв., 60].

Конгрес української інтелігенції запрошував Б. Хаварівського на обласну установчу конференцію, що відбувалася 24 грудня 1995 р. [2, арк. 47–47 зв.]. До речі, у серпні 2001 р. ТОДА і ТОР оголосила Б. Хаварівському, членові проводу обласної організації КУН, подяку за активну участь в розбудові України держави та з нагоди 10-річчя її незалежності [7, арк. 33].

Директор Держархіву Тернопільської обл. дбав про популяризацію відомих представників УГКЦ. 27 травня 1993 р. відбувалася виставка «Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий у філателістичних і пропам'ятних виданнях» у приміщенні ТОКМ, за підтримки його директора В. Лавренюка [5, арк. 29; 8, с. 9].

З цього приводу кардинал Мирослав-Іван Любачівський висловлював щиру вдячність учасникам згадуваної виставки, пов'язаної із вшануванням столітньої пам'яті Й. Сліпого, а «...тепер завдяки мирянським апостолам старається показати ширшому загалові Божого Люду його діяльність...» [5, арк. 30].

Тернопільська єпархія УГКЦ запрошувала Б. Хаварівського як гостя на святкування 400-річчя Берестейської і 350-річчя Ужгородської уній, що відбувалося 18–19 травня 1996 р. [3, арк. 3, 5]. Філарет, Патріарх Київський і всієї Руси-України, нагородив Б. Хаварівського медаллю 2000-ліття Різдва Христового та за церковні заслуги [7, арк. 27]. На першому засіданні правління асоціації українських словесників обраний її головою [9, арк. 1].

9–14 жовтня 1995 р. відбувалося свято козацької слави «УПА 1942–1995» на базі 18 і 19 загальноосвітніх шкіл Тернополя. Захід передбачав прочитання лекції «УПА в долі українського народу» (доцент М. Ханас), екскурсію до місць поховання вояків у с. Дітківцях Зборівського району, козацькі забави на околиця с. Дичків Тернопільського району, літературно-мистецьку композицію «Свою Україну любіть...», виїзд до с. Старого Угринова Калуського району Івано-Франківської обл., концерт у військовій частині с. Білокриниця Кременецького району Тернопільської обл. [1, арк. 8–8 зв., 9–10].

Тернопільська спортивна асоціація і товариство «Просвіта» запрошували на вечір-зустріч ветеранів українського спортивного товариства «Поділля» і «Сокіл». Програма передбачала виступ голови організації Є. Кучми та колишніх її членів, обговорення матеріалів ювілейного альманаху і огляд фотовиставки [2, арк. 42–42 зв., 43]. Рада товариства

«Просвіта» запрошувала Б. Хаварівського на урочистості, присвячені 100-літтю товариства у Бережанах, яке відбувалося 10 грудня 1995 р. Програма передбачала покладання квітів до пам'ятника Т. Шевченка, освячення місця під пам'ятники почесним діячам інституції, урочистий вечір [2, арк. 48–48 зв., 49].

Тернопільська міська рада народних депутатів запрошувала до участі в урочистому засіданні, присвяченому 77-й річниці проголошення Злуки УНР та ЗУНР на 22 січня 1996 р. [2, арк. 45–46].

Всеукраїнське республіканське товариство «Меморіал» ім. В. Стуса 19 березня 1996 р. проводило IV-у Всеукраїнську конференцію, на яку запрошувало Б. Хаварівського [2, арк. 44]. Вважаємо, що використання у назві Всеукраїнського товариства «Меморіал» ім. В. Стуса терміну «республіканське» не було коректним. Воно ж делегувало його на IV конференцію [3, арк. 7].

У зв'язку з 550-річчям з часу заснування Підгайців, Б. Хаварівського запрошували на урочини [2, арк. 72–73]. Українське товариство охорони пам'ятників історії та культури, Тернопільська обласна організація делегувала Б. Хаварівського на V конференцію міської організації [3, арк. 6].

Редакція Тернопільської обласної молодіжної газети «Ровесник» нагородила почесною грамотою Б. Хаварівського – переможця другого туру вікторини «Чи знаєте ви Болгарію і Слівенський округ?» [7, арк. 2]. Він також отримав почесну грамоту «...за активне співробітництво в газеті та в зв'язку з Днем преси» [7, арк. 5].

1 вересня 1998 р. управління культури ТОДА нагородило грамотою Б. Хаварівського, члена колегії цієї структури, директора обласного архіву, за активну громадсько-просвітницьку, науково-дослідну та видавничу діяльність, плідну роботу зі збереження і примноження вікових традицій українського народу, відродження його духовних надбань, вагомий внесок у розвиток українського мистецтва [7, арк. 30]. У грудні 2001 р. ТОДА, заступник голови, управління культури нагородили грамотами

Б. Хаварівського, директора Держархіву Тернопільської обл., за сумлінну працю, значні успіхи у розвитку архівної справи та з нагоди Дня працівників архівних установ. Майже аналогічними за змістом грамотами відзначили директора архіву голова і заступник очільника ТОР [7, арк. 34–36, 39, 40]. 24 грудня 2001 р. Центральний провід Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка відзначив директора і колектив Держархіву Тернопільської обл. грамотою [7, арк. 37–37 зв., 38]. У грудні 2002 р. Б. Хаварівського відзначив грамотою міський голова Тернополя Богдан Левків [7, арк. 41].

З метою комплексного аналізу стану і перспективних тенденцій розвитку бібліотечної справи в Тернопільській області у першому десятиріччі існування незалежної Української держави та відповідно до плану роботи управління культури облдержадміністрації на 2002 р. проводилася науково-практична конференція «Бібліотеки Тернопільщини в культурному розвитку суспільства кінця 90-х років XX століття». Б. Хаварівський був учасником конференцію з доповіддю на тему «Архівні документи та їх використання користувачами бібліотек» [1, арк. 12–12 зв., 13–13 зв., 14–14 зв., 15].

Таким чином, у часи перебудови Б. Хаварівський намагався поєднувати викладацьку роботу з громадським навантаженням. Брав активну участь у громадсько-політичному житті, що найкраще проявилася з набуття Україною державної незалежності. Був членом багатьох громадсько-політичних структур: «Просвіти», «Меморіалу», КУН, НРУ, дбав про збереження і примноження вікових традицій українського народу, відродження його духовних надбань, вніс вагомий внесок у розвиток національного мистецтва.

3.2. Виборчі кампанії

На конференціях, що відбувалися 25 грудня 1989 р., Б. Хаварівський отримав мандат делегата від ТДПУ ім. Я. Галана (за номером 049) і Тернопільської міської організації «Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка» з висунення кандидатів в депутати Верховної Ради УРСР [10, арк. 2, 2 зв., 3]. 27 січня 1990 р. зареєстрований довіреною особою кандидата в депутати ТОР народних депутатів Михайла Левицького. Брав участь у виборчій кампанії в депутати Тернопільської міської ради народних депутатів у виборчому окрузі № 70, про що посвідка, видана секретарем виборчої комісії від 31 січня 1990 р. [11, арк. 2–3].

Б. Хаварівський у відомостях про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність писав, що він упродовж 1998–2002 рр. був депутатом ТОР [12, арк. 5]. Однак зазначена інформація не відповідає дійсності, позаяк Б. Хаварівського обрано депутатом ТОР, про що свідчить повідомлення Тернопільської обласної виборчої комісії про результати виборів 26 червня 1994 р. з відомостями про його обрання депутатом ТОР у Золотниківському виборчому окрузі № 34 [13, с.1].

Підтвердженням обрання Б. Хаварівського депутатом ТОР є посвідчення, видане секретарем виборчої комісії від 30 червня 1994 р. [14, арк. 2]. Рукопис тез Б. Хаварівського «Моя програма», кандидата в депутати до ТОР, зорієнтований вибірково на фермерів і механізаторів, вчителів і доярок, пенсіонерів і дітей [15, арк. 1]. На нашу думку, вони подані у доволі «розмитому» контексті, драматичних тонах, наголошувалося на тому, що «... не можу жити спокійно, стояти осторонь болю, доки бачу наші розбиті дороги, не газифіковані села, споєну алкоголем і брутальну молодь, старі нетоплені хати, а біля них напівзабутих похилих людей, які не можуть випростатися і коли я дивлюся на їхні порепані на буряках руки, я згадую покійну маму...тому я йду в обласну Радую...». Мені не потрібно депутатство для отримання пільг і привілеїв. Я маю найголовніше, чим кожна людина дорожить, – у мене гарна сім'я і багато вірних друзів і однодумців...» [15,

арк. 1, 4]. Автор програми так і не відповів на основне питання – про «головне гальмо України», зате рекомендував обирати до депутатського корпусу ТОР «...нових освічених і чесних людей, рішучих...» [15, арк. 1].

Чергове продовження положень програми «Бог помагає тим, хто в поті чола здобуває хліб насущний і не зазіхає на чужий шматок». Якщо ми всі... Я не обіцяю – я зобов'язуюся виконувати волю своїх виборців, обіцяти можу єдине – бути чесним в обстоюванні інтересів земляків» [15, арк. 2]. Б. Хаварівський напевно осмислював і змінював текст програми, тому що вона кардинально відрізнялася від попередньо цитованого тексту [15, арк. 3].

У п'яти «Моїх визначальних позиціях» майбутній депутат наголошував на «1. «В своїй хаті – своя правда і сила, і воля!». 2. Шануймося, браття, бо ми того варті!». 3. Чим більше віддаєш – тим більше матимеш». 4. З собою до Бога не візьмеш нічого, крім того, що він тобі дав при народженні – тіло і душу. 5. Жити в Україні ледачим спостерігачем за тим, що в ній коїться, не можу» [15, арк. 2].

Фрагментарність, невизначеність, відсутність логічних послідовних думок, продуманості, врешті-решт політичного досвіду, викликають серйозні зауваги до змістового наповнення «Моєї програми» кандидата в депутати ТОР. Це було свідчення певної внутрішньої боротьби, ймовірно, що і щирого бажання змін. Тим не менше, аналізуючи її текст, не спостерігаємо засобів для виконання зобов'язань перед виборцями, а лише емоції, констатацію складностей, а не програму для їх усунення.

У перевиборчій листівці «Час роботи, час злагоди...» Б. Хаварівський, кандидат в депутати ТОР у Заложцівському виборчому окрузі № 47, звертається до пам'яті батьків, щоб «... нас, троє діточок, яким вони дали вищу освіту, не обминуло просте людське щастя у вільній Україні», до своєї біографії, попередньо займаної посади, статусу тимчасово безробітного, сімейного стану тощо [16, арк. 1]. Однак зовсім не звертає увагу на зобов'язання, які мав би виконувати як депутат ТОР чергового скликання. Це

банальний прорахунок, чи свідомі дії майбутнього депутата, розраховані на широкий загал виборців.

Значно краще змістове наповнення у передвиборчій листівці Б. Хаварівського, кандидата у депутати ТОР у Золотниківському виборчому окрузі № 34 фактично дублюються положення «Моєї програми», більшу увагу звернено на біографічні дані: навчання в Чернівецькому державному університеті, учительській роботі тощо. Правда, «Мої визначальні позиції» обмежено до чотирьох положень, що стосуються не виборчого процесу, а скоріш за все певного філософського світогляду, способу його мислення. «Мою програму» розширено до десяти положень, вони нагадують крилаті слова, гасла. Наприклад, «3. Не втішайся, допоки серед нас засмучені й невтішні», «9. Не хитайся в ідеї» [16, арк. 2]. Натомість довірені особи кандидата в депутати ТОР повідомляють більше біографічних даних про Б. Хаварівського. Зокрема, згадують про студентське життя, участь у наукових конференціях, не повідомляють, звичайно, про їхній зміст, грамоти, нагородження від тогочасних комсомольських структур. Напевно, що вперше згадують про його друзів, самотніх співаків ансамблю «Смерічки», композитора В. Івасюка [16, арк. 3–4]. Про це у спогадах навіть не згадувала його дружина, однокласниця. Ймовірно, що з першими солістами ансамблю Лідією Шевченко, Віталієм Середою, Володимиром Михайлюком, Володимиром Матвієвським, Марією Ісак він не був знайомий, позаяк у 1966 р. ще був школярем. У спогадах Ніни Бондаренко, Раїси Хотимської, Олександра Бродовинського та інших осіб, про Б. Хаварівського згадок не має [17, с. 2]. Це також можна пояснити тим, що він не був солістом ансамблю, а лише художньо оформлював прем'єру «Червоної рути на Чернівецькому телебаченні» [16, арк. 3]. Резюмуючи, довірені особи кандидата в депутати стверджували, що «...виборці не помиляться, віддавши йому свою перевагу у повторному голосуванні. Своєю чесною, сумлінною і принциповою роботою Хаварівський Б. В. зуміє виправдати сподівання тих, хто покладає на нього свої надії. Вікна його кооперативної квартири по

вул. Примакова, 2 кожного дня допізна світяться...Йому завжди бракує часу на свої справи, двері його хати завжди відкриті людям, які потребують допомоги...» [16, арк. 4].

Чергова передвиборча листівка Б. Хаварівського «Моїм землякам – нормальне людське життя» була більш розгорнутою текстуально, фактично поєднувала попередні агітаційні матеріали [16, арк. 5]. Передвиборча програма «Моїм землякам – нормальне людське життя», Б. Хаварівського, кандидата в депутати ТОР у Теребовлянському виборчому окрузі № 15, однотипна за змістовим наповнення попередній листівці [16, арк. 6, 8 зв.].

Аналізуючи передвиборчі агітаційні матеріали, спостерігаємо певні неточності. Зокрема, у них повідомляється, що дружина Майя Назарівна працювала більше 15, понад 20 і 25 років в СПТУ № 3 м. Тернополя [16, арк. 4–7]. Як особисту заслугу кандидат у депутати ТОР, Б. Хаварівський подає інформацію про діяльність Держархіву Тернопільської обл., що за п'ять років задоволено понад 18 тис. звернень колишніх оstarбайтерів, 11 тис. запитів осіб, депортованих до Польщі, багато майнових питань, видання довідок про стаж роботи для отримання пенсій [16, арк. 8].

У «Декларації про доходи кандидата у депутата і кандидата на посаду голови сільської, селищної, міської, районної у місті, обласної Ради, одержані у 1993 році, та про наявність у власності нерухомого майна» йдеться про те, що сума сукупного річного прибутку становила 2,5 тис. крб. У власності перебувала двокімнатна кооперативна приватизована квартира, садовий дачний будинок, земельна ділянка 016, га [18, арк. 1–1 зв.].

В опублікованих списках зареєстрованих кандидатів у депутати ТОР значиться член НРУ, директор Держархіву Тернопільської обл., Б. Хаварівський, зареєстрований у Золотниківському виборчому окрузі № 34 [19, с. 2; 20, арк. 1].

У публікації «Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України» йшлося не лише про Б. Хаварівського, але й про Богдана Бойка, до чого закликав В'ячеслав Чорновіл, голова НРУ. Звичайно, що політична фігура

Б. Бойка була більш вагомішою. Про що свідчить передвиборна агітація І. Оберишина, члена ОУН з 1938 р., колишнього надрайонного провідника і вишкільника, голови Тернопільського обласного товариства «Меморіал», члена проводу ТКР НРУ, І. Герети, голови комісії ТОР з питань освіти, культури й духовного відродження, члена проводу Тернопільської районної організації НРУ в статті з промовистою назвою «Він потрібен області» [21, с. 4; 22, арк. 1].

Б. Хаварівський «скромно» присутній у списку кандидатів у депутати ТОР. Можливо, це пояснюється, по-перше, низьким рівнем політичної програми, у якій домінують емоції, а не конкретні справи; по-друге, ймовірно тим, що ТКР НРУ намагалася не лише мати більшу кількість депутатів у майбутньої обласній раді, а все ж таки посісти керівні посади в цьому органі.

Б. Бойко, на той час народний депутата України, співголова ТКР НРУ, наголошував на тому, що зазначена політична структура прагне «взяти владу в області у свої руки і нести відповідальність», «з приходом до влади у Києві проімперських сил» зростає небезпека втрати незалежності, про «необхідність відновлення вертикалі виконавчої влади» тощо [22, арк. 1 зв.; 23, с. 3].

Роман Смик від імені ТКО НРУ виконував обов'язки спостерігача на виборчій ділянці № 186 виборчого округу № 34 [24 арк. 2–4]. Спостерігачем був і син Б. Хаварівського – Устим [25, арк. 2–8]. Набути статусу депутата ТОР під час виборчої кампанії у 1994 р. Б. Хаварівському вдалося, зважаючи на активну агітацію. Зокрема, у запрошеннях ТКР НРУ, обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, обласної ради «Меморіалу» ім. В. Стуса на вибори до ТОР 26 червня 1994 р. було прохання «віддати свій голос за кандидата Хаварівського Богдана Васильовича». До речі, аналогічним було прохання і на виборах 29 березня 1998 р. [26, арк. 2]. Зверненнях на кшталт «Шановні краяни» із закликом віддати голоси виборців за висуванців ТКР НРУ, а саме Б. Бойка, кандидата на голову ТОР, Б. Хаварівського кандидата в депутати ТОР, Лисого (ініціали

не вказано), кандидата на голову районної ради [27, арк. 2–3]. Незважаючи на те, що Держархів Тернопільської обл. функціонував і надавав послуги громадянам, формально статистика, що подавалася як важлива заслуга Б. Хаварівського на виборах 1994 р., дублювалася і у виборчих прокламаціях 1998 р. [16, арк. 8; 26, арк. 3 зв.].

Варто зауважити, що на виборах, що відбувалися 26 червня 1994 р., головою ТОР обрано Бориса Косенка, Б. Бойко набрав на 86807 голосів менше. Керівних позицій в ТОР члени НРУ не отримали. До складу депутатського корпусу ТОР увійшло з 54 депутатів лише 9 – представників НРУ, в тому числі і Б. Хварівський [28, с. 2; 29, с. 1; 30, арк. 1–3, 3 зв.].

У вітальній телеграмі Душніцької (без ініціалів), голови Золотниківської окружної комісії, на адресу новообраного депутата Б. Хаварівського до складу ТОР, йшлося про побажання «...щирої і плідної праці на користь людей на славу і міцність України». Однак до зазначеного вітання, як не прикро, додавалася листівка ще «Міністерства зв'язи ССРСР» [31, арк. 1–1 зв.]. У подяці виборцям Золотниківського виборчого округу, Б. Хаварівський пообіцяв «...робитиму все, що зможу, аби Україна була вільною і багатою, а життя моїх земляків – щасливим» [32, арк. 1–2].

Золотниківський виборчий округ № 34 з центром у с. Золотники, у якому обрано Б. Хаварівського депутатом ТОР нараховував 19 сільських рад, 13690 виборців [33, арк. 1]. Тим не менше, в архівних матеріалах не зафіксовано жодної інфорації щодо зустрічей Б. Хаварівського з виборцями означеного виборчого округу. Зважаючи на його певний вплив серед обласних і міських засобів масової інформації, про це мали б вони повідомляти, популяризуючи роботу депутата ТОР.

Б. Хаварівський приймав активну участь в проведенні XVII сесії XXI скликання, IV сесії XX скликання, позачергової V сесії XXII скликання, що відбувалися відповідно 11 лютого 1994 р. Це помилка, тому що вибори завершилися 26 червня 1994 р., відповідно сесія мала відбуватися після завершення виборів і оголошення переможців. Наступні сесії проходили 18

травня і 30 серпня поточного року [34, арк. 1–3]. Участь Б. Хаварівського у засіданні ТОР підтверджують 6 мандатів [35, арк. 2–7].

26 березня 1998 р. мали відбуватися чергові вибори до ТОР. 14 лютого поточного року проходила конференція Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, на яку обрано 54 делегати, з них присутні – 42 особи. Головуючий на зібранні, Богдан Головин озвучив порядок денний, що передбачав розгляд питання про висунення кандидатів у депутати до ТОР у Тереховлянському виборчому окрузі № 15. Внесена пропозиція про висунення кандидатом в депутати ТОР Б. Хаварівського отримала 41 голосів «за», 1 – «утримався» [36, арк. 1]. Фактично виборча кампанія 1998 р. опиралася на листівках Б. Хаварівського «Моїм землякам – нормальне людське життя», сформульованих ще у 1994 р. з незначними доповненнями тексту [37, с. 2; 38, арк. 2].

«Слово про кандидата у депутати обласної ради по Тереховлянському виборчому округу № 15 Богдана Хаварівського» І. Герети ідентичне аналогічному «Слову...» 1994 р. [16, арк. 3–4; 38, арк. 3 зв.; 39, с. 2].

Суттєво більша частина агітаційних матеріалів «Русалки Дністрової» присвячена не Б. Хаварівському, майбутньому депутатові ТОР, а роботі Держархіву Тернопільської обл. [38, арк. 4; 40, с. 3]. Тобто, Б. Хаварівський використовував адміністративний ресурс, державна структура, яку він очолював була важливою складовою проведення передвиборчої кампанії

Звичайно, що вибори відбувалися у складних умовах міжпартійного протистояння, навіть і в середовищі проукраїнських партійних сил. Микола Мартинчук в публікації «Мета виправдовує засоби» повідомляв про те, що у Тернопільському виборчому окрузі № 355 мала місце агітація у переддень і день виборів, прихильники Володимира Колінця, котрий балотувався у депутати до ВРУ, повідомляли виборців, що М. Левицький і Олег Герман «зняли свої кандидатури». Майже у кожному населеному місті чи селі Тернопільської обл. перед виборами «...можна було побачити «візитки» кандидатів у депутати, вигляд яких мимоволі наводив на сум і неприємні

роздуми. Зірвані по живому або пошматовані листівки. На деяких кимось зроблені образливі і ганебні написи. Портрети – з виколеними очима...» [38, арк. 1].

Отже, участь Б. Хаварівського у виборчих кампаніях свідчила про його активну політичну позицію. У кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. він намагався отримати статус народного депутата ВРУ, був довіреною особою, приймав участь у виборчих перегонах до міської ради м. Тернополя. Однак лише у 1994 і 1998 рр. стає депутатом ТОР від НРУ. Аналіз його політичної програми свідчить про її низький рівень, надмірну емоційність, відсутність побажань виборців і зобов'язань депутата обласного рівня. Тим не менше, її текст практично без змін використовувався у двох виборчих кампаніях. Використання здобутків працівників Держархіву Тернопільської обл., очолюваного Б. Хаварівським, в агітаційних матеріалах, свідчило про залучення адміністративного ресурсу.

3.3. Популяризація «Пласту»

Б. Хаварівський активно пропагував діяльність «Пласту» на теренах Західної України. У листі Юрія-Ігора Павлічко, голови пластового філателістичного бюро від 19 листопада 1993 р., йшлося про видання українських державних марок з нагоди 80-ліття організації [41, арк. 1]. Пластовий курінь «Сіроманці» передбачав покриття видатків на їх друк у розмірі 3 тис. марок у відповідності із кошторисом і проектом. Це мали б бути відзнаки, надруковані у члена організації, пластового сеньйора Мирона Баб'юка, власника потужної друкарні, що співпрацювала з фірмами «Kodak» «Хегох». «Ця друкарня має всі забезпечення щодо «сек'юриті» друкування, так, щоби нічого на «пропало» [41, арк. 1]. Марки мали відповідати вимогам Міністерства зв'язку України, Пластовий курінь «Сіроманці» планував орієнтовно від 100 – до 200 тис. штук залишити для продажу, повернути кошти на їх друк, якщо «...цей проект добре вийде і Міністерство Зв'язку та Уряд буде задоволений...» і друкувати усі поштові марки України [41, арк. 1]. Як свідчить аналіз архівних матеріалів, доволі тісно перепліталися ідеологічні й фінансові питання.

Збірка світлин «Пласт» у минулому та в сучасності: репродукції, оригінали, ксерокопії [42, арк. 1–8], поштових листівок «80 років українському «Пласту», підготовлених до ювілейної міжкрайової зустрічі у Львові на 8–9 серпня 1993 р. і конвертів, присвячених організації за 1997–1999 рр. зберігаються у фонді Держархіву Тернопільської обл. [43, арк. 1–13 зв.; 44, арк. 1–2, 3–3 зв., 4–4 зв., 5–5 зв., 6–6 зв., 7–7 зв., 8].

Б. Хаварівський звертався до своїх знайомих за кордоном про пошук інформації щодо виявлення інформації про публікації Василя Охримовича і «Пласт» у часописах «Новий час» і «Молоде життя» [45, арк. 1]. Від червня-грудня 1937 р. у «Новому часі» згадуваної інформації не виявлено. У річниках «Молодого життя» за 1925–1926 рр. опубліковано вірші, які безпосереднього відношення до «Пласту» не мали [45, арк. 1–1 зв., 2]. Так, Роман Барановський, колишній гімназист, курінь «Лісові чорти», повідомляв

про заснування і діяльність «Пласту» в Бучачі [46, арк. 1–3]. Ярослав Макарушка у статті «Сьома мандрівка лісових чортів по Поділлі в серпні 1929 року. З верхів на низини» описував цю подію [47, арк. 1–8 зв.]. Цікаві дані подавала Лідія Лугова у «Спогаді про «Пласт» в Тернополі» [48, арк. 1–6]. Уляна Пелех доволі змістовно описала про колишню пластунку членкиню ОУН Катрусю Зарицьку-Сороку [49, арк. 1–4]. Редакційна колегія часопису «Пластовий шлях» у статті «Гетьманський пластун – скоб Роман Шухевич» повідомляла про нього як героя національно-визвольної боротьби українського народу впродовж 1943–1950 рр. і пластуна «Шуха» [50, арк. 1].

Значну частину публікацій про діяльність «Пласту» в Україні, зокрема на Львівщині, Рівненщині та Тернопільщині упродовж 1990–2002 рр. друкували часописи «Молодь України», «Зірка», «Свобода» [51, арк. 1–5]. Зокрема, Богдан Кушнір, журналіст «Молоді України», повідомляв про посвяту 28 юнаків і дівчат, членів спортивно-просвітницького товариства «Пласт» у Львові. Ігор Юхновський, народний депутат Верховної Ради УРСР, зауважував, що йому «...суджено перерости в Український скаут, який складатиметься із «Пласту», «Левенят», «Зелених», «Малої Академії», «Сільського господаря...» [52, с. 2].

Дещо суперечливі думки щодо «Пласту» висловлювали його члени з Рівненщини, під час відзначення 339-річниці битви під Берестечком. Вони вважали, що «Пласт» – незалежна організація, він може бути під опікою ВЛКСМ, будь-якої партії, але не підпорядковується нікому» [53, с. 2]. Керівник науково-методичного колективу Республіканської ради Всесоюзної піонерської організації ім. В. Леніна Е. Гурін наголошував на новому проєкті «Союзу піонерів України» про можливі напрямки дитячої діяльності [54, с. 3]. Скоріш за все йдеться про створення «Пласту», який, на нашу думку, мав контролюватися органами радянської влади і відповідати одному із «напрямків дитячої діяльності». Однак незворотні процеси початку 1990-х рр., що відбулися в Україні, не лише «перекреслили» плани радянської

партійної номенклатури за контролем над громадськими організаціями, але й усунули її від виконання владних повноважень.

Суттєво різняться публікації про «Пласт» після здобуття незалежності України. Добірку матеріалів про «Пласт» друкував часопис «Тернистий шлях» у номері від 27 листопада 1993 р. [51, арк. 1]. З метою популяризації організації серед української молоді, журналіст «Тернистого шляху» Діана Дуцик спілкувалася зі станичною Тернопільської станиці Оксаною Куриш, зв'язковим куреня ім. О. Довбуша Богданом Олексієм, зв'язковим куреня ім. Ю. Старосольського Сергієм Юзиком [55, с. 3].

Директор Держархіву Тернопільської обл. особисто цікавився цією організацією. Про що свідчить путівка його синові, пластунові Устимові, до табору «Гайда до «Пласту» на гору Сокіл Рожнятівського району Івано-Франківської обл. терміном на 12 днів (з 2 – до 14 липня 1994 р) вартістю 1 млн крб. [56, арк. 1]. Аналізуючи «Пластові вмілості», навчальний зошит У. Хаварівського, у якому структурно поєднувалися знання з картографії, природознавства, альпіністики, їзди на велосипеді, плавання і фотографії, можна стверджувати, що таборіві виїзди серйозно готували школярів до самостійної орієнтації на місцевості, так і поглиблювали їх практичні знання [57, арк. 1–4]. У фондах Держархіву Тернопільської обл. збереглися матеріали про життєвий шлях, творчу та громадсько-політичну працю відомого пластуна Богдана Кравціва, Василя Охримовича [58, арк. 1–2; 59, арк. 1–6]. Зокрема, фрагменти збірок Б. Кравціва «Сонети і строфи» (1933 р.) – «Паде на очі морок», «Як звірі», «На святого Юрія», «Дорога», «Невідомий стрілець», «Мати». Два останні твори написані під час перебування у польській в'язниці в 1932 р. [60, арк. 1–1 зв., 2]. «У свято Юрія», «Журавлі», «Альказар», «Сімнадцятого року», «Христос родився» [61, арк. 1–2, 2 зв., 3–3 зв.]. Доволі обширну інформацію про Б. Кравціва подавала «Енциклопедія українознавства» [62, с. 1158] та інші автори [63; 64, с. 26–55; 65, с. 87–98; 66, с. 18–39; 67, с. 113–122].

У Держархіві Тернопільської обл. також збереглися окремі матеріали [59, арк. 1–6]. Наприклад, його стаття «Теребовля на старих картах, описах і гравюрах» [68, арк. 2–9]. «Письменники Теребовельщини», «Із творчости письменників Теребовельщини» [68, арк. 2–8]. Відомості про «Пласт» в Австралії та видатних пластунів повідомляла «Енциклопедія української діаспори» [69, арк. 1; 70, с. 155–158]. Ймовірно, що одна з перших публікацій часопису «Тернистий шлях», у якій подано пластову присягу, гімн, «Основи пластового знання для української молоді» тощо [51, арк. 1]. Про функціонування «Пласту» в Чорткові, зокрема про працю 35 пластунів йшлося у черговій публікації [71, с. 4–5].

Таким чином, Б. Хаварівський сприяв популяризації «Пласту» не лише у Західній Україні, але і за її межами, виданню державних марок з нагоди 80-річчя організації, готував збірки світлин про функціонування інституції у минулому та в сучасності, здійснював пошук інформації про відомих діячів інституції тощо.

3.4. Міжнародні проєкти

Незважаючи на активну громадсько-політичну діяльність, Б. Хаварівський брав участь у міжнародних проєктах. Йдеться про чоловічий хор «Журавлі», створений ще у 1972 р., пов'язаний з ім'ям його засновника Ярослава Полянського, якого у 1983 р. замінив випускник Варшавської музичної академії Роман Ревакович. Хор нараховував 50 осіб. З 1989 р. розпочав гастролі Україною – Львів, Рівне, Чернігів, Канів, Київ. У квітні 1990 р. маршрут «Журавлів» пролягав Івано-Франківськом, Тернополем, Вінницею, Бердичевом, Києвом, Львовом [5, арк. 5; 72, с. 1].

Певною мірою доклався до виступу славетного хору Б. Хаварівський. Довголітній учасник хору, архітектор з Варшави, Богдан Боберський відзначив високий рівень культури місцевої публіки, її доброзичливість. У першому відділі концерту в Тернополі «Журавлі» виконували духовну музику, звучали маловідомі твори. Інтерес викликав другий відділ, у якому переважали стрілецькі пісні Ф. Колесси, І. Недільського, Р. Купчинського, Л. Лепкого, також звучали твори М. Лисенка та Є. Козака. Концерт завершився виконанням національного гімну «Ще не вмерла Україна» за участю присутніх [5, арк. 9; 72, с. 1].

Важливе місце участі Б. Хаварівського пов'язане з увіковіченням пам'яті відомих постатей української історії та культури, участі у міжнародних симпозіумах-практикумах тощо. Так, очільник ОУНР С.-П. Валентин Іващенко запрошував Б. Хаварівського на заходи, пов'язані з освяченням пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському кладовищі Санкт-Петербургу впродовж 13–15 жовтня 2001 р. Насправді програма передбачала його дводенне проведення. Наприклад, 13 жовтня – зустріч делегатів на залізничному вокзалі і в аеропорту, розселення, обід, вечерю, підготовку до вечора пам'яті «Розстріляна поезія» й власне його організація; 14 жовтня – сніданок, покладання квітів до пам'ятника Т. Шевченка, освячення пам'ятного хреста, панахида за українців-жертв політичних репресій, поминальний обід [73, арк. 2–3].

За дорученням делегації від Тернопільщини, яка приймала участь в освяченні пам'ятного хреста на Левашовському кладовищі Санкт-Петербурга впродовж 13–14 жовтня 2001 р., голова спілки політв'язнів і репресованих Григорій Друль висловлював щирю подяку за фінансову підтримку поїздки голові ТОДА Василю Коломийчукові, міському голові Тернополя Анатолію Кучеренкові, директорові туристичної фірми «Сіріус» Володимирові Левковському, віце-президентові МГБФ «Ера милосердя» Тетяні Тарасовій [73, арк. 4].

В офіційному зверненні М. Назаренка, президента МБГФ «Ера милосердя», зі штаб-квартирами у Києві та Харкові до голови ТОДА В. Коломийчука йшлося про прохання включити до складу делегації від області на СКУ Б. Хаварівського, члена правління зазначеного фонду і Тетяну Тарасову, голову його Тернопільського відділення [73, арк. 1].

ОУНР С.-П. представляла міське міжрегіональне громадське об'єднання зі статутом, затвердженим загальними зборами від 19 квітня 2001 р. (протокол № 1) [74, арк. 1]. Зазначена організація вважалася юридичною особою, добровільною, некомерційною, що перебувала на самофінансуванні, діяла лише на території РФ з центральним офісом у Москві [74, арк. 1].

Основними метою та завданнями були сприяння розвитку національної самосвідомості представників української діаспори, які проживали у РФ, реалізації їх захисту громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав і свобод, збереження і поступ їх національних традицій, культурної і релігійної спадщини, представництво інтересів організації в органах державної влади і управління підприємствами, громадськими організаціями, громадянами РФ як в державі, так і за кордоном, співпраця і взаєморозуміння між народами Росії та України, вирішення нагальних соціальних, етнічних і політичних проблем, розширення культурних, гуманітарних, наукових зв'язків в Росії та Україні тощо [74, арк. 2].

Її структура передбачала функціонування головного проводу на чолі з В. Іващенко, секретаріатів – з питань науки (Тетяна Лебединська),

економіки (Едуард Гладкий), культури (Віолета Гріневич), організаційних питань та фінансів (Володимир Косенко), правових питань (Ігор Мелтиз), освіти (Олександр Дорошенко), інформації (Станіслав Сиднекович) [74, арк. 9].

У листівці ОУНР С.-П. на тему «Історія встановлення пам'ятного хреста на Левашовому меморіальному кладовищі українцям-жертвам політичних репресій» зазначалося, що 18 вересня 1998 р. В. Косенко на засіданні української автономії Санкт-Петербурга запропонував встановити пам'ятний хрест українцям-жертвам політичних репресій. Лише через три роки російська влада надала дозвіл. 19 квітня 2001 р. на установчій конференції створено ОНУР С.-П., ухвалено рішення про увіковічення пам'яті українців-жертв політичних репресій, прах яких зберігається на Левашовому меморіальному кладовищі. З часу подання необхідних документів, зазначене питання розглядалося три місяці [75, арк. 1–1 зв.].

За три дні автор проекту, керівник секретаріату ОУНР С.-П. з організаційних питань Володимир Косенко, виготовив пам'ятний хрест, який 13 серпня 2001 р. встановлено. На засіданні центрального проводу ОУНР С.-П., під час проведення у Києві 19 серпня поточного року III Всесвітнього форуму українців, прийнято рішення про освячення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій 14 жовтня 2001 р. Розв'язання поточних організаційних питань покладено на ОУНР Санкт-Петербургу і Москви [75, арк. 1–1 зв.].

Центральний провід організації щиро подякував усім, хто активно долучився до посильної допомоги у встановленні пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій, надіявся, що «...імена невинно вбитих українців в Росії не будуть забуті, а увіковічення їх пам'яті підтримають й інші українські організації в Російській Федерації і за кордоном» [75, арк. 1 зв.]. Доречно зауважити, що підготовкою встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій займалася

фундація української культури Санкт-Петербурга і Ленінградської обл. [76, арк. 1].

У листівці «Господи! Помилуй Україну!» про історію встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовому цвинтарі у Санкт-Петербурзі 13 серпня 2001 р., підготовленій ОУНР С.-П. (укладач О. Дорошенко) наголошувалося на тому, що «Боже! Не дай повернутися тим часам, коли нищили людей тільки за те, що вони українці, коли діти не знали мови батьків, живучи на своїй Батьківщині!» [76, арк. 1].

У відповідності з даними ОУНР С.-П., упродовж 1937–1954 рр. органи радянської влади закатували і розстріляли 19454 особи, з них 4328 українців [76, арк. 1 зв.]. Як зазначалося у повідомленні, що політичні репресії правителів Росії розпочалися ще за життя Богдана Хмельницького і тривали до 1985 р. [76, арк. 1 зв.]. Зауважуємо на тому, що у тексті останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського помилково іменують Миколою [76, арк. 1 зв.]. З цього приводу варто згадати поему О. Дорошенка «Забуті козацькі могили», приурочену одній із трагічних сторінок історії українського козацтва – будівництву Ладозького каналу в 1721–1722 рр. [77; 78, арк. 1–16 зв.].

На нашу думку, ОУНР С.-П., незважаючи на те, що була міським міжрегіональним громадським об'єднанням РФ з центральним офісом у Москві, членство у якій могло бути індивідуальним або колективним, виключно за громадянами РФ, намагалася впливати на процеси на міждержавному рівні. Фактично втручаючись у внутрішні справи України [74, арк. 5–6]. У відповідності з положеннями статуту ОУНР С.-П. могла утворювати організації на міжнародному рівні, приймати участь в «...осуществлении мероприятий, которые не противоречат международным отношениям России» [74, арк. 7].

Зрозуміло, що проблема функціонування ОУНР С.-П. не пройшла осторонь російської преси. Так Вікторія Волошина опублікувала статтю в «Известиях», у якій, використовуючи «чорний» піар, намагалася

дискредитувати не лише зазначену організацію, але й звинуватити владу України в особі її Президента Леоніда Кучми в невиконанні зобов'язань щодо відкриття пам'ятника Т. Шевченкові [79, с. 2–3; 80, арк. 1–2].

Інформацію, викладену В. Волошиною, доволі переконливо спростовував за результатами власного розслідування Віктор Гуменюк, голова ОУНР Москви, уродженець села Нагірянк Чортківського району Тернопільської обл. [80, арк. 1–2].

Міжнародний семінар-практикум «Подальші шляхи реалізації і вдосконалення технологій мікрофільмування генеалогічних документів, забезпечення міжнародного стандарту якості та збереження оригіналів в процесі їх мікрофільмування» проходив в Ужгороді упродовж 23–25 червня 2003 р., учасником якого був Б. Хаварівський [1, арк. 16–17, 19]. Викликає подив інше, чому міжнародний семінар-практикум проводився російською мовою, незважаючи на солідне представництво учасників – директора (Генадія Борека), начальника відділу (Георгія Папакіна), головного спеціаліста відділу (Юлії Прилепищевої) Державного комітету архівів України, директорки Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (Ольги Музичук), директорки Центрального державного історичного архіву України, м. Львів (Діани Пельц), семи директорів державних обласних архівів областей – Чернігівської, Сумської, Запорізької, Чернівецької, Донецької, Закарпатської, Тернопільської [1, арк. 16–17, 19]. Єдиним міжнародним представником було «Генеалогічне товариство Юти» із зональним менеджером Раулем Риосом, регіональним менеджером Наталією Рощиною, оператором мікрофільмування Василем Марієнком. Ймовірно, що російськомовний формат проведення заходу пов'язано з тим, що його імениті учасники мали змогу відвідати Нирадгазький обласний архів (Угорщина), обмінятися досвідом роботи з місцевими архівістами [1, арк. 16–17, 19].

Отже, Б. Хаварівський активно долучався до громадсько-політичних проєктів, пов'язаних з виступами міжнародних хорових капел в Україні, увіковіченням пам'яті відомих постатей історії України та національної

культури за її межами, участі в семінарах-практикумах. Організація концертного турне Україною хором «Журавлі» за сприяння Б. Хаварівського, виконання творів духовної музики, стрілецьких пісень, на той час ще пісні «Ще не вмерла Україна», мали надзвичайно важливе значення як для популяризації національної культури, так і формування певних політичних симпатій. Налагодження особистих контактів з українською діаспорою Санкт-Петербурга послужило увіковіченню пам'яті українців-жертв політичних репресій, освяченню хреста на одному із кладовищ міста.

Таким чином, свідченням активної громадсько-політичної позиції Б. Хаварівського була участь у виборчих кампаніях. Він прагнув стати народним депутатом ВРУ, брав участь у виборчих перегонах до міської ради м. Тернополя. Однак лише у 1994 і 1998 рр. обраний депутатом ТОР від НРУ. Його політична програма – це надмірна емоційність, відсутність побажань виборців і зобов'язань депутата обласного рівня. Тим не менше, її текст практично без змін використовувався у двох виборчих кампаніях, а використання здобутків працівників Держархіву Тернопільської обл., очолюваного Б. Хаварівським, в агітаційних матеріалах, свідчило про залучення адміністративного ресурсу.

Б. Хаварівський сприяв виданню державних марок з нагоди 80-річчя «Пласту», готував збірки світлин про функціонування інституції у минулому та в сучасності, здійснював пошук інформації про відомих діячів інституції тощо. Долучався до громадсько-політичних проєктів, пов'язаних з виступами міжнародних хорових капел в Україні, увіковіченням пам'яті відомих постатей історії України та національної культури за її межами, участі в семінарах-практикумах.

Список використаних джерел до третього розділу

1. Запрошення Хаварівському Б. В. на різні урочини // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 12. 73 арк.

2. Програми культурно-освітніх заходів, на які запрошувався Хаварівський Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 11. 73 арк.
3. Мандати, перепустки Хаварівського Б. В. як учасника конференцій та інших громадських організацій // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 13. 8 арк.
4. Резолюція звітно-виборної конференції Тернопільської крайової організації НРУ «Про ставлення Руху до нових громадських організацій» // Свобода. 29 травня 1992. С. 1.
5. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у пресі за 1970–2003 роки. Вирізки з періодичних видань, ксерокопії із періодики // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 21. 82 арк.
6. Заява Політпроводу Тернопільської Крайової ради Руху // Свобода. 30 травня 1992. С. 2.
7. Грамоти, листи-подяки, дипломи, якими відзначався Хаварівський Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності в 1968–2003 роках. Оригінали // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 14. 45 арк.
8. З релігійної філателії // Церковний вісник. 5 вересня 1993. С. 9.
9. Автобіографія Хаварівського Б. В. Машинопис з авторськими правками // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 1. 2 арк.
10. Мандати делегата Конференцій Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. О. Галана по висуненню кандидатів в

депутати Верховної ради Української РСР 25 грудня 1989 року та конференції Тернопільської міської організації Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка по висуненню кандидатів до рад народних депутатів Української РСР // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 69. 3 арк.

11. Посвідчення Хаварівського Б. В. про реєстрацію його довіреною особою Левицького Михайла Васильовича, кандидата в депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів двадцять першого скликання від 27 січня 1990 р. та кандидатом у депутати Тернопільської міської ради народних депутатів по виборчому округу № 70 від 31 січня 1990 року // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 70. 3 арк.
12. Хаварівський Б. В. Відомості про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність. Авторський рукопис та машинопис // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 2. 7 арк.
13. Народні депутати Тернопільської обласної ради // Західна Україна. 26 червня – 1 липня 1994. С. 1.
14. Посвідчення Хаварівського Богдана Васильовича про обрання його 26 червня 1994 року депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по виборчому округу № 34, видане 30 червня 1994 року // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 65. 2 арк.
15. Хаварівський Б. В. Програмні тези кандидата в депутати до Тернопільської обласної ради. Рукопис // Держархів Тернопільської

- області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 54. 4 арк.
16. Передвиборчі листівки кандидата в депутати Тернопільської обласної ради Хаварівського Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 55. 8 арк.
 17. Нечаєва П. Вижницький феномен // Доба. 11 січня 2002. С. 2.
 18. Декларація про доходи Хаварівського Б. В., кандидата у депутати обласної ради, отримані у 1993 році та про наявність у власності нерухомого майна // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 56. 1 арк.
 19. В окружних виборчих комісіях по виборах депутатів Тернопільської обласної Ради // Свобода. 4 червня 1994. С. 2.
 20. Опубліковані списки зареєстрованих кандидатів у депутати Тернопільської обласної ради, серед яких значиться Хаварівський Б. В. по Золотниківському виборчому округу № 34 // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 57. 2 арк.
 21. Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України // Свобода. 18 червня 1994. С. 4.
 22. Публікація «Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України» із відомостями про кандидатів в депутати Тернопільської обласної ради, висунутих конференцією Крайової організації НРУ, в тому числі Хаварівського Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 59. 1 арк.
 23. Валігура К. Україні загрожує втрати державності // Свобода. 18 червня 1994. С. 3.

24. Посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження Смика Романа, її представника, на виборчу дільницю № 186 виборчого округу № 34. Приєднані незаповнені посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження її представників на виборчі дільниці // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 71. 4 арк.
25. Посвідчення спостерігача на виборчій дільниці № 34, видане Бачуком І., головою Теремовлянської районної ради РУХу, Хаварівському Устиму. Приєднані незаповнені посвідчення Теремовлянської районної ради РУХу спостерігачів на виборчих дільницях // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 72. 8 арк.
26. Запрошення Крайової ради Народного Руху, обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, обласної організації «Меморіал ім. В. Стуса» на вибори до Тернопільської обласної ради 26 червня 1994 року та 29 березня 1998 року «Просимо віддати свій голос за кандидата Хаварівського Богдана Васильовича». Друкарські відтиски // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 60. 3 арк.
27. Звернення «Шановні краяни!» із закликом віддати голоси за висуванців Крайової ради Народного РУХу на виборах, у тому числі Хаварівського Богдана, кандидата в депутати обласної ради. Друкарські відтиски // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 61. 3 арк.
28. За кого, як і скільки // Вільне життя. 1 липня 1994. С. 2.
29. Вибори-94: хто за кого, скільки // Свобода. 2 липня 1994. С. 1

30. Повідомлення Тернопільської обласної виборчої комісії про результати виборів 26 червня 1994 року із відомостями про обрання Хаварівського Богдана Васильовича депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по Золотниківському виборчому округу № 34, опубліковані в обласній пресі // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 62. 3 арк.
31. Вітальна телеграма Душніцької, голови Золотниківської окружної комісії, Хаварівському Б. В. у зв'язку з обранням депутатом обласної ради // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 63. 1 арк.
32. Подяка Хаварівського Б. В. виборцям Золотниківського виборчого округу № 34 за виявлене довір'я представляти їх інтереси в Тернопільській обласній раді. Рукопис та машинопис тексту // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 64. 2 арк.
33. Фрагмент карти Тернопільської області із виборчими округами, в тому числі Золотниківським виборчим округом № 34 із центром у с. Золотники, у якому обирався Хаварівський Б. В. Ксерокопія // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 68. 1 арк.
34. Повідомлення Хаварівському Б. В. про проведення сесії Тернопільської обласної ради народних депутатів XXI та XXII скликань // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 66. 3 арк.

35. Мандати № 34 депутата Тернопільської обласної ради XXII скликання Хаварівського Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 67. 7 арк.
36. Витяг із протоколу конференції Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка від 14 лютого 1998 року про висунення кандидатом у депутати Тернопільської обласної ради народних депутатів по Теремовлянському виборчому округу № 15 Хаварівського Богдана Васильовича, члена НРУ, директора держархіву Тернопільської області// Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 73. 1 арк.
37. Хаварівський Б. «Моїм землякам – нормальне життя» // Воля. 20 березня 1998. С. 2.
38. Публікації, що стосуються виборних кампаній, у яких брав участь Хаварівський Б. В. Вирізки з газет, примірник газети «Русалка Дністрова» (1998. – Березень. № 4 (107) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 74. 4 арк.
39. Герета І. Слово про кандидата у депутати обласної ради по Теремовлянському виборчому округу № 15 Богдана Хаварівського // Русалка Дністрова. Число 4 (107.) Березень. 1998. С. 2.
40. Богдан Хаварівський // Русалка Дністрова. Число 4 (107.) Березень. 1998. С. 3.
41. Лист Павлічко Ю. І., голови Пластового Філателістичного Бюро, Хаварівському Б. В. із пропозицією щодо видання українських державних марок із нагоди 80-ліття «Пласту». Приєднано відбиток поштової марки «Український Пласт». Ксерокопії // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович

- (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 402. 4 арк.
42. Збірка світлин: «Пласт» у минулому та в сучасності. Репродукції, оригінали, ксерокопії // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 422. 8 арк.
43. Збірка поштових листівок, конвертів «80 років українського «Пласту», підготованих до ювілейної міжкрайової пластової зустрічі (Україна, Львів. – 08–09 серпня 1993) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 420. 13 арк.
44. Збірка українських поштових конвертів, присвячених «Пласту» // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 421. 8 арк.
45. Лист Хаварівському Б. В. про виявлення публікацій про Охримовича і «Пласт» у часописах «Новий Час» та «Молоде Життя». Рукопис // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 403. 32 арк.
46. Барановський Роман. «‘Пласт у Бучачі». Ксерокопія статті // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 406. 3 арк.
47. Макарушка Ярослав. «Сьома мандрівка лісових чортів по Поділлі в серпні 1929 року. З верхів та низин». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 407. 8 арк.

48. Лугова Лідія. «Спогад про Пласт у Тернополі». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 408. 6 арк.
49. Пелех Уляна. «Замість квітів на могили Катрусі Зарицької-Сороки та її батьків Володимири і Мирона Зарицьких». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 409. 4 арк.
50. Редакційна стаття «Гетьманський пластун-скоб Роман Шухевич», опублікована у часописі «Пластовий шлях». Ксерокопія фрагменту часопису // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 410. 1 арк.
51. Публікації про відродження та діяльність «Пласту» на Україні (на 24 серпня 2002 р. Львівщині, Рівненщині, Тернопільщині у 1990–2002 роках). Вирізки з газет // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 405. 5 арк.
52. Кушнір Б. Відроджений «Пласт» // Молодь України. 4 вересня 1990. С. 2.
53. Ольховський І. Чим займаються у «Пласті» // Зірка. 14 вересня 1990. С. 2.
54. Шевчук Л. «Пласт» претендує на елітарність і виховує майбутніх керівників суспільства // Свобода. 30 травня 1992. С. 3.
55. Дуцик Д. «Наша ціль – плекати провідницький хист» // Тернистий шлях. 27 листопада 1993. С. 3.
56. Путівка Хаварівському Устиму, пласту, у пластовий табір «Гайда до «Пласту» (Івано-Франківська область, Рожнятівський район, г. Сокіл (біля с. Гриньків) в липні 1994 року. Приєднано печатку курінного мандрівного табору УПЮ «Козацькі клейноди» (липень 1994 р.) та проект привітання, виготовлені пластуном Хаварівським Устимом //

- Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 412. 3 арк.
57. «Пластові вмілості». Навчальний зошит пластуна Хаварівського Устима // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 413. 8 арк.
58. Короткі відомості про життєвий шлях, творчу і громадсько-політичну діяльність Кравціва Богдана – поета і пластуна (05.05.1904–21.11.1971) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 414. 2 арк.
59. Відомості про Охримовича Василя – визначного діяча ОУН, Кравціва Богдана – поета, журналіста, пластового і громадсько-політичного діяча та його поезії, опубліковані у журналі «Пластові обрії» (1999. – № 36). Машинописні відпуски фрагменту журналу // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 417. 6 арк.
60. Кравців Богдан. Фрагмент збірки «Сонети і строфи» (Львів. – 1933). Вірші «Паде на очі морок...», «Як звірі», «Дорога», «Невідомий стрілець» та інші. Машинопис // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 415. 2 арк.
61. Поезії Кравціва Богдана: «У свято Юрія!» (1926), «Журавлів (1926)», «Альказар» (березень 1939), «Сімнадцятого року» (1936) та інші. Машинописні копії // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 416. 3 арк.

62. Енциклопедія українознавства. Словникова частина 3 / за гол. ред. проф. Володимира Кубійовича. НТШ. Париж-Нью-Йорк: Видавництво «Молоде життя», 1959. С. 1158.
63. Кравців Б. На багряному коні революції: до реабілітаційного процесу в УРСР. Нью-Йорк: Видавництво «Пролог», 1960 . 63 с.
64. Лавріненко Ю. Між каменем і бойовою стійкою // Сучасність. 1975. № 1. Січень. С. 26–55.
65. Дерлат Н. Відлуння доби: творчість Богдана Кравціва // Альманах Українського Народного Союзу на 1977 рік. С. 87–98.
66. Тарнавський О. Поетичний шлях Богдана Кравціва // Сучасність. 1977. Листопад. С. 18–39.
67. Тарнавський О. Богдан Кравців – поет нової дійсності // Альманах Українського Народного Союзу на 1981 рік. С. 113–122.
68. Кравців Богдан. «Теребовля на старих картах, описах і гравюрах». Дослідження, опубліковане в книзі «Теребовельська земля». Ксерокопії фрагментів книги // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 418. 10 арк.
69. Енциклопедичні відомості про «Пласт» в Австралії та видатних пластунів («Енциклопедія Української Діаспори». – Австралія-Азія-Африка. – 1995. Т.4)// Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 411. 5 арк.
70. Енциклопедія української діаспори. Том 4 (Австралія-Азія-Африка). Київ-Нью-Йорк-Чікаго-Мельбурн, 1995. С. 155–158.
71. Приймак Б. Гартує юних «Пласт» // Свобода. 24 серпня 2002. С. 4–5.
72. Герета І. «Журавлі» в Тернополі // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1
73. Матеріали про участь делегації від Тернопільщини, у тому числі Хаварівського Б. В., в освяченні пам'ятного хреста українцям-жертвам

політичних репресій на Левашовському кладовищі у м. Санкт-Петербург 13–14 жовтня 2001 року (запрошення, повідомлення про включення в склад делегації, програма урочистих заходів, подяка делегації від Тернопільщини за організацію поїздки та фінансову підтримку) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 423. 4 арк.

74. Статут міського міжрегіонального громадського об'єднання, затверджений загальними зборами об'єднання (протокол № 1 від 19 квітня 2001 року). Приєднано відомості про особовий склад керівництва організації та її емблему // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 424. 10 арк.
75. Листівка Центрального Проводу Організації українського національного руху. Ксерокопія // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 425. 1 арк.
76. Листівка «Господи! Помилуй Україну» про історію встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському меморіальному цвинтарі у м. Санкт-Петербург 13 серпня 2001 року, підготовлена та віддрукована Організацією українського національного руху у Санкт-Петербурзі в 2001 році. Ксерокопія // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 426. 1 арк.
77. Дорошенко О. В. Забуті козацькі могили. С.-П., 2000. 28 с.
78. Дорошенко Олександр, поет, композитор, кандидат технічних наук (Росія, Санкт-Петербург). «Забуті козацькі могили». Поема про походи козаків на будівництво Ладозького каналу у 1721–1722 рр. (безгонорарне видання з дарчим надписом автора державному архіву Тернопільської

області від 13 жовтня 2001 року) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 431. 16 арк.

79. Волошина В. Каменные гости скандалят. Тарас Шевченко в долгу перед Россией // Известия. 26 мая 2001. С. 2–3.
80. Інформація «Гроші «відмиті» на славі Кобзаря» Гуменюка Віктора, голови Організації українського національного руху (м. Москва), уродженця с. Нагірянк Чортківського району Тернопільської області, із результатами розслідування, проведеного для спростування тверджень, викладених у статті Волошиної Вікторії «Каменные гости скандалят. Тарас Шевченко в долгу перед Россией»: опублікованою в газеті «Известия» (Москва. – 2001. – 26 травня). Ксерокопія машинопису // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 433. 2 арк.

РОЗДІЛ 4

ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

4.1. Публіцистика

Вагоме місце в просвітницькій діяльності Б. Хаварівського посідає його публіцистична праця. У відомостях про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність за 2002–2003 рр. зазначено, що його спадщина налічує більше 150 журнальних і газетних публікацій на історико-краєзнавчі теми [1, арк. 2, 5]. Звичайно, що в силу певних обставин і причин, можливо, не усі примірники періодичних видань збереглися в бібліотеках і фондах державних архівів, тим не менше, аналіз значної частини з них дає змогу критично підійти до їх змістового наповнення, синтезувати думки та ідеї автора. Відповідно логічним є поділ його публіцистичної спадщини на два періоди. Перший період – радянський (липень 1975 р. – січень 1991 р.), у якому він виступає позаштатним кореспондентом місцевих видань, своєрідним пропагандистом та ідеологом комуністичної системи. Другий – незалежної України (жовтень 1991 р. – червень 2016 р.), у якому публікації Б. Хаварівського, кардинально вирізняються актуальними темами з історії України.

Перший період – радянський (липень 1975 р. – січень 1991 р.), у якому він виступає позаштатним кореспондентом місцевих видань, своєрідним пропагандистом та ідеологом комуністичної системи. Аналізуючи перший період публіцистичної і видавничої праці Б. Хаварівського, варто зауважити, що першими були згадки про нього у пресі, або ж дописи й статті до студентських та молодіжних видань обласного і республіканського рівнів. Проблематика змістового наповнення, зазвичай окреслена публікаціями, пов'язаними з публікаціями ідеологічного змісту, – це ювілеї 50-річчя утворення СРСР, 40-річчя возз'єднання з радянською Україною, переміщення газети «Іскра»; на історичну тематику особового характеру (Олекса Довбуш, Іван Франко, Микола Тарновський, Христо Ботев, Михайло Павлик, Димитр Благоєв); про непорушну дружбу народів СРСР тощо.

О. Корнієнко писав, що «Повний контроль над усіма сферами життя громадян можливий лише у поєднанні різних напрямів ідеологічного впливу. Для досягнення стабільного і тривалого ефекту гасла про добробут і достойне майбутнє для підростаючого покоління повинні невинно лунати, не залишаючи місця роздумам. У той же час можна переконувати населення у тому, що найкраще саме тут, а інші країни якщо не ворожі, то рівень життя у них значно нижчий. Таким шляхом пішла пропаганда в Радянському Союзі, зокрема в УРСР. Вплив на населення проводився у різних напрямках, у тому числі через періодичні видання...» [2, с. 77].

Б. Ховарівський розпочав публікувати свої дописи і статті у періодичних радянських виданнях з липня 1975 р. Доречно зауважити, що згадки про третьокурсника Б. Ховарівського (так подано прізвище в оригіналах видань), який розповідав про переклади творів В. Симоненка на мови народів СРСР і братніх республік, є в публікації «Радянського студента» за 1970 р. [3, с. 2; 4, арк. 1]. Зокрема, у черговій публікації згадується Б. Ховарівський, як учасник урочистого вечора, присвяченого місячнику молоді української поезії на Буковині, що відбувався у палаці працівників легкої промисловості м. Чернівців. Захід приурочили до 50-річчя утворення СРСР, звучало «... полум'яне слово про ленінську дружбу народів, про наше радянське сьогодення, читались поезії, що таврували американських убивць» [4, арк. 2; 5, с. 3].

У актовій залі середньої школи Берегомета Вижницького району Чернівецької обл. також відбувався літературний вечір, присвячений 50-річчю утворення СРСР, на якому з доповіддю «Літератори Буковини до 50-річчя утворення СРСР», виступав член СПУ, старший викладач ЧДУ, М. Івасюк. Свої поезії читали студенти, у тому числі й Б. Ховарівський [4, арк. 2; 5, с. 3].

Стверджуємо, що першою публікацією Б. Ховарівського була стаття «Натхнення з Довбушевої криниці», опублікована у 81–82 номерах «Трудової слави» [6, с. 3; 7, арк. 1]. Її автор подавав образ О. Довбуша крізь

призму радянського «народного месника», «улюбленця трудового люду», «борця за справедливість» тощо [6, с. 3; 7, арк. 1–2]. Вельми цікавий висновок робить Б. Хаварівський про те, що «...нащадки славного Довбуша мирно працюють на вільній землі: сплавають ліс по швидких гірських ріках і протягують високовольтні лінії через Карпати, сіють пшеницю і мріють небом...А в часи випробувань, що випали на долю нашого народу в 1941-му, Карпати дивились на окупантів очима Довбуша» [6, с. 3; 7, арк. 1–2].

Про роль І. Франка, «співця народного горя і боротьби», у творчості М. Тарновського йдеться у черговій статті Б. Хаварівського. Її автор критикує «заокеанських горе-літераторів», які намагалися вилучити з творчості Каменяра революційний зміст, він «стурбований» становищем М. Тарновського у «нелегких умовах капіталістичної дійсності», вірить у те, що здійсниться його заповітна мрія – «...повернення на Радянську Україну, оспівуючи наше прекрасне життя, наші грандіозні плани й звершення на шляху у комуністичне завтра» [7, арк. 4].

Популяризуючи дружбу українського народу з іншими народами СРСР, у періодичній пресі з'являються статті про її «непорушність». Так, про місячник Узбецької РСР на Тернопіллі писав Б. Хаварівський у статті під назвою «Коштовні зерна», про духовне і культурне зближення соціалістичних націй, зміцнення чуття єдиної родини народів СРСР тощо [7, арк. 5]. Автор публікації з патріотичним пієтетом повідомляв про «великий інтерес» надзбручанців щодо перегляду тематичних кінострічок, присвячених дням союзних республік на Тернопільщині, про грандіозні перетворення у Казахській РСР, підкорення цілини, суттєву допомогу студентських будівельних загонів тощо [7, арк. 7; 8, с. 2].

У статті до 100-річчя з дня народження болгарського поета, друкаря, учителя, журналіста Х. Ботева, Б. Хаварівський, подаючи оглядово його біографію, пише про «великого революціонера-інтернаціоналіста», який боровся за національне і соціальне визволення народів [7, арк. 8]. Важливий події радянської історії – 40-річчю так званого «возз'єднання» з радянською

Україною, присвячено статтю Б. Хаварівського «Гімн Вітчизни». У якій автор наводить інформацію з конституції СРСР про державний гімн, що «...проголошує непереможність робітничого руху, загибель капіталізму і торжество комунізму», у «...його величних акордах відчувається час, що працює на комунізм...», «...музика гімну спирається на кращі традиції вітчизняної народної музики, масових революційних пісень і маршів» [7, арк. 9; 9, с. 2]. Аналізуючи текст публікації, стверджуємо, що її змістове наповнення повною мірою відповідало ідеологічним запитам партійного керівництва тогочасного СРСР.

Продовжуючи опришківську тематику, Б. Хаварівський писав про М. Павлика, який «обстоював інтереси працюючого народу», «виступав проти феодалських привілеїв», «формувався під впливом російських революціонерів-демократів», «невтомний поборник дружби народів, зокрема українського і російського» тощо [7, арк. 10; 10, с. 4].

Б. Хаварівський наголошував на тому, що М. Павлик був одним із найближчих друзів Соломії Крушельницької, формував її мистецькі уподобання, знайомив з літературними і громадськими питання, надсилав їй видання художніх творів, «...виховував у ній любов і повагу до російської літератури» [7, арк. 10; 10, с. 4].

Однак аналіз листувань М. Павлика і С. Крушельницької свідчить про протилежне. Василь Горинь писав, що, перебуваючи на чужині, Соломія листувалася з приятелями на батьківщині, з тими, хто міг допомогти порадами у світоглядних пошуках, відборі відповідної літератури, «...дати розраду в душевних сумнівах і молодечих пориваннях» [11, с. 289–290].

Так зав'язується листування з М. Павликом і Марією Вояковською-Грушевською, дружиною Михайла Грушевського. Якщо перший був для неї всебічною ідейно-інтелектуальною підпорою, адже порушував у своїх листах політичні, філософські, естетичні, морально-етичні теми, то у другій Соломія шукала розраду для душі й серця на чужині, де вона «...не мала до кого рідного слова промовити» [11, с. 290].

Як підтверджують джерела, Соломія цікавилася культурним життям у Східній Галичині, атмосферою у Львівському театрі, підготовкою до вистав тощо. Через часопис «Діло» дізнавалася про урочини, пов'язані з перепохованням Маркіяна Шашкевича у Львові. Вона отримувала літературу від М. Вояковської-Грушевської, прагнула вивчати культуру інших народів тощо. На сьогодні епістолярна спадщина С. Крушельницької відома, у ній не йдеться про те, що М. Павлик «...виховував у ній любов і повагу до російської літератури» [7, арк. 10; 10, с. 4].

Це був своєрідний стиль, стандарт радянської періодики про так звану «непорушну дружбу українського і російського народів», «виховування любові й поваги до російської літератури» тощо. Юрій Каганов писав про те, що вживання шаблонних фраз і канцеляризмів, формалізованість речень на підсвідомому рівні закладали відповідні зразки стандартизованого мислення і поведінки, без запитань «чому?» і «як?», «для чого?» і «навіщо?» [12, с. 152].

Преса, на його думку, це «... віддзеркалення і водночас рупор соціально-політичного ладу, створюючи, регулюючи, доказуючи та направляючи потік інформації в потрібному напрямку, радянська влада здійснювала конструювання масової суспільної свідомості тоталітарного зразка» [12, с. 152].

У статті, приуроченій 200-річчю з дня народження Григорія Квітки-Основ'яненка, ювіляра ЮНЕСКО 1978 р., Б. Хаварівський так пояснював факт написання творів письменником українською і російською мовами, що це було «... наслідком повороту не тільки вітчизняної, але й інших літератур до національної самобутності, народності й реалізму». Співпраця Г. Квітки-Основ'яненка з російським виданнями зміцнювала і єднала братні літератури, він «... захоплювався російською літературою з юності, стежив за її розвитком, пізніше брав активну участь у російському літературному процесі – з цього, власне, починається українська проза» [7, арк. 11; 13, с. 1].

Оскільки аналізовану статтю вміщували на першій сторінці, то, за «... радянськими канонами, передова стаття газети – це прапор номера,

директива партійного комітету в тому чи іншому питанні. Тому кожна передовиця повинна була бути бездоганною і за змістом, і за формою, і за викладом» [12, с. 151].

Описуючи антологію молодієї поезії України «Дніпрові райдуги», Б. Хаварівський писав, що цією збіркою видавництво «Молодь» завершило серію творів 130 авторів. Незважаючи на загалом позитивне враження від публікації, тим не менше, її автор згадує про «будівничих на аванпостах комуністичного творення» [7, арк. 12; 14, с. 2].

Стаття про Д. Благоева, пропагандиста марксизму в Болгарії, засновника і керівника Болгарської РСДП, написана в дусі комуністичної пропаганди, якому приписують слова про те, що прихід до влади більшовиків, «... єдиний шлях, який приведе його батьківщину до перемоги соціалізму...» [7, арк. 13; 15, с. 4].

Зауважуємо, що ймовірно одна зі статей «Ольга Кобилянська і Тернопільщина», повністю позбавлена ідеологічного змісту. В ній розповідається про роль О. Кобилянської в історії українській культури, короткий екскурс в минуле, як «...переплелася доля письменниці з долею нашої барвінкової землі» [7, арк. 14; 16, с. 4].

Натомість у чергові публікації йшлося про постанову колегії Державного комітету з профтехосвіти, ЦК ВЛКСМ України й секретаріату СПУ від січня 1983 р. про оголошення конкурсу на кращий прозовий, драматичний і поетичний твір, присвячений молодій робітничій зміні. Звичайно, що члени літературного гуртка «Сонячні кларнети» Тернопільського СПТУ-3, очолюваного Б. Хаварівським, не змогли залишитися «осторонь» цієї постанови, тому вони «нібито» систематично обговорюють книжкові виставки і вистави, про «традиційні» конкурси на кращий учнівський твір, «... що допомагає виявити здібну юнь» [7, арк. 15; 17, с. 1].

Автором статті «Поезія в екслібрисі» є Б. Яромко, однак у архівній справі, ймовірно, що вже Б. Хаварівським, додано чорнильною ручкою його

прізвище, оскільки він був автором виконаної ілюстрації С. Єсеніна. Йдеться про зацікавлення книжковими знаками-екслібрисами учнів Тернопільського СПТУ-3, майбутніх робітників. Основою для їх продукування стали вірші цього російського поета [7, арк. 16; 18, с. 2].

З метою популяризації історії про радянські «червоні суботники» на Тернопільщині влітку 1920 р., як приклад, Б. Хаварівський наводить у статті ілюстрацію художника Євгена Удіна «Червоноармійці допомагають селянам збирати урожай», що у 1986 р. експонувалася в Борщівському краєзнавчому музеї. Автор публікації наголошував на тому, що «... митець не погрішив проти історичної достовірності» [7, арк. 17; 19, с. 1], тому що про це повідомляла газета «Більшовик». Підсумовуючи, Богдан Васильович пише про те, що ця ідея «... горить сьогодні полум'ям справді всенародного соціалістичного змагання» [7, арк. 17; 19, с. 1].

Газета «Більшовик» не висвітлювала об'єктивно ситуацію, що склалася на теренах Тернопільщини влітку 1920 р., тому не можна вважати публікацію Б. Хаварівського правдивою, натомість факти про тогочасні події свідчать про абсолютно протилежні події. Так, Сергій Дерев'янка писав про те, що 12 серпня 1920 р. опубліковано постанову Галревкому «Про конфіскацію поміщицької землі, врожаю і сільськогосподарського реманенту і про передачу їх органам радянської влади», у відповідності з якою усі колишні цісарські, поміщицькі і церковно-монастирські землі з живим і неживим інвентарем відчужувалися без викупу і переходили в розпорядження земельних відділів місцевих ревкомів, які зобов'язувалися встановити свій контроль та охорону маєтків, збирання врожаю, проведення осінньої й весняної сівби. Наділяти ж землею малоземельних і безземельних селян не передбачалося [20, с. 323].

Б. Хаварівський у черговій публікації «Ровесника» розповідав про використання ним на уроці естетики в Тернопільському СПТУ-3 російськомовних віршів донецького поета Миколи Рибалки, радянського

ветерана Другої світової війни, нагородженого чотирма орденами, який втратив зір на Одері в лютому 1945 р. [7, арк. 18; 21, с. 3].

Продовжуючи «натхнення з Довбушевої криниці», Б. Хаварівський фактично публікує статтю, надруковану ще у липні 1975 р. [6, с. 10; 7, арк. 6]. Тим не менше, зважаючи на перебудовчі процеси, автор пише про розмаїту мистецьку довбушіану, про невмирущу народну пам'ять, про опришків тощо. Тобто акценти зміщуються, зважаючи на суспільно-політичні запити широкого загалу. Однак її зміст практично не відповідав задекларованій назві про О. Довбуша і Тернопілля [6, с. 10; 7, арк. 6].

У іншій публікації йдеться про Тернопільське МПТУ-3, в якому функціонував суспільно-політичний клуб ім. Я. Галана – центр ідейно-виховної роботи, очолюваний М. Хаварівською. Повідомлялося про проведення активістами зустрічі з ветераном партії та війни А. Олійниченком, який ділився «... хвилюючими спогадами про буремні роки своєї комсомольської юності» [4, арк. 4; 22, с. 4].

Спостерігаємо явище, що процеси, пов'язані з перебудовою в УРСР, певною мірою вплинули й на тематику змістового наповнення тогочасних ще радянських видань. «Прем'єра книги» – читацькі свята під такою назвою проходили у Тернопільському СПТУ-3, про що повідомляла преса. Йшлося про знайомство з новою збіркою Левка Крупи «Чотири струни», які характеризували М. Хаварівська і член СПУ поет Михайло Левицький [4, арк. 7; 23, с. 3].

Оригінальністю відзначається публікація Н. Трачук про своєрідне «бюро прогнозів», започатковане Б. Хаварівським щодо опитування учнів Тернопільського МПТУ-3 на тему «Що я за людина? За що готовий боротися?» [4, арк. 6–7; 24, с. 4]. Аналіз відповідей п'ятнадцятирічних школярів свідчить про те, що вони не відповідають зазначеному формату. Швидше за все, є «дописами» редакції «Ровесника»

Однак зміни, пов'язані з перебудовою, ще не набули системного характеру, про що свідчить аналізована публікація. Йдеться про репортаж

Б. Хаварівського, позаштатного кореспондента «Ровесника», з Тернопільського державного обласного архіву. Зокрема, Богдан Васильович у дусі радянської ідеології коментував документ «Звернення Галбюро при політичному відділі 1-ої Кінної Армії до трудящих визволених територій» (1920 р.), зачитував газету «Вільне життя» від 17 грудня 1944 р. про те, що у «... районному клубі Козлова фашистські мракобіси тримали коней, а коли втікали, зруйнували його. Робітники і службовці відбудували районний клуб» тощо [25, с. 4; 26, арк. 8].

Вважаємо, що згадуваний своєрідний репортаж з архівних фондів відповідав тогочасним уявленням органів радянської влади, що «... за допомогою «гласності», «соціалістичного плюралізму» під гаслом «перебудови» сталінської моделі соціалізму та повернення до «ленінських принципів» активізувати народні маси й контролювали цю активність згори...» [27, с. 388].

Про викриття і розвінчання «вільних виборів», гарантованих «куцими» буржуазно-демократичними конституціями кінця XIX ст. – 1930-х рр., що стало темою дослідження багатьох письменників, писав Б. Хаварівський. Позитивним явищем є той факт, що її автор вже не наводить прикладів з виборчої радянської системи, а основну увагу приділяє минулому. Тим не менше, Богданові Васильовичу, напевно, було доволі складно відмовитися від ідеологічних номенклатурних комуністичних штампів. Прикладом є вживання словосполучень: «трудящий народ», «народні маси», «письменник-революціонер», «пануючі класи», «буржуазний парламентаризм», «буржуазний Варшавський сейм і сенат», «буржуазна демократія», «буржуазні вибори», «панська Польща», «боярська Румунія» тощо [7, арк. 20; 28, с. 5]. У статті Б. Хаварівського «Листочки з Кобзареві тополі. Символом були вони за океаном для нашого земляка М. Тарновського», надрукованій у 1989 р. [7, арк. 21], вже відсутня традиційна для радянської періодики надмірна «стурбованість» становищем М. Тарновського «нелегкими умовами капіталістичної дійсності», «оспівування радянської України, грандіозних

планів і звершень комуністичного завтра» [7, арк. 4]. Власне про це писав Богдан Васильович 1976 р. Не дивно, що публікація часів перебудови завершується висновком, що М. Тарновський «Все своє свідоме життя керувався закликами Тараса Григоровича Шевченка і його глибокою любов'ю до простого народу» [7, арк. 21].

Публікація Б. Хаварівського «Крізь поліцейські тенета», надрукована до 1990 р., про що свідчить підпис її автора [7, арк. 22], написана у дусі радянської міфології про «Велике значення для зміцнення союзу робітничого класу з селянством...». Власне у статті йдеться про піднесення «...революційної свідомості трудящих Тернопільщини, всіх західноукраїнських земель», переміщення Надзбруччям ленінської газети «Іскра» [7, арк. 22]. «Енциклопедія сучасної України» повідомляє, що основними транзитними пунктами її до Росії були Одеса, Херсон, Львів, Кам'янець-Подільський, Київ, Полтава, Катеринослав [29].

Нам незрозумілі мотиви популяризації радянщини Б. Хаварівським ймовірно у кінці 1989 р., коли він, з одного боку, в квітні 1990 р., як начальник управління освіти Тернопільської області, впроваджує концепцію національної школи, проводить департизацію навчання і виховання школярів [30, арк. 1], восени 1990 р. його запрошують на Другі всеукраїнські збори НРУ [31, арк. 14]. у статусі гостя від Тернопільської крайової організації НРУ [32, арк. 2]. З іншого боку – залишається пропагандистом і популяризатором радянської ідеології. Зокрема, в інтерв'ю Б. Хаварівського «Радянській освіті» з приводу демонтажу пам'ятника В. Леніну в Тернополі, незважаючи на те, що він, на думку начальника обласного управління освіти, не мав художньої та історичної цінності, «... не вписувався в центр нашого досить стародавнього міста», не варто було робити із цього циркового видовища, обклеювати постамент лозунгами типу: «Металевого Ілліча – на латки комуністичного корита», «Ленін – Кат України», «Ленін і площа Свободи несумісні» тощо, галасливі виступи, дротяний вінок, витанцьовування на бронзовому чолі вождя – усе це свідчення вельми низької культури, «... це

справжній ніж безкультур'я» [4, арк. 11; 33, с. 3]. Варто зауважити, що у «Доповідній записці відділів ЦК КПРС у ЦК КПРС з приводу суспільно-політичного становища в західних областях України» від 28 серпня 1990 р. йшлося про факти політичного вандалізму і протиправні дії у відношенні до пам'ятників В. Леніну; для допомоги партійним комітетам до Тернопільської обл. скеровувалася група відповідальних працівників ЦК КПРС ЦК КПУ; МВС СРСР вимагав від міністра внутрішніх справ УРСР прийняття заходів з метою забезпечення правопорядку [34, с. 607–608].

Другий період – час незалежності України (жовтень 1991 р. – червень 2016 р.), у якому публікації Б. Хаварівського кардинально вирізняються актуальними темами з історії України: про І. Герету, С. Голяша, Бориса Вітошинського, Ярослав Стецька, біфони, терористичні акції польського підпілля, листування двох вчених Александра Брюкнера і Кирила Студинського, друкування українських марок, гербові марки Тернополя (1941 р.), історію сіл Ладичин і Вишнівчик, Зарваницю тощо.

Про виставку живопису, графіки, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва «Мистецтво друзів» зі збірки відомого мистецтвознавця, археолога і громадського діяча І. Герети, приурочену його 55-річчю, яка нараховувала 600 творів 140 авторів. Вона формувалася упродовж 30 років, в її основі твори, подаровані друзями-художниками з Києва – П. Ганжею, Н. Денисовою, І. Левитською, М. Стратілакою, В. Гуменним, зі Львова – М. Федюком, С. Гебус-Баранецькою, С. Карафою-Когут, З. Кепалом, І. Крислачем, Є. Безніском, О. Безпалківим, Р. Безпалківим, І. Боднаром, подружжями Лободів, Мотиків, Л. Медведем, Б. Романцем, Б. Сорокою, з Івано-Франківська – подружжям Корпанюків, з Тернополя – В. Анужисом, С. Львовим, Г. Миколишиним, Я. Омеляном, А. Петриком, А. Ткаченком, Д. Шайногою, Р. Гермаком, С. Нечаєм, С. Нечаєм-Сорокою, В. Приймаченком, В. Садовником, Д. Стецьком, Є. Удіним, М. Хариновичем, П. Шпорчуком, І. Остафійчуком [7, арк. 23; 35, с. 4].

Окрім того, Б. Хаварівський спільно з І. Геретою і Петром Тимочком, дбали про молодь, організувавши за підтримки малого підприємства «Діалог», очолюваного Теофілом Карп'юком, конкурс серед дошкільнят, учнів шкіл та студентів вишів, на кращий прозовий чи поетичний твір. Переможцям обіцяли не лише грошові премії, а й публікації найкращих робіт в окремому виданні. Власне цей конкурс був одним із напрямків програми «Обдаровані діти», ідею проведення якого запропонувало обласне управління народної освіти. Більше сотні юних авторів зголосилися до участі у конкурсі, надіславши вірші, оповідання, казки та гуморески. Автори не лише презентували Тернопільську, але й Хмельницьку, Рівненську, Львівську й Чернігівську обл. «Діалог» видав збірку творів переможців «Джерельце», куди увійшли тринадцять авторів від 10 – до 21 року [4, арк. 27; 36, с. 1].

У статтях йдеться про доповнення до книги «Біфони». Власне її авторів спонукали численні листи, що надходили на адресу Держархіву Тернопільської обл. Особливо цінні матеріали отримано від С. Голяша зі США, уродженця с. Бишки Козівського району (вже колишнього) Тернопільської обл. [7, арк. 25–25; 37, с. 3].

Своєрідним доповненням до двох попередніх публікацій була наступна «Біфони, або грошова система, яка не мала аналогів у світі» [7, арк. 27]. «Справжня дорога в нікуди (сторінки з документальної повісті)» присвячена подіям реалізації успішної акції польського підпілля на Тернопільщині проти німецьких окупантів з тим, щоб завдати шкоди загонам УПА і мирному українському населенню. Власне розповідається про вбивство шефа кримінальної поліції м. Чорткова 21 лютого 1944 р. [7, арк. 28].

Стаття «Буде мені дуже приємно...» про листування двох вчених Александра Брюкнера і Кирила Студинського. У пресі опубліковано шість листів А. Брюкнера до К. Студинського. А. Брюкнер народився у Тернополі в сім'ї колоністів з Австрії, дитячі роки минули в родині його діда – бургомістра Бережан. Підтримував тісні зв'язки з українськими ученими – І. Франком та К. Студинським, досліджував творчість представників

«української школи» в польській літературі, автор рецензій на фольклорно-етнографічні праці І. Франка, Володимира Шухевича, Володимира Гнатюка тощо [7, арк. 29–31].

У статті йдеться про друкування українських гербових марок з національною символікою після проголошення акту відновлення української державності від 30 червня 1941 р. Степаном Чумаком, громадський діячем, головою міської управи Тернополя [7, арк. 32; 38, с. 2].

Про Б. Хаварівського як поета писав Б. Демків у статті «Він не називає себе поетом» [7, арк. 33; 39, с. 4]. Він резюмував, що «...митцем, поетом роблять людину не почесні звання, високі нагороди, членства в різних престижних спілках, а душевне багатство і любо, коли розмовляєш з людиною не з висоти своєї посади, а на відстані серця» [7, арк. 33; 39, с. 4].

Своєрідним доказом чого була поезія, надрукована у цьому ж номері «Молоді України» [7, арк. 33; 40, с. 4].

Чергова публікація Б. Хаварівського присвячена виставці «Українпекс» в Чикаго, що зібрала колекціонерів з різних країн світу. Вона мала тематичне спрямування до таких подій: 125-річчя з дня народження Августина Волошина, першого президента Карпатської України, 50-річчю чиказького осередку СУМ, 51-річниці чиказького відділу «Товариства українських інженерів Америки» [7, арк. 34; 41, с. 1].

На 40 стендах було представлено різноманітні експонати. Золоту медаль виставки отримав Борис Фесанов за експозицію «Банкноти та грошові розрахункові картки 1017–20 р.р.» (чотири стенди). Окрім того, золоту відзнаку отримав Олександр Клименко, дослідник з Тернополя, за монографію «Грошові документи ОУН (Бофони) 1939–1952 р.р.», Андрій Луців за видання «Велика Русь – вільній Україні». Срібними і бронзовими медалями і пам'ятними стрічками нагороджено низку цікавих колекцій [7, арк. 34; 41, с. 1].

Про Бориса Вітошинського, громадського діяча, уродженця с. Воробіївка на Підволочищині, колишнього вояка дивізії «Галичина» [7, арк. 36, 38; 42, с. 3].

Певно мірою стаття «Гербові марки міської управи Тернополя 1941 року» [7, арк. 37; 43, с. 10]. є передруком публікації авторства О. Гайдай, Б. Хаварівський «Марки «українського ренесансу» в Тернополі [7, арк. 32; 38, с. 2]. У інформаційно-методичному віснику «Рада», виданні ТОР, Б. Хаварівський у розділі «Історія краю в постатях і символах» опублікував статтю про славетного бургомістра Чернівців Антона Кохановського, сина дрібного тернопільського чиновника, про якого дізнався ще будучи студентом ЧДУ від М. Івасюка, «...славетну людину, ім'я якої колись не сходило з уст чернівчан» [7, арк. 39–40; 43, с. 72].

У наступному номері «Ради» опублікував оглядові статті про історію сіл Ладичин і Вишнівчик Тербовлянського району [7, арк. 41–42, 42 зв.; 45, с. 57–58].

У зв'язку з 90-річчям Ярослава Стецька, Б. Хаварівський, Г. Грищук у статті «Стратег української визвольної боротьби», опублікованій у 2002 р., зауважували, що в «...історії нашого краю, мабуть, немає такої історичної постаті, яку б особисто не знали, з якою зустрічалися десятки президентів країн Європи, Америки і Азії, як наш славнозвісний теоретик націоналізму, публіцист і визначний державний діяч Ярослав Стецько» [7, арк. 43].

У статті О. Клименка, Б. Хаварівського і М. Харинович «Була Зарваниця містом» розповідається про історію заснування Зарваниці, її власників, коронацію чудотворної ікони Матері Божої, митрополита Андрея Шептицького тощо [7, арк. 44]. У рубриці «Спасибі тобі, альма-матер», запропонованій Миколою Добровольським, надруковано добірку віршів колишніх студентів ЧДУ 1960–1970-х рр.: Галини Галан «Агава», М. Добровольського і Левка Крупи «До слова», Б. Хаварівського «Диптих про Степана Будного» [7, арк. 45].

І. Герета, М. Ониськів, М. Петрик і Б. Хаварівський, випускники ЧДУ опублікували статтю «Чернівецькому університету – 125» [7, арк. 35].

Б. Хаварівський, як літературознавець, виступав із доповіддю на вечорі (тема «Зв'язки Л. Толстого з діями української культури»), присвяченому 125-річчю від дня його народження, організованому Тернопільським міським літературно-мистецьким клубом «Золотий вересень» [46, арк. 35]. Беручи до уваги те, що Л. Толстой народився у 1828 р., Р. Гром'як, очільник цього клубу, в 1937 р., а Б. Хаварівський у 1948 р., зазначена подія жодним чином не могла би відбутися гіпотетично у 1953 р. Йдеться про елементарну текстову помилку й формалізм у підході до «відзначення» російських письменників, «пошанованих» членами «Золотого вересня». Тим не менше, відділ культури виконкому Тернопільської міської ради народних депутатів нагородив Б. Хаварівського, викладача естетики МПТУ № 3, грамотою «...за активну участь в роботі суспільно-політичного клубу при обласному краєзнавчому музеї «Золотий вересень» [47, арк. 9].

Б. Хаварівський брав активну участь в мистецькому і громадському житті краю, відроджував повагу до національної історії, мистецтва, релігії, організовував видання посібників з нових курсів, сприяв розвитку книговидавничої справи на Тернопіллі [30, арк. 1–2]. За його ініціативи у Держархіві Тернопільської обл. започатковано видання серії «Корінь і крона» (вийшло 30 книг), що розповідають про минуле сучасне Тернопілля, діяльність його відомих постатей.

Він співвидавець літературно-мистецької і культурологічної газети «Русалка Дністрова», член редакційної колегії та співвидавець літературно-мистецького журналу «Тернопіль» [1, арк. 5]. Б. Хаварівський навіть отримав запрошення на презентацію першого в Україні регіонального щорічника «Тернопілля-95». Посвята видання відбувалася 10 лютого 1995 р. [31, арк. 67–67 зв., 68].

Підготував низку статей до енциклопедичного словника «Тернопільщина» у трьох томах, яке вийде друком упродовж 2003–2005 рр.,

був членом редакційної колегії цього видання. Співавтор книг «Біфони» (1995 р.), «Хто пожав «Бурю?» (1996 р.), «Предтеча» (2002 р.) [1, арк. 5].

Член Всеукраїнської спілки краєзнавців, НТШ, обласної редакції книги пам'яті України, приймав активну участь у підготовці її тритомника (Тернопільська обл., 1995–1996 рр.), двотомника «Нескорена Зборівщина» (2000–2001 рр.) [32, арк. 8].

Член правління тернопільського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, один із засновників тернопільської організації «Товариства української мови», обласного історико-просвітницької інституції «Меморіал» ім. В. Стуса. Член оргкомітетів з відзначення на Тернопільщині більшості пам'ятних дат, видавничої ради при ТОДА. До речі, 1-а звітно-виборна конференція Тернопільської обласної конференції «Товариства української мови ім. Т. Шевченка» делегувала його на конференцію (мандат № 112) [32, арк. 8].

Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич (1995 р.). Нагороджений відзнакою УФК «За подвижництво в культурі» [1, арк. 5].

Таким чином, Б. Хаварівський брав активну участь у мистецькому і громадському житті краю, відроджував повагу до національної історії, мистецтва, релігії, сприяв розвитку книговидавничої справи на Тернопіллі. Започаткував видання серії «Корінь і крона», співвидавець літературно-мистецької і культурологічної газети «Русалка Дністрова», член редакційної колегії та співвидавець літературно-мистецького журналу «Тернопіль» тощо.

Публіцистична праця характеризується двома періодами: радянським (липень 1975 р. – січень 1991 р.), у якому він виступав позаштатним кореспондентом місцевих видань, своєрідним пропагандистом та ідеологом комуністичної системи і незалежної України (жовтень 1991 р. – червень 2016 р.), коли публікації Б. Хаварівського кардинально вирізняються актуальними темами з історії та культури України. Змістове наповнення яких кардинально різниться, зважаючи на суспільно-політичну проблематику.

4.2. Екслібрис у творчій спадщині

Мистецька спадщина Б. Хаварівського є доволі багатогранною. Основну увагу приділено популяризації ним творчого доробку відомих митців Тернопільщини у сфері екслібрису, що мав важливе місце для книгозбірень, музеїв тощо. При описуванні екслібрисів використовувався прийнятий спосіб: вказувалося прізвище та ініціали власника бібліотеки та художника, без опису зображення. Ймовірно, що однією з перших, відкритих у Тернополі в 1990 р. була персональна виставка Є. Удіна – графіка, художника, майстра книжкової ілюстрації, станкової і прикладної графіки, плакатів. М. Леонтюк стверджував, що перший екслібрис митець виконав для бібліотеки професора Тернопільського державного медичного інституту Е. Бергера, пізніше для журналіста Я. Гулька [52, арк. 2].

Митець прагнув ознайомити широку глядацьку аудиторію з мистецтвом книжкового знака, показати різні за змістом твори, формою і технікою виконання тощо. Йдеться про першу виставку на Тернопільщині «100 екслібрисів», приурочену новоствореному «Товариству книголюбів» [52, арк. 1, 1 зв.]. «Композиція екслібрисів усталена віками і, здавалося б, для художника мале поле для творчості. Та саме у цьому їх приваблива сторона. На них зображують символічний рисунок, який показує суть професії і особистих інтересів...» [52, арк. 1].

Власне для кожної роботи Є. Удіна характерна творча манера оптимального варіанту з поєднанням лаконізму вираження й перевтіленням сюжету в графічний образ [52, арк. 1]. У архівній справі збереглися копії двох екслібрисів, присвячених 450-річчю Тернополя [53, арк. 1–2].

Семіотика в екслібрисі символі-тотемі вивчалася Т. Сафоновою [54, с. 306–309]. Історія українського екслібрису аналізується П. Нестеренком [55].

Закономірно, що радянський мистецтвознавець Ігор Дуда популяризував ідеологічні екслібриси «З бібліотеки міста Путили», книжку «Хто такий Ленін» [52, арк. 1].

Натомість інший радянський мистецтвознавець Петро Медведик також наголошував на тому, що в екслібрисах «...вдало використана радянська символіка, відчутний подих наших звершень, досягнень науки і техніки» [52, арк. 1 зв.].

Варто зауважити, що І. Дуда все ж таки доволі критично оцінював вестибюль наукової бібліотеки у Тернополі, у якому відбувалася згадувана виставка, він «... не зовсім відповідає вимогам експозиції, не сприяє осмисленню характеру графіки» [52, арк. 1].

Ймовірно, що це радянських чиновників не дуже й цікавило. Основне завдання полягало у масовості проведеного заходу. Виставка «100 екслібрисів» була пересувною. Окрім Тернополя, її мали змогу відвідати мешканці Чорткова, Кременця, Борщова, Заліщиків і Бучача, робітники комбайнового і фарфорового заводів, бавовняного комбінату в Тернополі. Планувалося її оновлювати «екслібрисами передовиків сільського господарства і промисловості» [52, арк. 1].

Згадувана проблематика радянського екслібрису добре представлена А. В'юником [56]. Однак не усі митці радянської доби намагалися звеличувати владу, дотримуватися основних принципів соцреалізму. Зокрема, М. Яців у двадцяти екслібрисах (1986–1988 рр.) зображував Ярослава Ісаєвича, Миколу Колессу, Володимира Малика, Романа Федоріва, Романа Іваничука, Світлану, Антоніну та Валерія Мареничів, Богдана Янівського, 175-й ювілей від дня народження Т. Шевченка, 1000-річчя хрещення України-Руси (988–1988), особистий екслібрис [57. арк. 1–20].

Яків Гніздовський писав, що у «...радянській Україні, під час тридцятилітнього занепаду, що нагадує цілковиту темряву, занепав також екслібрис. Він ожив аж у шістдесятих роках, не тільки ожив, він у повному значенні цього слова – забував. Відродження книжкового знаку на радянській Україні тісно пов'язано з рухом, що в літературі й мистецтві дістав назву шестидесятників. За екслібрис взяли тоді молоді мистці. Вони внесли в цю ділянку не тільки свій ентузіазм, але й нові ідеї. Ще більш цікавий цей рух і

ще більший його внесок у розвиток нашого мистецтва тим, що мистці повернулися до самого джерела, з якого вплив екслібрис – до ритовинної техніки» [58, с. 54–62].

У листі М. Яціва до Б. Хаварівського від 16 лютого 1989 р. йшлося про те, що його зворушив лист від імені вихованок останнього, які переживають за долю «... нашої культури, яка, на жаль, в дуже запущеному стані», «...приємно почути, що в нас є молодь, яка рветься до духовного життя і прагне хоч якось відмічати ювілеї наших великих предків, особливо геніального Тараса» [59, арк. 1].

І. Балан, художник (Чернівці) писав, «Дякую за листа, зрозумів Вас правильно, ти більше, що просять 1500 моїх землячок...» [60, арк. 1].

6 березня 1989 р. О. Мікловда, художник (Київ), повідомляв Богдана Васильовича, що його «... вразила та робота, яку проводить літературно-мистецький клуб «Срібні октави». Видно, що не перевелися на Україні справжні вболівальники за українське слово, за мистецтво, культуру взагалі. Уклін Вам низький і всім 1500 учням СПТУ № 3. Сподіваюся, що усі вони причетні до тієї роботи, яку проводить клуб» [61, арк. 1].

Збірка екслібрисів, виготовлених учнями СПТУ № 3 м. Тернополя, зібрана Б. Хаварівським [62, арк. 1–172]. Сумніви, висловлені художником О. Мікловдою, щодо того, чи усі 1500 вихованців СПТУ-3 задіяні у клубі «Срібні октави», вдалося перевірити, проаналізувавши архівні матеріали. За нашими підрахунками, усього збережено в архівній справі 170 екслібрисів, з них 145 є авторськими, 25 – без авторства [62, арк. 1–172].

Найбільшу кількість (три зображення) підготувала учениця СПТУ-3 Оксана Лаврик. Це – іноземні автомобілі марки «Seat», «Opel», «Chevrolet» [62, арк. 5–7]. Позитивним явищем був той факт, що з усіх 170 екслібрисів лише 4 присвячено радянській міліарній символіці [62, арк. 12, 86–87, 102].

Натомість екслібриси М. Кондри та О. Бадики, учениць СПТУ-3, представлено у приватній колекції Б. Хаварівського [63, арк. 49–52].

Оскільки «Срібні октави» – це літературно-мистецький клуб, можемо припустити, що певна частина учнів СПТУ-3 була задіяна в інших напрямках дозвілєвої діяльності навчального закладу. Власне з листа художника О. Мікловди вперше дізнаємося про роботу цієї літературно-мистецької структури, позаяк з біографії Б. Хаварівського, спогадів членів його сім'ї не згадується. Ймовірно, що він функціонував формально, зважаючи на таку значну кількість його учасників.

Виготовлення книжкових знаків було справою вартісною. Б. Хаварівський цікавився у одного з відомих майстрів з виготовлення екслібрисів Л. Куриса (Київ) цим питанням. Леонід Мойсейович повідомляв, що термін виконання замовлення становив майже два місяці, була можливість тиражувати книжкові знаки, але «глибокий друк» був обмеженим від 15–30 примірників у техніці «сухої голки» – до 400–500 у гравюрі на міді. «Власне офорт, або як його ще називають травлений штрих витримує 200–300 якісних відбиток» [64, арк. 1].

Відповідно їхня вартість складала приблизно 50–50 крб. Тираж оплачувався окремо 25 крб. за сотню відбитків [64, арк. 1].

Звичайно, що у 1990-х р. кардинально змінюється не лише тематика екслібриса, але і його сюжетність – історичні мотиви, побутові сценки, портрети письменників, художників, акторів тощо. Важливо, щоб митець відобразив основний напрямок «...смаків і вподобань власника домашньої бібліотеки» [52, арк. 2].

5 грудня 1993 р. Держархів Тернопільської обл. спільно з обласним Інститутом вдосконалення вчителів під час січневих нарад організували виставку українських шкільних підручників, друкованих за часів Австро-Угорщини, Російської імперії, міжвоєнної Польщі, німецької окупації, унікальних видань діаспори [65, с. 2; 66, арк. 1]. Одночасно відкривалася експозиція книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну», на якій планувалося представити екслібриси понад 20 професійних художників з Києва, Харкова, Дніпропетровська, Сум, Львова, Республіки Крим та

багатьох інших міст. До участі запрошувалися відомі майстри малої графіки – Олександр Мікловда, Миколав Стратілат, Григорій Корінь, Сергій Хижняк, Микола Каплюхий, Юрій Киянський та інші [65, с. 2; 66, арк. 1].

У статті Б. Хаварівського під однойменною назвою «Вернімо нашим дітям Україну» йшлося про те, що на запрошення обласного управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Інституту національного відродження при КР НРУ проводитиметься згадуваний конкурс. На який вже подали свої роботи такі митці, як-от: «Шевченкіана» (Б. Хаварівський), «Байки Є. П. Гребінки (1812–1848)» (В. Манжуло), «Кобзар» (невідомий автор), «Книгозбірня недільної школи християн віри євангельської у Львові» (С. Хижняк), без назви І. Бурми та О. Волочай [67, с. 1; 68, арк. 1].

Періодичне видання «Тернове поле» також започатковувало серію публікацій книжкових знаків визначних українських громадських та політичних діячів. Зокрема, було опубліковано два екслібриси – «З книжок Степана Бандери» та «Книгарня Вячеслава Чорновола» [65, с. 2; 66, арк. 1].

Варто зауважити, що автором екслібрису «З книжок Степана Бандери» (1992 р.) був уродженець Єнакієвого Ю. Киянський [69, арк. 3–4].

На конкурс «Вернімо нашим дітям Україну» свої екслібриси надіслали: Г. Корінь, художник-монументаліст (Київ), який писав, що перший екслібрис виконав у 1962 р. Варто зауважити, що у листі, датованому 6 січня 1992 р., автор, уродженець Донеччини, вітається «Слава Україні» [70, арк. 1]. Копії екслібрисів автора подано в архівній справі [71, арк. 1–26].

Окрім Г. Коріня, їх надіслали: С. Хижняк [72, арк. 1–2], О. Панасенко [73], Б. Романов [74, арк. 1]. Варто зауважити, що екслібриси Б. Романова, художника-дизайнера Северодонецького виробничого об'єднання «Азот», за 1986–1987 рр. усі російськомовні [74, арк. 1; 75, арк. 1–4].

Екслібриси О. Волочай за 1991 р. [76, арк. 1–2]. і А. Худякова, незважаючи на те, що виконані у 1992 р., російськомовні [77, арк. 1]. Л. Нікітін, художник з Макіївки, готував екслібриси російськомовні й україномовні [78, арк. 1–38; 79, арк. 1–2]. В. Липецький та О. Липецька з

Симферополя, надсилали на конкурс п'ять екслібрисів (1985 р., 1987–1988 рр. 1992 р.) [80, арк. 1]. Характерно те, що їхні листи, датовані 1993 р., уже написані українською мовою. Навіть прізвище власноручно змінено з «Ліпецькой» на «Ліпецької». Хоча це орфографічно написано невірно [80, арк. 3].

Згадувані автори просили надіслати їм каталог виставки «Вернімо нашим дітям Україну», застерігали «...нікому не передавати (бо ні передадуть і не перешлють)...» [80, арк. 3]. Копії екслібрисів В. та О. Ліпецьких зберігаються в архівній справі [81, арк. 1–10]. Цікавими й змістовними є книжкові знаки Л. Соболя з Білої Церкви під назвою «Книжечка Тарасика» [82, арк. 1–2].

Згадуваний художник-монументаліст Г. Корінь надсилав на конкурс каталог своїх екслібрисів [70, арк. 2]. Варто зауважити, що в екслібрисах Г. Кореня за 1967–1991 рр. повністю відсутня радянська символіка [71, арк. 1–26].

У листі В. Ломаки, художника-оформлювача з Сум, повідомлялося про те, що він закінчив чотирирічну студію образотворчого мистецтва, був учасником міжнародних конкурсів, виконав більше 200 екслібрисів, 90 гравюр [83, арк. 1]. Б. Дроботюка, художник зі Львова, надіслав один екслібрис [84, арк. 1–2]. На конкурс надсилав копії двох робіт: «Книгарня В. Чорновола» (1992 р.) і «Книгарня А. Мокренка» (1992 р.) [85, арк. 1–4].

Згадуваний художник О. Мікловда, у листі від 20 листопада 1991 р., цілком справедливо висловлював побажання до організаційних аспектів запланованого конкурсу. Його цікавили умови проведення, відповідальна особа, авторські роботи, чи потрібно було «...створювати нові книжкові знаки, чи це повинні (вірніше можуть) бути старі роботи» [61, арк. 2].

Можна припустити, що організатори конкурсу – обласне управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Інститут національного відродження при КР НРУ вперше проводили такий захід всеукраїнського масштабу, тому й допустилися окремих непорозумінь.

О. Мікловда – авторитет у сфері українського екслібрису. Його творчий доробок на 1988 р. складав понад 160 книжкових знаків. Він учасник численних міжнародних виставок у Канаді, Португалії, Федеративній Республіці Німеччині, Німецькій Демократичній Республіці, Чехословаччині, Польщі, всесвітній виставці гумору. В Ліоні (Франція) за книжковий знак «Екзюпері в екслібрисі» йому присуджено першу премію [86, с. 2; 87, арк. 1–28].

Варто зауважити, що книжкові знаки О. Мікловди за 1971–1991 рр. позбавлені ідеологічної складової [87, арк. 1–28]. І. Гапченко також надсилав екслібрис «Кобзар» на конкурс, про що повідомляв Б. Хаварівського [88, арк. 1, 3–4]. До участі в зазначеному конкурсі зголосився М. Демиденко, художник (Харків), повідомивши про це листом Б. Хаварівського від 15 грудня 1991 р. [89, арк. 1]. Зауважуємо, що копії екслібрисів, надісланих на конкурс М. Демиденком, позбавлені ідеологічної зашореності [90, арк. 1–20]. Ю. Киянський, уродженець Єнакієвого, художник також зголошувався до участі в конкурсі [91, арк. 1]. У архівній справа збережено копії двох екслібрисів автора [69, арк. 1–4]. І. Колядіна, художниця з Дніпропетровська, також надсилала творчий свій доробок на конкурс [92, арк. 1], вони створені упродовж 1991–1992 рр. [93, арк. 1–8]. Варто зауважити, що інформація щодо переможців конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» не збереглася в архівних матеріалах означеного фонду й періодичній пресі.

1 вересня 1997 р. Б. Хаварівський, на той час директор Держархіву Тернопільської обл., виступав ініціатором відзначення 125-річчя від дня народження Б. Лепкого – письменника, громадського діяча. Очолювана ним державна структура готувала Всеукраїнську виставку «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі), на яку запрошувала митців з України та діаспори. Окрім того, до початку виставки (листопад 1997 р.) планувалося видрукування каталогу, кращі роботи мали

відзначатися грошовими преміями, про що передбачалося повідомляти у тернопільських, всеукраїнських та зарубіжних виданнях [93, арк. 1].

Організатори виставки сподівалися, що запропоновані «... книжкові мініатюри стануть гідною даниною шани пам'яті автора нетлінних образів Івана Мазепи і Мотрі Кочубеївни, безсмертної пісні «Чуєш, брате, мій», багатьох повістей, оповідань, літературознавчих праць, сотень поезій» [93, арк. 1].

У відомостях про А. Сивака – художника-графіка, уродженця Донецька, надісланих на конкурс, повідомлялося, що він перші книжкові знаки виконав у 1969 р. Неодноразово був дипломантом міжнародних конкурсів, нагороджений чотирма медалями, цінними подарунками і почесними дипломами. Загалом, його мистецька спадщина нараховувала 814 екслібрисів, 14 персональних виставок, 68 книжкових знаків присвятив творчості В. Висоцького. Він учасник понад 300 виставок всесоюзного, республіканського, обласного і міського рівнів. У тому числі в зарубіжних – Польща, Італія, Чехія, Німеччина, Югославія, Бельгія, Болгарія, США, Англія, Франція, Швейцарія [94, арк. 1].

Деякі роботи автора зберігалися у картинних галереях і музеях Італії, Франції, Польщі, Литви, Німеччини. Вісім робіт придбано Міністерством культури РФ на виставці «Слов'янський екслібрис» у Швейцарії, організованій ЮНЕСКО [94, арк. 1].

Копії двох екслібрисів А. Сивака, приурочені відзначенню 125-річчя від дня народження Б. Лепкого, збережено в архівній справі [95, арк. 1–4].

У листі О. Панасенко до Б. Хаварівського від 10 жовтня 1997 р. щиро дякував за запрошення до участі в конкурсі. Однак, у зв'язку з тим, що отримав повідомлення «...надто пізно і у мене бракувало часу попрацювати над екслібрисом глибше, серйозніше. Тому зарані вибачаюсь, якщо Вам не сподобається» [96, арк. 1]. Окрім того, він зауважував, що цей книжковий знак він підготував для харківського журналіста, кореспондента газети «Слобідський край» М. Мельника, «...який дуже захоплюється творчістю

Б. Лепкого» [96, арк. 1]. Копії двох екслібрисів О. Панасенка також представлено в архівній справі [73, арк. 1–4]. Л. Нікітін писав Б. Хаварівському, що «...Зробити щось нове вже мабуть не вистачає часу. Але щоб Ви не залишились без уваги з мого боку, як відсилаю Вам те, що зроблено раніш...» [79, арк. 2].

Найбільшу кількість екслібрисів на конкурс надіслав М. Неймеш (у двох частинах), художник з Харкова, який перший екслібрис вирізав у 1987 р. Учасник міжнародних виставок, автор близько 300 книжкових знаків [97, арк. 1].

Микола Степанович писав Б. Хаварівському, що вирішив «...надіслати до Вас свої ЕЛ, хоча ні умов конкурсу не знаю, та й вірності адреси конкурсу, що отримав – не певен. Але хочу прийняти участь у виставці, бо виставок з українського ЕЛ дуже мало, а я в основному ріжу ЕЛ з україніки» [97, арк. 1 зв.]. Вони охоплюють твори М. Гоголя, так звану «гоголіану», Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, Г. Сковороди, 500-річчя Запорізької Січі тощо [98, арк. 1–26]. Копії екслібрисів М. Неймеша збережено в архівній справі [99, арк. 1–46].

А. Буренко, художник з Прилук, погоджувався приймати участь в конкурсі [100, арк. 1]. Його екслібриси, датовані 1975–1965 рр., 1980 р., 1982 р., пов'язані з творчістю Л. Костенко, Лесі Українки та інших постатей української культури [101, арк. 1–10]. І. Балан надсилав 11 книжкових знаків, котрі, як він писав, «...мають відношення до життя і творчості Богдана Лепкого» [60, арк. 2]. На нашу думку, екслібриси І. Балана безпосереднього відношення до відзначення 125-річчя від дня народження Б. Лепкого не мають. Зокрема, у архівній справі збережено чотири книжкових знаки, виконані у 1997 р., пов'язані з бібліотеками В. Бабуха, Ф. Павенського, А. Яківчука, М. Яценка [102, арк. 1–8]. Не усі українські митці мали змогу приймати участь у виставці [103, арк. 1].

Доволі позитивний резонанс серед митців мала збірка книжкових мініатюр «Шевченкіана в екслібрисах українських художників».

Представлена роботами дванадцяти авторів: І. Балана – 9 екслібрисів (1986–1988 рр.), А. Буренка – 5 (1970–1996 рр.), І. Гапоченка – 1 (без дати), М. Демиденка – 1 (1965 р.), М. Каплюхого – 4 (1985–1992 рр.), В. Куравського – 4 (1983 р.), В. Леоненка – 1 (1989 р.), Л. Нікітіна – 3 (без дати), М. Неймеша – 3 (1991 р., 1996 р.), П. Олексюка – 2 (1988 р.), Б. Сороки – 4 (1987 р.), М. Яців – 4 (1987–1988 рр.) [104, арк. 1–82].

Варто зауважити, що Б. Хаварівський вважався цінителем книжкових знаків, зокрема його колекція згадуваних книжкових мініатюр нараховувала екслібриси таких українських митців, як-от: В. Манжуло [63, арк. 1–2, 31–32, 35–36], Г. Донця [63, арк. 3–4], М. Гrepиняка [63, арк. 17–18], Р. Олексіїва [63, арк. 19–20], М. Куделі [63, арк. 21–22; 105, арк. 9–10], М. Котляра [арк. 25–26], Л. Демиденка [63, арк. 27–28], Р. Дреботюка [63, арк. 41–42; 105, арк. 7–8], Я. Шевчука [104, арк. 43–44], М. Францевої [104, арк. 45–46], В. Березового [63, арк. 3–4; 104, арк. 47–48], М. Кондри [63, арк. 49–50], І. Балана [арк. 1–2], В. Вітрука [арк. 5–6], В. Стадницького [арк. 11–12], В. Юрчишина [105, арк. 13–14], невідомого автора [105, арк. 15–16]. Наприклад, екслібриси М. Гrepиняка за 1962–1994 рр. представлено шевченкіаною [106, арк. 1–7] книжковими знаками бібліотек В. Манжули, А. Омельченка, Г. Василящука, В. Вітрука, Б. Хаварівського, О. Криворучка, Єлизавети та Оксани Мінтенко, М. Мінтенка, Д. Ботушанської, І. Мисюка, В. Писаренка, О. Кузьменка, В. Тутуруша, Г. Дем'яна, О. Князь, В. Глібчука, А. Душак, кабінетом естетики СПТУ-3 Тернополя, авторськими роботами [107, арк. 1–22] книжковими знаками родини Гrepиняків [108, арк. 1–6] та інших осіб [108, арк. 1–6].

Суттєве змістове наповнення виокремлює шевченкіану [арк. 5–16], книжкові знаки бібліотек родин Нардід [арк. 23–24], О. Кузьменка [арк. 29–30], М. Круля [арк. 33–34], «людям, які присвятили себе археології» [63, арк. 37–38] архіву в Варшаві [109, арк. 5–6], Чернігівському літературно-меморіальному музеєві М. Коцюбинського [109, арк. 7–8] Товариству книголюбів УРСР [63, арк. 39–40], книгозбірні музею народної архітектури

та побуту УРСР [109, арк. 9–10], бібліотеці «Государственного издательства РСФСР «Книга народу» (1923 р.) [109, арк. 11–12].

У приватній колекції Б. Хаварівського збереглися його власні книжкові знаки [110, арк. 1–4], україномовні та російськомовні екслібриси бібліотек Смирнових, І. Кротова, Анюти, з книг Б. Лепкого, М. Романишина, М. Северина, Л. Кузнецової [111, арк. 1–18], В. Стефака [112, арк. 1–2], Ф. Кубанича [112, арк. 5–6], О. Черногуза [112, арк. 7–8], О. Климка [112, арк. 9–10], І. Богути [112, арк. 11–12] з книг Ю. Тимошенко [109, арк. 13–14]. Також частково представлено франкіану Краффи-Корбут [109, арк. 2] з книгозбірні В. Палинського [109, арк. 3], зі збірки музею І. Франка [109, арк. 4].

Зазвичай, екслібриси, збережені у приватній колекції Б. Хаварівського, структурно – це окремі книжкові знаки, пов'язані з бібліотеками тих чи інших осіб – роботи Є. Безніска [113, арк. 1–2], З. Гаркуса [114, арк. 1–2], Л. Денисенка [115, арк. 1–2], О. Івахненка [116, арк. 1–4], М. Каплюхого [117, арк. 1–18; 118, арк. 1–12], О. Карпушкіна [119, арк. 1–3], В. Купецького [120, арк. 1–3], В. Лопати [121, арк. 1–4], Я. Омеляна [122, арк. 1–4], Б. Сороки [123, арк. 1–10], М. Стратілата [124, арк. 1–10], А. Хвороста [125, арк. 1–8], П. Шпорчука [126, арк. 1–10], окремих навчальних підрозділів: бібліотеки школи ім. Т. Шевченка у Володимирі-Волинському [127, арк. 1–2], бібліотеки українського суспільно-культурного товариства у Кошаліні [128, арк. 1–2], книг середньої школи № 34 ім. М. Шашкевича [129, арк. 1–2], кабінету літератури ПТУ № 3 [130, арк. 1–2].

Таким чином, мистецька спадщина Б. Хаварівського є доволі багатогранною. Він не лише активно долучався до мистецької справи, але й намагався популяризувати творчий доробок відомих митців Тернопільщини у сфері екслібрису. Б. Хаварівський сприяв організації експозиція книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну», виступав ініціатором відзначення 125-річчя від дня народження Б. Лепкого – письменника, громадського діяча «Журавлі повертаються додому», «Шевченкіана в екслібрисах українських

художників». Згадувані всеукраїнські мистецькі акції Б. Хаварівського сприяли популяризації національної культури, історії, залученню митців до відображення свого творчого потенціалу у сфері екслібрису.

4.3. Вшанування пам'яті відомих постатей

Богдан Васильович цікавився «Зверненням до громадськості України» ленінградців з приводу відзначення 175-річниці від дня народження Т. Шевченка [131, арк. 1], за ініціативи академіка Дмитра Лихачова (усього 55 підписів), зважаючи на статус Кобзаря як «революціонера-демократа» [132, с. 3] про святкування всесоюзного шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій» у революційному і пролетарському Харкові, першій столиці радянської України [133, с. 1], наголошувалося на тому, що необхідно відновити у Ленінграді, встановлений ще у 1918 р., пам'ятник Т. Шевченкові, створити меморіальний комплекс Т. Шевченка, започаткувати функціонування «Товариства ім. Т. Шевченка» [132, с. 3]. Наголосимо на тому, що у згадуваному зверненні йдеться про те, що нібито спорудження пам'ятника Тарасові Григоровичу входило у так званий «ленінський план монументальної пропаганди» 1918 р. [132, с. 3].

Основною метою діяльності якого варто було вважати «...зміцнення інтернаціональних зв'язків між російським та українським народами, розвиток взаємовпливу та взаємопроникнення культур, проведення повсякденної роботи на поширення революційної та художньої спадщини Т. Г. Шевченка, організацію виставок та ювілейних урочистостей» Звернення до громадськості України // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 3, [131, арк. 1; 132, с. 3].

Натомість меморіальний комплекс Т. Шевченка – «...місце активної пропаганди шевченківських ідей, зустрічей діячів російської та української культур, поширення українського слова, музики й пісні, які добре знав, любив і високо поцінював В. І. Ленін [131, с. 3; 132, арк. 1].

Планувалося розмістити «Товариство ім. Т. Шевченка» на першому-другому поверхах приміщення, пов'язаного з життям і творчістю Кобзаря (Загородній проспект, будинок 8), «... де Тарас Григорович жив, навчався і звідки пішов у світ великого мистецтва та революційної діяльності» [131, с. 3; 132, арк. 1].

Окрім того, у цьому корпусі мали б бути створені й відкриті робочі приміщення для «Товариства ім. Т. Шевченка» з залом засідань й урочистостей, читальний зал української літератури і періодики з підпорядкуванням Державній публічній бібліотеці УРСР і книгарні «Украинская книга» (підпорядкування «Укркнигторгу») [131, с. 3; 132, арк. 1].

Ухвала президії правління СПУ свідчила про позитивне сприйняття створення меморіального комплексу Т. Шевченкові у Ленінграді. Активно долучилися до обговорення питання в межах радянської ідеології – Канівський ордена Дружби народів музей-заповідник Т. Г. Шевченка і жителі цього міста, співробітники Інституту суспільних наук АН УРСР (м. Львів): Феодосій Стеблій, Ярослав Ісаєвич, Лариса Крушельницька та інші, робітники і службовці Івано-Франківського виробничого об'єднання «Геофізприлад», мешканці Львова, Закарпаття, Вінниччини тощо [131, арк. 5; 134, с. 1].

Незважаючи на радянську ідеологічну заангажованість 175-річного ювілею, приуроченого Т. Шевченкові, Б. Хаварівський цікавився проблемами української діаспори, слідкував за публікаціями на цю тематику. Зокрема, публікацією Євгена Сверстюка «Уклін вам, українська громадо», інформацією про необхідність створення у ВРУ комісії з проблем діаспори [135, с. 2; 136, арк. 2].

Вважаємо, що на його глибоке переконання саме активні представники якої мали б сприяти популяризації української культури за кордоном, свою працю базувати на засадах національної самосвідомості, історії та культури України, а не на «зміцненні інтернаціональних зв'язків між російським та українським народами, поширенні революційної спадщини Т. Шевченка» тощо. У якості і прикладу наведемо інформацію, пов'язану з матеріальними проблемами закладення каменя на Смоленському цвинтарі у Ленінграді, місці першого поховання Кобзаря. Для забезпечення якого необхідно було зібрати мінімальні кошти. Очільниця «Українського культурного товариства

ім. Т. Г. Шевченка» Тетяна Лебединська змушена була продавати 100 примірників «Літературної газети» для того, щоб зібрати 70 крб. на панахиду, не враховуючи кошти, необхідні для забезпечення нагальних проблем існування інституції [136, арк. 2; 137, с. 2].

У статті Т. Лебединської подано екскурс в історію Санкт-Петербурга, наголошено на тому, що діаспора проводить різноманітні заходи, пов'язані з українством, щотижня відбуваються засідання «Товариства ім. Т. Шевченка», яке згуртовує петербуржців українського походження, планує відкриття Українського культурного центру ім. Т. Шевченка, створення національного меморіалу, однак «...без допомоги з рідного краю нам не виконати задумане» [138, с. 6–7; 139, арк. 4 зв. – 5]. Стаття Т. Лебединської вирізнялася актуальністю проблеми, що її передруковувало українсько-американське видання «Вісник» [138, с. 6–7; 149, арк. 1–2]. Гандзя Красилевич-Кролевець опублікувала збірку віршів для дітей [141; 142, арк. 1–20 зв.].

Б. Хаварівського запрошували на урочини, присвячені пам'яті українського поета і політичного діяча Олега Ольжича на 15 травня 1995 р. [31, арк. 61–61 зв., 62]. Святкування 125-річчя від дня народження академіка Володимира Гнатюка і наукову конференцію, проведену 13 травня 1996 р. Активну участь приймали науковці з Тернополя, Львова, Івано-Франківська [48, арк. 10 зв., 11].

Управління культури Тернопільського облвиконкому і Тернопільська організація СПУ запрошувала на ювілейний вечір з нагоди 70-ліття з дня народження голови зазначеної структури, поета Петра Тимочка, на 15 вересня 1995 р. [31, арк. 57–57 зв., 58]. Обласне управління культури і Тернопільська обласна СПУ запрошували Б. Хаварівського на творчий вечір відомого українського поета Бориса Демківа з нагоди 60-річчя з дня народження та 35-річчя творчої діяльності, що відбувався 29 вересня 1996 р. [31, арк. 40–40 зв., 41].

Оргкомітет міжнародної наукової конференції «Світлотехніка 95» запрошував до участі у святкових урочинах, присвячених 95-річчю з дня

народження видатного українського вченого світового рівня, проф. Олександра Смакули, уродженця Тернопілля. Програма передбачала засідання секції «Внесок видатних українських вчених І. Пулюя та О. Смакули у світову світлотехніку і електротехнічну науку та справа українського відродження» і заходи з увіковічення пам'яті проф. О. Смакули на його батьківщині у с. Добриводи 27 жовтня 1995 р. [31, арк. 55].

20 листопада 1995 р. відбувався вечір поезії Оксани Лятуринської – до дня її пам'яті – 25-річчя смерті [31, арк. 51–51 зв., 52]. Леся Романчук, відома письменниця, запрошувала на концерт-зустріч «Авторська пісня і поезія», що відбувалася 28 листопада 1995 р. [31, арк. 50]. ТОСХУ запрошувала на персональну виставку живопису Богдана Ткачика «Хресна дорога України» на 17 вересня 1996 р. [31, арк. 71–71 зв.].

Таким чином, вшанування пам'яті відомих постатей є важливою складовою національної культурної спадщини. Це не лише вираження поваги до їхнього внеску в поступ нації, але й спосіб збереження й передачі майбутнім поколінням їхніх здобутків. Вшанування пам'яті відомих постатей допомагає нам не лише зберегти історію, а й розширити свій світогляд та розуміння цінностей, які вони продукували.

Список використаних джерел до четвертого розділу

1. Хаварівський Б. В. Відомості про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність. Авторський рукопис та машинопис // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 2. 7 арк.
2. Корнієнко О. Періодика УРСР 1950–1980-х рр. як інструмент впливу на моду і повсякденне життя // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2018. Вип. 27. С. 77–88.
3. Співак Н. Університетська панорама // Радянський студент. 18 грудня 1970. С. 2.

4. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у пресі за 1970–2003 роки. Вирізки з періодичних видань, ксерокопії із періодики // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 21. 82 арк.
5. Місячник молодой поезії // Радянська Буковина. 26 лютого 1972. С. 3.
6. Хаварівський Б. Натхнення з Довбушевої криниці // Трудова слава. 12 липня 1975. С. 3.
7. Опубліковані статті, дослідження, повідомлення, інформації, поезії Хаварівського Б. В. у 1975–2002 роках // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 20. 47 арк.
8. Хаварівський Б. Автографи степу // Вільне життя. 12 грудня 1976. С. 2.
9. Хаварівський Б. Гімн Вітчизни // Шляхом Ілліча. 29 серпня 1978. С. 2.
10. Хаварівський Б. Син бунтівного опришка // Вільне життя. 17 вересня 1978. С. 4.
11. Горинь В. Листування Соломії Крушельницької з Марією Грушевською / Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів: Статті та матеріали. Тернопіль: Джура, 2008. 392 с. С. 289–290.
12. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя: Інтер-М, 2019. 432 с. іл.
13. Хаварівський Б. Син України і Росії. До 200-річчя з дня народження Г. Квітки-Основ'яненка // Вільне життя. 29 листопада 1978. С. 1.
14. Хаварівський Б. Колір Надзбруччя у райдузі // Вільне життя. 7 серпня 1979. С. 2.
15. Хаварівський Б. Полум'яний трибун // Ровесник. 16 червня 1981. С. 4.
16. Хаварівський Б. Ольга Кобилянська і Тернопільщина // Ровесник. 29 листопада 1983. С. 4.
17. Хаварівський Б. Струни торкаються серця // Ровесник. 4 жовтня 1984. С. 1.

18. Яромко Б. Поезія в екслібрисі // Ровесник. 3 квітня 1985. С. 2.
19. Хаварівський Б. Під знамено «червоної суботи!» З іскор – полум'я // Ровесник. 19 квітня 1986. С. 1.
20. Деревянко С. Галицький революційний комітет (Галревком) / Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2018. 688 с. С. 323.
21. Хаварівський Б. Гартоване слово // Ровесник. 13 травня 1986. С. 3.
22. Березюк Є. Клуб виховує // Ровесник. 27 жовтня 1985 р. С.4.
23. Бодяк Л. Прем'єра книги // Ровесник. 20 травня 1986. С. 3.
24. Трачук Н. Погляд у 2000-й // // Ровесник. 27 жовтня 1985. С.4.
25. Тернопілля: сторінками історії комуністичного суботника // Ровесник. 11–17 квітня 1988. С. 4.
26. Публікації Хаварівського Б. В. у періодиці в 1972–1987 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 19. 53 арк.
27. Історія України: нове бачення / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія. К.: «Альтернативи», 2000. 464 с.: іл.
28. Хаварівський Б. Панька не проведеш // Ровесник. 19–25 березня 1989. С. 5.
29. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12718 (дата звернення: 10.05.2022).
30. Автобіографія Хаварівського Б. В. Машинопис з авторськими правками // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 1. 2 арк.
31. Програми культурно-освітніх заходів, на які запрошувався Хаварівський Б. В. // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський

Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 11. 73 арк.

32. Мандати, перепустки Хаварівського Б. В. як учасника конференцій та інших громадських організацій // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 13. 8 арк.
33. Демонтаж чи шабаш // Радянська освіта. 7 вересня 1990. С. 3.
34. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. 670 с.
35. Хаварівський Б. Пригубивши духовного частунку // Західна Україна. 1993. №. 43. С. 4.
36. Тарасенко Т. Такого ще не було // Тернопіль вечірній. 23 червня 1993. С. 1.
37. Гайдай О., Хаварівський Б. Ще раз про грошові знаки ОУН-УПА, або для тих, хто має книгу «Біфони» // Русалка Дністрова. Листопад 1995. Число 22(68). С. 3.
38. Гайдай О., Хаварівський Б. Марки «українського ренесансу» в Тернополі // Вільне життя. 14 червня 1996. С. 2.
39. Демків Б. Він не називає себе поетом // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
40. Хаварівський Б. «Ти збережи хоч спогад про кохання // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
41. Хаварівський Б. Знай наших // Тернопіль вечірній. 27 вересня 2000. С. 1.
42. Хаварівський Б. Назавжди з нами пам'ять про Бориса Вітошинського // Свобода. 18 серпня 2001. С. 3.
43. Гайдай О., Хаварівський Б. Гербові марки міської управи Тернополя 1941 року // Тернопіль вечірній. 28 серпня 2002. С. 10.
44. Хаварівський Б. Славетний бургомістр // Рада. Інформаційно-методичний вісник. 2002. Листопад. № 4. С. 72.

45. Хаварівський Б. Ладичин (нині село у Теробовлянському районі) Вишнівчик (нині село у Теробовлянському районі) // Рада. Інформаційно-методичний вісник. 2002. Листопад. № 5. С. 57–58.
46. Програми наукових конференцій, семінарів із зазначеними темами виступів, доповідей Хаварівського Б. В. у 1968–1999 роках // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 10. 53 арк.
47. Грамоти, листи-подяки, дипломи, якими відзначався Хаварівський Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності в 1968–2003 роках. Оригінали // Там само. Спр. 14. 45 арк.
48. Запрошення Хаварівському Б. В. на різні урочини // Там само. Спр. 12. 73 арк.
49. «Анкета художника» картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею, заповнена Хаварівським Б. В. // Там само. Спр. 6. 2 арк.
50. Машталяр Б. Слово про образ найдорожчий // Ровесник. 9 червня 1983. С. 1.
51. Хаварівський Б. Екслібрисна шевченкіана // Шляхом Ілліча. 1 липня 1989. С. 4–5.
52. Публікації Дуди Ігоря та Медведика Петра, мистецтвознавців, про персональну виставку художника Удіна Євгена «100 екслібрисів». Приєднано статтю Леонтюка В. (м. Тернопіль) «Великий світ маленького екслібриса» з надрукованими книжковими знаками з власної колекції. Вирізки з газет // Там само. Оп. 1. Спр. 515. 2 арк.
53. Екслібрис Удіна Євгена // Там само. Оп. 1. Спр. 466. 2 арк.
54. Сафонова Т. В. Семіотика в екслібрисі символі-тотемі // Молодий вчений. № 12 (15) грудень, 2014. С. 306–309.
55. Нестеренко П. В. Історія українського екслібриса. Наукове видання. Київ: Темпора, 2010. 328 с.; іл.

56. Екслібриси українських художників. Альбом / Автор-упор. А. В'юнник. Т-во книголюбів Української РСР. Київ. Мистецтво. 1977. 248 с.
57. Екслібриси Яціва М. за 1986–1988 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 511. 20 арк.
58. Гніздовський Я. Про екслібрис // Сучасність. Мюнхен. 1983. № 7–8(267–268). С. 54–62.
59. Лист Яціва М., художника (м. Львів) Хаварівському Б. В. про екслібриси до ювілею Т. Шевченка від 16 лютого 1989 року // Там само. Оп. 1. Спр. 510. 1 арк.
60. Листи Балана Івана Дмитровича, художника (м. Чернівці) Хаварівському Б. В. про екслібриси на Шевченківську тематику від 17 листопада 1989 року та участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 07 жовтня 1997 року // Там само. Оп. 1. Спр. 473. 2 арк.
61. Листи Мікловди Олександра, художника (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів про участь у конкурсі від 06 березня 1989 року та 20 листопада 1991 року. Приєднано статтю Миколаївського Андрія «Призначається побачення» про творчість Мікловди Олександра, опубліковану в газеті «Молодь України» 11 червня 1988 року. Вирізка з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 492. 3 арк.
62. Збірка екслібрисів, виготовлених учнями СПТУ № 3 м. Тернополя, зібрана Хаварівським Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 442. 172 арк.
63. Шевченкіана в екслібрисах українських художників. Колекція Хаварівського Б. В. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 444. 52 арк.
64. Лист Куриса Леоніда Моїсейовича, художника (м. Київ) Хаварівському Б. В. про виготовлення екслібрисів від 20 травня 1988 року. Приєднано конверт // Там само. Спр. 487. 2 арк.
65. Курис Г. Розпочинаємо серію публікацій книжкових зхнаків визначних українських громадських та політичних діячів // Тернове поле. 5 грудня 1993. С.2.

66. Допис Курис Г., працівника держархіву Тернопільської області, про організацію архівом області спільно з обласним інститутом удосконалення вчителів під час учительських січневих нарад виставки українських шкільних підручників та експозиції книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну» («Тернове поле». – Тернопіль. – 1993 р. – 5 грудня. – №10 (32) // Там само. Спр. 513. 1 арк.
67. Хаварівський Б. Вернімо нашим дітям Україну // Селянська доля. 1 вересня 1992. С. 1.
68. Стаття Хаварівського Б. В. «Вернімо нашим дітям Україну» про одноіменний конкурс екслібриса, організований Тернопільським обласним управлінням народної освіти та Інститутом національного відродження при Крайовій Раді Руху (газ. «Селянська доля». – Тернопіль. – 1992 р. – 1 вересня. – №30 (101). Оpubліковано декілька книжкових знаків, що надійшли на конкурс // Там само. Оп. 1. Спр. 512. 1 арк.
69. Екслібриси Киянського Ю. І. за 1992 рік // Там само. Оп. 1. Спр. 482. 4 арк.
70. Листи Кореня Григорія Ільковича, художника-монументаліста (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів від 06 січня 1992 року та про участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 02 жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 485. 3 арк.
71. Екслібриси Кореня Г. І. за 1967–1997 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 486. 26 арк.
72. Книгозбірня недільної школи християн віри євангельської у Львові. Екслібрис Хижняка С. К. (м. Львів, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 509. 3 арк.
73. Екслібриси Панасенка О. // Там само. Оп. 1. Спр. 500. 4 арк.
74. Лист Романова Бориса Миколайовича, художника-дизайнера (м. Северодонецьк) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» із біографічними відомостями. Приєднано конверт та статтю

- «Екслібриси Бориса Романова» (ксерокопія вирізки з газети) // Там само. Оп. 1. Спр. 501. 3 арк.
75. Екслібриси Романова Б. М. за 1986–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 502. 30 арк.
76. О. Волочай (рос. мовою). Екслібрис Савича Олександра Олександровича (м. Київ, 1991 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 503. 3 арк.
77. Лист Худякова Анатолія Олександровича (м. Дніпропетровськ) організаторам конкурсу екслібрисів про надіслану на конкурс роботу (січень 1992 року). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 507. 1 арк.
78. Екслібриси Нікітіна Л. О. // Там само. Оп. 1. Спр. 498. 38 арк.
79. Листи Нікітіна Леоніда Олександровича, художника (м. Макіївка) Хаварівському Б. В. про надсилання екслібрисів на виставку-конкурс від 10 жовтня [1991 р.] та 15 грудня 1991 року. Приєднано конверти (є за 1997 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 497. 2 арк.
80. Листи Ліпецького Вадима Костянтиновича та Ліпецької Олени Василівни (м. Сімферополь) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь у конкурсі від 21 січня 1992 року та від 01 березня 1993 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 488. 3 арк.
81. Екслібриси Ліпецького В. і Ліпецької О. за 1985–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 489. 10 арк.
82. Книжечка Тарасика. Екслібрис Соболя Леоніда Гавриловича (Біла Церква, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 506. 3 арк.
83. Лист Ломаки Володимира Васильовича, художника (м. Суми) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 490. 1 арк.
84. Вернімо нашим дітям Україну. Екслібрис Дробатюка Б. І. (м. Львів, 1992 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 452. 3 арк.
85. Книгарня В'ячеслава Чорновола. Книгарня А. Ю. Мокренка. Екслібриси Ломаки В. (1992 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 491. 4 арк.

86. Миколаївський А. Призначається побачення // Молодь України. 11 червня 1988. С. 2.
87. Екслібриси Мікловди Олександра за 1971–1991 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 493. 28 арк.
88. Лист Гапоченка Івана Івановича (Сумська область, с. Семиротівка) про надіслання екслібрису на виставку-конкурс. Приєднано екслібрис Гапоченка І. І. // Там само. Оп. 1. Спр. 478. 3 арк.
89. Лист Демиденка Миколи Івановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь в конкурсі від 15 грудня 1991 року // Там само. Оп. 1. Спр. 479. 1 арк.
90. Екслібриси Демиденка М. І. // Там само. Оп. 1. Спр. 480. 20 арк.
91. Лист Киянського Юрія Івановича, художника (м. Єнакієво) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість // Там само. Оп. 1. Спр. 481. 1 арк.
92. Перелік екслібрисів Колядіної Ірини Михайлівни (м. Дніпропетровськ), надісланий нею на конкурс екслібрисів у Тернопільське обласне управління народної освіти. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 483. 1 арк.
93. Екслібриси Колядіної І. М. за 1991–1992 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 484. 8 арк.
93. Звернення Хаварівського Богдана, директора Державного архіву Тернопільської області до художників України та діаспори з пропозицією взяти участь у виставці «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі, присвячений 125-літтю від дня народження Б. Лепкого) // Там само. Оп. 1. Спр. 514. 1 арк.
94. Відомості про Сивака Анатолія Никаноровича, художника-графіка, надіслані на виставку екслібрисів «Журавлі повертаються додому» у Державний архів Тернопільської області. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 504. 1 арк.

95. З книг Ані М. З книг П. Кота. Екслібриси Сивака Анатолія. (м. Маріуполь, 1997 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 505. 4 арк.
96. Лист Панасенка О., художника (м. Харків) організаторам виставки про участь у виставці екслібрисів «Журавлі повертаються додому» від 10 жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 499. 1 арк.
97. Листи Неймеша Миколи Степановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу екслібрисів «Вернімо нашим дітям Україну» від 22 травня 1992 року та виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» про участь у конкурсі та виставці від 22 вересня, 30 вересня 1997 року (є перелік із характеристикою надісланих екслібрисів). Приєднано конверти // Там само. Оп. 1. Спр. 494. 4 арк.
98. Екслібриси Неймеша М. С. за 1989–1995 роки. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 495. 26 арк.
99. Екслібриси Неймеша М. С. за 1996–1999 роки. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 496. 46 арк.
100. Лист Буренка Андрія Івановича, художника (Чернігівська область, м. Прилуки) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про згоду взяти участь у виставці. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 476. 1 арк.
101. Екслібриси Буренка А. І. за 1975, 1976, 1980, 1982 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 477. 10 арк.
102. Екслібриси Балана І. Д. // Там само. Оп. 1. Спр. 474. 8 арк.
103. Лист Балдиревої Н. В. (м. Київ) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про співпрацю у майбутніх мистецьких заходах на Тернопільщині. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 475. 1 арк.
104. Шевченкіана в екслібрисах Балана І., Буренка А. І., Гапаченка І. І., Демиденка М., Каплоухого М. С., Куравського В., Леоненка В., Нікітіна Л., Неймеша М. С., Олексюка Г., Сороки В., Яціва М. за 1965–1966 роки.

- Колекція Хаварівського Б. В. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 443. 82 арк.
105. Те саме, частина третя // Там само. Оп. 1. Спр. 445. 16 арк.
106. Світлини мистецьких робіт Грепиняка М. за 1962–1989 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 447. 7 арк.
107. Екслібриси Грепиняка М. І. за 1971–1994 роки, що увійшли у видану Державним архівом Тернопільської області збірку «Шевченкіана». Екслібриси (книжкові знаки М. Грепиняка. Тернопіль. – 2003 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 446. 22 арк.
108. Екслібриси Грепиняка Миколи Івановича за 1974, 1987, 1993 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 450. 10 арк.
109. Те саме, частина третя // Там само. Оп. 1. Спр. 472. 14 арк.
110. Екслібриси Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 467. 4 арк.
111. Екслібриси зібрані Хаварівським Б. В. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 470. 18 арк.
112. Те саме, частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 471. 12 арк.
113. З книг Б. Антківа. Екслібрис Безніска (1966 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 448. 2 арк.
114. Богдан Рудка. Екслібрис Гаркуса З. // Там само. Оп. 1. Спр. 449. 2 арк.
115. Франк Блокгман. Екслібрис Денисенка Л. // Там само. Оп. 1. Спр. 451. 2 арк.
116. Екслібриси Івахненка О. // Там само. Оп. 1. Спр. 454. 4 арк.
117. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1979, 1980, 1982, 1985, 1986, 1998 роки. Частина перша // Там само. Оп. 1. Спр. 455. 18 арк.
118. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1991, 1992 роки. Частина друга // Там само. Оп. 1. Спр. 456. 12 арк.
119. Екслібриси Карпушкіна О. за 1992 рік. Приєднано конверт // Там само. Оп. 1. Спр. 457. 3 арк.
120. Екслібриси Купецького Володимира за 1995, 1996 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 459. 3 арк.

121. Роман Чумак. Ю. Хорунжий. Екслібриси Лопати В. Вирізки з часописів // Там само. Оп. 1. Спр. 460. 4 арк.
122. Екслібриси Омеляна Ярославів // Там само. Оп. 1. Спр. 461. 4 арк.
123. Екслібриси Сороки Богдана за 1986–1987 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 464. 10 арк.
124. Екслібриси Стратілата Миколи // Там само. Оп. 1. Спр. 465. 10 арк.
125. Екслібриси Хвороста Андрія Васильовича (м. Дніпропетровськ) за 1974, 1991 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 468. 8 арк.
126. Екслібриси Шпорчука Петра Павловича за 1984, 1985, 1988 роки // Там само. Оп. 1. Спр. 469. 10 арк.
127. Бібліотека школи ім. Шевченка у Володимирі-Волинськ. Екслібрис Кульчицької О. (Львів, 1918 р.). Ксерокопія // Там само. Оп. 1. Спр. 458. 2 арк.
128. Бібліотека українського суспільно-культурного товариства у Кошаліні. Екслібрис Пантелюка І. Вирізка з часопису // Там само. Оп. 1. Спр. 462. 2 арк.
129. Із книг СШ № 34 ім. М. Шашкевича. Екслібрис Сайка Б. (1987 р.) // Там само. Оп. 1. Спр. 463. 2 арк.
130. Кабінет літератури ПТУ № 3. Екслібрис Зілінко І. // Там само. Оп. 1. Спр. 453. 2 арк.
131. «Звернення до громадськості України» лєнінградців із приводу 19 травня 1988 р. відзначення 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка в Ленінграді у 1989 році та відгуки на ці звернення, опубліковані в «Літературній Україні» (Київ. – 1988. – 03 березня. – № 9(4262), 19 травня. – № 20 (4273) // Там само. Оп. 1. Спр. 427. 8 арк.
132. Звернення до громадськості України // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 3.
133. Шевченківське свято у травні // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 1.

134. «Дуже своєчасно і благородно...» // Літературна Україна. 19 травня 1988. С. 1.
135. Сверстюк Є. Уклін вам, українська громадо // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
136. Публікація Сверстюка Євгена «Уклін Вам, українська громадо» та редакційна інформація про необхідність створення комісії з питань діаспори в Верховній Раді України у газеті «Літературний вісник» (Київ. – 1990. – Березень. – № 1) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 428. 2 арк.
137. Комісія з питань діаспори // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
138. Лебединська Т. В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербургу // Українська культура. 1992. № 7. С. 6–7.
139. Стаття Лебединської Тетяни, кандидата філософських наук, письменниці. «В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербурга» («Українська культура». – 1992. – Липень. – № 7 (835). – С.6 зв., 7) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 429. 22 арк.
140. Збірка публікацій Лебединської Т., кандидата філософських наук, письменниці, про необхідність відкриття у м. Санкт-Петербург (Росія) українського культурного центру та відновлення видання журналу на українській мові, у газеті «Вісник» (США. – 1994. – Вересень) // Там само. Оп. 1. Спр. 430. 4 арк.
141. Красилович-Кролевець Г. Сорока. Вірші. СПб, 2001. 36 с.
142. Книжка Красилович-Кролевець Гандзі «Сорока». Вірші. (Санкт-Петербург. 2001) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 432. 20 арк.

ВИСНОВКИ

Б. Хаварівський – філолог, педагог, архівіст, краєзнавець, митець, громадсько-політичний і просвітній діяч – і цей значний перелік його зацікавлень свідчить про неординарність особи, його всебічність і талант, що й актуалізує його громадсько-політичну та просвітницьку діяльність у досліджуваний період.

У дисертаційній роботі проведено комплексне дослідження громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського (1948–2016). Проведено аналіз наявної історіографічної бази з досліджуваної проблематики, який засвідчив, що задекларована тематика вивчалася дослідниками лише в загальному контексті локальної історії другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Однак вона не є систематично структурованою й цілісною, комплексно не розкриває проблему в цілому, а лише поверхово, тому недостатнє вивчення цієї проблеми вимагало подальшого її предметного дослідження, що сприяло б глибшому аналізу громадсько-політичної і просвітницької діяльності Б. Хаварівського в окреслений період. В українській історіографії до сьогодні немає жодного ґрунтовного наукового історичного дослідження, у якому б аналізувалася громадсько-політична та просвітницька діяльність Б. Хаварівського, більше того, дослідники у загальних історичних працях практично не згадують його.

Наявну історіографічну базу з досліджуваної проблематики умовно можна поділити на такі групи: до першої групи належать загальні праці з новітньої історії України, державної незалежності й державотворчих процесів, національно-визвольного руху, політичної історії; до другої – праці, пов'язані з НРУ, приналежним до якої був і Б. Хаварівський; до третьої – дослідження сучасних українських науковців з історії культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської людини» тощо. Встановлено, що вони відрізняються методологічними підходами, які використовувалися істориками.

Опрацьовані праці першої групи сприяли розумінню того середовища як у радянський час, так і період незалежної України, у якому доводилося зростати як особистості, формуватися громадсько-політичному і просвітньому діячеві Б. Хаварівському. Тим не менше, незважаючи на солідність і значимість зазначених видань, задекларованій проблемі не відведено належної уваги, зважаючи на те, що автори не ставили перед собою завдання проаналізувати громадсько-політичну та просвітницьку діяльність Б. Хаварівського упродовж 1948–2016 рр. Друга група – праці, пов'язані з НРУ, приналежним до якої був і Б. Хаварівський. Третя група – дослідження науковців з історії української культури, періодичних видань, особливостей формування «радянської людини» тощо.

Необхідність детального аналізу громадсько-політичної та просвітницької діяльності Б. Хаварівського вимагала опрацювання необхідної джерельної бази, що містить значний масив опублікованих та неопублікованих документів. Умовно джерельну базу дисертаційного дослідження можна поділити на такі групи: перша група – матеріали Держархіву Тернопільської обл., приватний архів проф. Івана Зуляка; друга група – енциклопедії, путівники, бібліографічні довідники, збірники документів і матеріалів; третя група – періодичні видання; четверта група – авторські твори Б. Хаварівського; п'ята група – Інтернет-ресурси.

Використання широкої методологічної основи дослідження забезпечує досягнення поставленої мети, дає можливість всебічно проаналізувати проблему, розширити фактологічну та аналітичну складові наукового пошуку. Застосування різноманітних сучасних методологічних підходів дозволяє максимально уникнути суб'єктивних оцінок і забезпечує наукову достовірність результатів дослідження, доповнює фактографічним матеріалом задекларовану проблематику.

З'ясовано, що становлення Б. Хаварівського відбувалося на традиціях родинного виховання, прикладом для наслідування у дитинстві були його батьки, учителі, які стимулювали до малювання, написання віршів,

декламування, співу. Богдан-Роман був всебічно обдарованою особистістю, зміг реалізувати свої таланти у подальшому житті. Простежено його діяльність під час навчання на філологічному факультеті ЧДУ: відвідував літературну студію імені Степана Будного, оформляв, редагував її рукописні газети «Сонячні кларнети» й «Веселий Остап», виступав з доповідями на наукових конференціях. Знайомство з відомими постатями української науки і культури Чернівців, що сприяло формуванню його як зрілої особистості з активною життєвою позицією, глибокими національними переконаннями.

Досліджено його педагогічну працю і адміністративну роботу. У силу різних обставин як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру, він, як педагог, змушений був часто змінювати навчальні заклади, посади тощо. Відповідно, часта зміна навчальних закладів, займаних посад й призвела до певних неточностей як в літературі, так і у джерелах. На сьогодні можливо з'ясувати окремі деталі його педагогічної праці, зважаючи на джерельну базу з цієї проблематики. Тим не менше, дисертанткою скрупульозно вивчено, досліджено й залучено усі наявні джерела з метою об'єктивного аналізу задекларованої проблематики.

Доведено, що початки його педагогічної праці пов'язані з учительською працею у сільській школі на Тернопільщині. З часом Богдан Васильович працював вихователем гуртожитку Тернопільського технічного училища № 2, викладачем Тернопільського спеціального професійно-технічного училища № 3. З'ясовано, що саме у цьому навчальному закладі формувався осередок майбутньої письменницької організації, професійного осередку художників, вільних від обмеження стандартів соцреалізму. Згодом перебував на посаді старшого наукового співробітника архіву, викладача ТДПШ, начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, директора Держархіву Тернопільської обл. Досконало знав предмети, які викладав, практикував оригінальні сучасні форми і методи навчання, залучав учнів і студентів до здобутків української та світової

культури, працював у тісному контакті з ТКГ, ТОКМ, творчими організаціями міста.

Висвітлено активну громадсько-політичну позицію, що особливо проявилася після 1991 р., з набуттям Україною державної незалежності. Варто зауважити, що він у часи перебудови також намагався поєднувати викладацьку роботу з громадським навантаженням. Участь Б. Хаварівського у виборчих кампаніях свідчила про його активну політичну позицію. У кінці 1980-х – на початку 1990-х рр. він намагався отримати статус народного депутата ВРУ, був довіреною особою, приймав участь у виборчих перегонах до міської ради м. Тернополя. Однак лише у 1994 і 1998 рр. стає депутатом ТОР від НРУ. Аналіз його політичної програми свідчить про її низький рівень, надмірну емоційність, відсутність побажань виборців і зобов'язань депутата обласного рівня. Тим не менше, її текст практично без змін використовувався у двох виборчих кампаніях. Використання здобутків працівників Держархіву Тернопільської обл., очолюваного Б. Хаварівським, в агітаційних матеріалах, свідчило про залучення адміністративного ресурсу.

Прослідковано популяризацію праці «Пласту» не лише у Західній Україні, але і за її межами. Б. Хаварівський сприяв виданню державних марок з нагоди 80-річчя організації, готував збірки світлин про функціонування інституції у минулому та в сучасності, здійснював пошук інформації про відомих діячів «Пласту» тощо. Долучався до громадсько-політичних проєктів, пов'язаних з виступами міжнародних хорових капел в Україні, увіковіченням пам'яті відомих постатей історії України та національної культури за її межами, участі в семінарах-практикумах. Організація концертного турне Україною хором «Журавлі» за сприяння Б. Хаварівського, виконання творів духовної музики, стрілецьких пісень, на той час ще пісні «Ще не вмерла Україна», мали надзвичайно важливе значення як для популяризації національної культури, так і формування певних політичних симпатій. Налагодження особистих контактів з українською діаспорою Санкт-Петербурга послужило увіковіченню пам'яті

українців-жертв політичних репресії – освяченню хреста на одному із кладовищ міста.

Розкрито публіцистичну і видавничу працю, що нараховує понад 150 журнальних і газетних публікацій на історико-краєзнавчі теми. Логічним є її поділ на два періоди. Перший період – радянський (липень 1975 р. – січень 1991 р.), у якому він виступає позаштатним кореспондентом, своєрідним пропагандистом та ідеологом комуністичної системи. Аналізуючи перший період публіцистичної і видавничої праці Б. Хаварівського, варто зауважити, що першими були згадки про нього у пресі, або ж дописи й статті до студентських та молодіжних видань обласного і республіканського рівнів. Проблематика змістового наповнення, зазвичай, окреслена публікаціями, пов'язаними з публікаціями ідеологічного змісту – це ювілеї 50-річчя утворення СРСР, 40-річчя возз'єднання з радянською Україною, переміщення газети «Іскра»; на історичну тематику особового характеру (Олекса Довбуш, Іван Франко, Микола Тарновський, Христо Ботев, Михайло Павлик, Димитр Благоев); про непорушну дружбу народів СРСР тощо.

Другий період – незалежної України (жовтень 1991 р. – червень 2016 р.), у якому публікації Б. Хаварівського кардинально вирізняються актуальними темами з історії України: про І. Герету, С. Голяша, Б. Вітошинського, Я. Стецька; біфони; терористичні акції польського підпілля; листування двох вчених А. Брюкнера і К. Студинського; друкування українських марок; про гербові марки Тернополя (1941 р.); історію сіл Ладичин і Вишнівчик, Зарваницю тощо. За його ініціативи започатковано видання серії «Корінь і крона», що розповідають про минуле сучасне Тернопілля, діяльність його відомих постатей. Співвидавець літературно-мистецької і культурологічної газети «Русалка Дністрова», був членом редакційної колегії та співвидавцем літературно-мистецького журналу «Тернопіль». Підготував низку статей до енциклопедичного словника «Тернопільщина» у трьох томах, член редакційної колегії цього видання. Співавтор книг «Біфони» (1995 р.), «Хто пожав «Бурю?» (1996 р.),

«Предтеча» (2002 р.). Член Всеукраїнської спілки краєзнавців, НТШ, обласної редакції книги пам'яті України, приймав активну участь у підготовці її тритомника (Тернопільська обл., 1995–1996 рр.), двотомника «Нескорена Зборівщина» (2000–2001 рр.).

Простежено мистецьку спадщину, що ґрунтувалася на її популяризації у житті краю, відродженні поваги до національної історії, мистецтва, релігії. Б. Хаварівський організовував тижні образотворчого мистецтва, залучав до виставок живопису і графіки роботи митців з Тернополя, Львова тощо. Член правління тернопільського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка, один із засновників тернопільської організації «Товариства української мови», обласної історико-просвітницької інституції «Меморіал» ім. В. Стуса. Член оргкомітетів з відзначення на Тернопільщині більшості пам'ятних дат, видавничої ради при ТОДА. Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич (1995 р.). Нагороджений відзнакою УФК «За подвижництво в культурі».

Оцінено внесок Б. Хаварівського як філолога, педагога, архівіста, краєзнавця, митця, громадсько-політичного і просвітнього діяча у загальноукраїнський громадсько-політичний та просвітницький процес, осмисливши його пізнавальне й практичне значення для сучасного розвитку, виходячи із неординарності особи, його всебічності й таланту. Обґрунтовано місце Б. Хаварівського в національному житті, роль й значення в історії України завдяки громадсько-політичній та просвітницькій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Анкета художника» картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею, заповнена Хаварівським Б. В. // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 6. 2 арк.
2. «Будівля двох століть»: як виглядає новий архів у Тернополі. URL: <https://te.20minut.ua/Podii/budivlya-dvoh-stolit-yak-viglyadae-noviy-arhiv-u-ternopoli-10825628.html>. (дата звернення: 26.07.2021).
3. «Від комітету Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. братів Лепких» повідомлення про кількість подань, перелік шістнадцяти претендентів, що вийшли у другий тур на присвоєння звання лауреата премії, опубліковане у газеті «Тернопіль вечірній». Ксерокопія газетної вирізки // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 292. 1 арк.
4. «Відкрите» листування Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, із Форгелем Михайлом, художнім керівником Тернопільського драмтеатру ім. Т. Г. Шевченка, про відновлення у репертуарі театру вистави «Соломія Крушельницька», опубліковане у міському часописі «Тернопіль вечірній» (1996. – 14 грудня. – № 90 (627). Авторизовані машинописи, вирізки з газет. Приєднано запрошення дирекції театру Хаварівському Б. В. на виставу «Соломія Крушельницька» 22 грудня 1996 року // Там само. Спр. 243. 8 арк.
5. «Година роздумів». Спеціальний випуск «Кременецького вісника», (присвячений Юліушу Словацькому) літературно-мистецької газети обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького в Кременці (2005. – 04 березня. – № 1) // Там само. Спр. 535. 4 арк.
6. «Дуже своєчасно і благородно...» // Літературна Україна. 19 травня 1988. С. 1.
7. «Енциклопедія сучасної України». URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12718 (дата звернення: 26.07.2016).

8. «Є багато можливостей допомоги – треба лише охочих до праці». Стаття Комаринського Я., опублікована в українському щоденнику «Свобода» (Джерсі-Сіті і Нью-Йорк. – 1994. – 02 квітня. – Ч. 63). Ксерокопія публікації // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 216. 4 арк.
9. «Звернення до громадськості України» ленінградців із приводу 19 травня 1988 р. відзначення 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка в Ленінграді у 1989 році та відгуки на ці звернення, опубліковані в «Літературній Україні» (Київ. – 1988. – 03 березня. – № 9(4262), 19 травня. – № 20 (4273) // Там само. Спр. 427. 8 арк.
10. «Концепція української національної школи в Тернопільській області», опублікована у газеті «Відродження» (1991. – 28 травня – № 57) // Там само. Спр. 44. 2 арк.
11. «Музей у Бишках» // Шлях перемоги. – 1999. – 22 вересня. – № 37 (2368). Допис Хамар Марії, дочки Голяша Івана, учительки Львівської США № 70 про відкриття музею національно-визвольної боротьби ОУН-УПА в с. Бишки Козівського району Тернопільської області. Ксерокопії вирізок з газет // Там само. Спр. 195. 1 арк.
12. «Незабутні». Світлина з архіву Бурми В., на якій зафіксовано момент зустрічі Вільде Ірини і Блажкевич Іванни, опублікована у газеті «Вільне життя» (1999. – 20 квітня). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 179. 1 арк.
13. «O Juliuszu Slowackim w Polsce». Публікація інформації про презентацію збірки літературних есе авторів з України, Литви і Польщі з нагоди 150-ої річниці смерті Юліуша Словацького упорядника Веслава Щепаняка. «DZIENNIK KIJOWSKI» (1999. – Червень. – № 12). Вирізка з газети. Приєднано інформацію про конкурс поезій Юліуша Словацького в Кременці на Тернопільщині 19 червня 1998 року. «DZIENNIK KIJOWSKI» (1998. – Червень. – № 11). Вирізка з газети // Там само. Спр. 521. 2 арк.

14. «Пластові вмілості». Навчальний зошит пластуна Хаварівського Устима // Там само. Спр. 413. 8 арк.
15. «Слова любові і вдячності». Альбом, оформлений учнями Тернопільського ПТУ-3 до 175-річчя від дня народження Юліуша Словацького. Є присвяти, автографи Павличка Дмитра, Драча Івана, Лучука Володимира, Щербака Юрія. Рукописи, оригінали // Там само. Спр. 359. 25 арк.
16. «Список жертводавців, які зложили датки на видання підручників для народніх і середніх шкіл України. Листа ч. 7 від 01 квітня 1995 до 10 травня 1996 року» із авторизованим записом Голяша Степана з проханням перевірити кількість книжок, що мали отримати окремі середні школи у Тернопільській області від 21 травня 1996 року. Приєднано лист Управління освіти Тернопільської облдержадміністрації Хаварівському Б. В. стосовно книжок, що мали надійти у школи області із діаспори від 11 вересня 1996 року // Там само. Спр. 196. 2 арк.
17. «Сурмач червоних демонстрацій». Публікація Бубнія П., члена Спілки журналістів УРСР та Гасая Є., наукового працівника Тернопільського краєзнавчого музею, у газеті «Ровесник» в рубриці «Пошук» – про Затіраху Нестора, поета, жителя с. Лошнів Теребовлянського району Тернопільської області (1974. – 02 листопада. – № 133 (1251); 05 листопада. – № 134 (1252); 07 листопада. – № 135 (1253). Вирізки з газет // Там само. Спр. 214. 3 арк.
18. «Юліуш Словацький» (04.09.1809–03.04.1849). Бібліографічний покажчик, складений і виданий Тернопільською державною обласною універсальною науковою бібліотекою та Державним архівом Тернопільської області (Тернопіль. – 1999). Приєднано макет покажчика з правками // Там само. Спр. 346. 41 арк.
19. «Ярослав Омелян. Графіка». Каталог виставки художника, що експонувалася у травні-червні 1997 року із дарчим надписом митця

- (Тернопіль. – 1997) та графічна робота «Соломія Крушельницька 1872–1952» (копія) із автографом художника // Там само. Спр. 252. 9 арк.
20. 510. Листи Балана Івана Дмитровича, художника (м. Чернівці) Хаварівському Б. В. про екслібриси на Шевченківську тематику від 17 листопада 1989 року та участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 07 жовтня 1997 року // Там само. Спр. 473. 2 арк.
 21. 669. Городецька В. Таємниця смерті Івасюка [Про надуману версію самогубства композитора Володимира Івасюка розмірковує приятель родини Івасюків – Богдан Хаварівський] // РІА плюс. 28 липня 2004. С. 19.
 22. Klish A., Seko Ya. The role of Bohdan Khavarivsky in the development of the education system of Ternopil's region // «Актуальні питання у сучасній науці» (Серія «Історія та археологія», Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка»). 2025. Вип. 1(31). С. 1063–1075.
 23. Автобіографія Затірахи Нестора Івановича від 25 жовтня 1963 року. Машинопис з авторськими правками // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 212. 3 арк.
 24. Автобіографія Хаварівського Б. В. Машинопис з авторськими правками // Там само. Оп. 1. Спр. 1. 2 арк.
 25. Автографи визначних осіб, зібрані Хаварівським Б. В. Оригінали // Там само. Спр. 41. 9 арк.
 26. Автопортрети, графічні роботи, дружні шаржі Хаварівського Б. В. Оригінали // Там само. Спр. 26. 49 арк.
 27. Алексеев Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр.: К.: ЕксОб, 2000. 296 с.
 28. Ані К. Екслібрис Худякова А. (м. Дніпропетровськ, 1992 р.) // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 508. 2 арк.

29. Архівна довідка № 12 / 93 1 від 29 листопада 1996 року УВП МВС Республіки Комі, видана Гасаю Єфрему, редактору книги «Реабілітовані історією» (м. Тернопіль), про засудженого Мартиневича В. М., що відбував покарання у Воркутинському ВТТ з 25 квітня 1941 року до дня смерті 09 травня 1942 року // Там само. Спр. 319. 1 арк.
30. Архівні документи, які знаходяться на зберіганні у держархіві Тернопільської області із згадками про Юліуша Словацького. Ксерокопії // Там само. Спр. 342. 12 арк.
31. Астаф'єв Олександр. «Листвяний дзвін». Збірка поезій (Вид-во «Каменярь». – Львів. – 1981). На звороті титульної сторінки є дарчий надпис автора: «Тарасові, Устимові Хаварівським – ще маленьким хлопчикам, до часу становлення яких автор цих може й не доживе...» від 17 квітня 1981 року // Там само. Спр. 123. 34 арк.
32. Астаф'єв Олександр. Вірш «Ехо». Рукопис // Там само. Спр. 128. 1 арк.
33. Астаф'єв Олександр. Збірка «3 нових поезій». Машинопис з авторськими // Там само. Спр. 126. 9 арк.
34. Астаф'єв Олександр. Збірка «Заручини» Вірші, поема. (Вид-во 1990 р. «Молодь». – Київ. – 1988). Є дарчий надпис автора: «На світлу згадку про зустріч і складні життєві дороги-автор милим Хаварівським» від 06 вересня 1990 року // Там само. Спр. 127. 33 арк.
35. Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. «3 нових поезій», написана у 1983–1984 роках. Машинопис з автографом // Там само. Спр. 125. 8 арк.
36. Астаф'єв Олександр. Збірка віршів. Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 130. 6 арк.
37. Астаф'єв Олександр. Поезії, опубліковані у 1974–1981 роках. Вирізки із періодичних видань // Там само. Спр. 122. 7 арк.
38. Астаф'єв Олександр. Поезії: «Нічний роздум», «Мікеланджело» та інші. Машинописи // Там само. Спр. 129. 7 арк.
39. Баран В. К. Україна: новітня історія (1945–1991 рр.). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. 670 с.

40. Барановський Роман. «Пласт у Бучачі». Ксерокопія статті // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 406. 3 арк.
41. Березюк Є. Клуб виховує // Ровесник. 27 жовтня 1985. С. 4.
42. Бібліографічні списки «І. Франко і Тернопільщина» /До 130-річчя з дня народження/ (Тернопіль, 1986), «Про перебування І. Франка на Тернопільщині». Приєднано примірник буклету «Пам'ятники Івану Франку на Тернопільщині» (Тернопіль, 1991). Машинописи // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 17. 14 арк.
43. Бібліотека українського суспільно-культурного товариства у Кошаліні. Екслібрис Пантелюка І. Вирізка з часопису // Там само. Спр. 462. 2 арк.
44. Бібліотека школи ім. Шевченка у Володимирі-Волинськ. Екслібрис Кульчицької О. (Львів, 1918 р.). Ксерокопія // Там само. Спр. 458. 2 арк.
45. Біографічні відомості про Комаринського Я. та його науково-професійну діяльність. Ксерокопія публікації із анотацією Хаварівського Б. В. Приєднано інтерв'ю Комаринського Я. Мельничуку Богдану, опубліковане в газеті «Тернопіль вечірній». – 1994. – 06 липня. Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 217. 2 арк.
46. Біографія. Мартиневича Володимира Михайловича. Рукопис // Там само. Спр. 314. 6 арк.
47. Блажкевич Іванна. «Ленін і діти». Збірка віршів. Машинопис із авторизованим рукописом // Там само. Спр. 137. 15 арк.
48. Блажкевич Іванна. «Лис Микита». Інценізована п'єса за мотивами казки І. Франка: комедія з життя звірів». Копія рукою невстановленої особи. Ксерокопія // Там само. Спр. 162. 33 арк.
49. Блажкевич Іванна. «Мої спогади про Уляну Кравченко». Копія авторизованого машинопису // Там само. Спр. 135. 3 арк.
50. Блажкевич Іванна. «Спогади». 30.07.1914 – 04.10.1921 рр. // журнал «Дзвін». – 1991. – № 5. – С. 117–138. Вступне слово Сенатович Оксани. Вирізки з журналу // Там само. Спр. 160. 11 арк.

51. Блажкевич Іванна. Вірші для дітей. Машинописи // Там само. Спр. 136. 8 арк.
52. Блажкевич Іванна. Опубліковані вірші для дітей. Вирізки з журналу, газети // Там само. Спр. 144. 2 арк.
53. Блажкевич Іванна. Чернетка тексту «17 вересня 1939 р.». Рукопис // Там само. Спр. 133. 1 арк.
54. Богдан Рудка. Екслібрис Гаркуса З. // Там само. Спр. 449. 2 арк.
55. Богдан Хаварівський // Русалка Дністрова. Число 4 (107.) Березень. 1998. С. 3.
56. Бодяк Л. Прем'єра книги // Ровесник. 20 травня 1986. С. 3.
57. Бойко О. Історія України. К.: Академія, 2000. 568 с.
58. Бойко О. Україна 1991–1995 рр.: тіні минулого чи контури майбутнього? К.: Абрис, 1996. 208 с.
59. Бондаренко С. Історичні передумови виникнення Народного Руху України в контексті відродження української державності // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Тернопіль. 2004. Вип. 2. С. 104–109.
60. Бондаренко С. Народний Рух України в контексті українського відродження кінця 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Вип. 1. Тернопіль: ТДПУ, 2004. С.174–182.
61. Буклет «Державний архів Тернопільської області» (Тернопіль. – 1998). Макет буклета, машинопис тексту із редакторськими правками та ілюстративний матеріал // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 436. 60 арк.
62. Буяк Г. Б. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Богдана Хаварівського (1948–2016 рр.): історіографія проблеми // Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи.

Том XIV: Виміри сталого розвитку в теорії та практиці / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон: Посвіт, 2023. С. 14–16.

63. Буяк Г. Б. Роль Богдана Хаварівського у вшануванні пам'яті Тараса Шевченка (кінець 1980 – початок 1990-х рр.) // Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, 11–12 травня 2023 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 198–202.
64. В окружних виборчих комісіях по виборах депутатів Тернопільської обласної Ради // Свобода. 4 червня 1994. С. 2.
65. Валігура К. Україні загрожує втрати державності // Свобода. 18 червня 1994. С. 3.
66. Василь Деревінський, Роман Мельник. Богдан Хаварівський: діяльність у сфері освіти, архівної справи та громадського руху (на основі інтерв'ю) // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 2 (32). С. 1550–1567.
67. Василь Деревінський, Роман Мельник. Інтерв'ю як джерело для вивчення громадської діяльності Богдана Хаварівського // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 2 (32). С. 1082–1093.
68. Вернімо нашим дітям Україну. Екслібрис Дробатюка Б. І. (м. Львів, 1992 р.) // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 452. 3 арк.
69. Вибори-94: хто за кого, скільки // Свобода. 2 липня 1994. С. 1
70. Видання про експозицію Бережанського музею Богдана Лепкого «Великий син Золотого Поділля», надруковане за допомогою доктора Романа Смика (США). Ксерокопія // Там само. Спр. 283. 4 арк.
71. Витяг із протоколу конференції Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка від 14 лютого 1998 року про висунення кандидатом у депутати Тернопільської

обласної ради народних депутатів по Теробовлянському виборчому округу № 15 Хаварівського Богдана Васильовича, члена НРУ, директора держархіву Тернопільської області // Там само. Спр. 73. 1 арк.

72. Відгук викладача курсів підвищення кваліфікації викладачів естетики (м. Ленінград) на випускню роботу Хаварівського Б. В., слухача курсів // Там само. Спр. 31. 1 арк.
73. Відгуки (публікація та анонімний лист) на концепцію української національної школи на Тернопіллі, розроблену управлінням народної освіти Тернопільського облвиконкому. Рукопис та вирізка з газети. Приєднано конверт // Там само. Спр. 46. 3 арк.
74. Відгуки відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» (до 125-річчя з дня народження Б. Лепкого), що експонувалися у галереї Тернопільської організації Спілки художників України у жовтні 1997 року. Машинописні копії // Там само. Спр. 305. 16 арк.
75. Відкритий лист Хаварівського Б. В. о. Ярмусю Степану, опублікований у щомісячнику «Вісник» (Канада, м. Вінніпег) із відомостями про міжнародну конференцію «Почаївський монастир в контексті історії та духовності українського народу», що відбулася в Тернополі 29 квітня 1995 року. Ксерокопія. Приєднана світлина з конференції. Оригінал // Там само. Спр. 391. 2 арк.
76. Відношення дирекції Тернопільського СПТУ-3 директору Тернопільського облдержархіву із проханням надати дозвіл користуватися Хаварівському Б. В., викладачу естетики, архівними документами фонду Іванни Блажкевич // Там само. Спр. 176. 1 арк.
77. Відомості Комаринського Ярослава про свою професійну, наукову діяльність. Машинопис на англійській мові. Приєднано збірку матеріалів про наукову діяльність Комаринського Я. В. Північно-Іллінойському університеті у 1977–1982 роках. Ксерокопія машинописів // Там само. Спр. 215. 95 арк.

78. Відомості про Блажкевич Іванну, її творчу та громадську діяльність, опубліковані в «Українському календарі» (Варшава. – 1986). Ксерокопія // Там само. Спр. 157. 1 арк.
79. Відомості про Гоя Михайла, поручника УГА, в редакційній підбірці матеріалів «Перші дні листопада у Східній Галичині», опублікованій в часописі «Український Голос». Ксерокопія фрагменту публікації // Там само. Спр. 190. 1 арк.
80. Відомості про Охримовича Василя – визначного діяча ОУН, Кравціва Богдана – поета, журналіста, пластового і громадсько-політичного діяча та його поезії, опубліковані у журналі «Пластові обрії» (1999. – № 36). Машинописні відпуски фрагменту журналу // Там само. Спр. 417. 6 арк.
81. Відомості про роботу Хаварівського Б. В. у методичних секціях, що діяли при обласному учбово-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління профтехосвіти // Там само. Спр. 8. 33 арк.
82. Відомості про роботу Хаварівського Б. В. у методичних секціях, що діяли при обласному учбово-методичному кабінеті Тернопільського обласного управління профтехосвіти // Там само. Спр. 8. 33 арк.
83. Відомості про Сивака Анатолія Никаноровича, художника-графіка, надіслані на виставку екслібрисів «Журавлі повертаються додому» у Державний архів Тернопільської області. Приєднано конверт // Там само. Спр. 504. 1 арк.
84. Відомості про творчість Б. Лепкого. Стаття (автор не встановлений). Машинописний відпуск // Там само. Спр. 275. 3 арк.
85. Вікторов В. Публікація статті «Музей Юліуша Словацького гостинно відчинив свої двері...» в газеті «Діалог» (2004. – 25 вересня. – № 39). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Спр. 532. 3 арк.
86. Вірші Блажкевич Іванни, опубліковані в пресі. Вирізки з газет // Там само. Спр. 143. 12 арк.

87. Вірші Вихруща В., Шкраб'юка Петра, Степула Надії, Петрука-Попика Г., Лучука Володимира, присвячені Соломії Крушельницькій. Вирізки з газет, журналів, рукописні копії // Там само. Спр. 236. 15 арк.
88. Вірші Осадчука Петра «Іванна Блажкевич» (1987 р.), Дерія Василя «Гостинці» (2001 р.), Гордасевич Галини «Заповіт Іванни Блажкевич». Ксерокопії та вирізки публікацій // Там само. Спр. 164. 3 арк.
89. Вірші, присвяти, експромти Хаварівському Б. В. Приєднано малюнки, дружні шаржі на Хаварівського Б. В. // Там само. Спр. 15. 42 арк.
90. Віршовані присвяти Франку І. Я. поетів: Будного С. «Франко в Чернівцях», Гнатюка Є. «Каменяреві» та інших. Рукописи, вирізки з газет // Там само. Спр. 14. 8 арк.
91. Вітальна телеграма Душніцької, голови Золотниківської окружної комісії, Хаварівському Б. В. у зв'язку з обранням депутатом обласної ради // Там само. Спр. 63. 1 арк.
92. Вітання Ординаріату Тернопільської Єпархії Української Греко-Католицької Церкви Хаварівському Б. В. із Різдвом Христовим та Новим Роком. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 110. 1 арк.
93. Волошина В. Каменные гости скандалят. Тарас Шевченко в долгу перед Россией // Известия. 26 мая 2001. С. 2–3.
94. Враження Ружило Ірини, онучки Блажкевич Іванни, від перегляду записів у пам'ятній книзі відвідувачів музею-садиби письменниці у с. Денисів. Машинопис. Є примітка, зроблена П'ятківською Дарією, дочкою письменниці // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 175. 1 арк.
95. Врублевська Валерія. «Орфеева наречена». Роман про Соломію Крушельницьку, опублікований у журналі «Вітчизна». (1978. – № 6, 7). Фрагменти журналів // Там само. Оп. 1. Спр. 225. 29 арк.
96. Врублевська Валерія. Уривок із повісті «Самой прекрасной, самой чарующей Баттерфляй». Вирізка з часопису «Неделя» – № 25 (953) (рос.мова) // Там само. Спр. 226. 2 арк.

97. Гайва Маріян Дмитро, учасник визвольних змагань ОУН-УПА. «Все здається, начебто – недавно». Спомини // Лондон. – 1998. Приєднано машинопис книги з редакторськими правками «Мої спомини» (Лондон. – 1997) та передмову Фостуна Святомира М., машинопис // Там само. Спр. 185. 124 арк.
98. Гайдай О., Хаварівський Б. Гербові марки міської управи Тернополя 1941 року // Тернопіль вечірній. 28 серпня 2002. С. 10.
99. Гайдай О., Хаварівський Б. Марки «українського ренесансу» в Тернополі // Вільне життя. 14 червня 1996. С. 2.
100. Гайдай О., Хаварівський Б. Ще раз про грошові знаки ОУН-УПА, або для тих, хто має книгу «Біфони» // Русалка Дністрова. Листопад 1995. Число 22(68). С. 3.
101. Гайдай Олег. Хаварівський Богдан. «Михайло Грушевський і українська і боністика». Дослідження, опубліковане в газеті «Русалка Дністрова». – № 16–17. – С.3. Машинопис // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 36. 5 арк.
102. Галина Буяк. Адміністративна діяльність Богдана Хаварівського (1990–1992 рр.) // Історична наука у ХХІ столітті: виклики та перспективи: Матеріали наукової конференції. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 129–133.
103. Галина Буяк. Екслібрис у творчості Богдана Хаварівського // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки. 2023. Том 39. С. 256–267.
104. Галина Буяк. Публіцистика Богдана Хаварівського (липень 1975 – січень 1991 рр.) // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: «Історія». 2024. Випуск 2. С. 16–24.
105. Галина Буяк. Становлення Богдана Хаварівського як особистості, громадсько-політичного і культурно-просвітницького діяча (друга

- половина XX – початок XXI ст.) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія». Вип. 2 (47). 2022. С. 67–74.
106. Гарань О. В. Убити дракона: 3 історії Руху та нових партій України. К.: Либідь, 1993. 200 с.
 107. Гарань О. Від створення Руху до багатопартійності. Київ, 1992. 48 с.
 108. Гарань О. Історія Руху: концептуальні та ідеологічні проблеми // Сучасність. 1994. № 14. С. 97–101.
 109. Гаськевич Олена, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Кременецький ліцей у долі родини Словацьких» про тісні зв'язки родини Словацьких з навчальним закладом та його викладачами в газеті «Діалог» (2005. – 07 травня. – № 18, 14 травня. – № 19, 21 травня. – № 20, 28 травня. – № 2). Ксерокопії вирізок з газети // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 536. 4 арк.
 110. Гаськевич Олена, науковий працівник обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). Публікація статті «Батько великого кременчанина. (до 230-річчя від дня народження Євзебіуша Словацького)» в газеті «Діалог» (2003. – 15 листопада. – № 47). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію статті 2003 р. Гаськевич Олени «Talenty w rodzinie Slowackich» (про Евзебіуша Словацького, батька поета) в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Спр. 529. 5 арк.
 111. Герета І. «Журавлі» в Тернополі // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1.
 112. Герета І. Слово про кандидата у депутати обласної ради по Тербовлянському виборчому округу № 15 Богдана Хаварівського // Русалка Дністрова. Число 4 (107.) Березень. 1998. С. 2.
 113. Герета І. П. «Слово про кандидата у депутати обласної ради Богдана Хаварівського». Машинопис // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 58. 2 арк.

114. Гніздовський Я. Про екслібрис // Сучасність. Мюнхен. 1983. № 7–8(267–268). С. 54–62.
115. Гой Михайло, поручник. Світлина та ксерокопія світлини // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 191. 3 арк.
116. Гой Петро із Коломийським Владикою Павлом Василиком, о. Мирославом Медвідем (з України) та д-р Маєстро Дмитром Блажейовським під час відвідування Владикою фундації УВУ. Ксерокопії світлин // Там само. Спр. 188. 3 арк.
117. Гой Петро. Ксерокопія світлини // Там само. Спр. 187. 1 арк.
118. Головащенко М. «Соломія Крушельницька в Ла Скала». Публікація до 200-річчя Міланського театру «Ла Скала». Вирізка із журналу // Там само. Спр. 231. 2 арк.
119. Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України // Свобода. 18 червня 1994. С. 4.
120. Гончарук Г. Народний Рух України. Історія. Одеса, 1997. 380 с.: іл.
121. Горинь В. Листування Соломії Крушельницької з Марією Грушевською / Соломія Крушельницька. Шляхами тріумфів: Статті та матеріали. Тернопіль: Джура, 2008. 392 с. С. 289–290.
122. Горинь М. Два роки незалежності. Що далі? // Розбудова держави. 1993. № 8. С. 6–14.
123. Грамоти, листи-подяки, дипломи, якими відзначався Хаварівський Б. В. за досягнення у науковій, творчій, громадській діяльності в 1968–2003 роках. Оригінали // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 14. 45 арк.
124. Грамоти, привітання на адресу Хаварівського Б. В. та працівників держархіву області // Там само. Спр. 439. 6 арк.
125. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. К.: Генеза, 2000. 360 с.
126. Гулько Я. На цвинтарі таємниць // Тернопіль вечірній. 28 серпня 1993. С. 4.

127. Гуменюк Василь. «З діда-прадіда живуть лемки на Пряшівщині». Повідомлення про творчий вечір Мушинки Миколи, що відбувся у театрі ім. М. Заньковецької у м. Львові. Ксерокопія газетної вирізки // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 331. 1 арк.
128. Герета І. Запрошує «Золотий вересень» // Вільне життя. 11 січня 1980. С. 3.
129. Даниленко В. М. Україна в 1985–1991 рр.: остання глава радянської історії / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2018. 278 с.
130. Данілевич Марія, письменниця (Польща). Оповідання «Травень у Кременці» про завершення нею роботи над створенням експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження Юліуша Словацького, у 1939 році (переклад з польської Гецевич Маргарити), вперше надруковане в Лондоні (Англія) у 1943 році. «Кременецький вісник» (Кременець. – 2002. – 10 травня. № 19, 17 травня. – № 20). Ксерокопії вирізок з газети // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 524. 2 арк.
131. Даньків С., науковий працівник музею Богдана Лепкого в Бережанах. «Риторична спадщина Богдана Лепкого». Стаття. Машинопис // Там само. Спр. 273. 3 арк.
132. Декларація про доходи Хаварівського Б. В., кандидата у депутати обласної ради, отримані у 1993 році та про наявність у власності нерухомого майна // Там само. Спр. 56. 1 арк.
133. Демків Б. Він не називає себе поетом // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
134. Демонтаж чи шабаш // Радянська освіта. 7 вересня 1990. С. 3.
135. Деревінський В. Ф. Архівна спадщина Б. Хаварівського (на матеріалами його інтерв'ю) // «Вісник науки та освіти» (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. Випуск 3(33). С. 1771–1787.

136. Деревянко С. Галицький революційний комітет (Галревком) / Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2018. 688 с. С. 323.
137. Державний архів Тернопільської області: путівник / Укрдержархів; Держархів Терноп. обл. Т.: Астон, 2011. 368 с.
138. Держархів Тернопільської обл. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 1.
139. Держархів Тернопільської обл. Ф. Р-3466 («Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч»). Оп. 2.
140. Дерлат Н. Відлуння доби: творчість Богдана Кравціва // Альманах Українського Народного Союзу на 1977 рік. С. 87–98.
141. Диплом № 15 Смика Романа – лауреата премії ім. Володимира Винниченка в галузі української літератури, мистецтва та за благодійницьку діяльність у 1996 році. Оригінал // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 377. 1 арк.
142. Дністренко Я. Ой, видно село // Тернове поле. Травень. 1990. № 8(12). С. 1.
143. Добірка архівних матеріалів про «Пласт», опублікована в газеті «Тернистий шлях» (1993. – 27 листопада) // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 404. 1 арк.
144. Добірка графічних робіт «Лепкіана» в екслібрисах // Там само. Спр. 306. 5 арк.
145. Добірка документів про громадську та кооперативну діяльність Блажкевич Іванни, що зберігаються у фондах держархіву Тернопільської області. Ксерокопії // Там само. Спр. 163. 10 арк.

146. Добірка матеріалів з творчої спадщини Богдана Лепкого та статті про життєвий і творчий шлях поета // «Україна». – Київ. – 1991. – 14 липня. – С. 10–16 // Там само. Спр. 266. 5 арк.
147. Добірка матеріалів: образ С. Крушельницької в образотворчому мистецтві. Репродукції. Приєднано зображення медалі «Соломія Крушельницька» роботи італійського скульптора Фарнезі. Ксерокопія публікації // Там само. Спр. 251. 8 арк.
148. Добровольський М. З думою про день завтрашній // Вільне життя. 11 вересня 1990. С. 2.
149. Довідка, видана Лавренюком В. А., директором Тернопільського обласного краєзнавчого музею, Хаварівському Б. В. про музейну цінність художніх робіт, подарованих йому тернопільськими художниками // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 7. 1 арк.
150. Документи (протоколи зібрань громадян м. Микулинці від 02 серпня 1920 року) про обрання головою ревкому м. Микулишгі Мартиневича Володимира. Ксерокопії // Там само. Спр. 315. 3 арк.
151. Допис Курис Г., працівника держархіву Тернопільської області, про організацію архівом області спільно з обласним інститутом удосконалення вчителів під час учительських січневих нарад виставки українських шкільних підручників та експозиції книжкових знаків «Вернімо нашим дітям Україну» («Тернове поле». – Тернопіль. – 1993 р. – 5 грудня. – №10 (32) // Там само. Спр. 513. 1 арк.
152. Доповідь Смика Романа на науковій конференції з нагоди 120-ліття народження Богдана Лепкого, влаштованої Комісією Українознавства НТШ У Канаді (м. Торонто) 19 квітня 1992 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Спр. 281. 12 арк.
153. Дорошенко О. В. Забуті козацькі могили. С.-П., 2000. 28 с.
154. Дорошенко Олександр, поет, композитор, кандидат технічних наук (Росія, Санкт-Петербург). «Забуті козацькі могили». Поема про походи козаків на будівництво Ладозького каналу у 1721–1722 рр.

(безгонорарне видання з дарчим надписом автора державному архіву Тернопільської області від 13 жовтня 2001 року) // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 431. 16 арк.

155. Дослідження Коцюбинського Юлія (м. Чернігів) «Чуєш, брате мій!» (До стосунків Богдана Лепкого з Михайлом Коцюбинським) та фрагмент методичних. порад «Повість Богдана Лепкого «Крутіж» (До уроку з позакласного читання)», опубліковані у журналі «Українська мова і література в школі» (1993. – № 2) // Там само. Спр. 268. 4 арк.
156. Дублікат свідоцтва хрещення 23 вересня 1872 року Саломеї Амвросіївни Крушельницької у церкві с. Білявинці Бучацького округу Станіславської єпархії. Ксерокопія // Там само. Спр. 222. 1 арк.
157. Дуцик Д. «Наша ціль – плекати провідницький хист» // Тернистий шлях. 27 листопада 1993. С. 3.
158. Екслібрис Мушинки Миколи // Держархів Тернопільської обл. Спр. 332. 1 арк.
159. Екслібрис Удіна Євгена // Там само. Спр. 466. 2 арк.
160. Екслібриси Балана І. Д. // Там само. Спр. 474. 8 арк.
161. Екслібриси Буренка А. І. за 1975, 1976, 1980, 1982 роки // Там само. Спр. 477. 10 арк.
162. Екслібриси Гrepиняка М. І. за 1971–1994 роки, що увійшли у видану Державним архівом Тернопільської області збірку «Шевченкіана». Екслібриси (книжкові знаки М. Гrepиняка. Тернопіль. – 2003 р.) // Там само. Спр. 446. 22 арк.
163. Екслібриси Гrepиняка Миколи Івановича за 1974, 1987, 1993 роки // Там само. Спр. 450. 10 арк.
164. Екслібриси Демиденка М. І. // Там само. Спр. 480. 20 арк.
165. Екслібриси зібрані Хаварівським Б. В. Частина перша // Там само. Спр. 470. 18 арк.
166. Екслібриси Івахненка О. // Там само. Спр. 454. 4 арк.

167. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1991, 1992 роки.
Частина друга // Там само. Спр. 456. 12 арк.
168. Екслібриси Каплоухого Миколи Степановича за 1979, 1980, 1982, 1985, 1986, 1998 роки. Частина перша // Там само. Спр. 455. 18 арк.
169. Екслібриси Карпушкіна О. за 1992 рік. Приєднано конверт // Там само. Спр. 457. 3 арк.
170. Екслібриси Киянського Ю. І. за 1992 рік // Там само. Спр. 482. 4 арк.
171. Екслібриси Колядіної І. М. за 1991–1992 роки // Там само. Спр. 484. 8 арк.
172. Екслібриси Кореня Г. І. за 1967–1997 роки // Там само. Спр. 486. 26 арк.
173. Екслібриси Купецького Володимира за 1995, 1996 роки // Там само. Спр. 459. 3 арк.
174. Екслібриси Ліпецького В. і Ліпецької О. за 1985–1992 роки // Там само. Спр. 489. 10 арк.
175. Екслібриси Мікловди Олександра за 1971–1991 роки // Там само. Спр. 493. 28 арк.
176. Екслібриси Неймеша М. С. за 1989–1995 роки. Частина перша // Там само. Спр. 495. 26 арк.
177. Екслібриси Неймеша М. С. за 1996–1999 роки. Частина друга // Там само. Спр. 496. 46 арк.
178. Екслібриси Нікітіна Л. О. // Там само. Спр. 498. 38 арк.
179. Екслібриси Омеляна Ярослава // Там само. Спр. 461. 4 арк.
180. Екслібриси Панасенка О. // Там само. Спр. 500. 4 арк.
181. Екслібриси Романова Б. М. за 1986–1992 роки // Там само. Спр. 502. 30 арк.
182. Екслібриси Сороки Богдана за 1986–1987 роки // Там само. Спр. 464. 10 арк.
183. Екслібриси Стратілата Миколи // Там само. Спр. 465. 10 арк.
184. Екслібриси українських художників. Альбом / Автор-упор. А. В'юник. Т-во книголюбів Української РСР. Київ. Мистецтво. 1977. 248 с.

185. Екслібриси Хаварівського Б. В. // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 467. 4 арк.
186. Екслібриси Хвороста Андрія Васильовича (м. Дніпропетровськ) за 1974, 1991 роки // Там само. Спр. 468. 8 арк.
187. Екслібриси Шпорчука Петра Павловича за 1984, 1985, 1988 роки // Там само. Спр. 469. 10 арк.
188. Екслібриси Яціва М. за 1986–1988 роки // Там само. Спр. 511. 20 арк.
189. Енциклопедичні відомості про «Пласт» в Австралії та видатних пластунів («Енциклопедія Української Діаспори». – Австралія-Азія-Африка. –1995. Т.4) // Там само. Спр. 411. 5 арк.
190. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=12718 (дата звернення: 10.05.2022).
191. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Перевидання в Україні. У 3 томах. К., 1994–1995. 1230 с.
192. Енциклопедія українознавства. Словникова частина 3 / за гол. ред. проф. Володимира Кубійовича. НТШ. Париж-Нью-Йорк: Видавництво «Молоде життя», 1959. С. 1158.
193. Енциклопедія української діаспори. Том 4 (Австралія-Азія-Африка). Київ-Нью-Йорк-Чікаго-Мельбурн, 1995. С. 155–158.
194. Ескіз Хаварівського Б. В. макету ювілейного конверта, присвяченого 190-річчю від дня народження Ю. Словацького // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 356. 1 арк.
195. З бібліотеки «Франкової криниці». Публікація повісті Коцюби О. «Тиха любов Франкова» (Трускавець, 1991). Додаток до газет // Там само. Спр. 13. 4 арк.
196. З книг Ані М. З книг П. Кота. Екслібриси Сивака Анатолія. (м. Маріуполь, 1997 р.) // Там само. Спр. 505. 4 арк.
197. З книг Б. Антківа. Екслібрис Безніска (1966 р.) // Там само. Спр. 448. 2 арк.

198. З релігійної філателії // Церковний вісник. 5 вересня 1993. С. 9.
199. За кого, як і скільки // Вільне життя. 1 липня 1994. С. 2.
200. Зайцев Микола. «Іван Горбачевський». Стаття, що увійшла у збірник статей, матеріалів і споминів «Збаражчина» (НТШ. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто. –1980. Т. 1). Ксерокопія статті та її переклад англійською мовою // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 202. 6 арк.
201. Записи Блажкевич Іванни про діяльність сільськогосподарської школи та порадами щодо ведення домашнього господарства. Рукопис // Там само. Спр. 140. 18 арк.
202. Запрошення Герети І. П. Хаварівському Б. В. у експедицію на розкопки у Чернелеві-Руському Тернопільського району. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 108. 1 арк.
203. Запрошення Крайової ради Народного Руху, обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, обласної організації «Меморіал ім. В. Стуса» на вибори до Тернопільської обласної ради 26 червня 1994 року та 29 березня 1998 року «Просимо віддати свій голос за кандидата Хаварівського Богдана Васильовича». Друкарські відтиски // Там само. Спр. 60. 3 арк.
204. Запрошення на IV обласну науково-практичну конференцію «Творчість Богдана Лепкого і сучасність», присвячену 130-ій річниці від дня народження українського письменника 13 листопада 2002 року. Приєднано робочі нотатки Хаварівського Б. В. з науково-практичної конференції, яка відбулася у ЗОШ № 14 м. Тернополя 13 листопада 2002 року // Там само. Спр. 291. 3 арк.
205. Запрошення на вечір, присвячений 100-річчю від дня народження Іванни Блажкевич, підписані Геретою І. П. Оригінали // Там само. Спр. 169. 7 арк.
206. Запрошення на урочини з нагоди річниці народження та смерті Ю. Словацького (1969–1999 роки) // Там само. Оп. 1. Спр. 353. 8 арк.

207. Запрошення оргкомітету на урочини з нагоди відзначення 70-річчя відвідин Лепким Б. м. Тернополя і виступу в приміщенні «Міщанського Братства» (1929–1999 рр.) Хаварівському Б. В. і працівникам держархіву області на відкриття і освячення пам'ятної таблиці письменнику 27 червня 1999 року. На звороті запрошення є зображення герба роду Лепких // Там само. Спр. 288. 2 арк.
208. Запрошення ради Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети» Хаварівському Б. В., члену клубу, на чергові заняття. Приєднано конверт // Там само. Спр. 84. 4 арк.
209. Запрошення Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, Вербовому Мирославу, головному редактору часопису «Наше слово» (РП, м. Варшава), взяти участь в серпневих педагогічних нарадах та курсах перепідготовки вчителів народознавства. Авторизована машинописна копія та чернетка привітання із святом Великодня і Воскресінням Христовим. Рукопис // Там само. Спр. 49. 2 арк.
210. Запрошення Хаварівському Б. В. на республіканське літературно-мистецьке свято «Я дітям серце віддала і в їх серцях живу» до 107-ої річниці від дня народження Іванни Блажкевич, яке відбулося 10 жовтня 1993 року. Оригінал // Там само. Спр. 170. 2 арк.
211. Запрошення Хаварівському Б. В. на різні урочини // Там само. Спр. 12. 73 арк.
212. Запрошення Хаварівському Б. В. на святкові заходи із відзначення 100-ої, 120-ої, 125-ої річниць від дня народження Крушельницької С. на Тернопіллі. Оригінали // Там само. Спр. 239. 11 арк.
213. Затіраха Нестор. Збірка поезій за 1925–1960 роки. Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 213. 15 арк.
214. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. 688 с.

215. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 2: З–О. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2019. 832 с.
216. Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 3: П–С. Івано-Франківськ: Манусткрипт-Львів, 2019. 576 с.
217. Заходи щодо відзначення 190-ої річниці від дня народження Ю. Словацького у держархіві області (від 09 лютого 1999 р) та протокол наради при директорі держархіву області від 17 червня 1999 року про відзначення ювілею поета. Приєднано розпорядження голови Тернопільської облдержадміністрації № 241 від 21 червня 1999 р. «Про відзначення в області 190-річниці від дня народження Ю. Словацького» з додатком // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 352. 5 арк.
218. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності Львів, 1999. 227 с.
219. Заява Політпроводу Тернопільської Крайової ради Руху // Свобода. 30 травня 1992. С. 2.
220. Заява Хаварівського Б. В. на ім'я ректора Тернопільського педагогічного університету Кравця В. П. про надання дозволу прикріплення як пошукача до кафедри всесвітньої історії та методики її викладання для написання кандидатської дисертації (науковий керівник професор Тхоржевський Р. Й.) від 12 січня 1998 року. Авторизований машинописний відпуск. Є резолюція наукового керівника Тхоржевського Р. Й. // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 9. 1 арк.
221. Збірка Голяша С. матеріалів, публікацій з історії УПА. Ксерокопії // Там само. Спр. 197. 6 арк.
222. Збірка документальних матеріалів, світлин Пулюя Івана, його сім'ї. Ксерокопії // Там само. Спр. 335. 15 арк.

223. Збірка дописів Блажкевич Іванни в районні, обласні газети у 1956–1969 роках. Вирізки з газет // Там само. Спр. 142. 36 арк.
224. Збірка екслібрисів, виготовлених учнями СПТУ № 3 м. Тернополя, зібрана Хаварівським Б. В. // Там само. Спр. 442. 172 арк.
225. Збірка матеріалів «Шляхами Богдана Лепкого» (До 125-ліття від дня народження Богдана Лепкого). Із серії «Повернуті із забуття» // Там само. Спр. 270. 17 арк.
226. Збірка опублікованих фрагментів автобіографічних, епістолярних матеріалів, витягів з наукових праць, виступів та світлин Франка І. Я. // Там само. Спр. 29. 17 арк.
227. Збірка поштових листівок, конвертів «80 років українського «Пласту», підготованих до ювілейної міжкрайової пластової зустрічі (Україна, Львів. – 08–09 серпня 1993) // Там само. Спр. 420. 13 арк.
228. Збірка публікацій з нагоди відзначення річниць від дня народження Крушельницької С. А. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Спр. 238. 14 арк.
229. Збірка публікацій Лебединської Т., кандидата філософських наук, письменниці, про необхідність відкриття у м. Санкт-Петербург українського культурного центру та відновлення видання журналу на українській мові, у газеті «Вісник» (США. – 1994. – Вересень) // Там само. Спр. 430. 4 арк.
230. Збірка публікацій про життя та творчість Крушельницької Соломії. Вирізки з газет // Там само. Спр. 224. 9 арк.
231. Збірка публікацій про Івана Пулюя. Ксерокопії // Там само. Спр. 336. 13 арк.
232. Збірка публікацій про меморіальний музей Соломії Крушельницької у с. Біла біля Тернополя та меморіальний музей-квартиру співачки у м. Львові. Вирізки з газет // Там само. Спр. 246. 6 арк.
233. Збірка публікацій про творчу, громадську діяльність Блажкевич Іванни. Вирізки з газет // Там само. Спр. 155. 25 арк.

234. Збірка світлин з фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у м. Львові «Соломія Крушельницька в операх італійських композиторів», що вийшли в серії «Українські оперні співаки» (Львів. – 1996) // Там само. Спр. 256. 15 арк.
235. Збірка світлин Соломії Крушельницької, її батьків та родини; будинку, у якому вони мешкали у с. Біла. Ксерокопії. Приєднано ксерокопію диплому про закінчення співачкою Львівської консерваторії у 1893 році // Там само. Спр. 254. 8 арк.
236. Збірка світлин, що висвітлюють професійну, творчу, наукову діяльність Хаварівського Б. В. Частина 1 // Там само. Спр. 117. 49 арк.
237. Збірка світлин: «Пласт» у минулому та в сучасності. Репродукції, оригінали, ксерокопії // Там само. Спр. 422. 8 арк.
238. Збірка спогадів про Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях за [1966, 1981], 1991 роки. Вирізки з газет, фрагмент журналів // Там само. Спр. 30. 4 арк.
239. Збірка статей про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина перша. Вирізки з газет, фрагменти журна // Там само. Спр. 24. 12 арк.
240. Збірка статей про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина друга (остання). Фрагменти журналів, вирізка з газети // Там само. Спр. 25. 4 арк.
241. Збірка статей про роль Франка І. Я. у житті відомих українців, опублікованих в українських періодичних виданнях за 1966, 1981, 1986 роки. Вирізки з газет, фрагменти журналів // Там само. Спр. 31. 5 арк.
242. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 120-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. Частина перша. Вирізки з газет // Там само. Спр. 18. 3 арк.
243. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 125-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. за 1980, 1981 роки. Приєднано інформацію про відкриття меморіальної дошки

- Франку І. Я. у Бережанах (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. –1981. – 03 жовтня). Частина друга. Вирізки з газет, фрагмент журналу // Там само. Спр. 19. 17 арк.
244. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 130-ти та 135-річного ювілеїв від дня народження Франка І. Я. за 1986, 1991 роки. Частина третя. Вирізки з газет // Там само. Спр. 20. 4 арк.
245. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 150-річного ювілею від дня народження Франка І. Я. за 2006 рік. Приєднано примірник запрошення на святковий концерт, присвячений 150-річному ювілею від дня народження Каменяра. Частина четверта (остання). Вирізки з газет // Там само. Спр. 21. 9 арк.
246. Збірка статей, опублікованих в українських періодичних виданнях з нагоди 110-ти, 125-ти та 130-річного ювілеїв від дня народження Франка
247. Збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях за 1969–2006 роки. Частина перша. Фрагменти журналів, вирізки з газет // Там само. Спр. 2. 14 арк.
248. Збірка статей, публікацій про життя та творчість Франка І. Я., опублікованих в українських періодичних виданнях. Частина друга (остання). Вирізки з газет, фрагменти журналів // Там само. Спр. 3. 8 арк.
249. Збірка українських поштових конвертів, присвячених «Пласту» // Там само. Спр. 421. 8 арк.
250. Звернення «Дорогі земляки» Ради фонду «Національна школа» Тернопільського обласного управління народної освіти про підтримку реалізації регіональної концепції української національної школи. Приєднано інформації про надання фінансової допомоги фонду Чикагським деканатом Української католицької єпархії св. Миколая та Об'єднанням Українських жіночих організацій в м. Чикаго (США). Вирізки з газет // Там само. Спр. 48. 3 арк.

251. Звернення «Шановні країни!» із закликом віддати голоси за висуванців Крайової ради Народного РУХу на виборах, у тому числі Хаварівського Богдана, кандидата в депутати обласної ради. Друкарські відтиски // Там само. Спр. 61. 3 арк.
252. Звернення Франківа М. О., директора Тернопільського обласного методичного центру народної творчості, до Хаварівського Б. В., директора держархіву області, про надання спонсорської допомоги конкурсу солістів-вокалістів та хорових колективів, присвяченого 125-й річниці від дня народження С. Крушельницької. Є резолюція Хаварівського Б. В. про перерахування коштів. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 245. 1 арк.
253. Звернення Хаварівського Б. В. «Хто знав родину Лещишаків?» із проханням надати відомості, інформацію про перебування родини Лещишаків на Теребовлянщині в зв'язку із підготовкою до друку Мушинкою Миколою фольклорного збірника лемківських пісень Лещишака Н. Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 321. 2 арк.
254. Звернення Хаварівського Б. В., члена оргкомітету із відзначення 150-річчя з дня народження Івана Пулюя, Євдокимову О. І., генеральному директору Тернопільського виробничого об'єднання «Тернопільзв'язок», із проханням надати дозвіл на виготовлення штемпеля поштового спецпогашення конверта й марки на батьківщині вченого, в смт. Гримайлів. Рукопис. Приєднано ювілейні конверти та бланки оргкомітету. Оригінали // Там само. Спр. 338. 4 арк.
255. Звернення Хаварівського Богдана, директора Державного архіву Тернопільської області до художників України та діаспори з пропозицією взяти участь у виставці «Журавлі повертаються додому» (життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі, присвячений 125-літтю від дня народження Б. Лепкого) // Там само. Спр. 514. 1 арк.

256. Звернення Шаблія Ол., академіка, голови Фонду ім. Івана Пулюя, до Хаварівського Б. В. із пропозицією стати членом Фонду та проводити пошуки й передання у Фонд музей Університету ім. Ів. Пулюя матеріалів про наукову спадщину вченого // Там само. Спр. 340. 1 арк.
257. Звернення Шаруна Г. Т., голови профспілки працівників освіти і науки, за дорученням пленуму обласного комітету працівників освіти і науки, що відбувався 17 червня 1992 року, до Гром'яка Р. Т., представника Президента України по Тернопільській області, про необхідність залишити Хаварівського Б. В. на посаді начальника управління народної освіти. Засвідчена машинописна копія. Приєднано публікацію інтерв'ю журналіста Лисевича Михайла із Хаварівським Б. В. «Крісло із шпилькою». Вирізка з газети // Там само. Спр. 52. 2 арк.
258. Зуляк І. С., Зуляк Г. Я. Взаємини Володимира Гнатюка зі своїми дітьми: крізь призму епістолярію / Володимир Гнатюк у європейському науковому просторі: колективна монографія / упор. М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 336 с. С. 206–217.
259. Зуляк І., Зуляк Г. Володимир Гнатюк. З епістолярної спадщини. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. 252 с.
260. І. Я. за 1966–1986 роки. Вирізки з газет, фрагменти журналів // Держархів Тернопільської обл. Оп. 1. Спр. 26. 19 арк.
261. Іванко Н. К. «І. Я. Горбачевський (15.05.1854–24.05.1942). Бібліографічний список» // Там само. Спр. 206. 3 арк.
262. Із збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в. англomовних закордонних виданнях, що стосуються політичного і економічного становища в Україні. Ксерокопії // Там само. Спр. 219. 12 арк.
263. Із збірки Комаринського Я. Статті, фрагменти статей, опубліковані в українomовних діаспорних виданнях, що стосуються політичного і

економічного становища в Україні. Ксерокопії // Там само. Спр. 220. 17 арк.

264. Із збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сільвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Спр. 223. 4 арк.
265. Із збірки Смика Романа. Поетична присвята Мурави Марка (псевдонім о. Сільвестра Лепкого) Крушельницькій Соломії у пам'ять концерту в м. Бережани, що відбувся 12 червня 1898 року. Ксерокопія рукопису // Там само. Спр. 263. 4 арк.
266. Із збірки Смика Романа. Чернетка промови Лепкого Богдана, виголошеної на Святому Вечорі в таборі українських полонених царської армії у Вецлярі в 1917 році. Авторський рукопис. Ксерокопія // Там само. Спр. 264. 2 арк.
267. Із збірки Смика Романа: опубліковані «Лист кард. В. Рубіна до ієрархів УКЦ», «Лист Патріарха кардиналові В. Рубінові», стаття Осінського Степана «За Владиками тепер слово в обороні рідної церкви» у часописі «Шлях перемоги» (Західна Німеччина. – Мюнхен. – 1982. – 28 листопада. – № 48) та стаття Богацької Едіт «Відбулася величава проща до Зарваниці», опублікована в часописі «Гомін України» (Канада. – Торонто. – 1995. – 19 [липня]. Ксерокопії // Там само. Спр. 367. 3 арк.
268. Із збірки Шпака Юрія (жовтень 1996 р.). Стаття «Московство» Штепи Павла надрукована у пресі. [«За вільну Україну»] // Там само. Спр. 387. 7 арк.
269. Із книг СШ № 34 ім. М. Шашкевича. Екслібрис Сайка Б. (1987 р.) // Там само. Спр. 463. 2 арк.
270. Інтерв'ю Гунчака Тараса газеті «Західна Україна» (1991. – 06–14 вересня. – № 2). Вирізка з газети // Там само. Спр. 210. 1 арк.

271. Інтерв'ю Гунчака Тараса Іванюку Сергію, співробітнику українського часопису «Слово і час» (1990. – № 10). Сторінки журналу // Там само. Спр. 209. 3 арк.
272. Інтерв'ю кореспондента газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) Головащенко Михайлом, упорядником книги документів і матеріалів про Соломію Крушельницьку, опубліковане в газеті 19 лютого 1972 року. Вирізка з газети // Там само. Спр. 228. 2 арк.
273. Інтерв'ю Садовської Галини «Важка дорога додому», опубліковане у обласній газеті «Вільне життя» із Луковським С. Ф., заступником голови Гусятинської райдержадміністрації, про хід виконання рішення сесії Тернопільської обласної ради про перенесення праху Івана Пулюя із Чехії на його батьківщину – селище Гримайлів Гусятинського району. Вирізка з газети. Приєднано екслібрис Луціва І. із зображенням Пулюя І. Фотокопія та навчальний плакат із портретом Рентгена Вільгельма та зображенням «Первое просвечивание грудной клетки» // Там само. Спр. 341. 3 арк.
274. Інтерв'ю та роздуми Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, про стан національної освіти, опубліковані в газетах «Радянська освіта» (1990. – 07 вересня), «Вільне життя» (1991. – 13 вересня), «Свобода» (1991. – 09 листопада). Вирізки з газет // Там само. Спр. 43. 3 арк.
275. Інтерв'ю Хаварівського Б. В. Мельничуку Б., журналісту. «Не лише євреї, а й усі громадяни України – жертви фашизму – мають право на свою частку скарбу». Авторизований машинопис // Там само. Спр. 38. 4 арк.
276. Інформації про вручення літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич її лауреатам у 1993, 1995, 2001 роках, опубліковані у газетах «Русалка Дністрова» та «Вільне життя». Ксерокопії, вирізка з газети // Там само. Спр. 172. 3 арк.

277. Інформація «Гроші «відмиті» на славі Кобзаря» Гуменюка Віктора, голови Організації українського національного руху (м. Москва), уродженця с. Нагірянк Чортківського району Тернопільської області, із результатами розслідування, проведеного для спростування тверджень, викладених у статті Волошиної Вікторії. Ксерокопія машинопису // Там само. Спр. 433. 2 арк.
278. Інформація «Музучилищу імені Соломії Крушельницької-35» в газеті «Тернопіль вечірній» (Тернопіль. – 1993. – 19 травня. – № 37 (270) про святкові заходи, що відбулися з цієї нагоди, із світлинами. Вирізка з газет // Там само. Спр. 248. 1 арк.
279. Інформація Кусеня Богдана, голови Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Б. Лепкого, про урочисті заходи, що відбулися у Тернополі з нагоди 123-ої річниці від дня народження Б. Лепкого, опублікована в газеті «Освітянин» (1995. – Грудень) // Там само. Спр. 282. 1 арк.
280. Інформація про вшанування пам'яті Юліуша Словацького у м. Кременці «Літературна Україна» (Київ. – 1984. – 13 вересня). Вирізка з газети // Там само. Спр. 519. 1 арк.
281. Інформація про опублікування фрагментів сценарію про Крушельницьку Соломію в газеті «Літературна Україна» від 06 травня 1966 року та відгуки, рецензії на фільм режисера Фіалка Олега «Повернення Баттерфляй» за сценарієм Врублевської Валерії, що з'явився на широкому екрані у 1983 році // Там само. Спр. 227. 6 арк.
282. Інформація Рапіти Л. «Пам'яті славетної землячки» про вечір, присвячений Крушельницькій С. А., що відбувся у Тернопільському музичному училищі ім. С. Крушельницької // Там само. Спр. 249. 1 арк.
283. Інформація Хаварівської Майї «Співець дружби» про виставку, присвячену 180-річчю з дня народження Юліуша Словацького, що експонується в кабінеті естетики Тернопільського ПТУ № 2. Робочий варіант // Там само. Оп. 1. Спр. 355. 3 арк.

284. Історія України: нове бачення / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; під ред. В. А. Смолія. К.: «Альтернативи», 2000. 464 с.: іл.
285. Кабінет літератури ПТУ № 3. Екслібрис Зілінко І. // Там само. Спр. 453. 2 арк.
286. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя: Інтер-М, 2019. 432 с.
287. Календар «Соломія Крушельницька» із документальними світлинами, висловлюваннями відомих композиторів, музикантів співаків про творчість відомої співачки. Приєднано повідомлення про видання настінного календаря «Соломія Крушельницька». Вирізка з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 257. 16 арк.
288. Календар на 2003 рік «60 років УПА» із короткими біографічними відомостями про видатних політичних діячів ОУН-УПА. (Вид-во «Джура». – Тернопіль. – 2003) // Там само. Спр. 399. 14 арк.
289. Календар святкувань та програма урочистих заходів із відзначення року Юліуша Словацького в Польщі-Україні-Литві (квітень-грудень 1999 року). Приєднано запрошення директора Музею Літератури (РП, м. Варшава) на вечір поезії Ю. Словацького та прем'єру вистави «Юліуш Словацький-Беньовський» 16 квітня [1999] року // Там само. Спр. 350. 11 арк.
290. Касьянов Г. Україна 1991–2007: нариси новітньої історії / НАН України. Інститут історії України. К.: Наш час, 2008. 432 с.
291. Каталог виставки художника Омеляна Ярослава, присвяченої 150-ій річниці смерті Юліуша Словацького (Тернопіль. –1999) // Держархів Тернопільської обл. Спр. 357. 1 арк.
292. Катеринюк Л. Навколо предмета номер один // Вільне життя. 26 березня 1991. С. 3.
293. Качкан Володимир, академік «Малознаний з «Лепківської трійці» (педагог, громадсько-політичний діяч Микола Лепкий). Дослідження

- про брата Богдана Лепкого, опубліковане у газеті «Жайвір». Фрагмент газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 279. 2 арк.
294. Качкан Володимир, академік. «Безмежжя болю словами описати годі». (Нове в Лепкіані). Дослідження листування Лепкого Богдана до визначних його сучасників, що не увійшли до тому книги «Журавлі повертаються...» (Львів. – 2001), опубліковане в бібліотеці «Жайвіра». Ксерокопія // Там само. Спр. 271. 8 арк.
295. Кліш А., Секо Я. Інтелігентське середовище Тернополя другої половини 1980-х рр.: опозиційність та формування кадрів для незалежної України // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія: Історичні науки. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 65. С. 123–132.
296. Кліш А., Секо Я. Спогади як джерело вивчення життя та діяльності Богдана Хаварівського // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). Випуск № 12(30) 2024. С. 1495–1507.
297. Книга відгуків відвідувачів виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого // Держархів Тернопільської обл. Спр. 304. 23 арк.
298. Книгарня В'ячеслава Чорновола. Книгарня А. Ю. Мокренка. Екслібриси Ломаки В. (1992 р.) // Там само. Спр. 491. 4 арк.
299. Книгозбірня недільної школи християн віри євангельської у Львові. Екслібрис Хижняка С. К. (м. Львів, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Спр. 509. 3 арк.
300. Книжечка Тарасика. Екслібрис Соболя Леоніда Гавриловича (Біла Церква, 1992 р.). Приєднано конверт // Там само. Спр. 506. 3 арк.
301. Книжка Красилевич-Кролевець Гандзі «Сорока». Вірші. (Санкт-Петербург. 2001) // Там само. Спр. 432. 20 арк.
302. Ковпак Л. В. Найближча історія: Україна 1945–2000 рр. К.: Наш час, 2007. 248 с: іл.

303. Ковтун В. Історія Народного Руху України. К., 1995. 382 с.
304. Кодекс законів про працю України. URL: https://kodeksy.com.ua/kodeks_zakoniv_pro_pratsyu_ukraini/download.htm.
(дата звернення: 10.05. 2022).
305. Колекція пропам'ятних стрічок (1964–1993 роки), зібрана Хаварівським Б. В. // Там само. Спр. 441. 49 арк.
306. Комаринський Я. в США та під час перебування на Тернопіллі. Світлини // Держархів Тернопільської обл. Спр. 221. 7 арк.
307. Комісія з питань діаспори // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
308. Конверт «100 років Українському товариству ім. Т. Г. Шевченка в Петербурзі. 1898–1998 рр.», виготовлений до 300-річчя Санкт-Петербурга в серії конвертів. Ксерокопія // Держархів Тернопільської обл. Спр. 434. 1 арк.
309. Конверт із портретом Горбачевського І. Я., роботи художника Штанко О. В., випущений «Укрпоштою» Міністерства зв'язку України у 1995 році // Там само. Спр. 208. 1 арк.
310. Корнієнко О. Періодика УРСР 1950–1980-х рр. як інструмент впливу на моду і повсякденне життя // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2018. Вип. 27. С. 77–88.
311. Корнієнко О. Періодика УРСР 1950–1980-х рр. як інструмент впливу на моду і повсякденне життя // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». 2018. Вип. 27. С. 77–88.
312. Коротка біографія о. Ярмуса Степана. Машинопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 390. 5 арк.

313. Короткі відомості про життєвий шлях, творчу і громадсько-політичну діяльність Кравціва Богдана – поета і пластуна (05.05.1904–21.11.1971) // Там само. Спр. 414. 2 арк.
314. Кравців Б. На багрянному коні революції: до реабілітаційного процесу в УРСР. Нью-Йорк: Видавництво «Пролог», 1960. 63 с.
315. Кравців Богдан. «Письменники Тербовельщини». Дослідження, опубліковане у книзі «Тербовельська земля». Ксерокопії фрагменту книги // Держархів Тернопільської обл. Спр. 419. 9 арк.
316. Кравців Богдан. «Тербовля на старих картах, описах і гравюрах». Дослідження, опубліковане в книзі «Тербовельська земля». Ксерокопії фрагментів книги // Там само. Спр. 418. 10 арк.
317. Кравців Богдан. Фрагмент збірки «Сонети і строфи» (Львів. – 1933). Вірші «Паде на очі морок...», «Як звірі», «Дорога», «Невідомий стрілець» та інші. Машинопис // Там само. Спр. 415. 2 арк.
318. Кравчук Л. М. Останні дні імперії... Перші роки надії: Запис бесіди С. О. Кичигіна. Київ: Довіра, 1994. 230 с.
319. Кравчук, Л. Краєзнавча проблематика у науково-публіцистичній діяльності Богдана Хаварівського // Консенсус 2025. (1). С. 233–243.
320. Куза Михайло (м. Кременець). «На скелях стрімких». Вірш-присвята Ю. Словацькому. Вирізка з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 347. 1 арк.
321. Курис Г. Розпочинаємо серію публікацій книжкових знаків визначних українських громадських та політичних діячів // Тернове поле. 5 грудня 1993. С.2.
322. Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Б. Лепкого, і Гула Володимир, художник світлиці товариства. Світлина Бурми В. Вирізка з газети («Вільне життя» 1998. – 24 листопада) // Держархів Тернопільської обл. Спр. 312. 2 арк.

323. Кусень Богдан, голова Тернопільського обласного товариства ім. Б. Лепкого. «Матеріали про життя і творчість Богдана Лепкого» (Підготовлено з нагоди відзначення 130-ої річниці від дня народження письменника) (Тернопіль. – 2002) // Там само. Оп. 1. Спр. 272. 17 арк.
324. Кухарський В. «Хто знає, як чинити добро, та не чинить – той має гріх!» // Свобода. 18 жовтня 1997. С. 2.
325. Кушнір Б. Відроджений «Пласт» // Молодь України. 4 вересня 1990. С. 2.
326. Лавріненко Ю. Між каменем і бойовою стійкою // Сучасність. 1975. № 1. Січень. С. 26–55.
327. Лебединська Т. В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербургу // Українська культура. 1992. № 7. С. 6–7.
328. Левицький М. Вірш з присвятою: «Моєму милому Другові Роману Хаварівському в День сорокаріччя». Машинопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 261. 1 арк.
329. Левицький Михайло. Про Хаварівського Б. як художника, малюнки якого часто зустрічаються в обласній пресі. Машинопис. Приєднано малюнки Хаварівського Б. В. Оригінали // Там само. Спр. 27. 30 арк.
330. Леонід Кравчук. Архівознавча проблематика науково-публіцистичної спадщини Богдана Хаварівського // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 3 (33). С. 1122–1131.
331. Леонід Кравчук. Визначні постаті Тернопільщини у науково-публіцистичній спадщині Богдана Хаварівського // «Вісник науки та освіти» (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 2 (32). С. 1665–1675.
332. Лепкий Богдан. «Сійся, родися, жито, пшениця...». Вірш, опублікований у газеті «Відродження». – 1991. – 01 січня. – № 1(10). Вирізка з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 265. 1 арк.

333. Лиса Надія. «Богдан Лепкий і українська національна ідея». Дослідження. Ксерокопія машинопису // Там само. Спр. 274. 4 арк.
334. Лист [Ма]русіна Мирослава, секретаря [Священної Конгрегації для східних Церков Архіву] Смику Роману із подякою за надісланий цінний збірник документів про філателістичну діяльність, виставки, видання. Авторизований машинопис. Приєднано записку Смика Романа // Там само. Спр. 376. 2 арк.
335. Лист Астаф'єва Олександра (м. Тернопіль) Хаварівському Б. В. під час перебування останнього у м. Ленінграді // Там само. Спр. 89. 3 арк.
336. Лист Балдирєвої Н. В. (м. Київ) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про співпрацю у майбутніх мистецьких заходах на Тернопільщині. Приєднано конверт // Там само. Спр. 475. 1 арк.
337. Лист Баришевського Мирона Йосиповича (м. Київ), автора книги «Сім'я ростить громадянина», Хаварівському Б. В. із повідомленням про направлення методичних рекомендацій до навчального курсу «Етика і психологія сімейного життя», підготовлених Хаварівським Б. В., із Міністерства освіти УРСР у видавництво «Радянська школа» та про можливе особисте ознайомлення із досвідом викладання цього курсу. Приєднано конверт // Там само. Спр. 94. 3 арк.
338. Лист Бейгер Надії (Теребовлянський район, с. Струсів) Хаварівському Б. з приводу надіслання копій віршів і фотографій С. Будного. Рукопис // Там само. Спр. 87. 1 арк.
339. Лист Блажкевич-П'ятківської Дарії (м. Козова), дочки письменниці, завідуючої музеєм-садибою с. Денисів, Хаварівському Б. В. про свою громадську діяльність та з особистих питань. Рукопис. Приєднані світлина родини Блажкевич-П'ятківської Д. від 06 серпня 2000 р. та вітальна листівка з нагоди 50-річчя подружнього життя П'ятківського Якова і Блажкевич Дарії у с. Денисів 08 жовтня 1997 року; конверти // Там само. Спр. 177. 11 арк.

340. Лист Бурбака Миколи Івановича, письменника, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Хаварівському Б. В. із деякими питаннями, що виникли після публікації кореспонденції Хаварівського Б. «Банилів-Підгірний у ... Канаді». Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 92. 2 арк.
341. Лист Бурбака Миколи, члена Спілки письменників України (м. Чернівці), Володимиру Андрійовичу, голові Тернопільського обласного відділення Спілки письменників України, з проханням передати витяг із статті Чередарика Миколи, опублікованої в альманасі «Обрії», що видається українською мовою в Румунії, привезеним Хаварівським Богданом. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 95. 1 арк.
342. Лист Буренка Андрія Івановича, художника (Чернігівська область, м. Прилуки) організаторам виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну» про згоду взяти участь у виставці. Приєднано конверт // Там само. Спр. 476. 1 арк.
343. Лист Бучка Миколи, поета, Хаварівському Б. В. про після університетське життя. Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 79. 2 арк.
344. Лист В. Ч. Хаварівському Роману із одним із останніх його віршів «Мамі». Рукопис // Там само. Спр. 82. 1 арк.
345. Лист В.К. із звертанням «Високоповажна Пані» до [Блажкевич Іванни] із особистих питань. Рукопис // Там само. Спр. 147. 2 арк.
346. Лист Вітвіцького Олега, археографа І-ої категорії держархіву Тернопільської області, Мушинці Миколі (Словаччина, м. Братіслава) із проханням надати деякі документальні матеріали про Горбачевського Івана до колекції, що формується у архіві області. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 207. 1 арк.
347. Лист Вітвіцького Олега, працівника держархіву Тернопільської області, Мушинці Миколі з приводу поповнення архівної колекції

документальних матеріалів про Горбачевського Івана. Машинописний відпуск // Там само. Спр. 325. 1 арк.

348. Лист Вознюка Володимира, однокурсника, тепер директора музею Кобилянської Ольги в Чернівцях, Хаварівському Роману із спогадами про студентське життя, роботу та свій науковий доробок. Рукопис // Там само. Спр. 83. 2 арк.
349. Лист Гапоченка Івана Івановича (Сумська область, с. Семиротівка) про надіслання екслібрису на виставку-конкурс. Приєднано екслібрис Гапоченка І. І. // Там само. Спр. 478. 3 арк.
350. Лист Гладуна З. С., директора юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства, Хаварівському Б. В. із запрошенням взяти участь у роботі наукової конференції, присвяченої 130-ій річниці з дня народження С. Дністрянського, що відбудеться 15 листопада 2000 року. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 105. 1 арк.
351. Лист Демиденка Миколи Івановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь в конкурсі від 15 грудня 1991 року // Там само. Спр. 479. 1 арк.
352. Лист Демківа Б., керівника Тернопільського обласного клубу творчої молоді «Сонячні кларнети», Хаварівському Богдану, члену клубу, з проханням надіслати для альманаху «Вітрила» (видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь») нові твори, фотографію та коротку автобіографію. Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 97. 2 арк.
353. Лист Зарудної Н. М., радника посольства України в Сполучених Штатах Америки, до Смика Романа (США, м. Коал-Сіті) з приводу випуску в Україні спеціального конверта з маркою, присвяченою Б. Лепкому. Ксерокопія // Там само. Спр. 298. 1 арк.
354. Лист Зарудної Н., радника Посольства України в США (м. Вашингтон), Смику Роману про вирішення справи із Міністерством зв'язку України

щодо випуску поштової марки до 125-річчя Лепкого Богдана. Ксерокопії
// Там само. Спр. 374. 3 арк.

355. Лист Зубкова А., кореспондента газети «Молодь України», Хаварівському Б. В. з приводу опублікування його матеріалу «Золоті нитки дружби». Авторизований машинопис // Там само. Спр. 91. 1 арк.
356. Лист Іваненка Б., начальника Головархіву України, Хаварівському Б. В. із подякою за співпрацю та побажання йому та колективу держархіву області успіхів у подальшій роботі. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 111. 1 арк.
357. Лист Івасюка Михайла Григоровича (м. Львів) Хаварівському Роману про пересилку альманаху «Сонячні кларнети» та відновлення листування. Рукопис // Там само. Спр. 80. 1 арк.
358. Лист із звертанням «Дорога моя матусю!» Блажкевич Іванні. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 154. 3 арк.
359. Лист Качурівського Романа Миколайовича, поета, члена Спілки письменників України (м. Львів), Хаварівському Б. В. із проханням допомогти встановити дати деяких публікацій у обласній та районних газетах у 1959–1975 роках із додатком // Там само. Спр. 88. 2 арк.
360. Лист Киянського Юрія Івановича, художника (м. Єнакієво) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість // Там само. Спр. 481. 1 арк.
361. Лист Климовського Ярослава (США, Філадельфія), голови Товариства «Тернопільщина», Хаварівському Б. В., директору держархіву області, про можливість передачі примірників тритомника «Шляхами Золотого Поділля» та Бюлетенів Земляцького Об'єднання «Тернопільщина» для їх безкоштовного використання тернополянами. Приєднано записку Хаварівського Б. із адресою Климовського Я., конверт // Там само. Спр. 100. 3 арк.

362. Лист кореспондента редакції газети «Вільне життя» (м. Тернопіль) з приводу опублікування замітки «Заморський Тернопіль» // Там само. Спр. 85. 1 арк.
363. Лист Куриса Леоніда Моїсейовича, художника (м. Київ) Хаварівському Б. В. про виготовлення екслібрисів від 20 травня 1988 року. Приєднано конверт // Там само. Спр. 487. 2 арк.
364. Лист Логуша І., відповідального секретаря правління обласного відділення Товариства книголюбів, Хаварівському Б. В. з проханням заповнити анкету в зв'язку з підготовкою до видання у видавництві «Книга». Авторизований машинопис // Там само. Спр. 90. 1 арк.
365. Лист Ломаки Володимира Васильовича, художника (м. Суми) організаторам конкурсу екслібрисів із відомостями про життя і творчість. Приєднано конверт // Там само. Спр. 490. 1 арк.
366. Лист Лубченка Г., головного редактора газети «Радянська освіта» (м. Київ), Хаварівському Б. В. з проханням надати допомогу із передплатою освітянами Тернопільської області газети «Радянська освіта». Приєднано конверт // Там само. Спр. 98. 2 арк.
367. Лист Мацепури О., першого заступника українського державного підприємства зв'язку «Укрпошта», Смику Роману із подякою за проявлений інтерес до випуску конверта з оригінальною маркою до 125-річчя від дня народження Лепкого Богдана та підтвердження його випуску у 1997 році. Ксерокопія // Там само. Спр. 375. 1 арк.
368. Лист Медведика Петра, члена Ради Тернопільської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Хаварівському Б. В., депутату Тернопільської обласної ради, у справі відзначення 130-річчя з дня народження Купчинського Євгена. Рукопис // Там само. Спр. 258. 2 арк.
369. Лист Мушинки Магди, дружини Мушинки М. (Словаччина, м. Пряшів) Хаварівському Б. В. з проханням опублікувати її статтю в газеті

«Русалка Дністрова». Авторизований машинопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 323. 2 арк.

370. Лист Павлічко Ю. І., голови Пластового Філателістичного Бюро, Хаварівському Б. В. із пропозицією щодо видання українських державних марок із нагоди 80-ліття «Пласту». Приєднано відбиток поштової марки «Український Пласт». Ксерокопії // Там само. Спр. 402. 4 арк.
371. Лист Павлічко Ю. І., голови Пластового Філателістичного Бюро, Хаварівському Б. В. із пропозицією щодо видання українських державних марок із нагоди 80-ліття «Пласту». Приєднано відбиток поштової марки «Український Пласт». Ксерокопії // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 402. 4арк.
372. Лист Панасенка О., художника (м. Харків) організаторам виставки про участь у виставці екслібрисів «Журавлі повертаються додому» від 10 жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Спр. 499. 1 арк.
373. Лист представників Об'єднання Українських працівників літератури для дітей і молоді ім. Леоніда Глібова (Канада, м. Торонто) Хаварівському Б. В. про налагодження творчої співпраці у справі збирання матеріалів про Завадовича Романа, одного із засновників та почесного Голови Об'єднання. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 101. 1 арк.
374. Лист Пятківської П. С. (Гусятинський район, с. Васильківці) Блажкевич Іванні з особистих питань. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 153. 2 арк.
375. Лист редакції Козлівської районної газети «Ленінське слово» Блажкевич Іванні про можливість публікації її віршів. Рукопис // Там само. Спр. 149. 1 арк.
376. Лист Романова Бориса Миколайовича, художника-дизайнера (м. Северодонецьк) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям

- Україну» із біографічними відомостями. Приєднано конверт та статтю «Екслібриси Бориса Романова» (ксерокопія вирізки з газети) // Там само. Спр. 501. 3 арк.
377. Лист сім'ї Цегельських (м. Тернопіль) Блажкевич Іванні із привітанням з нагоди 55-ліття її літературної діяльності. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 152. 2 арк.
378. Лист Скибінського Рудо[льфа], адвоката (м. Львів), Блажкевич Іванні 15 з приводу видання її монографії про о. Осипа Вітошинського. Рукопис. На листі є запис рукою Блажкевич Іванни // Там само. Спр. 150. 2 арк.
379. Лист Сушкевича В., кореспондента «Вільного життя», Хаварівському Б. В. з приводу публікації його дописів до ювілею Т. Г. Шевченка. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 96. 1 арк.
380. Лист та фрагмент листа Блажкевич до невстановлених осіб. Рукописи // Там само. Спр. 145. 3 арк.
381. Лист Хаварівського Б. В., директора держархіву Тернопільської області, Ласло [Куцюк] Магдалині (Румунія) із відомостями про відкриття у архіві фонду Куцюка-Кочинського Кирила та реалізацію своїх життєвих планів. Машинопис // Там само. Спр. 77. 3 арк.
382. Лист Хаварівського Б. В. Владиці [Покентію Лотоцькому] із подякою за надані пожертвування в обласний фонд «Національна школа» та за особисте спілкування під час перебування в США. Машинопис // Там само. Спр. 51. 1 арк.
383. Лист Хаварівського Б. В. Гардесман Лолі, онучці академіка Володимира Гнатюка, про отримання на зберігання в держархів Тернопільської області листування В. Гнатюка із членами родини, надане Мушинкою Миколою, та із запрошенням на урочистості з нагоди 125-річчя від дня народження академіка у Тернополі в травні 1996 року. Чернетка, рукопис // Там само. Спр. 324. 1 арк.
384. Лист Хаварівського Б. В. до редакції газети. «Без імені засновника». (Доповнення до однієї опублікованої інформації) про Ігора Герету

засновника музею Соломії Крушельницької, автора трьох її експозицій і книжки про музей, одного з організаторів 90-річного й 100-річного ювілеїв великої співачки. Машинопис // Там само. Спр. 75. 1 арк.

385. Лист Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану, голові Товариства сприяння «Руху» (США, м. Чикаго) із подякою усім членам Товариства сприяння «Руху» в м. Чикаго та іншим громадським і релігійним громадам за теплий прийом, який було влаштовано під час його перебування в Америці // Там само. Спр. 76. 3 арк.
386. Лист Хаварівського Б. В., депутата Тернопільської обласної ради народних депутатів, Гереті І. П., голові постійної комісії з питань культури Тернопільської обласної ради, із пропозиціями щодо доповнення заходів Тернопільської облдержадміністрації до відзначення 125-річчя Соломії Крушельницької. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Спр. 244. 1 арк.
387. Лист Хаварівського Б. В., заступника голови комітету літературно-мистецької та громадсько-політичної премії братів Лепких, Коломійчуку В. С., голові Тернопільської обласної державної адміністрації, із проханням виділити кошти для нагородження і вшанування лауреатів 2001–2002 років. Приєднано перелік витрат урочистого вшанування лауреатів премії за 2001–2002 роки // Там само. Спр. 294. 2 арк.
388. Лист Хаварівського Б. В. і Яценко Святослави Смику Роману із повідомленням про направлення йому листа з відомостями про підготовку відзначення 125-ої річниці від дня народження Б. Лепкого на Тернопіллі. Рукопис. Приєднано конверт // Там само. Спр. 369. 2 арк.
389. Лист Хаварівському Б. В. про виявлення публікацій про Охримовича і «Пласт» у часописах «Новий Час» та «Молоде Життя». Рукопис // Там само. Спр. 403. 2 арк.
390. Лист Худякова Анатолія Олександровича (м. Дніпропетровськ) організаторам конкурсу екслібрисів про надіслану на конкурс роботу (січень 1992 року). Приєднано конверт // Там само. Спр. 507. 1 арк.

391. Лист Штендери Євгена, відповідального редактора видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава), Хаварівському Б. В. про творчу співпрацю та обмін публікаціями. Авторизовані машинописи. Приєднані конверт та чернетка листа Хаварівського Б. В. до [Лариси Василівни, м. Львів] із проханням надати деяку інформацію для Штендера Є. з історії Армії Крайової на Радехівщині // Там само. Спр. 103. 4 арк.
392. Лист Яціва М., художника (м. Львів) Хаварівському Б. В. про екслібриси до ювілею Т. Шевченка від 16 лютого 1989 року // Там само. Спр. 510. 1 арк.
393. Лист-звернення Хаварівського Б. В. до художників, митців із пропозицією взяти участь у Всеукраїнській виставці «Журавлі повертаються додому» (Життя і творчість Богдана Лепкого в екслібрисі) до відзначення 125-ої річниці від дня народження письменника. Приєднано супровідний лист Ткачика Б., голови Тернопільської обласної організації Спілки художників України. Машинописні відпуски // Там само. Спр. 299. 4 арк.
394. Листи Болубаш Володимира, громадського діяча (Канада), Хаварівському Б. В. з питань отримання бібліотекою держархіву області двотомника творів Пачовського Василя, примірників журналу «Веселка», співредактором якого був Завадович Роман, регіональних збірників про Тернопільщину, каталогів Українсько-Канадської Мистецької Фундації, книг професора В. Кубійовича про українське культурне життя в Генеральній Губернії. Авторизовані машинописи // Там само. Спр. 99. 4 арк.
395. Листи Кореня Григорія Ільковича, художника-монументаліста (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів від 06 січня 1992 року та про участь у виставці «Журавлі повертаються додому» від 02 жовтня 1997 року. Приєднано конверти // Там само. Спр. 485. 3 арк.
396. Листи Кравченюка Осипа, голови Тернопільського Комітету (США, м. Філадельфія), Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із

державним архівом області. Авторизовані машинописи // Там само. Спр. 102. 3 арк.

397. Листи Ліпецького Вадима Костянтиновича та Ліпецької Олени Василівни (м. Сімферополь) організаторам конкурсу «Вернімо нашим дітям Україну» про участь у конкурсі від 21 січня 1992 року та від 01 березня 1993 року. Приєднано конверти // Там само. Спр. 488. 3 арк.
398. Листи Микитина В. (США, м.Сан-Сітті, Арізона) Голяшу Степану стосовно власної колекції паперових грошей Української Держави. Ксерокопії авторизованих машинописів. // Там само. Спр. 192. 2 арк.
399. Листи Мікловди Олександра, художника (м. Київ) організаторам конкурсу екслібрисів про участь у конкурсі від 06 березня 1989 року та 20 листопада 1991 року. Приєднано статтю Миколаївського Андрія «Призначається побачення» про творчість Мікловди Олександра, опубліковану в газеті «Молодь України» 11 червня 1988 року. Вирізка з газети // Там само. Спр. 492. 3 арк.
400. Листи Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. про свою наукову, громадську діяльність, співпрацю із держархівом Тернопільської області у справі встановлення правильної дати народження Дністрянської Софії, дружини академіка Станіслава Дністрянського та з приводу смерті відомого тернопільського науковця Ігоря Герети. Авторизовані машинописи. Приєднано вітальні поштівки Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. та працівникам держархіву області, конверти // Там само. Спр. 322. 11 арк.
401. Листи Неймеша Миколи Степановича, художника (м. Харків) організаторам конкурсу екслібрисів «Вернімо нашим дітям Україну» від 22 травня 1992 року та виставки екслібрисів «Журавлі повертаються додому» про участь у конкурсі та виставці від 22 вересня, 30 вересня 1997 року (є перелік із характеристикою надісланих екслібрисів). Приєднано конверти // Там само. Спр. 494. 4 арк.

402. Листи Нікітіна Леоніда Олександровича, художника (м. Макіївка) Хаварівському Б. В. про надсилання екслібрисів на виставку-конкурс від 10 жовтня [1991 р.] та 15 грудня 1991 року. Приєднано конверти (є за 1997 р.) // Там само. Спр. 497. 2 арк.
403. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань Рукописи. Приєднано конверти // Там само. Спр. 371. 14 арк.
404. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань. Приєднано конверти // Там само. Спр. 373. 15 арк.
405. Листи Смика Романа Хаварівському Б. В. з різних питань. Рукописи. Приєднано лист Смика Романа до Щербака Юрія, Надзвичайного Повноважного Посла України в США (м. Вашингтон), з проханням надати допомогу у справі емісії поштової марки України з нагоди 125-ліття від дня народження Лепкого Богдана. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Спр. 372. 13 арк.
406. Листи Хаварівського Б. В. Смику Роману із питань співпраці. Чернетки рукописів, машинописний відпуск // Там само. Спр. 368. 12 арк.
407. Листи Хаварівського Б. В., начальника управління народної освіти Тернопільського облвиконкому, з подякою жертводавцям із української діаспори в США за надані фінансові пожертви потерпілим внаслідок Чорнобильської катастрофи. Машинопис // Там само. Спр. 50. 3 арк.
408. Листи Хижняку Борису Семеновичу, голові оргкомітету з присвоєння премій імені братів Богдана і Левка Лепких, про висунення претендентів на присвоєння звання лауреата премії (лютий 2000 року – жовтень 2001 року). Оригінали // Там само. Спр. 293. 6 арк.
409. Листи Черемшинського Остапа С., почесного краєзнавця України, Хаварівському Роману з автобіографічними відомостями та з різних питань. Приєднано конверти // Там само. Спр. 93. 4 арк.
410. Листи Шпака Юрія Хаварівському Б. В. про налагодження співпраці із держархівом області. Приєднано додатки до листів, конверти // Там само. Спр. 379. 18 арк.

411. Листи, вітальна поштівка Гуйванюків Ніни та Степана, колишніх університетських сокурсників (м. Чернівці) Хаварівським Роману і Майї // Там само. Спр. 109. 5 арк.
412. Листи, записки, вітальна поштівка Смика Романа Хаварівському Б. В. Рукописи (26 липня 1997 р. – 24 березня 1999 р.). Приєднано конверт (1993–2000 рр.) // Там само. Спр. 370. 35 арк.
413. Листи, поштівки Бойчук-Щепко Ганни Михайлівни (м. Мюнхен), Хаварівському Б. В. із привітаннями та домовленістю про можливу ділову зустріч. Оригінали. Приєднано конверти // Там само. Спр. 104. 8 арк.
414. Листівка «Господи! Помилуй Україну» про історію встановлення пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському меморіальному цвинтарі у м. Санкт-Петербург 13 серпня 2001 року, підготовлена та віддрукована Організацією українського національного руху у Санкт-Петербурзі в 2001 році. Ксерокопія // Там само. Спр. 426. 1 арк.
415. Листівка із фотографією митрополита Андрея Шептицького і написом «жертва на будову шпиталю у Львові». Оригінал (з колекції Хаварівського Б. В.) // Там само. Спр. 42. 1 арк.
416. Листівка Центрального Проводу Організації українського національного руху. Ксерокопія // Там само. Спр. 425. 1 арк.
417. Лист-подяка Гусейнова Г. Д., редактора журналу «Кур'єр Кривбасу» (м. Кривий Ріг), Хаварівському Б. В. за подарунок та привітання. Приєднано конверт // Там само. Спр. 107. 2 арк.
418. Листування Стадника Івана, директора Українсько-Канадського Архіву-Музею Альберти (Канада, м. Едмонтон, Альберта), із Хаварівським Б. В., директором держархіву області, про співпрацю між установами. Приєднано список книг та матеріалів, висланих Архівом-Музеєм Альберти та Саварином Петром, колишнім канцлером Альбертського Університету, головою СКВУ, визначним політичним і культурним

діячем Канади, на адресу держархіву області 29 жовтня 2002 року // Там само. Спр. 401. 9 арк.

419. Листування Стадника Івана, директора Українсько-Канадського Архіву-Музею Альберти (Канада, м. Едмонтон, Альберта), із Хаварівським Б. В., директором держархіву області, про співпрацю між установами. Приєднано список книг та матеріалів, висланих Архівом-Музеєм Альберти та Саварином Петром, колишнім канцлером Альбертського Університету, головою СКВУ, визначним політичним і культурним діячем Канади, на адресу держархіву області 29 жовтня 2002 року // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 401. 9 арк.
420. Листування Ткачука Богдана, голови Товариства сприяння «РУХу» в м. Чикаго (США) та Ткачук Орисі, його дружини, з Хаварівським Б. В. із різних питань. Приєднано Великодне привітання Хаварівського Б. В. Ткачуку Богдану. Рукописи, чернетка // Там само. Спр. 115. 8 арк.
421. Листування Хаварівського Б. В., директора держархіву області, із Вороніним Олександром, керівником видавництва української православної літератури «Воскресіння» (США, м. Кенсінгтон), про можливість налагодження співпраці у справі видання збірника духовної поезії західноукраїнських авторів «Богословень» // Там само. Спр. 113. 9 арк.
422. Листування Хаварівського Б. В. із Дідюком Василем з питань співпраці. Приєднано конверти та світлини Хаварівського Б. В. та Дідюка Василя // Там само. Спр. 114. 9 арк.
423. Листування Хаварівського Б. В. із о. Ярмусем Степаном (Канада, м. Вінніпег). Приєднано конверт та список праць о. Ярмуса Степана // Там само. Спр. 392. 8 арк.
424. Листування Хаварівського Б. В. із Шиллером Ростиславом Іллічем, народним депутатом України (Чортківський виборчий округ № 167,

Тернопільська область) про роботу державного архіву Тернопільської області // Там само. Спр. 116. 2 арк.

425. Листування Хаварівського Б. В. та Гайдая О., краєзнавця, з Голяшем Степаном. Приєднано лист Голяша Степана Штендері Євгену, відповідальному редактору видання «Літопис УПА» (Канада, м. Оттава) від 15 жовтня 1996 року // Там само. Спр. 193. 27 арк.
426. Лубик Михайло. «Сорок років тому (Пам'яті поручника Михайла Гоя присвячую, в 40-ліття його смерті)». Стаття. Ксерокопія фрагменту журналу // Там само. Спр. 189. 3 арк.
427. Лугова Лідія. «Спогад про Пласт у Тернополі». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Спр. 408. 6 арк.
428. Лукасевич М. «Іванна Блажкевич». Стаття в книзі «Українські кооператори». Історичні нариси. Книга 1 // Вид-во «Укоопосвіта» Львівської комерційної академії. – Львів. – 1999. – С.456. Ксерокопія статті // Там само. Спр. 158. 9 арк.
429. Луцька Оксана. «Нові фундатори Українського Вільного Університету». Стаття про подружжя Гой Петра, професора та Олену-Лесю в часописі «Америка» (Філадельфія, ПА. – 1995. – 11 жовтня). Ксерокопія фрагменту часопису // Там само. Спр. 186. 2 арк.
430. Макарушка Ярослав. «Сьома мандрівка лісових чортів по Поділлі в серпні 1929 року. З верхів та низин». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Спр. 407. 8 арк.
431. Макет віршованої книжки Шпака Юрія «Історія У країни». Частина перша: «Від міюцену до Володимира Святого». Ксерокопія машинопису із ілюстраціями // Там само. Спр. 381. 90 арк.
432. Макети поштового конверта, підготованого з нагоди 130-ої річниці від дня народження Купчинського Євгена // Там само. Спр. 260. 2 арк.
433. Макух Г. «Справи українських дітей в Америці» більше не існує // Тернопільська газета. № 8(164). 1 лютого 1999. С. 4.

434. Мандати № 34 депутата Тернопільської обласної ради XXII скликання Хаварівського Б. В. // Держархів Тернопільської обл. Спр. 67. 7 арк.
435. Мандати делегата Конференцій Тернопільського державного педагогічного інституту ім. Я. О. Галана по висуненню кандидатів в депутати Верховної ради Української РСР 25 грудня 1989 року та конференції Тернопільської міської організації Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка по висуненню кандидатів до рад народних депутатів Української РСР // Там само. Спр. 69. 3 арк.
436. Мандати, перепустки Хаварівського Б. В. як учасника конференцій та інших громадських організацій // Там само. Спр. 13. 8 арк.
437. Мартиневич В. «Пам'ятні Могили». Драматичний ескіз на 1 дію: Друкарня О. Салевича і Спілки в Тернополі. – Львів.-Тернопіль.-Нью-Йорк. – 1928 р. Книжка видана накладом автора. Оригінальний примірник // Там само. Спр. 317. 10 арк.
438. Мартиневич Володимир. «На могилах борців!». Драма в п'ятьох діях. Рукопис // Там само. Спр. 316. 65 арк.
439. Мартинюк І. Чи стане «Народний Рух...» всенародним? // Філософська і соціологічна думка. 1989. № 10. С. 60–61.
440. Матеріали про участь делегації від Тернопільщини, у тому числі Хаварівського Б. В., в освяченні пам'ятного хреста українцям-жертвам політичних репресій на Левашовському кладовищі у м. Санкт-Петербург 13–14 жовтня 2001 року (запрошення, повідомлення про включення в склад делегації, програма урочистих заходів, подяка делегації від Тернопільщини за організацію поїздки та фінансову підтримку) // Держархів Тернопільської обл. Спр. 423. 4 арк.
441. Машталяр Б. Слово про образ найдорожчий // Ровесник. 9 червня 1983. С. 1.
442. Медведик П.К., Іванко Н.К. «Соломія :Крушельницька. Бібліографічний показчик» (Тернопіль. – 1983). Є дарчий надпис Медведика П. К.

держархіву області від 1983 року // Держархів Тернопільської обл. Спр. 235. 8 арк.

443. Медведик Петро. «Поєднання високої краси. Творчість Тараса Шевченка в сім'ї Крушельницьких». Стаття в газеті «Вільне життя». – 1989. – 03 березня. – № 43 (11925) // Там само. Спр. 234. 1 арк.
444. Медведик Петро. «Сценічна історія драматургії Юліуша Словацького». Стаття, опублікована в газеті «Соломія» (1999. – Жовтень. – № 5(12) // Там само. Спр. 344. 1 арк.
445. Мельничук Б. Пакунки з-за океану до Тернополя // Тернопіль вечірній. 27 грудня 1990. С. 2.
446. Мельничук Богдан. «Як прем'єр сидів у Чортківській тюрмі, або повернення Степана Ключурака». Відгук на документальну повість Мушинки Миколи, доктора філологічних наук, «Лицар волі», видану в Ужгороді, опублікований в газеті «Тернопіль вечірній». – 1995. – 18 березня. Ксерокопія вирізки з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 326. 1 арк.
447. Микола Бармак, Мар'яна Чорна. Архів як простір збереження історичної пам'яті: особовий фонд Іванни Блажкевич та його укладання Богданом Хаварівським // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 2 (32). С. 1043–1060.
448. Микола Бармак, Мар'яна Чорна. Культурно-мистецькі ініціативи Богдана Хаварівського у популяризації творчості Івана Марчука: формування особового фонду // Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 3 (33). С. 1027–1039.
449. Микола Бармак, Роман Мельник. Особовий фонд Богдана Хаварівського як джерело вивчення його життя та діяльності // Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2025. № 1(31). С. 2021–2033.

450. Миколаївський А. Призначається побачення // Молодь України. 11 червня 1988. С. 2.
451. Місячник молоді поезії // Радянська Буковина. 26 лютого 1972. С. 3.
452. Мушинка М. Володимир Гнатюк у моєму житті // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / За ред. д. ф. н. Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 32. С. 8–15.
453. Мушинка М. Володимир Гнатюк у моєму житті. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Літературознавство / За ред. д. ф. н. Ткачука М. П. Тернопіль: ТНПУ, 2011. Вип. 32. С. 8–15.
454. Мушинка М., доктор історичних наук, іноземний член НАН України. Оpubлікований відгук на путівник по архівах Словаччини, виданий Пряшівським університетом у 1999 році. Фрагмент журналу // Там само. Спр. 328. 1 арк.
455. Нагірний М. Хто і коли святкуватиме Новий рік // Тернопіль вечірній. 2 грудня 1990. С. 4.
456. Наказ директора Державного архіву Тернопільської області Хаварівського Б. В. від 22 жовтня 2002 року № 69 «Про відзначення в Держархіві Тернопільської області 130-ої річниці від дня народження Богдана Лепкого». Машинописний випуск // Держархів Тернопільської обл. Спр. 290. 1 арк.
457. Нарис Білінкевича І. «Гуцульщина манила його» про знайомство Франка І. Я. з Гуцульщиною, опублікований у журналі «Жовтень» (1987. – № 8). Фрагмент журналу // Там само. Спр. 5. 4 арк.
458. Народний Рух України за перебудову. Програма. Статут. К.: «Смолоскип», 1989. 40 с.
459. Народний Рух України: державність, демократія, реформи. Програма. Статут. К.: Управління ідеології, агітації та пропаганди Народного Руху України. К., 1996. 351 с.

460. Народний Рух України: Документи і матеріали / Народний Рух України. Секретаріат. К.: «Софія», 1993. 64 с.
461. Народні депутати Тернопільської обласної ради // Західна Україна. 26 червня – 1 липня 1994. С. 1.
462. Начерки Блажкевич Іванни до виступу перед школярами з нагоди початку навчального року. Рукопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 134. 1 арк.
463. Начерки виступів Блажкевич Іванни перед дітьми про Ольгу Кобилянську. Рукопис // Там само. Спр. 138. 2 арк.
464. Незаповнений диплом лауреата премії імені братів Богдана і Левка Лепких. Оригінал // Там само. Спр. 296. 2 арк.
465. Некрологи про смерть Блажкевич Іванни Омелянівни, опубліковані у пресі. Вирізки з газет // Там само. Спр. 184. 2 арк.
466. Нестеренко П. В. Історія українського екслібриса. Наукове видання. Київ: Темпора, 2010. 328 с.; іл.
467. Нечаєва П. Вижницький феномен // Доба. 11 січня 2002. С. 2.
468. Огієнко Іван, професор. «Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний Катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства» (Друкарня ОО Василян у Жовкві. – 1936). Фотокопія книги із фондів Львівської наукової бібліотеки // Держархів Тернопільської обл. Спр. 396. 35 арк.
469. Окрутний Володимир. Екслібрис «Богдан Лепкий». До 125-річчя народження (1872–1997 рр.) // Там само. Спр. 307. 2 арк.
470. Олексієнко М., Саченко Л. «У розквіт науки». Стаття про Блажкевич Богдана, сина письменниці) вченого, доктора технічних наук, професора, з нагоди 70-річчя від дня його народження. Вирізка з газети // Там само. Спр. 165. 1 арк.
471. Олена Волочай (рос. мовою). Екслібрис Савича Олександра Олександровича (м. Київ, 1991 р.). Приєднано конверт // Там само. Спр. 503. 3 арк.

472. Ольховський І. Чим займаються у «Пласті» // Зірка. 14 вересня 1990. С. 2.
473. Описи аудіо записів за 1959–1977 роки та репродукцій за 1984–1993 роки урочистих вечорів, присвячених Юліушу Словацькому, що зберігаються у держархіві області. Ксерокопії фрагментів описів // Держархів Тернопільської обл. Спр. 360. 9 арк.
474. Опубліковані відгуки на книгу Головащенко Михайла «Соломія Крушельницька» (Спогади. Матеріали. Листування) в двох частинах. (Вид-во «Музична Україна». – Київ. – 1978–1979) та роман-біографії Врублевської Валерії «Соломія Крушельницька». Вирізки з газет // Там само. Спр. 229. 4 арк.
475. Опубліковані інтерв'ю із Мушинкою Миколою із нагоди нагородження у 1996 р. його Почесною відзнакою Президента України за внесок у розвиток українсько-словацьких взаємин та відомості про участь науковця у міжнародній конференції «Спадщина Олега Кандиби-Ольжича у контексті національного відродження України», що відбулася у Тернопільському педагогічному університеті у травні 1997 року. Ксерокопія фрагменту часопису і вирізки з газет // Там само. Спр. 330. 4 арк.
476. Опубліковані малюнки Хаварівського Б.В. у 1972–1985 роках. Вирізки із періодичних видань // Там само. Спр. 28. 23 арк.
477. Опубліковані малюнки Хаварівського Б. В. у 1972–1984 роках. Вирізки із періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Спр. 29. 50 арк.
478. Опубліковані списки зареєстрованих кандидатів у депутати Тернопільської обласної ради, серед яких значиться Хаварівський Б. В. по Золотниківському виборчому округу № 34 // Там само. Спр. 57. 2 арк.
479. Опубліковані статті, дослідження, повідомлення, інформації, поезії Хаварівського Б. В. у 1975–2002 роках // Там само. Спр. 20. 47 арк.

480. Особисті документи Хаварівського Б. В. (облікова картка офіцера запасу, наказ про присвоєння звання, мобілізаційний припис). Оригінали // Там само. Спр. 5. 3 арк.
481. Островерх М., політемігрант. «Хроніка дивізії «Галичина» (07 жовтня – 05 листопада 1943 р., 25 лютого – 23 березня 1944 р.). Уривки. Ксерокопії машинопису з редакторськими правками. Приєднано передмову «Історія очима свідка» до видання «Хроніка дивізії «Галичина» // Там само. Спр. 397. 76 арк.
482. Павлишин Стефанія. «Олександр Барвінський. «Я жив для свого народу...» (Вид-во «Академічний експрес». – Львів. –1997). Ксерокопія частини книги // Там само. Спр. 132. 14 арк.
483. Пархомчук Ярослава. «Хай завжди радість у серці цвіте». Стаття про Блажкевич-П'ятківську Дарію, доньку письменниці, голову осередку «Союзу Українок» у Денисові, завідувачу музеєм-садибою, з нагоди її 70-річчя від дня народження. Вирізка з газети // Там само. Спр. 167. 1 арк.
484. Пастор Даральд Груен. «Справа дітей»: не все однозначно // Тернопіль вечірній. № 121(851). 31 жовтня 1998. С. 3.
485. Пелех Уляна. «Замість квітів на могили Катрусі Зарицької-Сороки та її батьків Володимири і Мирона Зарицьких». Ксерокопія публікації, фрагмент часопису // Там само. Спр. 409. 4 арк.
486. Передвиборчі листівки кандидата в депутати Тернопільської обласної ради Хаварівського Б. В. // Там само. Спр. 55. 8 арк.
487. Передмова Хоми В., першого лауреата літературної премії ім. Іванни Блажкевич, до першої публікації спогадів Іванни Блажкевич «Веселий художник» про Устияновича Корнила із портретом письменниці роботи художника Миколишина Я. Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 161. 1 арк.
488. Перелік екслібрисів Колядіної Ірини Михайлівни (м. Дніпропетровськ), надісланий нею на конкурс екслібрисів у Тернопільське обласне

- управління народної освіти. Приєднано конверт // Там само. Спр. 483. 1 арк.
489. Перелік публікацій (на українській і польській мовах) про Юліуша Словацького, складений у 2009 році. Машинопис // Там само. Спр. 540. 4 арк.
490. Перескокова Наталія, науковий працівник літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець). «Митці поєднані Волинню, котрі бачили так далеко... (До 90-річчя із дня смерті Лесі Українки)». Літературне дослідження про вплив Юліуша Словацького на вироблення індивідуального стилю Лесі Українки. «Діалог» (2003. – 16 серпня. – № 34). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 528. 2 арк.
491. Петерзіль Н. Одна з «проданих до Америки» завітала до Тернополя // Тернопіль вечірній. 8 липня 1998. С. 3.
492. Питальник-форма, що стосується фінансово-господарської діяльності оунівського підпілля в Західній Україні у 1941–1955 роках, підготований держархівом області у зв'язку зі збором та систематизацією матеріалів про біфони. Машинопис // Там само. Спр. 438. 1 арк.
493. Питання Шпака Юрія, бувшого політв'язня, Жулинському Миколі, депутату Верховної Ради України, вручені під час перебування депутата у Кракові 24 листопада 1995 року. Ксерокопія авторизованого машинопису // Там само. Спр. 388. 6 арк.
494. Повідомлення відділів інформації та листування газети «Літературна Україна» (м. Київ) Хаварівському Б. В. з питань співпраці // Там само. Спр. 86. 4 арк.
495. Повідомлення Коломієць П., редактора відділу пропаганди ілюстрованого тижневого журналу «Україна» (м. Київ), Хаварівському Б. В. про схвалення до друку інформації «Заморський Київ» // Там само. Спр. 78. 2 арк.
496. Повідомлення комітету з літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені братів Лепких про відбір на другий тур

шістнадцяти претендентів для присудження премії та їх перелік. Вирізка із газети. Приєднано список кандидатів на премію Лепких за 2001 рік, наданий члену комітету Хаварівському Б. В.·Машинописний відпуск // Там само. Спр. 295. 2 арк.

497. Повідомлення про виставку документальних матеріалів «Незабутня Соломія», що експонувалися у держархіві Тернопільської області до 130-ої річниці від дня народження співачки опубліковане у тижневику «У кожен дім» (2002. – 21 вересня. – № 37 (308). Вирізка з газети // Там само. Спр. 242. 1 арк.
498. Повідомлення про отримання посилок із книжками від Смика Романа для бібліотеки держархіву області та їх описи // Там само. Спр. 378. 6 арк.
499. Повідомлення та лист Лесина В., викладача Чернівецького університету, доктора філологічних наук, Хаварівському Роману Васильовичу про випуск альманаху «Сонячні кларнети» й зацікавлення ним видавництва альманаху до 100-річчя університету, а також з особистих питань. Приєднано конверт // Там само. Спр. 81. 4 арк.
500. Повідомлення Тернопільської обласної виборчої комісії про результати виборів 26 червня 1994 року із відомостями про обрання Хаварівського Богдана Васильовича депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по Золотниківському виборчому округу № 34, опубліковані в обласній пресі // Там само. Спр. 62. 3 арк.
501. Повідомлення Хаварівському Б. В. про проведення сесії Тернопільської обласної ради народних депутатів XXI та XXII скликань // Там само. Спр. 66. 3 арк.
502. Погребенник Федір, лауреат премії імені братів Лепких. «З любов'ю до України. До 80-річчя від дня народження доктора Смика Романа». Стаття опублікована в газеті «Літературна Україна» (8 жовтня 1998 р.) // Там само. Спр. 365. 1 арк.

503. Подуфалий Василь. «І Великдень прийде до нас». Стаття про Левка Лепкого, композитора, письменника, журналіста, автора стрілецьких пісень, одного із засновників видавництва «Червона калина», брата Б. Лепкого // «Україна». – 1990. Жовтень. Фрагмент журналу // Там само. Спр. 278. 2 арк.
504. Подяка Хаварівського Б. В. виборцям Золотниківського виборчого округу № 34 за виявлене довір'я представляти їх інтереси в Тернопільській обласній раді. Рукопис та машинопис тексту // Там само. Спр. 64. 2 арк.
505. Подяка Хаварівського Б. В. виборцям Золотниківського виборчого округу № 34 за виявлене довір'я представляти їх інтереси в Тернопільській обласній раді. Рукопис та машинопис тексту // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 64. 2 арк.
506. Поезії Кравціва Богдана: «У свято Юрія!» (1926), «Журавлів (1926)», «Альказар» (березень 1939), «Сімнадцятого року» (1936) та інші. Машинописні копії // Там само. Спр. 416. 3 арк.
507. Поздоровлення, оригінальні вітання Хаварівському Б. В. із нагоди свят та ювілеїв у 1987–2002 роках // Там само. Спр. 16. 40 арк.
508. Поздоровчі поштівки, телеграма із привітаннями приватних осіб сім'ї Хаварівського Б. В. // Там само. Спр. 112. 10 арк.
509. Політична історія України. XX століття: у 6-ти т. Т. 6: Від тоталітаризму до демократії, 1945–2002 / авт. тому В. Андрущенко. Київ, 2003. 696 с.
510. Полянський О. «Образ славетної співачки». Рецензія-відгук на сторінках газети «Вільне життя» (1979. – 24 лютого) на нарис-путівник Герети І. П. «Музей Соломії Крушельницької» (Вид-во «Каменярь». – 1978). Вирізка з газети // Там само. Спр. 247. 1 арк.
511. Полянський Олег, кандидат історичних наук, доцент Тернопільського педуніверситету. Рецензія на хрестоматію документів і матеріалів «Наш

край», підготовану Державним архівом Тернопільської області та Тернопільським обласним Інститутом вдосконалення вчителів. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 437. 2 арк.

512. Помер відомий громадський діяч, колишній директор архіву Тернопільщини Богдан Хаварівський (26.07.2016) URL: <https://www.032.ua/news/1309065> (дата звернення: 26.07.2016).
513. Помер відомий краєзнавець з Тернопільщини Богдан Хаварівський. <https://ternopil.te.ua/pomer-vidomy-kraieznaveets-bogdan-havarivskyy> (дата звернення: 26.07.2021).
514. Помер відомий краєзнавець з Тернопільщини Богдан Хаварівський. URL: https://zik.ua/news/2016/07/26/pomer_vidomy_kraieznaveets_z_ternopilshyny_bogdan_havarivskyy_724852 (дата звернення: 26.07.2016).
515. Попович М. Червоне століття. К.: АртЕк, 2005. 888 с.
516. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк», 1999. 728 с.: іл.
517. Портрет Блажкевич Іванни тернопільського художника Ткачика Богдана. Репродукція // Держархів Тернопільської обл. Спр. 183. 1 арк.
518. Посвідчення спостерігача на виборчій дільниці № 34, видане Бачуком І., головою Теребовлянської районної ради РУХу, Хаварівському Устиму. Приєднані незаповнені посвідчення Теребовлянської районної ради РУХу спостерігачів на виборчих дільницях // Там само. Спр. 72. 8 арк.
519. Посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження Смика Романа, її представника, на виборчу дільницю № 186 виборчого округу № 34. Приєднані незаповнені посвідчення Тернопільської крайової організації Народного Руху України про уповноваження її представників на виборчі дільниці // Там само. Спр. 71. 4 арк.
520. Посвідчення Хаварівського Б. В. про реєстрацію його довіреною особою Левицького Михайла Васильовича, кандидата в депутати Тернопільської

обласної ради народних депутатів двадцять першого скликання від 27 січня 1990 р. та кандидатом у депутати Тернопільської міської ради народних депутатів по виборчому округу № 70 від 31 січня 1990 року // Там само. Спр. 70. 3 арк.

521. Посвідчення Хаварівського Богдана Васильовича про обрання його 26 червня 1994 року депутатом Тернопільської обласної ради народних депутатів по виборчому округу № 34, видане 30 червня 1994 року // Там само. Спр. 65. 2 арк.
522. Посвідчення, видане Хаварівським Богданом, співорганізатором Всеукраїнської виставки-конкурсу екслібрису «Журавлі повертаються додому», Омеляну Ярославу, художнику, переможцю (І місце) виставки-конкурсу. Машинопис, машинописний відпуск // Там само. Спр. 303. 1 арк.
523. Поштівка «Портрет Юліуша Словацького». Фотокопія та ксерокопія портрета. Приєднано поштівки «Туницький цвинтар. Могила матері поета Юліуша Словацького – Саломеї Словацької-Бекю»; "Музей Юліуша Словацького в Кременці. Україна» // Там само. Спр. 527. 6 арк.
524. Поштівки із новорічними привітаннями Блажкевич Іванни Хаварівському Б. В. Рукописи // Там само. Спр. 146. 2 арк.
525. Представлення Тернопільського обласного літературно-просвітницького товариства ім. Богдана Лепкого на Смика Романа Петровича до нагороди України «За заслуги III-го ступеня» за активну подвижницько-пропагандистську діяльність в справі духовного відродження України від 20 серпня 1998 року // Там само. Спр. 366. 1 арк.
526. Приватний архів проф. Івана Зуляка.
527. Привітання Гречух Марти і Степанії (м. Івано-Франківськ) Блажкевич Іванні з нагоди прийому її у Спільку письменників. Рукопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 151. 1 арк.

528. Привітання Комаринської Д., дружини Комаринського Я. (США, м. Чикаго), Хаварівському Б. В. Приєднано конверт // Там само. Спр. 218. 2 арк.
529. Привітання Кравчука Леоніда, народного депутата України, голови організаційного комітету національного проекту «Золота книга української еліти» (м. Київ) Хаварівському Б. В. із десятою річницею незалежності України. Урядова телеграма, оригінал // Там само. Спр. 106. 1 арк.
530. Приймак Б. Гартує юних «Пласт» // Свобода. 24 серпня 2002. С. 4–5.
531. Приказки та прислів'я, записані Блажкевич І. Рукопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 139. 1 арк.
532. Примірник буклету виставки художниці Мацегі Анни. Є портрети: «Е. Словацький, пастель» (арк. 4), «Юліуш Словацький, пастель» (арк. 5) // Там само. Спр. 541. 4 арк.
533. Примірник журналу «Дукля» із публікацією статті Гапак С. «Образ Івана Франка у творчості художників» (Чехословаччина, Пряшів. – 1986. – № 4) // Там само. Спр. 10. 46 арк.
534. Примірник запрошення Ференца Тадеуша, президента міста Жешув (Польща) на концерт хорової музики з нагоди Року України в Польщі 28 січня 2005 року (в концерті брав участь молодіжний камерний хор ім. Ю. Словацького з Кременця). Є світлина Юліуша Словацькою // Там само. Спр. 534. 2 арк.
535. Примірник запрошення Хаварівському Б. В., директору держархіву Тернопільської області, дирекції обласного літературно-меморіального музею Ю. Словацького (Кременець) та Національного музею Землі Перемишлянської (Польща, Перемишль) взяти участь у Міжнародних українсько-польських літературно-мистецьких зустрічах (є програма заходів) // Там само. Спр. 539. 6 арк.

536. Примірник міжвідомчого республіканського збірника «Українське літературознавство». Випуск п'ятий. «Іван Франко. Статті і матеріали» (Львів, 1968) // Там само. Спр. 1. 94 арк.
537. Примірники газети «Літературна Україна» (Київ. – 1966. – 27 травня, 07 жовтня. – № 41 (2325), № 79 (2363) із відомостями про життя та творчість Франка І. Я. // Там само. Спр. 27. 4 арк.
538. Програма урочистостей, присвячених 130-ій річниці від дня народження Купчинського Євгена у м. Львові, м. Теребовлі та с. Сороцьке Теребовлянського р-ну 19–30 червня 1997 року. Приєднані запрошення на урочистості у Львові та Теребовлі // Там само. Спр. 259. 5 арк.
539. Програма ювілейних святкувань, присвячених 125-літтю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі та на Бережанщині (с. Поручин, с. Жуків, м. Бережани, м. Копичинці 18–20 жовтня 1997 року). Приєднано список учасників ювілейних святкувань Б. Лепкого у м. Києві в листопаді 1997 р. // Там само. Спр. 285. 2 арк.
540. Програми із зазначенням виступів Хаварівського Б. В. про реалізацію концепції національної школи на Тернопільщині (на зустрічі, організованій Товариством сприяння Народному Рухові України в м. Чикаго 11 лютого 1992 року та на засіданні колегії з питань гуманітарної політики Державної Думи України 26 травня 1992 року) // Там само. Спр. 47. 2 арк.
541. Програми культурно-освітніх заходів, на які запрошувався Хаварівський Б. В. // Там само. Спр. 11. 19 арк.
542. Програми наукових конференцій, семінарів із зазначеними темами виступів, доповідей Хаварівського Б. В. у 1968–1999 роках // Там само. Спр. 10. 53 арк.
543. Проект ювілейного конверта з портретом С. Крушельницької (художник Лепкий Володимир), розроблений Хаварівським Б. В. Приєднані макет конверта та поштовий конверт із зображенням співачки (художник Л. Зайцев, 1987 р.) // Там само. Спр. 250. 3 арк.

544. Пропам'ятна поштівка до 100-річчя від дня народження Богдана Лепкого, виконана і видана інженером Вінтоневим Михайлом (США, м. Бостон) 09 листопада 1972 року. Ксерокопії // Там само. Спр. 297. 2 арк.
545. Пропам'ятна стрічка з нагоди імпрези до 120-ліття від дня народження Богдана Лепкого (м. Бережани) // Там само. Спр. 308. 2 арк.
546. Прохання педагогічного колективу загальноосвітньої школи № 11 м. Тернополя та правління Тернопільського відділення Українського Фонду культури до Хижняка Б. С., голови Комітету з нагородження премією ім. І. Блажкевич, шеф-редактора журналу «Тернопіль», про присудження Хаварівському Б. В. премії ім. І. Блажкевич. Машинописи // Там само. Спр. 171. 2 арк.
547. Публікації в зв'язку із відзначенням 150-ої річниці смерті Юліуша Словацького та про підсумки року Словацького у Польщі. Вирізки з журналів. Ксерокопії // Там само. Спр. 351. 2 арк.
548. Публікації Герети Ігоря, Хаварівського Богдана, Семенюка Василя, Тимочка Петра у газеті «Свобода» з приводу перенесення праху Б. Лепкого з Кракова до Тернополя (1992. – 02 червня, 08 вересня). Вирізки з газет // Там само. Спр. 280. 3 арк.
549. Публікації до 155-річниці від дня народження Пулюя Івана, що відбулися на Тернопіллі з нагоди ювілею // Там само. Спр. 339. 3 арк.
550. Публікації Дуди Ігоря та Медведика Петра, мистецтвознавців, про персональну виставку художника Удіна Євгена «100 екслібрисів». Приєднано статтю Леонтюка В. (м. Тернопіль) «Великий світ маленького екслібриса» з надрукованими книжковими знаками з власної колекції. Вирізки з газет // Там само. Спр. 515. 2 арк.
551. Публікації з нагоди відзначення 750-річчя м. Кременця (є згадка Юліуша Словацького). Вирізки з газет // Там само. Спр. 516. 3 арк.
552. Публікації Медведика Петра про Крушельницьку Ганну Амвросіївну, українську оперну і камерну співачку, сестру Крушельницької Соломії.

- Вирізки публікацій, примірник газети. В газеті «Соломія» (2002. – Серпень-вересень. – № 2(19) надрукована «Основна бібліографія книжково-журнальних видань про Соломію Крушельницьку (до 130-ої річниці з дня народження) // Там само. Спр. 233. 10 арк.
553. Публікації про відзначення 103-ої річниці від дня народження Іванни Блажкевич. Вирізки з газети, журналів // Там само. Спр. 168. 3 арк.
554. Публікації про відкриття виставок документальних матеріалів про творчу, громадську діяльність та особисте життя Блажкевич Іванни у народному музеї освіти Прикарпатського університету ім. В. Стефаника та до 115 річниці від дня її народження у Державному архіві Тернопільської області. Ксерокопії газетних вирізок // Там само. Спр. 178. 2 арк.
555. Публікації про відродження та діяльність «Пласту» на Україні (на 24 серпня 2002 р. Львівщині, Рівненщині, Тернопільщині у 1990–2002 роках). Вирізки з газет // Там само. Спр. 405. 5 арк.
556. Публікації про Горбачевського Івана. Вирізки з газет та ксерокопії газетних вирізок // Там само. Спр. 201. 11 арк.
557. Публікації про громадську та творчу діяльність Смика Романа. Вирізки з періодики // Там само. Спр. 363. 3 арк.
558. Публікації про діяльність Державного архіву Тернопільської області у 1994–2003 роках. Вирізки з газет // Там само. Спр. 435. 21 арк.
559. Публікації про життєвий шлях громадську і політичну діяльність Голяша Степана та до відзначення 55-річчя від дня постанови УПА. Вирізка з газети, ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 194. 2 арк.
560. Публікації про м. Кременець (є згадки про Ю. Словацького), про Юліуша Словацького, про літературно-меморіальний музей Ю. Словацького у Кременці, опубліковані у польській пресі за 2001, 2003, 2004 роки. Ксерокопії вирізок з газет // Там само. Спр. 533. 22 арк.

561. Публікації про місто Кременець, Ліста Ф., композитора, Олізара Г., поета, які відвідували м. Кременець (є згадки про Юліуша Словацького). Вирізки з газет // Там само. Спр. 517. 8 арк.
562. Публікації про підготовку Державним архівом Тернопільської області Всеукраїнської виставки «Журавлі повертаються додому» (Життя і творчість Б. Лепкого в екслібрисі). Вирізки з газети, ксерокопії з газетних вирізок // Там само. Спр. 300. 3 арк.
563. Публікації про проведення та результати конкурсів на здобуття премії імені Соломії Крушельницької, що відбулися у Тернополі і Львові у 1986, 1988, 1991 роках. Приєднаний зразок диплому лауреата конкурсу на здобуття премії ім. С. А. Крушельницької обласного оргкомітету із проведення конкурсу (м. Тернопіль) та «Програма обласного конкурсу на здобуття премії імені С. А. Крушельницька» у вересні-жовтні 1988 року // Там само. Спр. 240. 14 арк.
564. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у пресі за 1970–2003 роки. Вирізки з періодичних видань, ксерокопії із періодики // Там само. Спр. 21. 82 арк.
565. Публікації про професійну, творчу і громадську діяльність Хаварівського Б. В. у 1976–1988 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Спр. 22. 19 арк.
566. Публікації про святкові заходи, що відбулися у Польщі та Україні з нагоди року Ю. Словацького. Є публікація про виставку творів художника Пазізіна Миколи «Кременець – місто Юліуша Словацького» у м. Вроцлав 09 квітня 1999 року (на польській мові) // Там само. Спр. 349. 4 арк.
567. Публікації про Смика Романа і його вклад у реабілітацію творчої спадщини Богдана Лепкого та повернення її в Україну; відгуки на документальну книгу Смика Романа «Повернення Україні Богдана Лепкого» в україномовних діаспорних періодичних виданнях. Ксерокопії // Там само. Спр. 361. 8 арк.

568. Публікації про створення та діяльність Денисівського краєзнавчого музею, заснованого з ініціативи письменниці Блажкевич Іванни. Вирізки з газет // Там само. Спр. 174. 2 арк.
569. Публікації про урочини, що відбулися на Тернопіллі з нагоди 125-річчя від дня народження Б. Лепкого (газ. «Тернопіль вечірній». – 1997. – 24 жовтня. – № 80 (711). Вирізка з газети // Там само. Спр. 286. 1 арк.
570. Публікації статей Аксельрода Е. «Імені українських письменників», Самойленко М. «Дерева-унікуми» із згадками про гірський хребет та дуб імені Івана Франка. Вирізки з газет // Там само. Спр. 36. 2 арк.
571. Публікації статей Гуцайлюка Г., Серикова А.: «Перша присвята Каменяра», «Уклін, тобі!» із біографічними відомостями про Франка І. Я. та його коханих жінок. Вирізки з газет // Там само. Спр. 4. 2 арк.
572. Публікації статей Дячкова В. «Кінофранкіана» та Добрянського Г. «Коли оживає історія» про кіно та театральні постановки творів Франка І. Я. Приєднано публікацію статті «Премію – вручено» про вручення премії імені Франка І. Я. Бурі С., перекладачеві-україністу (Польща). Вирізки з газет // Там само. Спр. 35. 3 арк.
573. Публікації статей Козій Л. «Від «Забудь!» до «Не забудь... », Мороза М.: «Верх Пікуя», «З народних першоджерел» про твори Франка І. Я. Фрагменти журналів, вирізка з газети // Там само. Спр. 32. 5 арк.
574. Публікації статей про створення та культурно-мистецьку діяльність обласного літературно-меморіального музею Юліуша Словацького в Кременці, опубліковані в періодичній пресі м. Тернополя та Кременця у 2001–2007 роках. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет. Приєднано інформацію про можливість відкриття музею Ю. Словацького та інші питання діяльності польського товариства у м. Кременці. Машинопис. Копія // Там само. Спр. 538. 22 арк.
575. Публікації статей про Юліуша Словацького та про святкові заходи з нагоди відзначення річниць від дня його народження та смерті. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Спр. 537. 15 арк.

576. Публікації статей Скоць А. І. «У художньому світі роману «Борислав сміється» Івана Франка» (журн. «Українська мова література в школі». – 1991. – № 9) та Кравченко М. В. «Емоційно-оцінна лексика в «Бориславських оповіданнях» І. Я. Франка». Фрагменти журналів // Там само. Спр. 6. 7 арк.
577. Публікації статей Хоми в. «Натхнений музою живопису» та «Натхнений образом Каменяра» про Данькевича Ю., художника, друга Франка І. Я. (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. – 1987. – 17 жовтня. – № 200, 1988. – 06 вересня. – № 172). Вирізки з газет // Там само. Спр. 9. 2 арк.
578. Публікації статей Юхименко В. «Де жив і творив Каменяр» та Скрипника А. «Дах» про село Криворівня Івано-Франківської області та у місті Львові, де мешкав Франко І. Я. за 1984, 1986 роки. Вирізки з газет // Там само. Спр. 34. 2 арк.
579. Публікації та фрагмент статті про творчість і життєвий шлях Б. Лепкого у [1932] – 1997 роках. Вирізки з газет, ксерокопії вирізок з газет // Там само. Спр. 269. 8 арк.
580. Публікації у зв'язку із справою усиновлення американськими сім'ями дітей-сиріт із Тернопільщини. Вирізки з газет // Там само. Спр. 53. 4 арк.
581. Публікації Хаварівського Б. В. у періодиці в 1972–1987 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Спр. 19. 53 арк.
582. Публікації, що стосуються виборних кампаній, у яких брав участь Хаварівський Б. В. Вирізки з газет, примірник газети «Русалка Дністрова» (1998. – Березень. № 4 (107) // Там само. Спр. 74. 4 арк.
583. Публікація «1 вересня 50 років від дня народження Хаварівського Богдана Васильовича (01.09.1948) – краєзнавця, директора архіву». Ксерокопія публікації // Там само. Спр. 17. 1 арк.
584. Публікація «Голосуйте за кандидатів від Народного Руху України» із відомостями про кандидатів в депутати Тернопільської обласної ради, висунутих конференцією Крайової організації НРУ, в тому числі Хаварівського Б. В. // Там само. Спр. 59. 1 арк.

585. Публікація дослідження Юркевича О. Г., кандидата фізико-математичних наук «Український вчений світової слави» про Горбачевського Івана (1991 р.) // Там само. Спр. 203. 5 арк.
586. Публікація про Куцюка-Кочинського Кирила. Ксерокопія // Там само. Спр. 395. 2 арк.
587. Публікація про Юліуша Словацького з нагоди відзначення 160-ої, 170-ої, 175-ої, 180-ої річниць від дня його народження. Вирізки з газет, календаря // Там само. Спр. 348. 9 арк.
588. Публікація роману Іваничука Р. «Шрами на скалі» (закінчення) про Франка І. Я. (журн. «Жовтень». – 1986. – № 8). Фрагмент журналу // Там само. Спр. 12. 25 арк.
589. Публікація Сверстюка Євгена «Уклін Вам, українська громадо» та редакційна інформація про необхідність створення комісії з питань діаспори в Верховній Раді України у газеті «Літературний вісник» (Київ. – 1990. – Березень. – № 1) // Там само. Спр. 428. 2 арк.
590. Публікація статті Астаф'єва О. «У колі сучасників» про книгу «Спогади про Івана Франка» (Київ, без дати 1981) (газ. «Вільне життя». – Тернопіль. – 1981. – 28 серпня). Приєднано публікацію відгуку Хоми В. «Роман про Каменяра» на роман Колесника П. «Терен на шляху». Вирізки з газет // Там само. Спр. 15. 2 арк.
591. Публікація статті Басса І. «Щедрий ужинок» про Франка Т. І., сина Франка І. Я., письменника, літературознавця. Приєднано публікацію статті Франко О. «Збережи для нащадків» про родину Каменяра. Вирізки з газет // Там само. Спр. 33. 2 арк.
592. Публікація статті Франко З. «За невідомих обставин» про Франка П., сина Франка І. Я. (журн. «Україна». – 1990. – 08 лютого). Приєднано публікацію статті Горака Р. «Трагедія червневої ночі» про подробиці зникнення Франка П. та Студинського К. (газ. «Літературна Україна». – Київ. – 2003. – 04 лютого). Фрагмент журналу, вирізки з газет // Там само. Спр. 11. 3 арк.

593. Путівка Хаварівському Устиму, пластуна, у пластовий табір «Гайда до «Пласту» (Івано-Франківська область, Рожнятівський район, г. Сокіл (біля с. Гриньків) в липні 1994 року. Приєднано печатку курінного мандрівного табору УПЮ «Козацькі клейноди» (липень 1994 р.) та проект привітання, виготовлені пластуном Хаварівським Устимом // Там само. Спр. 412. 3 арк.
594. Редакційна стаття «Гетьманський пластун-скоб Роман Шухевич», опублікована у часописі «Пластовий шлях». Ксерокопія фрагменту часопису // Там само. Спр. 410. 1 арк.
595. Резолюція звітно-виборної конференції Тернопільської крайової організації НРУ «Про ставлення Руху до нових громадських організацій» // Свобода. 29 травня 1992. С. 1.
596. Резюме Гунчака Тараса (на англійській мові). Ксерокопія // Там само. Спр. 211. 5 арк.
597. Репродукції з періодичних видань, на яких є зображення Хаварівського Б. В. Вирізки з газет, буклет про відкриття виставки творів молодих художників Тернополя // Там само. Спр. 120. 11 арк.
598. Рецензія Хаварівського Б. В. на лекцію «Видатні художниці-уродженки Тернопільщини» Івашків Г. М., працівника Тернопільської картинної галереї. Рукопис // Там само. Спр. 33. 2 арк.
599. Робочий макет запрошення на відкриття виставки екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приурочену 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі. Ксерокопії, машинописний відпуск // Там само. Спр. 302. 3 арк.
600. Робочі виписки Хаварівського Б. В. із кримінальної справи Мартиневича В. М. Приєднано світлини Мартиневича В. М. із кримінальної справи. Фото, ксерокопії // Там само. Спр. 318. 5 арк.
601. Розпорядження голови Тернопільської облдержадміністрації від 30 вересня 2002 року № 397 «Про відзначення в області 130-ої річниці від дня народження відомого українського письменника, літературознавця,

- громадсько-політичного діяча Богдана Лепкого» із додатками. Ксерокопії // Там само. Спр. 289. 7 арк.
602. Роман Чумак. Ю. Хорунжий. Екслібриси Лопати В. Вирізки з часописів // Там само. Спр. 460. 4 арк.
603. Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. 720 с.
604. Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини (бібліографічний довідник). Денисів, 2003. 250 с.
605. Савак Богдан. «Краєзнавці Тернопільщини (біографічний довідник)» – Денисів. 2003 р. Відомості про Хаварівського Б. В. Ксерокопія фрагменту довідника // Там само. Спр. 18. 1 арк.
606. Сафонова Т. В. Семіотика в екслібрисі символі-тотемі // Молодий вчений. № 12 (15) грудень, 2014. С. 306–309.
607. Сверстюк Є. Уклін вам, українська громадо // Літературний вісник. № 1. Березень. 1990. С. 2.
608. Світлин Лепкого Богдана з нагоди його 60-річчя (Львів. – 1932 р.). Репродукція, ксерокопія // Держархів Тернопільської обл. Спр. 309. 2 арк.
609. Світлина Астаф'єва Олександра // Там само. Спр. 131. 1 арк.
610. Світлина Блажкевич Іванни в колі тернопільських літераторів та друзів у садку письменниці. Оригінал // Там само. Спр. 180. 1 арк.
611. Світлина Бурми В. П'ятківської-Блажкевич Дарії Іванівни (Козівський район, с. Денисів) і Гарап'юк Марії Іванівни (м. Бережани), відомої на Тернопільщині майстрині народної вишивки, опублікована в газеті «Вільне життя». Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 182. 1 арк.
612. Світлина із відзначення урочин Богдана Лепкого на якій зображені Хаварівський Б. В., Колінець В., Гром'як Р. та інші // Там само. Спр. 311. 1 арк.

613. Світлина Левицького Михайла з дарчим надписом Хаварівському Б. В // Там само. Спр. 262. 1 арк.
614. Світлина Лепкого Богдана. Приєднано саморобний конверт з відбитком екслібрису «Музей Б. Лепкого в м. Бережани» // Там само. Спр. 310. 2 арк.
615. Світлина о. доктора Ярмуса Степана. Оригінал // Там само. Спр. 394. 1 арк.
616. Світлина пам'ятника Блажкевич Іванні, відкритого стараннями осередку ТУМ в с. Денисів Козівського району та могили письменниці у рідному селі. Оригінал // Там само. Спр. 181. 2 арк.
617. Світлини із життя та діяльності держархіву області // Там само. Спр. 440. 25 арк.
618. Світлини із урочистих заходів вшанування пам'яті відомої співачки. Приєднано світлину Гнатюка Дмитра, співака, під час відвідування музею С. Крушельницької у с. Біла Тернопільського району // Там само. Спр. 253. 5 арк.
619. Світлини мистецьких робіт Грепиняка М. за 1962–1989 роки // Там само. Спр. 447. 7 арк.
620. Світлини могили Крушельницького Амврозія (1841–1903 роки), батька відомої співачки // Там само. Спр. 255. 2 арк.
621. Світлини Мушинки Миколи біля могили Дністрянської Софії у м. Вейпрти (Західна Чехія) та будинку, в якому знаходилася музична школа, де у 1954–1955 роках викладала гру на фортепіано Дністрянська Софія, передані Мушинкою М. держархіву Тернопільської області 05 лютого 2001 року // Там само. Спр. 334. 2 арк.
622. Світлини Мушинки Миколи під час перебування на Україні. Оригінали, ксерокопія // Там само. Спр. 333. 8 арк.
623. Світлини пам'ятника Юліушу Словацькому у парафіяльному костелі м. Кременця, відкритого в 1910 році, виготовленого в Парижі (Франція)

до 100-річчя від дня народження митця (автор Вацлав Шиманський)
// Там само. Спр. 531. 3 арк.

624. Світлини стендів про Лепкого Богдана у ЗОШ № 14 м. Тернополя, якій присвоєно ім'я поета у 1990 році // Там само. Спр. 313. 3 арк.
625. Світлини урочистостей з нагоди відкриття літературно-меморіального музею Юліуша Словацького у Кременці. Приєднано ювілейний конверт, присвячений Юліушу Словацькому, виготовлений при сприянні державного архіву Тернопільської області (2004 рік) // Там само. Спр. 530. 19 арк.
626. Світлини урочистостей з нагоди святкування 175-річчя від дня народження Ю. Словацького у м. Кременці // Там само. Спр. 518. 5 арк.
627. Світлини учнів «Рідної школи» м. Яворів із анотаціями Шпака Юрія. Ксерокопії // Там само. Спр. 389. 2 арк.
628. Світлини Хаварівського Б. В. під час перебування у США (м. Чикаго) в 1991 році // Там само. Спр. 119. 4 арк.
629. Сеніна Тамара. Публікація «Пам'ятник, якого дочекалася Варшава...» (про урочисті заходи з нагоди відкриття 29 вересня 2001 року у Варшаві (Польща) на Банковій площі пам'ятника Юліушу Словацькому). «Кременецький вісник» (Кременець. – 2001. – 02 листопада. – № 44). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 522. 1 арк.
630. Сеніна Тамара. Публікація статті «Нерозділене кохання» (про першу любов генія до Людвіки Снядецької, є вірш Словацького Ю. «Новий рік» від 26 грудня 1826 року). «Кременецький вісник» (Кременець. – 2001. – 21 грудня. – №51). Ксерокопія вирізки з газети // Там само. Спр. 523. 1 арк.
631. Сеніна Тамара. Стаття «В Португалію – до пані Марії Данілевич...» (про зустріч з польською письменницею, організатором експозиції першої в Кременці виставки, присвяченої 130-річчю від дня народження поета Юліуша Словацького). «Кременецький вісник» (Кременець. – 2002. – 31 травня, 05 липня). Ксерокопії вирізок з газети. Приєднано публікацію

статті Сеніної Тамари, директора музею Ю. Словацького (Кременець). «Do Portugalii – do pani Marii Danilewicz-Zielinskiej» в газеті «Wspolne Dziedzictwo» (2003). Ксерокопії вирізок з газети // Там само. Спр. 525. 4 арк.

632. Склад редакційної колегії з підготовки та видання енциклопедичного довідника «Тернопільщина» («Тернопільського Енциклопедичного Словника»), в яку увійшов Хаварівський Б. В. (додаток до рішення Тернопільської облради від 11 листопада 2002 року № 67), опублікований у віснику «Рада» (Тернопіль. – 2002. – № 4). Приєднано положення про редакційно-видавничу групу при редакційній колегії з підготовки та видання енциклопедичного довідника «Тернопільщина» та довідку-обґрунтування щодо необхідності видання довідника. Ксерокопія публікації // Там само. Спр. 40. 3 арк.
633. Словацький Юліуш. «TESTAMENT MOJ», опублікований у часописі «Zycie Krzemienieckie» (1939. – Травень). Є звернення Загальнопольського Комітету вшанування Ю. Словацького у м. Кременці у рік Словацького (90 років від дня смерті та 130 років від дня народження поета) // Там само. Спр. 343. 36 арк.
634. Спецвипуск альманаху «Жайвір» (Бережани. – 2002. – Вересень. – № 6(82) та газети «Бережанське віче» (Бережани. – 2002. – 02 листопада), присвячене 130-річчю від дня народження Богдана Лепкого // Там само. Спр. 287. 6 арк.
635. Спеціальний випуск газети «Русалка Дністрова» до 150-річчя від дня народження Івана Пулюя (Тернопіль. – 1995. – Січень. – 2(48). Приєднано публікацію про відзначення ювілею вченого на Тернопільщині та запрошення Хаварівського Б. В. на ювілейний урочистий вечір у Тернопільському обласному драмтеатрі ім. Тараса Шевченка // Там само. Спр. 337. 5 арк.
636. Спеціальний випуск літературно-мистецького історико-краєзнавчого альманаху «Жайвір» (Бережани. – 1997. – Жовтень), присвячений 125-

річчю від дня народження Б. Лепкого, виданий на кошти Смика Романа
// Там само. Спр. 284. 4 арк.

637. Список екслібрисів та авторів, роботи яких експонувалися на виставці екслібрисів «Журавлі повертаються в Україну», приуроченої 125-річчю від дня народження Богдана Лепкого у м. Тернополі. Машинопис // Там само. Спр. 301. 7 арк.
638. Співак Н. Університетська панорама // Радянський студент. 18 грудня 1970. С. 2.
639. Спогади Мушинки Миколи про Ігоря Герету, відомого науковця, громадського і політичного діяча, передані автором у держархів області 30 грудня 2002 року. Є запис Мушинки М. із проханням до Хаварівського Б. В. опублікувати спогади у тернопільських газетах. Авторизований машинопис. Приєднано опублікований лист Мушинки Миколи Хаварівському Б. В. з приводу смерті І. Герети («Свобода». – 2002. – 07 вересня) та публікацію спогадів у віснику «Рада» (Тернопіль. – 2003. – № 2) // Там само. Спр. 329. 11 арк.
640. Статті Медведика П., мистецтвознавця, про зустріч та листування С. Крушельницької із Кропивницьким М., драматургом. Вирізки публікацій // Там само. Спр. 232. 2 арк.
641. Статті про Блажкевич Іванну. Вирізки з газет // Там само. Спр. 156. 11 арк.
642. Статті Хоми В., краєзнавця (Козівський район, с. Купчинці) про Блажкевич Ілька – диригента музично-хорових колективів, співака, музиканта, вихованця славнозвісного керівника хору Вітошинського, лідера радикального руху в Галичині, чоловіка письменниці. Вирізки з газет // Там само. Спр. 166. 2 арк.
643. Статті, повідомлення Астаф'єва О., опубліковані у пресі у 1973–1983 роках. Вирізки з газет. Приєднано опубліковану репліку Ковалю Віталію «Як бути з поезією?» на літературний фейлетон Астаф'єва О. на збірки

поезій Гуцала Євгена «Письмо землі» та «Час і простір» (газ. «Молода гвардія». – 1983. – 05 жовтня) // Там само. Спр. 121. 6 арк.

644. Стаття Головацького Івана «Іван Горбачевський», опублікована у «Ювілейній книзі Української гімназії в Тернополі. До сторіччя заснування ([898–1998])» (Тернопіль, Львів. – 1998). Ксерокопія // Там само. Спр. 204. 2 арк.
645. Стаття Гонського Ярослава, професора, завідувача кафедри медичної хімії Тернопільської медичної академії ім. Горбачевського «Івану Яковичу Горбачевському–145» та матеріали про Горбачевського І. Я., зібрані Гонським Я.; світлини із святкування 145-річниці академіка, опубліковані у щомісячній газеті «Медична академія» (Тернопіль. – 1999. – 30 травня. – № 5 (21) // Там само. Спр. 205. 3 арк.
646. Стаття Захарків Ірини, директора Українського музею у Детройті-Воррені (США) «Український музей у Детройті-Воррені постійно служить американським університетам», опублікована в часописі «Америка» (Філадельфія. –1995. – 15 лютого) із відомостями про філателістичну виставку під назвою «Народ Патріярхові», яку оформив і оплатив Смик Роман, що експонувалася в Українському музеї у Детройті-Воррені. Є світлина Смика Р. перед виставкою. Приєднано ксерокопію публікації у рубриці «Українська філателія про історію вишивки. Фрагмент часопису // Там само. Спр. 362. 2 арк.
647. Стаття Красноштана Юхима «Скарбниця народного надбання». (До 20-річчя Українсько-Канадського архіву-музею Альберти), опублікована у часописі «Нові дні» (1995. – Серпень) // Там само. Спр. 400. 2 арк.
648. Стаття Красноштана Юхима «Скарбниця народного надбання». (До 20-річчя Українсько-Канадського архіву-музею Альберти), опублікована у часописі «Нові дні» (1995. – Серпень) // Держархів Тернопільської області. Фонд Р-3466 «Хаварівський Богдан Васильович (1948) – педагог, архівіст, митець, громадський діяч». Оп. 1. Спр. 400. 2 арк.

649. Стаття Лебединської Тетяни, кандидата філософських наук, письменниці. «В туманній північній Пальмірі. Українська ментальність Санкт-Петербурга» («Українська культура». – 1992. – Липень. – № 7 (835). – С.6 зв.,7) // Там само. Спр. 429. 22 арк.
650. Стаття Петренка Михайла «Пам'ять про Соломію» про урочисте закладення під час відзначення 450-ліття Тернополя символічного каменя на місці спорудження пам'ятника співаці. Вирізка з газети // Там само. Спр. 241. 1 арк.
651. Стаття про Блажкевич Іванну у бібліографічному покажчику «Репресовані письменники Тернопільщини» (Тернопіль. – 2000). Ксерокопія // Там само. Спр. 159. 2 арк.
652. Стаття Степовика Дмитра, професора Київської Духовної Академії, «Богослов високого таланту» (до 40-річчя висвячення о. Ярмуся Степана), опублікована в українському тижневику «Українське Слово» (Київ. – Париж. – 1996. – 14 листопада. – № 45 (2845). // Там само. Спр. 393. 1 арк.
653. Стаття Хаварівського Б. В. «Каменяр в житті і творчості М. Тарновського». Приєднано публікацію статті Хаварівського Б. В. «Життєдайний повів» про роль Франка І. Я. у житті та творчості Тарновського М., поета (газ. «Ровесник». – Тернопіль. – 1976. – 26 серпня). Машинопис, вирізка з газети // Там само. Спр. 8. 6 арк.
654. Стаття Хаварівського Б. В., викладача естетики Тернопільського СПТУ № 3, «Птахолюбні закони» про оповідання Франка І. Я. «Свинська конституція» та актуальні питання українського суспільства. Рукопис, машинопис // Там само. Спр. 7. 5 арк.
655. Стаття Хаварівського Б. В. «Вернімо нашим дітям Україну» про одноіменний конкурс екслібриса, організований Тернопільським обласним управлінням народної освіти та Інститутом національного відродження при Крайовій Раді Руху (газ. «Селянська доля». –

- Тернопіль. –1992 р. – 1 вересня. – №30 (101). Оpubліковано декілька книжкових знаків, що надійшли на конкурс // Там само. Спр. 512. 1 арк.
656. Статут міського міжрегіонального громадського об'єднання, затверджений загальними зборами об'єднання (протокол № 1 від 19 квітня 2001 року). Приєднано відомості про особовий склад керівництва організації та її емблему // Там само. Спр. 424. 10 арк.
657. Степан Голяш, учасник визвольних змагань ОУН-УПА. Ксерокопія світ-лини // Там само. Спр. 198. 1 арк.
658. Сценка «Вчителько моя» Дерій Богдани, лауреата премії ім. Іванни Блажкевич, до урочин І. Блажкевич, що прозвучала на тернопільському обласному радіо в жовтні 2002 року у виконанні учнів Денисівської школи. Машинопис з правками // Там само. Спр. 173. 3 арк.
659. Тарасенко Т. Такого ще не було // Тернопіль вечірній. 23 червня 1993. С. 1.
660. Тарнавський О. Богдан Кравців – поет нової дійсності // Альманах Українського Народного Союзу на 1981 рік. С. 113–122.
661. Тарнавський О. Поетичний шлях Богдана Кравціва // Сучасність. 1977. Листопад. С. 18–39.
662. Те саме, частина 2 // Держархів Тернопільської обл. Спр. 118. 38 арк.
663. Те саме, частина друга // Там само. Спр. 471. 12 арк.
664. Те саме, частина третя // Там само. Спр. 445. 16 арк.
665. Те саме, частина третя // Там само. Спр. 472. 14 арк.
666. Те саме. Частина друга: «Від Ярослава Мудрого до занепаду Галицько-Волинської держави». Ксерокопія машинопису із ілюстраціями // Там само. Спр. 382. 102 арк.
667. Те саме. Частина третя: «Велике Литовсько-Українське Князівство». Ксерокопія машинопису з ілюстраціями // Там само. Спр. 383. 86 арк.
668. Тернопілля: день за днем // Селянська доля. 30 квітня 1991. С. 3.
669. Тернопілля: сторінками історії комуністичного суботника // Ровесник. 11–17 квітня 1988. С. 4.

670. Тернопільська міська рада висловлює співчуття з приводу смерті відомого краєзнавця Богдана Хаварівського. URL: <https://rada.te.ua/novyvy/49388.html> (дата звернення: 26.07.2021).
671. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 1. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 668 с., іл..
672. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 2. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 668 с., іл.
673. Тернопільщина: історія міст і сіл: у 3-х томах. Том 3. Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 608 с., іл.
674. Тиждень союзу русинів-українців «Нове життя» (Пряшів. – 1997. – 13 червня. – № 23–24), переданий Мушинкою Миколою у держархів області, із його публікацією та примірник інформаційного листа «Громада» (Пряшів. – 1997. – Червень. – № 1(5) // Держархів Тернопільської обл. Спр. 327. 6 арк.
675. То хто ж каламутить // Тернистий шлях. 25 квітня 1992. С. 6.
676. Трачук Н. Погляд у 2000-й // Ровесник. 27 жовтня 1985. С. 4.
677. Трифонова О., Садовий М. Про методологічні основи наукових досліджень // Збірник наукових праць 2009. Вип. 14. С. 497–508.
678. Трудова книжка Хаварівського Б. В. та вкладка до неї. Ксерокопія // Держархів Тернопільської обл. Спр. 4. 12 арк.
679. Україна: Утвердження незалежної держави (1991–2001) / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Авт.: Н. П. Барановська, В. Ф. Верстюк, С. В. Віднянський та ін. К.: Альтернативи, 2001. 704 с.
680. Уривок публікації Головащенко Михайла (м. Київ) «Міф і правда про Соломію Крушельницьку» у газеті «Русалка Дністрова» (1994. – Лютий. – № 3). Вирізка з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 230. 1 арк.
681. Усі ми будемо в архіві...Книга пам'яті про Богдана-Романа Хаварівського (1948–2016) / Укладачі Устим Хаварівський, Майя Хаварівська. Тернопіль: «Джура», 2018. 720 с.
682. Устимів Т. Апаратні ігри // Вільне життя. 1 січня 1991. С. 3.

683. Фари́на Ігор, власкор газети «Свобода». Публікація статті «Дзвонить росами у вічність Кременець» (з нагоди відзначення: 775-річчя Кременця із згадками про Юліуша Словацького). «Свобода» (Тернопіль. – 2002. – 10 жовтня) Ксерокопія вирізки з газети // Держархів Тернопільської обл. Спр. 526. 1 арк.
684. Фари́на Ігор. «Музика слова». Рецензія на першу збірку поезій Астаф'єва Олександра «Листвяний дзвін», опублікована у газеті «Ровесник» (Тернопіль. – 1981. – 05 травня. – № 54 (2264) // Там само. Спр. 124. 1 арк.
685. Фрагмент журналу (назву не встановлено) із публікаціями статей про життя та творчість Франка І. Я., поетичних присвят та відомостями про видання його творів // Там само. Спр. 28. 4 арк.
686. Фрагмент із бібліографічного довідника Пундія Павла «Українські лікарі» (книга 2. Лікарі діаспори та їх діяльність для рідного краю) про Смика Романа-Петра. На звороті є запис Смика Романа // Там само. Спр. 364. 2 арк.
687. Фрагмент карти Тернопільської області із виборчими округами, в тому числі Золотниківським виборчим округом № 34 із центром у с. Золотники, у якому обирався Хаварівський Б. В. Ксерокопія // Там само. Спр. 68. 1 арк.
688. Фрагмент листа невстановленої особи із Львова Блажкевич Іванні про досвід ведення курсів домашнього господарства для селянок. Рукопис // Там само. Спр. 148. 1 арк.
689. Фрагмент статті про Горбачевського Івана із його світлиною, опублікованої у «Календарі товариства «Просвіта» на 1927 рік». Ксерокопія з фондів бібліотеки держархіву області // Там само. Спр. 200. 2 арк.
690. Фрагменти журналу успішності учнів Тернопільської державної гімназії за 1871/1872 навчальний рік із відомостями про учня гімназії

- Горбачевського Івана. Ксерокопія документів із фонду держархіву області // Там само. Спр. 199. 2 арк.
691. Фрагменти рукописів Блажкевич І. // Там само. Спр. 141. 3 арк.
692. Франк Блокгман. Екслібрис Денисенка Л. // Там само. Спр. 451. 2 арк.
693. Хаварівська М. Н. «Вивчення патріотичного спрямування творчості Б. Лепого в системі професійно-технічних навчальних закладів». Методичний посібник (м. Тернопіль. – 1997). Машинопис // Там само. Спр. 277. 16 арк.
694. Хаварівська М. Н. «Література рідного краю» (Позакласна робота. Сценарій вечора «Чуєш, брате мій» – до 120-річчя від дня народження Б. Лепкого). – Тернопіль. –1993. Машинопис. Є світлина д-ра Смика Романа (США, м. Чикаго) в колі педагогів [Тернопілля] // Там само. Спр. 276. 9 арк.
695. Хаварівський Б. «Моїм землякам – нормальне життя» // Воля. 20 березня 1998. С. 2.
696. Хаварівський Б. «Моїм землякам – нормальне життя» // Воля. 20 березня 1998. С. 2.
697. Хаварівський Б. «Натхнення з Довбушевої криниці» (Олекса Довбуш і Тернопілля). Дослідження із повідомленням про проведення в Тернопільському державному педагогічному інституті ім. Ярослава Галана наукової конференції «Яків Головацький та рух за національне відродження і культурне єднання слов'янських народів». Машинопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 37. 8 арк.
698. Хаварівський Б. «Ти збережи хоч спогад про кохання // Молодь України. 1 вересня 1998. № 104(13710). С. 4.
699. Хаварівський Б. Автографи степу // Вільне життя. 12 грудня 1976. С. 2.
700. Хаварівський Б. В. Відомості про професійну, наукову, творчу і громадську діяльність. Авторський рукопис та машинопис // Держархів Тернопільської обл. Спр. 2. 7 арк.

701. Хаварівський Б. Вернімо нашим дітям Україну // Селянська доля. 1 вересня 1992. С. 1.
702. Хаварівський Б. Гартоване слово // Ровесник. 13 травня 1986. С. 3.
703. Хаварівський Б. Гімн Вітчизни // Шляхом Ілліча. 29 серпня 1978. С. 2.
704. Хаварівський Б. Екслібрисна шевченкіана // Шляхом Ілліча. 1 липня 1989. С. 4–5.
705. Хаварівський Б. Знай наших // Тернопіль вечірній. 27 вересня 2000. С. 1.
706. Хаварівський Б. Колір Надзбруччя у райдузі // Вільне життя. 7 серпня 1979. С. 2.
707. Хаварівський Б. Ладичин (нині село у Теребовлянському районі) Вишнівчик (нині село у Теребовлянському районі) // Рада. Інформаційно-методичний вісник. 2002. Листопад. № 5. С. 57–58.
708. Хаварівський Б. Лист з Тернополя // Вісник. Орган Української православної Церкви в Канаді. Вінніпег. Липень 1995. С. 3.
709. Хаварівський Б. Назавжди з нами пам'ять про Бориса Вітошинського // Свобода. 18 серпня 2001. С. 3.
710. Хаварівський Б. Натхнення з Довбушевої криниці // Трудова слава. 12 липня 1975. С. 3.
711. Хаварівський Б. Ольга Кобилянська і Тернопільщина // Ровесник. 29 листопада 1983. С. 4.
712. Хаварівський Б. Панька не проведеш // Ровесник. 19–25 березня 1989. С. 5.
713. Хаварівський Б. Під знамено «червоної суботи!» З іскор – полум'я // Ровесник. 19 квітня 1986. С. 1.
714. Хаварівський Б. Полум'яний трибун // Ровесник. 16 червня 1981. С. 4.
715. Хаварівський Б. Пригубивши духовного частунку // Західна Україна. 1993. №. 43. С. 4.
716. Хаварівський Б. Син бунтівного опришка // Вільне життя. 17 вересня 1978. С. 4.

717. Хаварівський Б. Син України і Росії. До 200-річчя з дня народження Г. Квітки-Основ'яненка // Вільне життя. 29 листопада 1978. С. 1.
718. Хаварівський Б. Славетний бургомістр // Рада. Інформаційно-методичний вісник. 2002. Листопад. № 4. С. 72.
719. Хаварівський Б. Струни торкаються серця // Ровесник. 4 жовтня 1984. С. 1.
720. Хаварівський Б. Б. «Документи «Просвіти» у Денисові». Дослідження з історії заснування та діяльності сільського осередку. Машинопис з авторськими правками. Приєднано ксерокопії архівних документів // Держархів Тернопільської обл. Спр. 34. 9 арк.
721. Хаварівський Б. В. «Впала колона». Роздуми «перед свічкою, запаленою в церкві за упокій душі Ігорка [Герети]». Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 39. 5 арк.
722. Хаварівський Б. В. «Листування двох вчених. Александр Брюкнер і Кирило Студинський». Дослідження із додатками: листами А. Брюкнера до К. Студинського (10 лютого 1986 р. – 15 січня 1939 р.). Ксерокопія машинопису. Приєднана стаття Ткачова Сергія «Чи прийде А. Брюкнер до українського читача?» (До 140-річчя від дня народження), опублікована у газеті «Тернопіль вечірній» (1996. – 27 січня. – № 5 (542)) // Там само. Спр. 35. 5 арк.
723. Хаварівський Б. В. Віршована передмова «... Сьогодні прийшла до мене жінка...» до поетичної збірки Романчук Лесі «Синьооке диво» (Тернопіль – 1995 р.). Рукопис // Там само. Спр. 25. 1 арк.
724. Хаварівський Б. В. Нотатки з урочин, присвячених 175-річчю з дня народження Ю. Словацького у м. Кременець 12 вересня 1984 року // Там само. Спр. 354. 22 арк.
725. Хаварівський Б. В. Опубліковані вірші в 1972–1988 роках. Вирізки з періодичних видань (авторська добірка) // Там само. Спр. 24. 3 арк.

726. Хаварівський Б. В. Повідомлення про впровадження у Тернопільській області концепції української національної школи. Вирізка з журналу // Там само. Спр. 45. 2 арк.
727. Хаварівський Б. В. Поезії: «Сьогодні сад журився...», «Озера гладь з'єдналась з темінню неба...», «Алхімія творення», «Пора думок, як зерен для ріллі...». Машинопис. Приєднано опубліковані вірші: «Вавілоні думок, наче струни струни вібрують...», «Може пізно видзвонює вересень». Вирізки з газети // Там само. Оп. 1. Спр. 23. 3 арк.
728. Хаварівський Б. В. Програмні тези кандидата в депутати до Тернопільської обласної ради. Рукопис // Там само. Спр. 54. 4 арк.
729. Хаварівський Б. В. Рецензія на дипломну роботу «Історико-географічні особливості формування структури агропромислового комплексу Тернопільської області за період 1969–1993 роки» Кошіля Анатолія Богдановича, студента географічного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту // Там само. Спр. 32. 1 арк.
730. Хаварівський Б. В., студент четвертого курсу філологічного факультету Чернівецького державного університету. «М. Богданович – дослідник і популяризатор історії України». Курсова робота // Там само. Спр. 30. 37 арк.
731. Хаварівський Устим. «Микулинці. Коротка історія містечка із згадкою про Мартиневича В. М. Авторизований машинопис // Там само. Спр. 320. 3 арк.
732. Характеристики з місць роботи на Хаварівського Б. В. // Там само. Оп. 1. Спр. 3. 5 арк.
733. Чайканин А. Публікація статті «Осмислюючи творчі здобутки» (є повідомлення про відзначення 185-річчя від дня народження Юліуша Словацького у Кременці). «Літературна Україна» (Київ. – 1996. – 28 березня. – № 13(4681). Вирізка з газети // Там само. Спр. 520. 1 арк.
734. Черняхівський Гаврило. «Ю. Словацький в українських краєзнавчих дослідженнях». Дослідження. Машинопис // Там само. Спр. 345. 10 арк.

735. Чорновіл В. Пульс української незалежності: Колонка редактора / Вступ. стаття та післямова Леся Танюка К.: Либідь, 2000. 624 с.
736. Шагала Володимир. «Спогади з часів Української Повстанської Армії»: Друга Світова війна на землях України. – Нижанковичі. – 1992. Рукопис з ілюстраціями // Там само. Спр. 398. 26 арк.
737. Шевченкіана в екслібрисах українських художників. Колекція Хаварівського Б. В. Частина друга // Там само. Спр. 444. 52 арк.
738. Шевченківське свято у травні // Літературна Україна. 3 березня 1988. С. 1.
739. Шевченкіана в екслібрисах Балана І., Буренка А. І., Гапаченка І. І., Демиденка М., Каплюхого М. С., Куравського В., Леоненка В., Нікітіна Л., Неймеша М. С., Олексюка Г., Сороки В., Яціва М. за 1965–1966 роки. Колекція Хаварівського Б. В. Частина перша // Там само. Спр. 443. 82 арк.
740. Шевчук Л. «Пласт» претендує на елітарність і виховує майбутніх керівників суспільства // Свобода. 30 травня 1992. С. 3.
741. Шпак Юрій. «Біла вода». Вірш, присвячений жертвам акції «Вісла». Ксерокопія машинопису з авторськими правками // Там само. Спр. 380. 10 арк.
742. Шпак Юрій. «Операція Вісла». Стаття. Машинопис з авторськими правками // Там само. Спр. 384. 10 арк.
743. Шпак Юрій. «Церкви і монастирі Кракова (історія)». Дослідження. Ксерокопія авторизованого машинопису. Є надпис автора про присвяту праці о. Деканові Миронові Михайлишину від 18 липня 1993 року // Там само. Спр. 385. 24 арк.
744. Шпак Юрій. Статистичні відомості про українське населення, що проживало перед і за лінією Керзона (крім Холмщини і Підляшшя), складені на основі «Шематизму греко-католицького духовенства, злучених єпархій Перемиської, Самбірської і Сяніцької на Божий рік

- 1928». – Перемишль. – 1928. Ксерокопія машинопису з авторськими правками // Там само. Спр. 386. 3 арк.
745. Щоб сироти не були сиротами // Тернопіль вечірній. 1 січня 1991. С. 6.
746. Юліуш Словацький в образотворчому мистецтві: графіці, скульптурі, дереві. Ксерокопії репродукцій // Там само. Спр. 358. 8 арк.
747. Ярмуш Василь. Уривок з драматичної поеми «Соломія Крушельницька». «Каменяр і Соломія», опублікований у газеті «Вільне життя» (1976. – 27 серпня). Вирізка з газети // Там само. Спр. 237. 1 арк.
748. Яромко Б. Поезія в екслібрисі // Ровесник. 3 квітня 1985. С. 2.
749. Ярослав Марченко. Богдан Лепкий. «На Тарасовій могилі. Сценічний пролог», вперше зіграний у м. Бережанах 02 червня 1902 року. Машинописна копія, надана Дирдою Н., завідуючою музеєм Б. Лепкого (м. Бережани) у 1977 році // Держархів Тернопільської обл. Спр. 267. 6 арк.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. Галина Буяк. Становлення Богдана Хаварівського як особистості, громадсько-політичного і культурно-просвітницького діяча (друга половина XX – початок XXI ст.) *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. Вип. 2(47). 2022. С. 67–74.

URL: <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/266521>

2. Буяк Галина. Екслібрис у творчості Богдана Хаварівського. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2023. Том 39. С. 256–267.

URL: <https://sp-history.kpnu.edu.ua/uk/tom-39-2023/>

3. Галина Буяк. Громадсько-політична діяльність Богдана Хаварівського (кінець 1980-х – 1990-х рр.) *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: «Історія»*. 2024. Випуск 1. С. 20–25.

URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/history/article/view/1266>

4. Галина Буяк. Публіцистика Богдана Хаварівського (липень 1975 – січень 1991 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: «Історія»*. 2024. Випуск 2. С. 16–24.

URL: <https://journals.tnpu.ternopil.ua/index.php/history/article/view/1325>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Буяк Г. Б. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Богдана Хаварівського (1948–2016 рр.): історіографія проблеми. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIV: Виміри сталого розвитку в теорії та практиці* / [Ред.: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон: Посвіт, 2023. С. 14–16.

URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsui/bitstream/lib/52245/1/Rozwoj_Spring_2023.pdf

6. Буяк Г. Б. Участь Богдана Хаварівського у міжнародних проєктах. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, 11–12 травня 2023 року, м. Тернопіль*. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол.: Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. С. 198–202.

URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/30026>

7. Галина Буяк. Адміністративна діяльність Богдана Хаварівського (1990–1992 рр.). *Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи: Матеріали наукової конференції*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 129–133.

URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34661/1/Konf_Ist_nayka.pdf

Апробація результатів дисертації

Основні положення роботи викладено та обговорено на науково-практичних конференціях різного рівня та науково-практичних семінарах.

XIV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Конін-Ужгород-Перемишль-Херсон: Посвіт, 2023 р., форма участі – публікація).

IV Міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід» (м. Тернопіль, 13–12 травня 2023 р., форма участі – публікація).

Регіональні наукові конференції

Регіональна наукова конференція «Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи» (м. Тернопіль, 2023 р., форма участі – публікація).